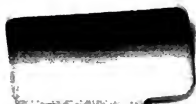

43
E
15

VIRI ILLres
MARSORVM
AVCTOR
VIGIL

PETRI ANTONII CORSIGNANI J. C.

D E

VIRIS ILLUSTRIBUS MARSORUM

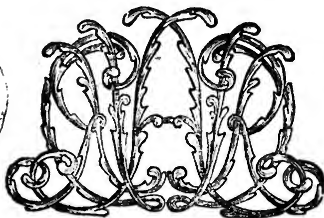
LIBER SINGULARIS

Cui etiam Sanctorum, ac Venerabilium Vitae,

N E C N O N

Marsicanae Inscriptiones accesserunt.

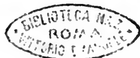

ROMAE MDCCXII. Typis, & sumptibus Antonii de Rubeis in Platea Cerensi.

SUPERIORUM PERMISSU.

Illustrissimo, & Reverendissimo Domino

VINCENTIO PETRA

Sacrae Congregationis Concilii a Secretis, & caet.

PETRUS ANTONIUS CORSIGNANI F.

OGITANTI mihi saepenumero atque in dicandorum voluminum morem insistenti, communeque consilium admiranti cum non solum Veterum Scriptorum authoritate ad haec usque nostra tempora deductum esse occurreret, sed vel ab ipsa natura haustum, vel ab summo orbis terrarum opifice speciali nobis nota inu-

ſtum cognoſcerem, admirationi finem feci. Et quidem meritò, quum ratio aliqua deprecandi pericula ab ſummam diligentiam pro tanto munere tum non praeſtantibus, quum ipſa cogente humana natura in errores incidentibus inhiri nequeat, niſi nobilitate fulgentium, ſapientia ornatorum, auctoritateque florentium Virorum nomine opus inſcriptum eſſe cognoſcatur. Quo enim pacto Cenſorum omnium acre iudicium deterreretur? Quod etſi optimè dicta, egregièque omnia expoſita eſſe conſtet, effugi tamen non poteſt; Qua igitur alia ratione vitare potuiſſem, praeſertim ipſe, ſi librum percurrentibus, quid improbent, non deerit? Nulla etenim gloriae cupidine adductum, nullaque ingenii oſtentatione permotum hoc ſuſcepiſſe negocium confirmo, ſed tantum ob bene de me meritam Patriam, extinctorum Civium meorum gloriam, qua poſſem laude, non ſchematum luminibus, non verborum ornamentis, non ſententiarum leporibus proſequerer, quibus eo magis non utor, quanto maiora ſunt horum geſta, quae niſi nuda expoſitione non egent. Dicant itaque quod libet, pronuncient eam, quae ipſis cordi eſt, ſententiam, horum dicta etſi vererer, pro Patria tamen nullum eſt opus, quod non

ſuſci-

ſuſcipi, nullum incommodum, quod non exantlari debeat, homines ipſi, quorum res optimè geſtas percenſeo, exemplo docuerunt. Aſt tantopere non pertimeſco, quantopere in tua unã authoritate hos comprimere poſitum eſſe gratulor. Quanquam enim in opere id fortè contingerit, in hoc tamen, nempe tuam in me requirens benevolentiam haud erraſſe ſat omnibus liquet. Etenim non ſolum, ut aliqui conſueſcunt nobiliſſima familia nati, quanvis rerum, quae pertractantur imperiti, ſed & magnae authoritatis Viri, quam rebus benè geſtis, muneribus pro Chriſtiana Republica egregiè functis comparaſtis, & ſummae benevolentiae erga Marſos teſtimonio plures annos tua adoleſcens praeſentia dignatus es, dum apud tuum Patruum Didacum Antiſtitem maneres, patrocinium imploro. Et me tantomagis tibi gratum eſſe perſuaſum habeo, quantomagis non aliò meae pertinent lucubrationes, niſi quod ſub Patrui Tui auſpiciis fieri non potuit ab Hiſtorico Marſo morte praevento, ego pro viribus, tuo etiam ſub nomine conarer. Unde ſi Te laudibus me extollere agnoſcis, ſcias velim, non eo conſilio id agere, quod Tuarum rerum geſtarum gloria meo egeat praeconio, ſed quod alia nobis Civibus,

Patritiiſque , quorum loco id agere arbitror ; ob tot, tantaque Tui Patrui in nos beneficia , praecipuè ob Collegium Civitatis Piſcinae bonis moribus imbuendae iuventutis cauſſa ab eo excitatum, Templaque collabentia nonnulla , plaeraque collapſa inſtaurata , via relinquitur , qua ingratitudinis notam vitare valeamus . Et quoniam mihi tantum non ſuppetat ingenii , taliſque dicendi copia , ut dignè Te poſſim laudibus extollere , ideò ſilentio potius , quam verbis proſequar. Quis autem Tui praeſertim generis longiſſima Maiorum ſerie nobilitatem deſcribere valeret, cum potius dies, quam materia mehercle deficeret ! Quis Viros militiae munere decoratos, qui in Belgica Gallia amplius quattuor ab hinc aevis floruere , quum ibidem Tua eluxit familia , quae nunc etiam ibi floret ? Quippe Sacri Romani Imperii Electoris Archiepiſcopi nunc Moguntini Lotharii Franciſci nobilis familiae a Sconborn Avia Paterna extitit praeſtantiſſima Mulier Maria Barbara Petra ; exindèque eadem Familia Petra in Italiam translata, plura nobilia feuda in Regno Neapolitano obtinuit , ac praeſertim CC. *annorum continua ſerie Nobilis Oppidi Vaſti Gerardi Maiores Tui per lineam rectam Reguli fuere ,*

obten-

obtento ab Austriacis Monarchis in dicto Oppido Ducatus titulo, quo nunc spectatae virtutis, & integritatis Vir D. Nicolaus Tuus ex Germano fratre nepos decorè potitur. Quis item exarare valeret ex eadem Prosapia Tua Hyerosolimitanos, Calatravenses Milites? Quis alios virtute ornatos, in ijs Carolum Patrem tuum, qui Ritus *Magnae Curiae Vicariae optimè illustravit, ac munus Regentis Collateralis Neapoli exercuit, necnon Prosperum Abavum Tuum eiusdem Civitatis Consilii S. Clarae nuncupati Senatorem, qui doctas, perutilesque observationes ad eiusdem Supremi Senatus decisiones a Grammatico, & Capycio exaratas addidit. Praetermitto Familiae Tuae Praesulum encomia, Didaci nempe supradicti prius Marsorum Antistitis, exindeque Archiepiscopi Surrentini, atque Dionysii Episcopi Capritani, qui utrique Tui fuere Patrui. Sileo tandem Praelatorum seriem nobilis familiae Filonardae, cuius Avia Tua Paterna extitit, satisque innuere sit, Maiores Tuos è dicta fuisse linea, necnon emeritum Cardinalem Ennium Filonardi a Paullo III. Purpura decoratum, ac Philippum etiam Filonardi a Paullo V. eadem dignitate insignitum. Omitto autem*

prae-

praeſtantes affines, Conſanguineoſque, cum quibus eidem familiae tuae neceſſitudo intercedit; nempe Neapoli, Serſale, Strabone, Capuano, de Januario, & Eboli, Romae verò ob Tuam dictae Familiae Filonardae Aviam cum praenobílibus Familiis Cincia, & Alteria. Quorum Maiorum Tuorum, familiaeque, ut aliquomodo dixi egregiè geſta etſi talia ſint, tamen quoties de Te cogito, adeò Tu me tuis virtutibus occupas, quod haec omnia ex mente excidunt, & nullum apud me, praeter Te relinquis admirationi locum. Quid aliud dici poteſt? Cum nulla melior in Te virtus valeat optari: omnia es amplexus, cuncta es aſſequutus. Nam vix adoleſcens inter Sanctiſſimi Signaturae Referendarios connumeratum Te nos eſſe gaudebamus, quod ab INNOCENTIO XII. *in eiuſdem Signaturae Votantium Collegium aſcitum, deindè in Congregationis Immunitatis Votantis, inque A. C. Locumtenentis munus, eiuſdem munificentia evectum miramur; ſed etſi Tua eximia Virtus magni ab* INNOCENTIO *habebatur, maximi tamen a* CLEMENTE PONT. MAX. *nunc feliciter regnante habetur; dum Te inter Votantes Signaturae Gratiae, Sacrae Poenitentiariae, Sacro-*

rum

rum Canonum Doctores, ac Supraemae Urbis Inquisitionis contra haereticam pravitatem consultoris, tandem Congregationis Concilii a Secretis constituere non dubitavit. Hinc non modò, ut Praesulem decet bonum te praebere contentus es, sed suavitate aliis longè praestare cupis. De sapientia qua imbutus es, haud loquar; exemplo sint nobis in lucem edita, ac edenda COMMENTARIORUM VOLUMINA, *in quibus omnia, quae ad Sacrorum Canonum, Bullarum nempe Pontificum pertinent scientiam, habemus. Quod quidem tantopere admiramur, quantopere Te praedictorum munerum occupatione impeditum, tam doctum praebuisse cognoscimus, ut omnes uno ore, & omnium doctrinarum peritissimum, omnibusque iuvandis studiosissimum (nulla enim alia de caussa rem suscepisti) praedicant. Plura dicere possem, sed reticeo, nam haec adeo sunt omnibus nota, ut nil tam fama per hominum ora circumferatur, quam hoc; licet ex eorum numero Te non esse constet, quorum aures laudibus titillantur; Quoniam non adulandi studio hoc ago, quum nihil quod non est omnibus exploratum dixi, tum etiam quòd longè alienum tibi aures assentatori praebere esset, quam mihi assentari. Unum denique a Te verè efflagito,*

ut

ut si quid non elimatum lapsum in opere sit; id meae condonabis iuventuti, ingenii tenuitati, ac Jurisprudentiae, quae historiae minimè associatur occupationi, qua teneor; ob quae quidem nisi aliis iuvare, ac Marsis gratias referre assequi valuissem, tamen fac, ut Tibi placuisse cognoscam. Vale.

Im-

Imprimatur

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

D. de Zaulis Archiepiſc. Theod. Viceſg.

PErlegi ego infraſcriptus librum, cui titulus *Petri Antonii Corſignani J. V. C. De Viris Illuſtribus Marſorum &c.* a Reverendiſſimo Patre Fr. Gregorio Selleri, Sacri Apoſtolici Palatii Magiſtro, ad me ad hunc effectum tranſmiſſum, at cum nihil in eo contra Sanctiſſima Eccleſiae Romanae Dogmata, aut contra morum honeſtatem deprehenderim, Calcographo committi poſſe fidem facio: namque hoc opus, ceu ſupplementum Hiſtoriae Marſorum Mutii Phoebonii, Marſis omnibus, aliiſque nunquam non utile, nunquam jucundum non erit.

Eques Proſper Mandoſius.

Imprimatur.

Fr. Gregorius Selleri Ord. Praed. Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

PETRI

PETRI ANTONII CORSIGNANI J. C.

DE

Viris Illuſtribus Marſorum.

CAPUT PRIMUM.

In Operis Praefatione.

ERE' omnium qui praelo aliquid dedere, vix unus erit (Lector) qui Ariſtarchorum vulnera effugerit. Scriptores etiam celeberrimi, quorum dicta Tulliana videntur, pleriſque in partibus malignorum lituris expuncta ſunt. Quippe Homerus quod aliquot verſus ſuffuratus eſſet, reprehenditur, Cicero quod in ſalibus, jociſve ſubrigidus, inque verſibus elumbis, Saluſtius, quod affectata verba haberet, Seneca quod dulcibus vitiis, nimiſque ingenio indulgeret, olim fuere notati; & noſtra etiam aetate, non ſemel prolixitatem, vel brevitatem, enervem, languidumque ſtylum criminan-

tur. Nil certè reperitur, quod ſuis dentibus livor non configat. Fatente enim Seneca, alter in alterum continuo illiditur: Id quod praeclariſſimis quoque Viris uſuveniſſe compertum eſt. Deſint quanvis nunc temporis Ennii, vel Tullii, & magna illa nomina Archelai, Africani, ac Moecenatis penè defecerint; ſolatii tamen loco duximus, quod unicuique ſcribere liceat; tum quia nulli praecluditur occaſio jam dictis aliquid adjungendi, & ab ipſis quicquam etiam eripiendi, quum à Platone Ariſtoteles, ab Ariſtotele Averroes, ab Ennio Horatius, plura fuerint mutuati; tum quia ſi Hyppocrati in Dyoniſio credimus, nunquam adjecta, ereptaque virtus etiam abſque Macedonum tutela nociva dicitur.

Ego itaque illuſtrium Virorum amator, illorum praeſertim, qui armis, dignitatibus, aliiſve claris virtutibus Marſos ornarunt, vultus, ſive picta lineamenta, ſculptaque egregia eorum opera hic tanquam antiquitatum ſuffur exponere pretium operae duxi; licet nemo hactenus ſimilem ediderit laborem, quum nullus de his tractaverit: Solummodo hiſtoriam Marſorum pluribus in locis deperditam, in unum Mutius Phoebonius anno MDCLXXXVIII. collegit, ub lib. I. cap. XI. aliquos claros viros obiter innuit; & in Catalogo Epiſcoporum Marſorum poſt dictam hiſtoriam impreſſo pag. 31. de Viris Illuſtribus tractatum promiſerat, quod morte praeventus conficere non valuit, immo nec ipſam hiſtoriam poſthu-

ſthumam relictam evulgatam vidit ; Hinc eidem obſequendo in mente diu habui, Marſos excellentes homines, tanquam Phoenices è cineribus evocare, quoniam fatente Medicorum Principe ad Senat. Abderitarum : Beati ſunt doctos ſcientes Civitatum monumenta eſſe, ſapientumque hominum ſapientia conſilia, egregiaque exempla vocari. Magis enim Patriae, quàm Parentibus adſtringimur, ut inquit Cicero lib. I. de offic. cap. xviij. his notis -- Unicuique noſtrum cari ſunt Parentes, cari liberi, & familiares ; ſed omnes hominum charitates una Patria complexa eſt, pro qua quis bonus mortem dubitet appetere, ſi ei ſit profuturus? Multi etiam pro Patria paupertatem, & mortem ſuſtinuere --.

Licèt autem laudatus Author quoſdam loco citato per Elenchum ex his recenſuerit ; Nos tamen authoritate Volaterrani, Blondi, Waddinghi, Baronii, Ciacconii, Toppii, Nicodemi, Ferrarii ; aliorumque exactioris calculi Scriptorum, multos ab eo non relatos enunciamus ; Quibus verè in his ſcriptis trophea erigenda eſſe autumavimus, ut Alexander proprium ſcindens dolorem defuncto Achilli fecit, cui in memoriam fortitudinis Q. Curtio teſtante, tumulum ſquammatum erexit. Quod etiam à Romanis factum fuiſſe legitur in Kirchanno de Fun. Rom. lib. iij. cap. xxvij. Immò ad Romanorum inſtar, qui Columnas Maximis erigebant Viris, Ægyptii quoque eiſdem Obeliſcos conſtruebant. Rurſus dictis Viris ſuum ignem arſiſſe apud alios

 ha-

habemus; ignis enim anaglyphicè Immortalitatem designat, ut in Timaeo Plato à Val. Max. lib. IX. cap. XX. & XXI. relatus, inquit, & Lactantius de Origin. error. lib. IJ. cap. IX. *Nos enim*, dixit, *quoniam coeleste atque immortale Animal sumus igne utimur, qui Nobis in argumentum Immortalitatis datus est*.

Hinc etiam tumuli, picta lineamenta, Urbesve Proceribus Sacrae erigebantur. Inter caetera enim, ut in Dion. lib. XVI. habetur Milonia Oppidum Samnitum aedificata fuit in memoriam cujusdam Civis Romani ex municipio Lanvino, qui cum P. Clodium multa seditiosè in Republica molientem interemisset, frustra defensus Massiliam damnatus, deinde in exilium Samnites profectus est. Multae etenim sunt Virtutis laudes, quas omnes referre longum esset: hoc certum est hominum memoriam Illustrium nunquam interire, humana licèt omnia, & imperia ipsa suum finem, exitiumque patiantur: Quippe aureum illud Caput, Babilonicumve Imperium ubinam est? Ubi aeneus venter, & Macedonicum robur, quod extincto Alexandro contabuit? Ubi argenteum pectus, regnumque Persarum, quod in Dario Condomanno defuit? Periit Tyriorum Colonia. Gloriae Romanae Æmula. Cartago, cui trecentae Urbes Lybicae paruere, & Albae Marsorum Colonia Romana, tot regum custodia, ubinam est? Interiit Graeciae Museum litteris affluens Respublica Atheniensis. Concidit Babylon. Vita quoque, ut Lipsius ait, brevis est, forma deficiens,

pe-

pecuniae fluxae, bellum perniciosum, Victoria anceps, concordia fallax, senectus misera, mors quandoque felicitas; Sapientium autem egregiorumque Virorum exempla, & fama perennis est!

Itaque Jure optimo Illustrium Marsorum Elenchum retegam, quibus sepulcra, etsi construere, ignesque excitare non valeam, illos tamen ut mei amoris nota singulis pateat typis commendo. Licèt hoc explere nimis audax videatur. Mundo videlicèt exhibere, non partum quidem, sed ingenii abortum, cum hoc etsi luci mox commissum videatur, duobus tamen ab hinc annis hactenus in sinu foverim, ut nil in eo intactum relinquerem. Vetustati ergo Patriae, Deo adjuvante, amicisque ad id prosequendum saepe hortantibus indulgendo, illud inter Fori clamores pro modulo meo legali absolutum, praelo evulgandum potius, quàm incuriae tradendum apud me ipsum statui: Etsi proposito accesserint, quum aliqua corporis infirmitas, tum erga majores nostros aliquorum malignitates, praesertim contra Franciscum Patruum J.C. & ad Judicatum M.C. V. Neapoli approbatum, Virum probum, ob Auditoris Generalis munus Atissae pro Excell. Columnensibus gestum, atque contra Hieronymum Quintium dilectissimum genitorem spectatae integritatis Virum, qui olim Ortygiae pro Excell. Sabellis, mox pro Columnensibus, Transaquis, Lucentibusque Marsorum jura dedit; pro quibus ab Urbe discedere, ac Theatem prius, exindeque Neapolim petere

re

re ccactus fui; quod sanè ita praefari duxi, ut quae mihi scribendi, & prorogandi occasio fuerit omnibus innotescat. Ceterum aliarum rerum, hominum, & antiquarum Inscriptionum tabulas, quas infra subjectas videbis, jam dedimus satis jejunas; pleniores utique daturi una cum Imaginibus Virorum Illustrium, si nobis petentibus monumenta; sumptus suppeditassent hi, quibus cordi esse debuerat Patriae, Familiaeque ornatus. Praeli etiam, meique defectus ne crimineris, quia mihi, non aeris, aut honoris desiderium; sed Marsorum decus, officiumque scribendi caussa fuit.

CAPUT II.

Marsi unde dicti, & ubi positi.

HIS itaque praemissis antequam dictos retegam Viros, operae pretium foret, de Finibus Italicis, Marsicis, Populive foedere etiam cum Romanis inito praeloqui, ni Marsus historicus suo in loco citandus multa ex his texisset, proindeque omnibus haec comperta essent; praesertim verò Famigerata Italorum nomina à priscis imposita, ut Thyrrenia, Ausonia, Ænotria, & alia juxta Incolarum diversitatem sic nuncupata, quibus auctis, partes etiam Italas auctas fuisse autumo in alias praecipuas Gentes in Hispanos videlicet, Latinos, Graecos,

Sa-

Sabinos, Pelignos, Samnites, Marſos, caeteroſve in T. Livio, Volaterrano, Blondo, aliiſque notatos. Sigonius autem hiſtoriar. lib. 1. num. 40. ejuſdem Italiae magnitudinem extollens in decem, & ſeptem Provincias, ſive à Conſtantino Magno Imperatore, ſive paullò ante illius tempora inſtitutas, aut aliis Praefectis ad gubernandum commiſſas, illam excepit: Provinciae verò haec erant Venetia, Liguria, Rhaetia Prima, Rhaetia Secunda, Alpes Cottiae, Tuſcia, Campania, Lucania, Æmilia, Flaminia, Picenum, Valeria, Samnium, Apulia, Sicilia, Corſica, & Sardinia, unde quemadmodum annuebamus, omnes Eruditi inter dictas Celebriores partes Italiae, praedictam Valeriam, & Marſam nuncupatam Regionem ſciviſſe creduntur. Aſt quo ad Etymologiam Marſos Graeci Tuſcos vocant, quaſi propriis literis ὀφιούχους quod multos ſerpentes habeant, & ὄφις ſerpens dicatur. Marſorum etiam, Librorumve latera verſus mediterranea clauſerunt Gambrivii (quoad confinia) ubi Holſatorum Regio eſt qui & in ripae altis Borealis incoluere: Marſi nomen item hodie Saxonibus uſitatum Epyrum deſignat, ideſt continentem mari contiguam, vel Terram humiliorem, vel paluſtrem. Inde Marſos appellatos coniicio maris accolas, quaſi Epyrotas ad Holſatorum differentiam; unde teſtibus Philippo Melanthone, & Gaſparo Peucero in Chronicon Carionis libr. iv. fol. 297. Ditmarſi, Stormarſi, Wiſtermarſi, & Crampermarſi

marſi ibidem nuncupantur, quod neutiquam Noſtrates agnovere. Item utriuſque gentis nomen, nec non Theutonum, & Marſorum in Silla Plutarchus perpendit. Rurſus Marſici Populi à Marſico Oppido in Baſilicata Salerni gentes, nomenque trahunt.

Nos autem quidquid de praefatis legatur, de Marſis loquimur Aprutinis apud Italos; de his videlicet, qui haud Wiſtermarſi, ſive Marſici, ſed Marſi itidem Aprutini olim cum Sabinis, Pelignis, Atinatibus, aliiſque additi fuere, ut Plinius, Tauler. hiſtor. Atin. lib. IV. cap. I. & alii communiter ſcripſerunt, nec non Philippus Cluverius Introduct. ad Univerſ. Geograph. ultim. aedit. Lugdunienſis apud Elzevirium anno Salvatoris CIϽ. IϽC. XXIX. cap. XXVIIJ. qui *Pelignis*, inquit, *& veſtinis in mediterraneo continuabantur Marſi, quorum Alba Fucentis ad Fucinum lacum, quae & hodie nomen antiquum in ruinis retinet, vulgo Albae & Albi dicti*, & idem Cluverius in Ital. antiqua juxta eandem Elzeverianam Officinam, ſed impreſſionem anni CIϽ. IϽC. XXIV. tom. I. lib. II. cap. XV. videndus eſt. Marſorum etiam commeminere Jacobus Hondius in deſcript. Ital. cap. XII. fol. mihi 260. Dominicus Nigrus in Epitom. ad Strabonem impreſſ. poſt Geograph. lib. V. fol. 695. Octavius Beltranus, & Caracciolus in numeratione Focularíorum Regni Neap. pag. 245. Silius Italicus lib. IV. cum Commentar. Petri Marſi, Strabo lib. VIIJ. Ptolomeus, Tacitus, Mela, Svetonius in Vita Claud.

Im-

Imper. Card. Baronius in Annal. Odericus Rinaldus Annal. Cluverius d. cap. xv. Baudrand. in Geograph. tom. 1. fol. 228. Vergilius, Martialis citand., nec non fusius Philippus Brietius Jesuita Belga in Parallelis Geograph. Ital. inque appendice ad tom. 11. par. 11. lib. v. num. 6. ubi sequentia de his verba fecit : -- A Marro (inquit) Marsi nomen accepisse perhibentur, qui dux eorum fuit, & de suo nomine Marrubium gentis Caput condidit. Alii volunt à Marsya Phrygum Rege dictos esse, & hic multa fabulosè comminiscuntur, quae apud Solinum, & Servium leges; sicque Phrygios origine eos credunt esse. Alii denique ut Servius à Circe prognatos malunt, & dictos Marrubios, quasi ad Mare Vitam degentes, quia accolebant Fucinum lacum *le lac de Celeno*, qui maris instar patet. Solinus autem tradit Medeae Filium Marsis imperasse, & Servius autumât Medeam hic dictam esse Angitiam, quod ejus carminibus serpentes angerentur ; certè, ait Agellius libr. vi. cap. xj. Familiae Marsorum quaedam vim habent singularem contra serpentum morsus : addit Solinus gentem Marsorum à serpentibus illaesam esse .

Sed quaeso praecipua veterum, graviorumque Authorum verba cur non audimus ? Plinius enim lib. iij. cap. xij. inquit : *Gellianus Author est, Lacu Fucino haustum Marsorum Oppidum Archippen, conditum à Marsya Duce Lydorum*, & Plinii Epitomator Solinus supracitatus cap. viij. *Quis ignorat*, subjunxit, *conditam Archippen à Marsya Rege Lydorum*,

quod Oppidum hiatu terrae haustum, dissolutum est in lacum Fucinum? Ludovicus Caelius Rhodiginus Lect. Antiq. lib. VI. cap. XVI. etiam fusius ipsorum meminit, nec non Firmicus Matheseos II. in lunae decretis ubi *si in Saturni*, inquit, *Domo fuerit ista conjunctio tortores, aut carnifices faciet, aut Marsos tales, qui aspides venari consueverunt, & Reges Archip. &c.* Vergilius autem Archippum fingit Marsorum Regem sub Aeneae aetate his versibus Æneid. lib. VIJ.

Quin et Marrubia venit de gente Sacerdos
Fronde super galeam, et felici comptus oliva
Archippi Regis missu &c.

Idemque Plinius lib. VIJ. cap. IJ. *Simile*, inquit, *& in Italia Marsorum gentis durat, quos à Circes filio ortos ferunt: & ideo inesse vim naturalem eam*. Agellius lib. XVI. cap. XI. *Gens in Italia Marsorum orta esse fertur à Circes Filio; praeterea Marsis hominibus quorum dumtaxat familiae cum externis cognationibus nondum etiam permixtae, corruptaeque sunt, vi quadam genitali datum est, ut serpentum virulentorum domitores sint, & incentionibus, herbarumque succis faciant medelarum miracula*. Estque etiam notatu dignum Viperam dici vulgo Marassum à Marsis, qui id genus multa contrectare frequentissimi fuerint moris, Rhodigino Lect. Antiq. lib. VI. cap. XVI. interprete. Apud Firmicum sic iterum adnotatum invenies. Oriente autem Ophiuco nati cui fuerint, Marsi erunt, qui scilicet pestiferos angues sopitis, ac mitigatis aculeis opprimunt, Solinus exinde cap. VIIJ. iterum inquit: *Gen-*

Gentem Marsorum serpentibus illaesam esse nil mirum : à Circes filio genus ducunt. Caelius Acetae treis Filias Anguitiam, Medeam, et Circen dixit fuisse, Circen Circaeos insedisse Monteis Carminum maleficiis varias imaginum facies mentientem Anguitiam vicinam Fucino occupasse Medeam ab Jasone Butrboti sepultam, filiumque eis Marsis imperasse. Isidorus Grammaticus de Origin. lib. IX. cap. II. *Marsi*, dixit, *gens Italiae dicta à Comite Liberi Marsya ; qui usum illis vitium ostendit, & ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea Romani victis Marsis Romam tulerunt* (hoc etiam infra nos occasione referimus) Ceterum, quicquid dicti Scriptores dixerint ; libet praeterea nobis à Marrone Marsorum Primo Duce Marsos Originem, nomenque traxisse autumare cum aliquibus ex dictis, Aulio Gellio lib. XVI. cap. XI., & Leon. Ostien. in Chron. Cassin. lib. I. cap. XXXVIJ., et aliis.

An verò fuerit olim Marsicana Civitas, vel potius hoc commune Marsorum nomen, quod Oppidis denominationem dederit, incertum est ; Nam Ughell. Ital. Sacr. tom. I. colum. 953. ita dixit: *Fuisse aliquando Marsiam Civitatem, quam lacus absorpserit, quaeque Marsis cognomen fecerit, planè fabula est*. E conversò autem Leo supracitatus scripsit cellam quandam Sancti Paulli *supra ipsam Civitatem Marsorum*, & in dictis Chronicis Cass. libr. II. cap. VII. *In Civitate Marsicana* ; Unde etsi Marsorum universa Regio una Civitas solùm dici potuisset, contrarium tamen cum cit. Ughellio, nimirum sub

nomine Marſicae gentis plura Oppida veniſſe cenſeo, eoque magis quia idem Oſtienſis in Prolog. fol. 85. teſte Petro Diacono ibidem, Marſiam interdum pro tota Marſorum regione vel Provincia excepit. Circa verò hujus fines, ſciendum eſt, quod Marſi ab Oriente à Pelignis, & Veſtinis ſeparantur, ab his Aterno Fluvio, ab illis linea ad Appenninum protracta; A Septentrione Sabinis vicini ſunt; Ab Occidente Telonio Fl. Turano teſte ab iiſdem Sabinis dirimuntur: A meridie demum linea paullo infra Liris fontes ducta à Latio dividuntur. A Roma verò xxx. circiter Mill. diſtantes ſunt; Author eſt inter alios Brietius in Appendic. ad Parallel. Geograph. Ital. tom. II. par. II. lib. v. num. 6. circa finem.

Hujus autem Populi vetuſta aliqua Caſtellorum, & fluminum nomina hic referre haud exiſtimavimus, verùm tantum annuere pretium operae duximus: Etenim fuere Archippe, ſeu Archipinna, Alba, Valeria, Pinna, Marrum, Siſara, Marrumpanum, Juvenculus, Pitornius, Siſare, Remundi, Surcinalis, Tavana, Rufea, Aureus fons, Liris, Muſcinus, Euſica, Tebe, Aureus alter, & Sangris, quae omnia in charta geopraphica apud Phaebonium in ſua hiſtoria videntur.

Ceterum Provincia, quae in ſermone eſt, dicta olim fuit provincialis è Via Valeria a M. Valerio Maximo facta, & nuncupata Provincia Valeriae Marſorum, quum Valerienſes oſtentavit, teſtis

eſt

eſt Cardinalis Baronius Soranus Annal. tom. 11. in verbo Provincia, quibus nominibus poſtea Valeria Urbs ſucceſſit; Cognomen tamen Dioeceſale, longè poſthabuit à Summo Pontifice Paſchale II. Anno M LXXXXIX. Sed Marſorum nomen vetuſtiſſimum Populi tenuere, quum ipſa nationem continuerit magnarum geſtarum rerum memorabilem tum in Dignitatibus, & armis, tum etiam in virtutibus, quae ſi numero ob temporis aedacitatem parvae dicuntur, in eis tamen curſus gloriae ſupereſt ſempiternus. Meminit etiam Marſorum Juven. Satyr. XIII. verſ. 165. his verſibus:

Fictilibus coenare pudet, quod turpe negavit
Translatus ſubito ad Marſos, menſamque Sabellam.

Item Perſius Satyr. III. v. 64.

Et piper, & pernae Marſi monumenta clientis?

Idemque Juven. Satyr. XIV. v. 175.

Vivite contenti Caſulis, & Collibus iſtis
O pueri, Marſus dicebat, & Hernicus olim.

Aſt relinquimus regionis amenitatem, poma, aliorumque fructuum copiam, necnon medicas herbas, ex quibus Marſorum Populi aliti, ut jam dictum eſt, olim ſerpentum morſus ſaliva medebantur. Addimus denique celeberrimum Fucini lacum, de quo ultra hiſtoriam Marſorum, Raphaëlem Fabrettum, & citatos Scriptores loquuti etiam fuere vetuſtiſſimus Author Graecus Iſacius Tzetza relatus à Cluverio Ital. antiq. lib. II. cap. XV. num. 10. fol. 763. φόρκη, λίμνη φ. &c. Ideſt Phorce eſt lacus ſtadia

dia 17. à Roma diſtans, & Vibius Sequeſter in Catalogo lacuum Italiae: *Fucinus*, inquit, *in Marſis eſt*, Plinius lib. XXXI. cap. III. *Aqua Marcia oritur* (ait) *in ultimis montibus Pelignorum; tranſit Marſos, & Fucinum lacum*. Dio autem lib. LX. τὴν, λίμνην ✝ &c. Ideſt Claudius Fucinum lacum, qui in Marſis eſt in Tiberim emittere voluit.

Verum etſi prolixitate noter, antequam Viros congeram illuſtres, iterum libet Marſicum Bellum obiter annuere, de quo L. Florus ait, illud cum ſtrenuis Italiae Ducibus, & Commilitonibus emicaſſe, hinc etiam Vergilius Georg. II. inquit:

Hoc genus acre Virum Marſos pubemque Sabellam.

Erat quippe Marſorum manus Herculea, vel ut reor Briaraea, nam de ipſa Silius lib. XIII. mentionem quoque fecit; unde exteris nationibus talem dexteram pluries incutiiſſe timorem in Horatio lib. II. od. XX. planum eſt, immò cum Romanis totius orbis tunc dominis fortiter pugnaſſe, M. Joannes Tarchagnot. hiſtor. Mund. par. II. lib. XXII. fol. 427. refert, tempore praeſertim M. Valerii Max. Dictatoris, quando, ut Venuſinus Epod. libr. od. XVII. inquit.

Suis ipſe viribus Roma ruit.

Haec autem Natio, ut Strabo libr. V. aſſerit, *exigua eſt quidem, ſed fortitudine conſpicua oſtentata Romanis eorum ſaepiſſimè virtute*; Proprium namque, & peculiare Marſorum ſemper fuit vincere, & hoſtes ſuperare, dixit Hiſtoricus Marſus lib. I. cap. V. & Philippus Brietius Belga in cit. Parallel. Geograph.

graph. Ital. Append. ad tom. ii. par. ii. lib. v. n. 6. circa med. inquit – *Quam fuerint fortes Marsi arguitur eorum facto bello sociali, quando caeteris animosiores ad Urbem castra posuerunt; cum edixit Sylla, ne quis Samnii vivus caperetur, itaque eos exterminare ex Italia conatus est, quod diceret quietam Italiam esse non posse, quandiù hi Populi cohaererent.* Vide etiam Ciceronem Philipp. iii. & iv. qui Marsicam Legionem in Alba Marsorum constructam scribit, lege etiam T. Livium histor. lib. iv. ubi refert bellum Volscorum, qui Populus erat, ut diximus cum Marsis nequaquam discretus anno ab U.C. cccxlvi. cum Æqui, Volscique agrum Latinum, & Hernicum Hostes praedabantur; licet demum verum sit Marsos exinde à dicto L. Sylla, & C. Mario victos fuisse tempore quo Asinius Praetor obiit juxta Tarcagnot. d. par. ii. lib. xxxvi. pag. 742. Tandem verò pro coronide liceat mihi de tribus Civitatibus subsequentibus, Aquila nempe, Corfinio, & Sulmone quaedam honoris gratia dicere. Nonagesimo enim ab Urbe lapide, Provinciae, quae nunc Marsos antiquitus vero Samnites ostentabant, mox Aquilani circumstant ab Aquila pervetusta Civitate dicti, qui originem habuisse creduntur ab Amiternis Civibus postquam L. Sylla Forconium eorum Urbem devastavit; Ibidem etiam habetur bellum Bracchianum accidisse, quando obsidionem eidem faerox Bracchius fecit, ut Angelus Forticulanus de Bello Braccensi, & Vivius comm. opinion. CCIII. lib. i. scripserunt, pro-

pte-

ptereaque Forconio destructo Aquilae Urbs in Aprutio Neapolitani Regni celeberrima iterum aedificata fuit, ut Historicis, & Geographis compertum est, praesertim eruditissimo Vincentio Coronellio amico nostro in Bibliot. Univers. lit. A. in verb. Aquila, licet anno MDCCIII. in partem ipsam terraemotus demolitus sit. Familiae nobiles Aquilanae hic attrito ordine sunt Alferia, Quintia, Antonella, Bonanna, Cappa, Branconia, Trentacinque, Vivia, Ciambella, Porcinara, de Simeonibus, & aliae plures. Circumstant etiam eidem Sorani, & Peligni in quarta Regione Italiae positi, quorum Metropolim Corfinium prope Marsos fuisse legimus in Tarchagnot. hist. mund. lib. XXXIX. par. I. vol. II. fol. 711. Urbs quidem in planicie posita fluviis, undique rigua, de qua Diodor. lib. XXVIII. *Erat*, inquit, *illustrissima*, *maxima*, *&* *communis ab Italicis praefecta*, caeteraque de ipsa admirabilia in eodem Diodoro leguntur. Habebat insuper mixtum, & merum imperium ad Romanorum instar, immo etiam Licaeum non longè à Rodiano XXXI. mill. pass. juxta flumen, ex quo aqua à gentibus ducebatur, ut ex quodam lapide ibidem posito adspiciebatur.

RESPVBLICA POPVLVSQVE
CORFINIENSIS
SACELLVM LYCEVM VETVSTATE
DELAPSVM ADIECTIS BASILICIS
SVA PECVNIA RESTIT. DECRETO
DECVRIONVM

Quae

Quae ſiquidem Caii Sillii Italici Poetae, Oratoris & Conſulis Romani patria fuit, quem Petrus Marſus ſuo loco referendus laudavit, Teſte Nicolao Toppio in Bibliothec. Neap. pag. 53. Sillius itaque in lucem edidit opuſculum de Bello Punico librorum XVII. Teſtibus Hieronymo Henninq. in Theat. Geneal. tom. IV. fol. 821. Joanne Glandorp. in Omaſticon. hiſtor. Roman. fol. 808. Mattheo Rader in Martial. lib. VII. epiſt. LIII. n. 26. fol. 475. Joanne Camerte in Lucium Florum libr. III. cap. XVIII. fol. 122. Franciſco de Petris hiſt. Neap. in fine Lucio Camarra de Theate antiquo libr. II. cap. II. fol. 106., & cap. III. fol. 113.

Pelignorum quoque Civitas Sulmonis à Solymo conſtructa fuit anno ab Orbe condito MMDCCLXXXVIII. qui Aeneae comes cum ad Marſos, & Pelignos devincendos miſſus eſſet, Valva demolita, Sulmonem ſuo nomine dixit, in qua quidem, ut omnibus patet Ovidius Naſo natus eſt, quemadmodum ipſe IV. Triſt. expreſſit.

Sulmo mihi Patria eſt, gelidis uberrimus undis.

Quot autem vicibus Sulmo à fundamentis everſus fuerit, vide Phaebon. hiſt. Marſor. lib. III. pag. 252. In hac eadem Civitate multae nobiles Familiae, ac Viri Illuſtres micarunt, de quibus priſci Auctores ſcripſere, praeſertim vero ibidem natus eſt Summus Pontifex Innocentius VII. ex nobiliſſima Melioratorum familia, ut Baldinus in Chronolog. Eccleſ., & Ciacconius tradunt, quae ſanè Civitas

C anno

anno MDCCVI. pariter à terraemotu labefacta fuit. Familiae nobiles Sulmonenses, quae modo asservantur, sunt Corvia, Sarda, de Sanitate, Mezzara, de Vecchis, Canofola, & quaedam aliae, de hac Civitate Opusculum praelo dedit Hercules Ciofanus Sulmonensis, cujus Epigraphe est. Antiquissimae, ac nobilissimae Urbis Sulmonis descriptio, una cum Ovidii Vita & Effigie. Aquilae ex officina Josephi Cachii MDLXXVIII.

CAPUT III.

Viri Illustres ante Christi Adventum.

Marro Marsus.

PORrò materiae occurrendo, Procerosve nostros excipiendo, à priscis incipere pretium operae duximus, ab his praecipuè, quorum Patria specialiter haud notatur, sed Marsorum sub cognomento vocantur. Inter ipsos sanè primum locum tanqnam antiquiorem, Marronem occupare arbitror, quum is anno praedicto U. C. CCCXLVI. viveret, & quemadmodum pag. 11. dicebam, primus Marsorum Dux Populo de suo nomine cognomen daret, qua de caussa ipsum postremo Statuam inauratam, Sacellumque Mar-

Marti armorum Numini, quod latini milites Marsis devictis Romam tulerunt dicasse, citatus Hisidorus Gram. lib. ix. cap. 11. voluit. Neque hoc mendacium, ut aliqui dixere autumo; tum quia apud Romanos olim statuae erigebantur in alicujus rei memorabilis honorem, aut votum Olimpio, Jovi, Apollini, Junoni, Saturno, Veneri, Dianae, & aliis fictitiis Numinibus, quum etiam quia illius gentis Authorem Marronem probatiores dictis authores putarunt, tantopere etiam ab ipso Marruvii Castellum exordium habuit, quantopere Silius lib. viii. illud Regionis Caput optimè scripsit, & Vergilius Regem Marruviorum Archippem natione Marsum, alterumque Rhetum nuncupatum cum altero etiam Rege Anchilamo ejus filio vii. Æneid. caecinit. De Rheti autem fabula, vide Servium supracitatum: est etiam Rhetheum in Troade Phrygiae Castellum.

Vibius Marsus.

Post Marronem verò Vibium quemdam Marsum Romani exercitus Ducem, atque Militem, Soriae Legatum Claudii Imp. Ævo; ejusdemve Imperii anno vii. claruisse habemus apud Cornel. Tacit. Annal. lib. xi. juxta aeditionem Hieronymi Canini fol. mihi 184. his verbis de altero prius Duce, loquendo: *Passò poi all' acquisto de' Governi Principali, e si preparava per ricuperar l' Armenia, se non fosse*

ſtato ritenuto da Vibio Marſo Legato di Soria, che gl' intimava la Guerra.

Umbo, & Q. Pompedius Marſi.

Umbonem priſcum Ducem in militari exercitio clarum; necnon Q. Pompedium in bellis fortiſſimum ſeligo, de quibus loqutus eſt Cicero Philipp. XII. App. lib. I. Civil. Bell. Q. Pompedii autem hae literae apud Camarram compertae ſunt.

Q. Pomped. Marſ. in Agr.
Bell. Clar. Mem. ext. hic.
Ann.---------- O....

Labeo Marſus.

Hunc etiam, maximumque Militem fuiſſe percenſeo, quem priuſquam referam mirum narrabo facinus, nempe quod accidit Regis Alexandri nobiliſſimo puero qui thurribulo arrepto, ante ipſum ſacrificantem aſtitit; inque illius brachio carbo ardens delapſus eſt, quo etſi ita urebatur, ut corporis odor ad aſſiſtentium nares perveniret, tamen & dolorem ſilentio preſſit, brachiumque immobile tenuit Valer. Max. lib. VII. cap. III. Hoc igitur in praedicto Labeone exemplificare arbitratus ſum; Is enim tempore, quo Macedones bello premebantur in tormentis, tormenta ſuſtulit; nam fortuitu ab equo dejectus, à Militibus conculcari paſſus

ſus eſt; Quod ſi praedictus puer brachium ſuum ut alter Mutius Scaevola in igne ſuſtinuit, Labeo poſt dicta, & ob proprium decus, & ne gloriam inimicis commodaret, ſe, filiumque necavit, imitando in hoc P. Craſſum Craſſi Oratoris fratrem, qui factionem alibi ſequendo Marianam, ne in manus contrariorum incideret, ſeipſum interemit; unde quemdam Bedam Elogium in Salonis Urbe Dalmatiae inveniſſe, quae de Labeone hoc loquebatur, Phaebonius hiſtor. Marſor. lib. 1. cap. XI. refert. Inſcriptionem autem ad opuſculi ornatum à nobis acceptam, hic reſcribendam eſſe rati ſumus.

Labeo Marſus quem in Calamitate
Macedonica. Prolapſum Æquo celer.
Hoſtis praemebat. Gnatum, ſeque
Gladio cruento trajecit ne
Victoris Octavii vultum ſuſtineret
Hic ejus oſſa condita ſunt
Junonis Luciani Sacello
Flamedialis Auſtrinum applicare
Vetuit: Crudeles Parcae, quae nemini
Parcunt, invidere mihi Hic
Situs eſt Ligurinus Dolor
Parentum

Q. Pompedius Marſus.

Invictiſſimus Miles Q. Pompedius Marſus Q. Pompedii ſupra enunciati filius haud inglorius hic

jace-

jacere debet; is enim Dux Socialis Belli cum Silone C. Aponio, & Mutilone Samnio contra Africanos, testibus Isidoro lib. XLII. de Antiq. & Sigonio praefuit; hinc etiam ipsum Marium insultasse legitur apud Livium histor. libr. XXIX. relatum in Marsorum histor. pag. 42. quique proinde postquam Scipionem vicerat, dum Asculum obsidione tenebat, teste praedicta hist. fol. 44. veneno cessit.

C. Vettius Marsus.

Validus hic Praetor atque Dux, in dicta Marsorum historia loco citato liquido patet.

T. Hortentius, necnon Ælius Vernus Eques Frater Marsi.

Strenuum T. Hortensium Mucronem, idest, acutum juxta Perottum in Cornucopia Ling. Latin. pag. 760. è familia Hortensia Marsico genere ortum quoque conscribimus, qui fortitudine superior sua potissimum dextera multis expugnatis, in quodam lapide prope Templum S. Marci de Urbe sequenti publica Inscriptione cum eluxerit, nulla alia privata indiguit laudatione. Ejus tempore quoque emicuit Ælius Vernus Frater, Augusti Eques, ut ex inscriptione liquet: Inscriptio autem iu Marsorum historia, ac in Epigrammatibus Almae Urbis pag 142. n. 2. relata, talis est.

T.

T. HORTENSIO
MUCRONI NATIONE MARSO
Q. V. A. XXXXV.
AEL. VERNUS. ARM. CUST. EQ.
SING. AUG. FRATRI
F. C.

Ex dicta igitur inscriptione enunciatum Titum & Ælium Marsos è familia fuisse Hortensia liquet, familiam hanc verò Volaterranus in Antropolog. lib. XVII. pag. mihi 204. quoque retulit, ubi loquendo de eodem Tito, ex eadem stirpe, subinde floruisse testatur Quintum Hortensium Dictatorem, qui Plebem ob aes alienum longas seditiones agitantem, & in Janiculum secedentem deduxit, & ipse in eo Magistratu, ut etiam Livius hist. libr. VI. author est, decessit.

Q. Hortensium alterum, Oratorem post eum, Volaterranus loco citato scripsit, qui maximum familiae addidit decus, nam quum adolescens in foro dicere exorsus esset, ad majores caussas adhiberi coeptus est, antequam incideret in Cottae, & Sulpitii aetatem, quique annis X. Major excellente, tunc Crasso, & Antonio, deinde Philippo post Julio cum his dicendi gloria comparabatur. Ardebat enim cupiditate, sic ut nullius unquam fragrantius studium visum sit. Nullum enim patiebatur esse diem, quin in foro diceret, aut meditaretur extra forum. Saepissimè autem eodem die utrumque faciebat. Attulerat minimè vulgare genus dicendi:

Vox

Vox canora, & ſuavis motus, & geſtus etiam plus artis habebat, quam eſſet Oratori ſatis. Hoc igitur florente Craſſus eſt mortuus, Cotta pulſus, judicia intermiſſa bello. Hortenſius autem poſt Conſulatum alios fortaſſe deſpiciens aequales, ſummum illorum ſtudium remiſit, quo à puero fuerat incenſus: atque in omnium rerum abundantia voluit beatius, ut ipſe putabat, remiſſius certè vivere. Ipſius Cicero, & Varro meminere, quum in cauſſa Verris defenſor contra Ciceronem fuerit, pro quo à Verre Sphingem auream magni precii acceperat. Deceſſit eo tempore, quo Cicero Aſiam adminiſtrabat. Ex Volaterr. ibid.

Q. Hortenſius ſupradicti filius, inter ſcriptos à I.I.I. Viris fuit; Is verò cum Ciceronem interemptum audiret, in ejus vultionem C. Ant. traditum ei à M. filio peremit. Plutarch. & Volater. loc. citat.

Hortenſia nunc enunciati ſoror, & Oratoris filia mira facundia, & eloquentia emicuit, cauſſamque Matronarum antè Triumviros cum judicio gravatae eſſent, egit; Unde à Quintiliano in libro 1. Orat. commendatur, necnon aliarum ejuſdem laudum, citatus author teſtis eſt.

Hortalus hoc nomine virtute etiam clariſſimus Oratoris nepos, teſtibus Tranquillo in Tyberio, & Volaterrano ibidem, jus quatuor liberorum ab Auguſto Imp. obtinuit. Ad hunc Virum, ut planè eruditum Catullus elegiam ſcripſit: Qui ſanè hactenus

nus relati è praedicta familia Hortensia, ut ostendimus Marsa orti fuere, licet familia Civis Romana exinde ob incolatum, Consulatumque fieret. Quomodo autem in Marsorum historia ab suo praetermittantur Authore, quum egregiis factis, muneribusque clarissimi fuerint, valde miramur.

Sed ceteris strenuorum Commilitonum hisce similium nominibus relictis saepenumero difficiliter expiscandis, non omitto exinde inserere varias Marsicas familias, quae hoc generali pronomine exprimuntur, priscis temporibus ad instar vetustorum, Romam evolasse; siquidem Romulus & Remus inter alios, si mihi hos praemittere licet, primum à Lupa, mox ab Ava Laurentia Faustuli Pastoris Coniuge educati, Amulio interfecto Regnum Numitori Avo restituere; deindeque coactis Pastoribus Urbem condidere, quam Romulus Vulturum augurio Victor Romam vocavit; quique proinde Coniugii Caussa finitimorum Virgines, quae praetextu ludorum, quos simulaverat, Romam venerunt jam Legatis negatas rapuit. Hinc è proprio solo Romam convolata, Româque constructa, Gentiumque exornata, primum Bellum Ceninenses moverunt, quos Romulus subegit; mox Antennates, inde Crustumimos bellum inferentes fudit; novissimum postea certamen fuit à Sabinis ortum, inter quos pace reconciliata, Romulusmet centum Senatores, quorum Consiliis uteretur recepit, & quemadmodum Fenestella de Magistrat. dixit adjacentium quo-

que nationum familias ad Urbem illis implendam aggregavit; inter quas etiam tunc Marsicae adscriptae fuere, & ob id exinde Cajus Marius Arpinas humili in loco natus Romam etiam cum sua progenie translatus, septies Consul Romanus fuit, teste Tiraquello de nobilit. cap. XII. n. 15. Ita quoque M. Tullius qui in eadem Terra suum natalem habuerat, in Urbe, Orbeque, ut virtutis radium eluxit; hinc etiam d. Hostilius Civis Albanensis familias suas ex eodem Romuli Instituto Romam transtulit, Ancus Lucumanus Etruscus, Priscus Sex. Cornicularius, caeterique ad Urbem convolarunt, hinc etiam, ut pauci quidam contra communiores voluere ex dictis Marsicis familiis, altera Martia, Romae celeberrima orta est, ex qua Ancus Marcius Rex, relatus etiam à Vaillant. de famil. Romanar. tom. II. pag. 110. provenit ibi -- *Ab Anco Marcio sunt Marsii Reges:* Unde Ovid. lib. IV. Fastor.

Marcia Sacrifico deductum nomen ab Anco.

Is quoque teste Livio Ostiam Civitatem penes Tyberim construxit, à quo Rursus Marsii Reges, necnon Martia C. Caesaris Avia, si Svetonio in hujus Vita credimus descenderunt. De quadam verò Marsia Flavia splendididissimi generis nata, Svetonius in Tito cap. IV. scripsit: pro familia Marcia, fusius loquitur Vaillant. de familiis Roman. d. tom. II. pag. 110. n. 22. ubi etiam de aqua Martia Romam perducta, & de nummulariis Marciae familiae, quorum figurae ab ipso relatae optimè cum aliqui-

liquibus à nobis compertis in locis Marſorum, ut alibi dicemus conſonant.

Septimius Marſius, ſive Marſus.

Marſius idem, nomine Septimius, poſt Opilium Macrinum, Poſthumum, & Lollianum triduo Romae imperavit; Faber Ferrarius enim fuerat, qui ut Pollio relatus à Tiraquello de Nobilit. cap. IV. n. 7. tradidit ad Imperium aſcitus, Orationem hujuſce tenoris habuit -- *Scio Commilitones, poſſe mihi obiici artem priſtinam, cujus mihi omnes Teſtes eſtis; ſed dicat quiſque quod vult: utinam ſemper ferrum exerceam, non vino, non floribus, non mulieribus, ut fecit Gallienus indignus Patre ſuo, & ſui generis nobilitate. Ars mihi obiiciatur ferraria, dum me, & exterae gentes ferrum attrectaſſe ſuis cladibus recognoſcant in Italia. Denique ut omnis Alemania, omniſque Germania cum caeteris, quae adjacent Gentibus, Romanum Populum ferratam putent gentem, ut ſpecialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis velim feciſſe: Vos Principem, qui nunquam quicquam ſcierit tractare, niſi ferrum &c.* Sane quid per hoc? Nonne priſci Judaeorum Reges Paſtores Ovium fuere, ut Saul, & David? Reg. cap. IX. & XVI. necnon alii? De Marſiae ſive Marſia Statua in liberis Marſorum Civitatibus, tum alii, tum Servius commeminit, & Seneca de Benef. VI. Unde prodiiſſe illud Martialis, Eruditi coniectant.

Ipſa poteſt fieri Marſia Cauſidicus.

Solebant nanque Sponsi, Sponsae, ante Verbi adventum in Nuptiis de more, tales conficere statuas, Rhodigino teste lib. XXVIII. cap. XII.

Q. Ninius.

Unde quemadmodum ex nostratibus multos Romanos fuisse ostendimus, ita etiam è converso illos autumnalium oblectationum caussa municipes nostros fuisse habemus; inter alios enim Q. Ninnium Romanorum propagine illustrem, postea Marsum adserimus, cujus adservatur memoria prope Ecclesiae Transaquensis januam, ubi inter caeteros lapides versibus insculptos, hic etiam conspicitur.

Q. NINNIO Q. F. STRENVO
SEVERO AVG. IANVARI
CONIVGI B. M. P. P.

Extant quoque in Atrio praefati Templi hae aliae notae in marmoribus insertae, Juliae praesertim Januariae C. Julii Prisci Matris, quae cum mox dicendis itidem conscriptae sunt, forsan propter earum obitum, quum ad Marsos stationis solatio properaverant, & ad operis ornatum, ut sequuntur rescriptae.

D. M.
IVLIAE IANVARIAE C. IVLIVS
PRISCVS MATRI B. M. P.

Rursus Petroniae Peticiae memoria ibidem his literis perpenditur.

PE-

PETICIUS S AN. ET PETRONIAE S AN.
F. PETICII P. P.

Item alio in marmore C. Trebatii, cui M. Tullius plures misit epistolas, Æncomia visuntur.

C. TRAEBATIO C. F. OPTATO
STRABONIA SECUNDILIA C. ET.
TRABEA RUFILLA PATRI B. M.
R. P. cz. sv.

Ceteras autem descriptiones ob temporis aedacitatem, & aedificiorum ruinas labefactas, quorum parvae notae remanserunt nostra oculari diligentia pluries inspectas arduum fuit referre, & ob id multis ab hinc annis in Fucini ripa, & in quodam lapide fortuito comperto, vix infrascripta verba de Flavio Victore, (ut in Marsorum historia fertur) loquentia, expiscari potuere, illius forsan familiae à flavide capillorum dictae, quae tres continuos Romano Populo Imperatores dedit, Vespasianum videlicet, Titum, & Domitianum: Verba igitur haec sunt.

SALUS SANCTA FLAVIUS VICTOR
ROM. D. D. I. M. 2.

Pellaccus Marsus.

Sed his omnibus pro Opusculi coronide enunciatis, qui nostrates evaserunt, exceptis, ad Marsos verè Patritios redeundo, animadvertas velim, inter illos quemdam Pellaccum Marsyum, sive Marsum historicum, primum ludorum Magistrum nutritum

tum una cum Alexandro Rege, qui ſcripſerat rerum Macedonicarum libros tres à primo Rege uſque ad Magnum, & de rebus Atticis libros duodecim adnotandum eſſe reor cum Raphaele Volaterrano in Anthropolog. lib. XVII. pag. mihi 515.

Tabenus Marſus.

Rurſus de quodam Tabeno Marſyo, qui ſcripſit de Tranquillitate libros duodecim, Fabuloſa libros ſeptem, & quaedam alia de Patria, ex Suida, Volaterranus itidem loqutus eſt. Marſyas verò Phryx, qui, Ovidio teſte, in fabulis tybiis à Minerva inventis cum Appolline certavit, à quo victus, ac tergore nudatus eſt: quem proinde Nymphae flevere; quodque earum lacrymis fluvius Phrygiae creverit ab ejus nomine Marſyas, à Volaterrano loco citato vocatus eſt.

Marcellus Vectius in Marſis.

Item Vettium exterum, qui prius in Marſis degerat, exinde in Urbe ad equeſtrem ordinem ob ſuas virtutes aſcitum, nomine verò Marcellum numeramus, cujus ſanè agri Marrucini Vettii Marcelli è primis equeſtris ordinis, in Plinio hiſt. libr. LXXXV. & libr. XVII. cap. XXV. mentio habetur; Is ulterius multa Opificia explevit, necnon alia munera geſſit, inter quae Claudii Neronis Imp. Procurator

rator extitit, ut in ſequenti Inſcriptione à Camarra allata legitur. Procuratorium verò Officium, dignitatem, & honorem praeſeferre, & tunc etiam praetuliſſe, ex Baldo Juriſconſultorum Magiſtro Tiraquellus de Nobilit. cap. xxx. pag. 233. voluit, immo Franciae Regium Procuratorem Magnum eſſe Magiſtrum, planum itidem eſt. Inſcriptio autem Vettii praedicti ita cantat.

M. VETTIVS MARCELLVS
PROCVR. AVGVSTORVM ET. OPT.
ELVIDIA G. F. PRISCILLA
MARCELLI S. P. F.

Q. Vettius Vettianus Marſus.

Rurſus Q. Vettius Vettianus Cognomine, in Marſis ortus, facundia nobiliſſimus, in dicendo clarus, inque foro judiciali celeberrimus Advocatus, Ciceronis tempore floruit, qui de clar. orat. fol. 647. de ipſo mentionem hanc evulgavit -- *Vettius Vettianus è Marſis, quem ego ipſe cognovi prudens Vir, & in dicendo brevis Q. D. Valerii Sorani vicini, & familiaris mei*. Is etiam commendatur à Joanne Glandorpio in Honomaſtico hiſt. Roman. fol. 884. n. 20. & à Toppio in Biblict. Neap. fol. 226. Denique verò duarum Mulierum Vettianae familiae tranſactis ſaeculis extinctae, monumentum hoc Sulmonis habebatur.

Fa-

Fato crudeli, si qua est erepta Puella
Certè ego quae Dominae Cura puella fui.
Quae me omnes artes docuit doctissima; cumque
Essem rapta Scope nunc tegor hoc tumulo.
Scopeni Ann. XI.
Vettia Natalis Vettia Prima
P. L. G. F.

Marsonus Marsus.

Quidam Marsonus ita nuncupatus, quasi Magnus Marsus, Vir ingens post visam Orthosiam, deinde Antandrum, mox Insulam Aradus dictam, inde Balanaeas, & illinc Pantam, exinde Laodicaeam, quum multos morbis laborantes, & à Demonibus vexatos curasset Templum quoddam subinde congregasse, Praefectumque suis itidem viribus constituisse, in Cardinalis Baronii Annal. tom. 1. pag. 315. lit. D. manifestum est.

Nug- Marsus.

Item Publius Petronius Legatus Tiberii Claudii Caesaris Augusti Germanici Magistratibus Dorensium ob ipsorum Insolentiam missus, & eandem ob caussam Petronius quidam in Siriae Provincia quoque ablegatus est, cui propterea (qui haud bene suum gesserat ministerium) quemdam alium Marsum Nug-- hominem prudentia maxima insignitum subro-

ſubrogatum fuiſſe, Baronius tom. 1. Ann. pag. 308. teſtatur.

Marcus Marius, & Martius Marſi.

Marcus Marius Titius Rufinus ad jurgia decidenda clarus, ac propterea eques Romanus renunciatus, & in partibus Judex, ut reor Marſus ſequenti Inſcriptione Beneventi in Xenodochio Santiſſimae Nunciatae aſſervata, liquido patet.

M. MARIO M. F. STEL. TITIO
RUF. COS. LEG. LEG. I. MINOR. P. F.
AGGRIPENS. PROC. PROV. SICIL. CUR.
MER. PRAETOR. TRIB. TUR. MARS. EQ.
ROM. TRIB. LATICI LOG. I. ALLA.
P. F. IIII. VIRO &c.

E' Marſis quoque ſuum habuit in carne exordium Martius ille Vates, qui ob ſuam in canendo, dicendove promptitudinem, fabularum, hiſtoriarum, Philoſophiae, Rethoricae, aliorumque ſtudiorum Poetis neceſſariorum ſcientiam, ut Macrobius, Livius, & Valerius Max. lib. 1. cap. VI. tradidere; aptus fuit, ut ab Senatu Romano pro Reipublicae negociis, nedum arduis, ſed maximi ponderis, ad Regem Porſennam mitteretur. Phaebon. hiſt. Marſ. pag. 52.

Q. Martius Marsus.

Rursus Q. Martium Marsium, sive Marsum Ducem, Marsos habuisse Polybius scribit; Plinius verò, & T. Livius histor. lib. xxx. cap. ult. magna de ipso dixere. Quinimo plures alios numerasse egregios nostrae Provinciae, Viros Romanas historias, satis superque liquet; Itaque ipsorum prolixa commendatione relicta ad alios descendimus, nam fatente Divo Ambrosio in tract. de Virgin. Nemo est tam laudabilior, quàm qui ab omnibus unanimiter laudatur.

Valeria Marsa.

Quamobrem faemineo sexui, qui fragilis, invalidus, infirmus, lubricus, ac debilis dicitur à Tiraquello ad Connub. glos. 1. par. 1. n. 76. & 77. quo nihil dolosius, quo nil decipi facilior, quia bonarum rerum inscius, ob mox dicendam nostram Amazonem, laudes commodare impellimur: Hieronymi enim Sanctissimi simul, & eloquentissimi Viri sententia praeclara est, Virtutes non sexu, sed animo aestimari opportere. Jam si qua in Foemina verum judicari debet & potest, haec Valeria hujus nominis dicitur. Nec itaque imprudenter me aliquis, aut parum censuram piè hanc peragere criminetur, nam ipsa apud Marsos orta, ut plurimum masculi-

na

na veſte contecta, ita prudentia, corporis, ſpirituſque pulchritudine, ſcientia, dicendi facultate, judicio, & doctrina fuit inſignita, ut jure merito, maximo adepto nomine Romano Magiſtratui aliquandiù praefuerit, teſte Marſor. hiſtor. fol. 52. Quinimo ſi mihi hoc fateri licet eadem alter poterat dici Achilles, qui muliebri veſte ornatus, clypeum & haſtam arripuiſſe, magnaque negocia pro Republica egiſſe, legitur: Valeria autem, etſi in Urbe degens, Urbem de proprio nomine *Valeriam* nuncupatam (de qua infra) teſte Volaterrano, & Phaebonio hiſtor. Marſ. lib. 1. fol. mihi 52. in proprio ſolo conſtruxit. Hinc de ea ſequentem Inſcriptionem mox in Ædicula *Domine quo vadis* Romae adſervatam, & per Erudiriſſimum Joannem Vignolium de Column. Anton. Pii fol. 271. relatam, & non de Uxore Balbini Imperatoris loquutam fuiſſe reor.

D. M. VALERIAE
CREYSA DI-----
VALERIA FORTVNATA
PATRONAE SVAE B. M. E.

Domitius Marſus.

Habuit etiam Marſorum Gens Domitium Marſum, Ovidio, & Horatio Coaetaneum, ut Petrus Crinitus de Poetis Latinis lib. III. cap. XLVIII. expreſſit, compoſuit egregiè hic Bellum Herculis contra Amazones, eoque argumento vocavit A-

mazonidem suum opus. In Epigrammatibus tamen Poeta insignis est habitus, unde hos versus, per eundem Martialem Domitio praedicto factos in Epigram. XCVIII. lib. VII. & Crispino missos referimus.

Nec Marso nimium minor est, doctoque Catullo
Hoc satis est: ipsi caetera mando Deo.

Idem Domitius, Melenam puellam dilexit, eamque celebravit longo carmine, sicuti Catullus Lesbiam, quo circa sic de ipso idem V. Martialis.

Nota tamen Marsi fusca Melenis erit.

De hoc etiam mentio habetur apud Ludovicum Morerium, cujus Gallica verba, etsi collecta, melius ad lectoris cognitionem conferre autumo -- *Marses peuples d'Italie dans le pais de Samnites oú est aujourd' huy l'Abbruze ulterieur au Royaume de Naple, e vers le patrimoine de S. Piere. Il ya encore une petite te Terre sous le nom de la Duchée de Marse Tite Live, e Appian font mention de la guerre Marsique*; & deinde lit. D. tom. II. pag. 1115. *Domitius Marsus Poete Latin étoit contemporain d'Horace. Il a êcrit un Poeme des Amazones des narrations fabuleuses. Nous avons encore le quatre vers de luy sur la mort de Tibulle.*

Te quoque Vergilio Comitem non aeque Tibulle,
Mors Juvenem Campos misit in Elysios,
Ne foret, aut eligis moles, qui fleret amores
Aut caneret forti regia bella manu.

On connoit encore que Domitius Marsus vivoit du temp d'Ovide, qui fait mention dans la derniere de ses elegies de

de Ponto; Rurſus de eodem Domitio, ut arbitror, loquens Vergilius Epig. LIII. lib. VIII. ad Flaccum occinuit.

Quid Varos, Marſoſque loquar, ditataque Vatum
Nomina, magnus erit, quos numerare labor?
Ergo ero Vergilius, ſi munera Mecaenatis
Des mihi? Vergilius non ero: Marſus ero.

Vibrius Marſus.

Ad alium accedendo ſcias oportet, quod Tiberio Liviae Auguſtae Filio, & Privigno Auguſti, ejuſdemque in Imperio Succeſſore, omni avaritiae, libidinis, & crudelitatis genere contaminatiſſimo imperante, Vibrius Marſus emicuit, & non Vibius ſupradictus, qui in bellis fortiſſimus Reipublicae negociis gerendis aptiſſimus, & Imperatori apprimè charus extitit; Hic namque poſt multa ad Imperii utilitatem expleta, ad germanicum Caeſaris exercitum miſſus, tumultus non parvos ſedavit; Verùm fatente Seneca Tragic. Hipp. act. III. fraus ſublimis quia regnat in Aula, Vibrius poſtremo apud Tiberium de perduellionis crimine accuſatur; ſed ingenioſè ſupplicium evadit, indè verò à Claudio Caeſare Syriae Præſes deſignatus, ibi egregiè uſque ad Caſſii Longini ſucceſſoris adventum, officii ſui motus magna dexteritate compeſcuit, undè Tacitus ipſum magnopere extollit, quemadmodùm Baronius Annal. XIIII. n. 16. expreſſit.

M,

M. Annejus Carseolanus Marsus.

M. Annejus M. Carseolani Equitis Romani Filius, à Susanate Avunculo suo adoptatus, testamentum naturalis Patris, quo praetermissus erat apud centum Viros impugnavit, & rescindit, quum in eo Tullianus Pompeii Magni familiaris ipso quidèm Pompejo Signatore haeres scriptus esset. Itaque plus illi in Judicio cum excellentissimi Viri gratia, quàm cum Parentis cineribus negotii fuit. Alia etiam ab eodem acta ommittimus, quum satis praedicata ipsius virtus apud Valerium Maximum libr. VII. Cap. VII. nota omnibus esse videatur. L. Sextilium, & P. Pompilium M. Annejus, teste Valer. Max. d. libr. VII. Consanguineos habuit.

CAPUT IV.

De Viris Illustribus post Salvatoris adventum, & primo de quibusdam antiquis Marsorum Civitatibus ad praedictorum intellectum praemissis.

QUum itaque praedictos ex vetustissimis seculis, quemadmodùm ab antiquis Historicis factum est retulisse sufficiat, gradum facimus ad alios jàm Orbe redintegrato per VERBI Incarnationem, ipsi-

ipsiusque Nativitatem; Verùm sicuti ratio studendi, scribendique modum praebuit, praemittendum est quasdam fuisse in Marsica regione Urbes, hodiè tantùm vestigia ostentantes, quae dicebantur Pinña propê Lucum Oppidum, Æsernia, ut Volaterranus in Anthropolog. lib. xxii. tradit, nèc non Alba Fucentis Romanorum Colonia, sicuti Livius liber. LXX. expressit, quae hodie tantum vestigia jactat, & ad instar Oppiduli aliquibus domunculis ejus circuitus occupatur; Sed olim constructa fuit ab Ænea Ascanii Æneae filio, qui suem album itidem, teste Halicarnasseo lib. 1. reperit de hac eadem Urbe Martialis ad Caesarem Domitianum Epigrammaton lib. v. caecinit.

Hoc tibi Palladiae veteris, seù collibus Albae.
Caesar, & hinc Triviam prospicis inde Thetin
Seù placet Æneae nutrix, seù filia solis,
Sivè salutiferis candidus Anxur aquis.

Porrò ipsius Civitatis non tantùm citatus Vates, verùm etiàm caeteri meminere; Intèr alios enim, ut compertum sit Ptolomaeus, Plinius, & Strabo his verbis lib. v. dixere: *Alba Marsis finitima in excelso locata saxo, propè Fucinus est Lacus*, & Cluverius de Ital. antiq. in fol. libr. 11. cap. xiv. n. 30. *Alba*, inquit, *haec fucentia Marsorum quoddam Oppidum haud procul Fucino lacu, & Caet.* Quinimò ejusdem Civitatis initium Almae Urbis natale longè praecessit, quum ipsa priùs Senatum haberet juxtà inscriptionem in quodam lapide prope Scurculae Oppidum positam hujusce tenoris.

Asia-

Asiatico G. L. V. F.
Senatus Albensis P. P.
Anno . . . ———

Maximam itaque existimationem praedictae Civitatis habuere Romani, qui toto Terrarum Orbi imperabant, hinc ad eam ob situm ad Arcis formam compactum plures Reges, & Principes captivos missos fuisse, ut in munita custodia tenerentur, in Strabone loco citato legitur, hinc etiam à Scipione, cui devicta Africa, Africani nomen datum est, Syphax Numidarum Rex superatus, & captus, ad Albam, ut custodiretur, teste Livio lib. xxx. missus est. Rursus devicta Macedonia, captoque Perseô Rege cum tribus Filiis, hic etiam ad Albam eamdem ob causam transmittitur, unde Patres (Livius citatus lib. XL. inquit) censuerunt, ut Q. Cassius Persêum Regem cum Alexandro Filio Albam in custodiam duceret, de quo vide etiam Valerium Maximum lib. v. cap. 1., & de altero Bituito Avernorum Rege, cum quo Q. Fabius Maximus feliciter pugnavit, lege Diodor. Siculum lib. xx. hinc etiam Cartaginensem per Marsos transisse, & apud Albensem Agrum stetisse T. Livius libr. xxvI. de Hannibal. à Cluverio de antiq. Ital. lib. II. cap. xv. relatus inquit -- Praeter Oppidum Sulmonem in Marrucinos transisse, indè Albensi Agro in Marsos, hinc Amiternum, Foruloſque Vicum venisse: Cicero autem Philipp. III. supracitatus sic ait: *Legio Marsica Albae constiterat in municipio fidelissimo:* Distat

Ci-

Civitas proindè ab Urbe Roma in occasum mill. 45. à Taleacotio 6. ab Aquila 18. in austrum juxtà Geographiam Michaelis Antonii Baudrand. tom. 1. fol. mihi 30. Denique verò Silius libr. VIII. de ipsa quoque caecinit.

Alba sedet Campos, promisque rependit Aristas.

Sanctus Bonifatius Papa IV. Marsus.

Super praefatam itaque Valeriam quartam Marsorum Civitatem, olim propè Fucinum, & Sancti Benedicti Oppidum sitam, mox etiàm vetustate collapsam, quae à praefata Valeria in Urbe celebri Foemina constructa fuit, adnotamus. Ibi enim Bonifatius Quartus ortus est ex Joanne Medico Valeriense, undè postquam adultus factus est, Sacris literis praecipuè eruditus, suoque patrimonio Pauperibus erogato, propriaque Domo in Monasterium commutata, morumvè candore ornatus, denique ex Monacho S. Sebastiani extrà moenia Urbis Sacra purpura decoratus, ac demùm Summus Pontifex creatus est die Dominico hora vigesima secunda v. Kalendas Septembris anno Domini D.C.VI. qui exinde multa digna laude fecit, praesertim verò Templum in Urbe nobilissimum, quod M. Agrippa sub Augusti Imperio admirabilis structurae condiderat, & Jovi Vultori, ut Plinius, vèl Cybeli Matri dicarat anno circitèr XXXIX. antè Christi Natalem, Pantheon dictum, a Phoca Imp. obtinuit, ac Sanctae Mariae, omnibusque Sanctis

(mox vulgo la Rotonda nuncupatum) diè XIII. Maii DC. X. consecravit, quare propterea dies charissima Populis concurrentibus fuit. Quum autem frugum copia eo tempore angustior esset, Gregorius IV. Pont. Max. illius festivitatem ad Kalendas Novembris, quò annona abundantior est, prudentèr transtulit, testibus M. Joanne Tarchagnota histor. mund. libr. VIII. pag. 176. Raphaele Volaterrano Antropolog. libr. XXII. pag. 251. P. Antonio Foresti in Mappamund. histor. tom. III. pag. 279. Victorio Baldino in Chronolog. Ecclesiast. pag. 82. Scipione Mazzella de Famil. illustr. Regni Neap. libr. II. pag. 395., & Morerio in suo dictionario Gallico tom. I. pag. 628. lit. B. his verbis — *Boniface IV. natif de Valeria Ville de la Provincie Marsicane dite aujourd' huy le Duche de Marsi dans l' Abbruze Ulterieure étoit fil d' un Medecin nommé Jean il fut elû six mois, & six jours aprés Boniface III. le siege ayant, vacqué tout ce temp cet fut le 18. Septembre de l' an 607. Il obtint de l' Empereur Phocas le Pantheon, & caet. Le Pape tint le Pontificat six Ans six Mois, e treize Jour, & il mourut le 8. du Mois de Maii l' an 614.* Boyvin. Institut. Theolog. de Summ. Pontif. par. IV. pag. 548. Ciaccon. in Vit. Pontific. Nov. aedit. tom. I. col. 427. Caesar Card. Baron. Annal. tom. VIII. pag. 201. Labertio Cherubino in Bullar. Roman. noviss. tom. I. pag. 24. Platina de Vitis Pontificum, & passim aliis.

Ceterum quod Pantheon à Bonifatio obtentum fuerit, ultrà dictos Auctores, ex marmorea tabula

juxtà

juxtà portam dicti Templi finiſtrorſum, ab Urbano VIII. ut ſequitur poſita, ſatis etiam ſuperque liquet.

PANTHEON
ÆDIFICIVM TOTO TERRARVM ORBE
CELEBERRIMUM.
AB AGRIPPA AVGVSTI GENERO
IMPIE IOVI, CAETERISQVE MENDACIBVS DIIS
A BONIFATIO IV. PONTIFICE
DEIPARAE, ET S.S. CHRISTI MARTIRIBVS PIE
DICATVM.
BINIS AD CAMPAN.. ERIS.. VSVM
TVRRIBVS EXORNAVIT
ET NOVA CONDIGNATIONE MVNIVIT
ANNO Dñi M.DC.XXXI. PONT. IX.

Eſt etiam in alio latere ſequens inſcriptio ad eruditionem relata.

VRBANVS VIII. PONTIFEX. MAX.
VETVSTAS ÆNEI LACVNARIS
RELIQVIAS
VATICANAS COLVMNAS, ET
BELLICA TORMENTA CONFLAVIT
VT DECORA INVTILIA
ET IPSI PROPE FAMAE INNOTA
FIERENT
IN VATICANO TEMPLO
APOSTOLICI SEPVLCRI ORNAMENTA

IN ADRIANA ARCE
INSTRVMENTA PVBLICAE SECVRITATIS
ANNO DOMINI M. DC. XXXII.
PONT. IX.

Deposuit autem praedictus Pontifex Bonifatius sub majori Ara dicti Templi multa Corpora Sanctorum, ut ex hisce notis ibidem positis liquet.

CORPORA SANCTORVM MARTYRVM
RASI, ET ANASTASII.
CVM NONNVLIS ALIIS SACRIS CINERIBVS
A SVMMO PONTIFICE BONIFATIO IV.
IN PLVMBEA CAPSA CONDITA.

Sub eodem verò Bonifatio, celebratum etiam fuit Concilium Romae, teste Beda libr. II. cap. IV. prò Anglorum disciplina, cujus caussa Romam venerat ad Papam, Mellites Londini Episcopus Sanctissimus Vir, ut quidam testis est de gest. Pontif. tom. I. fol. 286. Onufrius Panvinius de Roman. Pont. fol. 26. Vide quoque Chronicon General. Ordinis S. Benedicti P. Antonii de Yepes tom. I. pag. 481. usque ad 485. Sed in ipsius Pontificatu, fames, pestilentia, & inundationes aquarum magnae fuerunt, nec non discordiae, & schysmata. Navicula enim Petri fluctuat quandoque, sed nunquam mergitur, ut Antonius Forestus in Mappam. histor. tom. III. par. I. cap. III. scripsit.

Fluctuat, & nunquam mergitur ista ratis.

Nàm

Nàm Venantius hac in re lib. xi., & iii. ad Chilperic. Regem obſervavit, ità dicens.

Princeps clave Petrus primus quoque dogmate Paulus
Caelorum portare lati duo lumina Mundi.
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apoſtolicas radianti luce coronas
Doctor hic monitur, celſior ille gradu
Corda per hunc hominum radiantur, & aſtra per illum
Quod docet ille ſtylo, ſuſcipit ille polo;
Pandet iter Coelis hic dogmate, clavibus alter;
Eſt via cui Paulus, Janua fida Petrus.

Ex pace tamen inter Phocam Imperatorem, & Agilulphum Regem Longobardorum, ingens laetitia in Italia eſt ſubſecuta; Hoc etiam tempore Choſroas Perſarum Rex in Romanas Provincias irrumpens, ſuperato Phocae exercitu, Hyeroſolimam occupat, Templum Chriſtifidelium profanat, lignum Dominicae Crucis inde aufert, Zachariam Sanctum Virum in eadem Urbe Patriarcham captivum facit, quam ob rem ab omnibus Phoca ſpreto, Bonifacius duabus ordinationibus poſt creatos Epiſcopos triginta ſex, Presbyteros aliquot, & Diaconos novem Cardinales, quum annos ſex, menſes octo dies duodecim in Petri Cathedra ſediſſet, die octava Maii obdormivit in Domino, & in Baſilica Divi Petri ſequenti inſcriptione eidem a Grerio IV. poſita, ut refert Ciaccon. dicto to. i. columm. 427. ſepultus eſt.

Gre-

Gregorius Quartus jacet hic Bonifacius Almus
Hujus qui ſedis fuit aequus Rector, & Ædis
Tempore qui Phocae cernens Templum fore Romae
Delubra cunctorum fuerunt, quae Daemoniorum
Hoc expurgavit, Sanctis, cunctiſque dicavit.
Ejus natalia ſolemnia, qui celebratis
Primis Septembris fert haec lux quarta Kalendis
Octavus titulo hoc Bonifacii oſſa reperta
Hac locat erecta Bonifacii nominis ara.

Andreas autem Victorellius adden. ad Ciaccon. loco ſuperius citato, alterum Epitaphium a Manlio collectum refert, licèt aliud ibidem breve poſitum, ſic ſe habens haud indicare linquamus.

HIC REQVIESCIT BONIFACIVS IVNIOR,
QVI SEDIT ANNOS SEX M.VIII. DIES XII.
DEPOSITVS EST OCTAVO IDVS MAII,
IMPERANTE DOMINO HERACLIO
ANNO EIVS QVINTO.

Alterum verò Epitaphium ab Oldoino ad Ciaccon. tom. 1. col. 430. hoc eſt.

CAPVT S. BONIFACII IV.
EX ALTARI SITO IN VATICANA BASIL.
INTER PORTAS IVDICII, ET RAVEN.
A BONIFACIO VIII.
EIVS NOMINI DICATO, ORNATO,
ET DOTATO, IN NOVVM TEMPLVM
PAVLI V. PONT. MAX.
IVSSV HONORIFICE. TRANSLATVM.
HAC SVB ARA RITV SOLEMNI
COL-

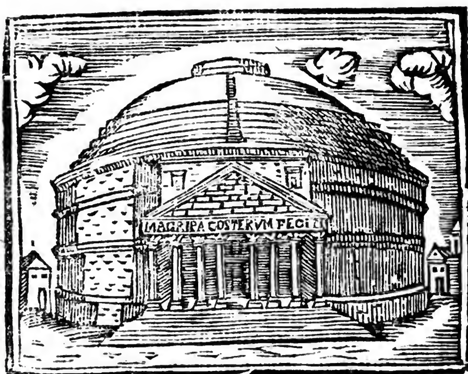
COLLOCAVIT
EVANGELISTA PALLOTTVS
T. S. LAVR. IN LVCINA
CARDINALIS CVSENTINVS
HVIVS BASILICAE ARCHIPRESBYTER
ANNO M.DC.VI. DIE XVII. IAN.
PRIMIS VESPERIS CATHEDRAE S.PETRI
SEDENTE PAPA PAVLO V. ANNO I.

Et ex Manlio etiam aliud habetur de Bonifacio loquens.

Vita hominum brevis eſt: hanc certa terminat hora;
Sed vitae aeternae deindè paratur iter.
Quae non indecora, aut rurſus peritura videtur,
Sed pulchrum atque decens jam ſine fine manet.
Sic igitur, quid mors ſtimulis agitari; iniquis?
Quid feris incaſſum? quid furibunda geris?
Commoda nulla tibi poterunt tua facta referre,
Nec prodeſſe poteſt impetus iſte tibi.
Gregorii ſemper monita, atque exempla Magiſtri,
Vita, opere, ac dignis moribus iſte ſequens
Quo hic terrae reputans ſunt hujus maxima vota,
Mittere ad aſtra animam, reddere corpus ſuum.
Saucia multiplici ſi quidnam membra dolore
Rurſus in antiquo pulvere verſa manent.
Quae conjuncta animae ſtabilito in corpore ſurgant.
Ad vitam aeternam te praeeunte magis.
Sancta fides merito, vitae clementia Patris
Spem certam hanc famulos juſſit habere ſuos.

Conſtat enim ex his, & aliis Auctoribus adver-

vertere noſtrum hunc Bonifacium, Cardinalem fuiſſe creatum a Sancto Gregorio Magno, unde quidam modernus de geſtis Pontif. tom. 1. fol. 285. ſequens ſignum cum ſtemmate, ac elogium quoque oſtendit.

Caput hoc Bonifacii IV. Rom. Pont.
Vivit, vel agit mortuus, quidquid egerat vivens
Meditabundo ſimilis ſe ipſum diffiaret, & caet.
Adeò infenſus fuit ſimulacris Deorum
Statuam patitur.

Vt

Vt prae oculis habeant, quae aemulentur Successores
Medici Filius hoc solo lapide.
Sanare vellet omnes aegrotos
Mundi electus Antistes
Ecclesiam accepit in Domum
Cum Domum suam Deo dedisset
Iratus vulgo Deorum
Tantum institit, donec à Tyranno impetravit
Deorum Stabulum in Sacrarium Martyrum
Annos suprà sexcentos
Natum Pantheon priusquàm Verbũ incarnaretur Æternũ
Christo insultabat
Et in eo Iupiter Vultor
Superstitionis vindictam Gentibus mentiebatur
Expavit Daemon, cum expiavit Bonifacius delubrum
Et Cybelem Deorum Matrem mutavit in Matrem Dei
Divorum ossibus octo supra viginti onustos Currus
Cum triumpho induxit, & Pantheon iterum dixit
Vt Reginam comitaretur Senatus Martyrum
Haec festi Sanctorum omnium exordia
Quo Sanctos omnes velut in pagella tenes
Et in luce Illiadem
Ni ipsius Dei triumphum dicar
Quod ea die Dii omnes cesserint uni
DEO.

Personalitèr etiam Bonifatius in vita proprios repetiit lares, praesertim vero B. Virginem in Marsis celeberrimam Pereti, vulgo delli Bisognosi dictam visitavit, ut Auctor est Phaebonius in Marsor. hi-

 sto-

ſtoria de Pereto, loquendo ſub anno DC. X. Sedes exindè poſt Bonifatii mortem vacavit Menſes quinque, & dies duodecim. Bonifatius autèm multos poſt annos intèr Sanctorum numerum deſcriptus eſt juxſtà Ciaccon. & alios de Roman. Pont. ſuis in locis citat., ejuſque feſtivitas in Romano Martyrologio ſub die XXV. Maii recolitur, teſtis eſt Caeſar Card. Baronius ad dictum Martyrol. pag. mihi 257. ibi -- Romae Sancti Bonifatii Papae IV., qui Pantheon in honorem Beatae Mariae ad Martyres dedicavit &c.

Poſtremo autem ejus Familia extinguitur, ut ſupradicti Auctores notarunt, praeſertim verò Ughel. Ital. Sacr. tom. 1. in diocaeſ. Marſ. pag. 955. ſtemma vero ejuſdem fuere duae rectae lineae ſeſe mutuo ſecantes, cum angulis duobus ad verticem aequalibus, quattuor Cruces in medio claudentes.

(Petrus Raynaldutius Pſeudo -- Papa Marſus.)

Demum ſunt in Marſis Carſeolani relati à Baudrand. in Ceograph. tom. 1. fol. 235. à Carſeolorum Urbe nuncupati apud quos Colonia Romanorum fuit, unde Strabo lib. V. ſcripſit *Sunt in ea Urbes Latinae, Valeria Carſeoli, Alba, & propè Urbes Cucullum oppidum*; Sed deindè Carſeolana Civitas deſtructa, oppidum Carſeolorum, quod nunc adſpicimus aedificatum eſt, immo ex illius ruinis, ſive populis

Vo-

Volaterrano fatente lib. XXII. in Antrohopologia *erecta sunt nova oppida vicina*, *Talleacotium*, *Vicovarium*, *& Celanum* (de quo infra dicemus) A' Carseolanis igitur Vici Corbarii oppidum, quod Marsorum Provinciam, seù Dioecesim à Sabinis ex una, & à Tiburtinis ex altera dividit, parvum distat, ubi ortum habuit Petrus Raynaldutius, qui (liceat mihi nunc ipsum referre) matrimonii ligamine adstrictus, de Uxoris consensu in Religionem Sancti Francisci Ordinis Conventualium ingressus in negociis tractandis admirabilis factus, virtuteque ornatus dicendi, in Petri cathedra sub nomine Nicolai v. favente Ludovico Bavarorum Principae intrusus est, adhuc illa rite occupante Joanne XXII. adversus quem multa pronunciavit Anathemata, ut schysmatico Principi complaceret.

Is vero bonus fuisset, ni ambitione, & schismate vitam cum morte faedasset, nam propriis laribus denuo ab enunciato Imperatore petitis, Comes Boresatius Pisanus, qui Jura Imperatoris in Italia gerebat, Nicolaum Avenionem, ubi tunc Romani Pontifices degebant transtulit, deinde facta in publico Consistorio solemni schismatis abjuratione, carceribus emancipatus anno MXXVIII. ut in Phoebon. hist. Mars. pag. 54. liquet, vivere desiit.

Sed hic advertendum ipsum non fuisse verum Nicolaum v., qui anteà vocabatur Thomas Lucenus Sarzanus, de quo Ciacconius, Platina, Cherubinus supracitati, & Victorius Baldinus in Chronologia Ecclesiast. pag. 226. loquuntur, sed quidem

Ni-

Nicolaum dictum fuisse V. Pseudopapam, quia ut dicebamus schismatice ejus partes Ludovicus Bavarus Imperator tuebatur; quem proindè ad Lectoris disciplinam, haud operis honorem attulimus.

Sanctus Petrus Caelestinus.

Petrus de Murrone Caelestinus v. vocatus communiter, à Ciacconio tom. II. col. 271. cum aliis de Æsernia dicitur. Quicquid enim sit, an tali nomine Civitas in Marsis olim esset Teste Volaterrano in Antrhopolog. libr. XXII. nos praefatos Auctores refellere nolumus, etsi Oldoinus adden. ad Ciaccon. d. tom. II. col. 277. haec verba scripserit *Petrus ex Murone Marsorm Oppido, quod antiqui Marruvium appellarunt natus in ipso* | *suae vitae limine &c.* Marruvium autem à Marrone Duce suo nomine ibidem constructum fuisse in cap. III. dictum est, ac Testes sunt Baudrand. in Geograph. tom. II. lit. M. Cluverius de antiq. Ital. tom: I. cap. XV., & Silius libr. VIII. illis versibus.

Marruvium veteris celebratum nomine Marsi
Urbibus est illi Caput.

Quibus addendus Plinius libr. III. cap. XII., & Vergilius Æneid. VII.

Quin, & Marruvia venit de gente Sacerdos.

Saltem per hoc, quod ad Marsos saepe accessit, quaedam de ipso nunc referre cogito. Petrus itaque quum decem haberet Fratres germanos, in

Cella

Cella Murronis Montis Eremita, ut Deo inservi-ret xi. annis sub Benedicti regula permansit, ubi penè inscius Papa electus, Aquilam asino insidens accedere voluit, ubi convocatis Cardinalibus iv. Kal. Septembris, in Ecclesia S. Mariae de Collemedio Aquilanae Civitatis insignia Coronationis suscepit biscentum mil. hominibus adstantibus eò profectis Caelestinum, tanquàm caelitus missum veneraturis; Exinde vero Sanctus Pontifex probatis Monachorum Statutis post Menses quinque, & dies septem renuntiato Papatu, Murronis Erèmum repetiit, ubi anno M CC XCVI. ad Coelum convolavit: Corpus autem post varias locorum translationes, Aquilae positum est, ubi praesertim xv. Julii ejusdem festum colitur. De Caelestini electione tractarunt D. Antoninus par. III. hist. tit. xx. cap. LXXX. & caeteri à Ciacconio relati. Ex prophanis vero Petrarcha libr. II. de vit. solitar. sect. II. cap. XVII., & XVIII., nec non Dantes, repraehensus ob illos versus de Caelestino loquentes.

Guardai, e Viddi l'ombra di colui
Che fece per viltade il gran rifiuto.

Antequam vero Caelestinus obiret, sciendum est, ipsum Marsos petiisse, apudque vetus Oppidum *le Foce* nuncupatum, inter Celanum, & Agellum, unum ex primis sex Monasteriis, nimirum Murronis, Majellae, & aliorum ibidem fundasse, uti certum est ex aliquot Chron. Religionis; fuit postea hoc in illud Celanense translatum ob Loci asperita-

tatem aerisque insalubritatem, eo quia mons in se disiunctus, in medio teterrimam aperit viam factam in separatione ejusdem, quando è terraemotu in Christi morte, ut communi fama volunt mons ipse, discretus est.

CAPUT V.

De aliis Sanctis Viris Marsorum.

Beatus Thomas à Celano Marsus.

UT hic Sanctos scribamus, primum illos enumerabimus, qui in Marsis orti sunt, & exinde alios, qui eorum praesentia Provinciam illustrarunt, itaque scias oportet, quod ultra supradictos Augustos, & pios Spiritus, Beatus Thomas à Celano concivis noster, cujus vitam typis materna lingua dabimus, clarissimus est.

Tempore enim, quo Seraphicus Pater Assisiensis vivebat, quum hic Umbriam, Sabinamque profecisset, perve Marsos transiisset, Ecclesiam, Conventumque prò sua Familia prope Carseolos in Colle Vettiano designasset, alterumque Celani fieri curasset, hic moratus est multis miraculis clarus anno MCCXX. teste Waddingo tom. I. Annal. n. 10., & XI.

xi. fol. 331. (de quo etiàm infra loquemur) Et ob id factum est , quod Thomas noster illius veste, contectus , in Seraphici clientela , & societate diù esse mereretur: Religiosus proinde factus, orationibus assiduè incumbens , Portiunculae, ubi S. Maria Angelorum etiam nunc colitur Divi Francisci commercio fruebatur. Doctus exinde , & venerandus Vir ad Germaniam mittitur , ubi fidei cultum, & Sanctimoniam docet. Confessiones posteà audivit , multaque fecit , quae in ipsius vita leguntur. Ad Marsos iterum rediit, ut hos in Christiana Fide instrueret. Hic feliciter diù moratur, sed post obitum Sancti Francisci ; Gregorio IX. Pontifice, mandante Magistri vitam scribit , Testis est Waddingus Annal. tom. 1. pag. 633. sub anno 1244. n. 10. his verbis -- *Negotium etiam datur Fratri Thomae à Celano (qui ex mandato olim fel. rec. Gregorii Noni edidit legendam, quam in Choro Fratres cantabant) ut tam sua (fuit enim S. Patris in vita conjunctus Socius, ejusque Sanctitatem expertus) quam quae ab aliis transmittebatur , commiscens stylo ad normam reduceret , qui opus edidit legendam antiquam hodiè dictam*, incipit -- *Placuit S. Vnîti Vestrae; eam mox in compendium contraxit Fr. Bernardus de Bessa, cujus initium est: Quasi sol oriens . Celano substituit Rodulphus , Thomam Ceparanum similitudine appellationis deceptus* -- Rursus idem Auctor d. tom. 1. Annal. pag. 349. sub anno 1226. n. 32. sic etiam de B. Thoma inquit -- *Sanè multo tempore ita factum est, ut testatur Thomas Celanus,*

nus, *ideſt de Celano &c.* Idemque Waddingus in tractat. de ſcriptor. Ord. Min. pag. 323. Thomas de Celano, inquit, Provinciae Pennenſis S. Franciſci edidit librum de vita, & miraculis S. Franciſci cum his, quae ſequuntur; Unde tanti opus habitum eſt, quod omnibus ſtupore, & devotione fuit.

Evulgavit quoque alteram Legendam teſte Waddingo d. pag. 323. quae legebatur à Fratribus, nèc non ſequentias tres, quarum prima incipit: *Fregit victor virtualis*. 2. *Sanctitatis nova ſigna*. 3. *Dies irae dies illa*, quam in verſus gallicos tranſtulit Gononus Caeleſtinus, & S. Bonaventurae attribuit. Alii adſcribunt Fratri Matthaeo Aquaeſpartano Cardinali, & alii aliis auctoribus, ſed apud nos abſolutum eſt cum dicto Waddingo B. Thomam illius fuiſſe Auctorem, ut tradidit etiam Phaebon. in ejus actis pag. 57., & probabimus id etiam nos in ejuſdem vita citius divulganda, ubi etiam illius miracula recenſebimus. Poſtremo autem in Conventu ejuſdem Religionis olim Varrorum apud Marſos è corporis ergaſtulo ſolutus eſt juxta Phaebonium loco citat. pag. 62. Celebratur ejuſdem feſtivitas Celani quolibet anno ſecunda Dominica Octobris. Ipſius etiam commeminit Artuſius à Monaſterio adnotat. ad Martyrol. Franciſc. fol. 490. §. 14. loquendo de S. Franciſco ibi -- *Glorioſi viri Sancti animam multos ex Filiis à Purgatorii ergaſtulo tunc dimiſſos aſſociaſſe ſcribunt, ex relatione Sancti cujuſdam, & ſibi coaevi Thomas Celanus (ideſt de Celano) & Bernar-*

nardus à Bessa. Ejus corpus mox Taleacotii apud ſuos Fratres omnes venerantur.

Sanctus Orantes in Marsis miraculis clariss.

Rurſus Sanctum Orantem ita nuncupatum etiam conſcribimus, cujus vitam refert Phaebon. in d. collect. Sanctor. Dioeceſ. pag. 67. Enim vero illius feſtivitas Ortygiae, ubi corpus colitur ſolemnè v. Martii, quo obiit anno MCDXXXI. celebratur. Ortygiam autem, ſive Ortucchiam ſcias oportet hujus nominis Oppidum eſſe in angulo Fucini poſitum, & ad Inſulae formam aquis circumdatum, quò vix pedeſtris paratur acceſſus, ubi etiam Dux Antonius Piccolomineus Pii II. Pronepos, tunc temporis Celani, cui Ortucchia paret Dominus, aciem fortiſſimam, ut alibi dicemus conſtruxit. Viros denique illuſtres ibidem ortos, infrà ſuo loco, ut hic finis ponatur, referemus.

Beatus Oddus in Marsis Venerab.

Sanè B. Oddum Abbatem Monaſterii Zarae Novarienſem, ut quidam voluere, vel ut Phaebonius citatus maluit Taleacotianum, iterum adſcribimus:

mus: Qualiter autem ortus ſit, compertum eſt ipſius Corpus Taleacotii in Monaſterio SS. Coſmi, & Damiani venerari, cujus quidem vitam olim extractam à Proceſſu facto à quodam Machabeo Turani Abbate, & a Fr. Petro Minorita S. Franciſci, Praefectove Cuſtodiae Marſicanae poſt Beati obitum anno MCCXL. de mandato San. mem. Papae Gregorii IX. refert M. Phaebon. in d. collect. S. S. Marſor. pag. 79. a quo tantum hae notitiae loc. cit. eripi potuere, quum etiam Ughellius Ital. Sacr. ab eodem ipſas habuiſſe teſtetur. Beatus itaque Monialibus praefati Monaſterii diù a Confeſſionibus fuit tempore praeſertim Venerabilis Abbatiſſae Aloyſiae Sororis cujuſdam Bonaventurae inſciae qualitatis, ſed Taleacotii Baronis, qui anno MCLXXXVIII. ſubſidium militare Regi Guillelmo pro Terrae Sanctae Recuperatione miſit. Baro autem, ut citatus Auctor pag. 89. ſcribit, Signiae Comitibus fuit affinis, & conſequenter Pontifici Innocentio III. *Ex eadem Praenobili Familia quae etiam Anagniae principabatur.* In illa enim praeclara (Civitate Hernicis in Latio ſita, ubi juxta Ptolomeum Marcus Antonius Sorore Auguſti contemta, & Cleopatra in Uxorem ducta monetam percuti juſſit) orto anno MCXCVIII. ſi Baldino in Chronolog. Eccleſ. pag. 191. credimus. Oddus denique poſtquam Moniales in Sanctitate, Cives, caeteroſque Marſos attentè inſtruiſſet, relicto ſuae probitatis, ſanctimoniae, propriaevè vitae admirabili exemplo, rerumque geſtarum, prodigio

aeta-

aetatis ſuae centenariae è mortalibus excedendo, & curſum conſumando obdormivit in Domino, & in Eccleſia d. d. Monialium tumulo datus eſt. Poſt obitum verò multa edidit miracula, quae ab enunciato Auctore ſcripta ſunt, quinimmo Civibus nedum, ſed Marſis, viciniſque omnibus diu praecipuus protector extitit. Gregorio IX. etiam tunc temporis in Petri Cathedra ſedenti, comperta ejus acta fuere, nàm hic Commiſſarios Apoſtolicos prò informatione, Machabeum videlicet, & Fr. Petrum jam enunciatos miſit, ut ex Brevi Apoſtolico die XIII. Decembris expedito, & à dicto Auctore allato, manifeſtum eſt. Ejus meminit quidam Riccardus Germanus in ſuis Chronic. relatus a Phaebon loc. cit. his verbis: *Menſe Maii* MCCXXXIX. *in Marſia apud Taleacotium, quidam Sanctus Oddo revelatur, qui miraculis multis claruit.*

Sancta Gemma Marſa.

Porro in Fucini lacus receſſu, inque Collibus, eidem circumſtantibus, multa adſunt Oppida Celano ſubjecta, quae inter caetera d. Ortygia, ut Leander, Albertus, & Baudran. in Geograph. obſervarunt, Gioja, Liccium, Aſchium, Spero, Biſinia, & Sanctus Sebaſtianus nuncupantur. In hoc ſanè ultimo Oppidulo Sancta Gemma è pauperibus, ſed honeſtis orta Parentibus, adulta jam facta, una cum ſuis majoribus Gordianum Siculum Oppidiolum per V.

M. ab ſolo proprio diſtantem ſe tranſtulit, quam ob rem dictorum Oppidorum Dominus, qui juxtà Phaebon. in illius vita pag. 112. erat Rogerius Celani Comes, anno ſcilicet MCCCLXXXVII. illuc fortuitò accedens, ejuſdem Gemmae amans factus eſt, ſed Chriſti Sponſa haud improbi Comitis inhoneſtatibus annuens, immo Sanctis monitis (Dei munita praeſidio) ſalubri praedicatione, Rogerium, ſuoſque ad poenitentiam revocavit, unde vera Dei Cultrix abſtinens ſe ab omni opere malo, & permanens in innocentia ſua plenius opere, quam voce Chriſti Evangelium docens, mirabile Sanctitatis de ſe prebuit exemplar. De his nanque operibus Dominus dicit: Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Coelis eſt. Haec igitur erat, quae coram Altiſſimo, & ad iniquorum confuſionem, magnas virtutes in Marſis peragebat; Verum quia, ut Sancti Expoſitores, ajunt in ſuis ſervis pulſat verè Dominus, quum his per aegritudinem, vel alias afflictiones amorem deſignat, ideò Sancta Gemma de ſua ſpe, & actione ſecura, etſi à malignis in carceribus reſtricta, Domino ſuo pulſanti confeſtim aperiebat amanter tormenta ſuſtinendo. Ipſa demum in vinculis ex febri, juxta citatum Auctorem, die XIIJ. Maii (quo nunc etiam ibidem ipſius feſtum celebratur) MCDXXIX. quinquagenaria ſpiritum efflando, hujus vitae vinculis ſoluta eſt; Corpore tamen humo dato miraculorum ante, ac poſt mortem clariſſimo. Hoc autem ſubinde Populis Gordianis inſtantibus

tibus, ab optimo Viro de Guidalotta Familia Perusina, tunc Valven., & Sulmonen. Antistite, convocato Dioecesis Clero, Gordiani Siculi, ubi mox etiam recolitur, condigno honore sepultum est.

Sanctus Petrus Eremita Marsus.

Ad ulteriora itaque procedendo, praesciendum est Carseolorum alias enunciatum planum, in quo Bitus Tracum Rex, à Romanis, teste Livio, fuit custoditus, magis Cereri, quam Bacco gratum esse, ut ait Ovid. iv. Fast.

Frigida Carseolis, nec olivis apta ferendus.
Terra, sed ad segetes ingeniosus ager.

De qua quidem Carseolorum regione inter caeteros Flor. lib. iii. cap. iii. Strabo lib. v. Baudran. in Geograph. Cluver. Paullus Diaconus histor. Longobardor. libr. ii. cap. xx. aliive tradidere. Ast haec in quibusdam Montibus saepe frigidis posita, est cum diversorio, vulgo Cavaliere, nuncupato, adlatoque à d. Baudran. in Geograph. tom. i. fol. 235. In eodem ambitu occasione sequenti relato, sita sunt Oppidola, quorum unum Collalto vocitatum, sub dominio Eminentiss. Domini Francisci Card. Barberini Optimi Principis est, necnon Podium Sinulphum, nobilis Familiae Marcellinae Romanae, item Arsolum pertinens ad notissimam Familiam de Maximis, Villa Romana, Villa Sabinensis, Peretus (de quo infra) Petrasicca, & Tufus nobilis Familiae Baldinottae sub

Mar-

Marchionatus titulo, etiamque Auricula, & cetera loca. Post Auriculam verò xi. M. P. ubi mons radices in planum extendit Arcis Vegetis, sive Arcebutense Castrum sedet, sic nuncupatum ab Arce in ascensu montis, ad vestigii formam compacta, cujus Oppidi nobis occurrit mentio, quia ibi Sanctus Petrus Eremita genus, ortumque duxit suum. Is enim post multa ad Dei honorem, animarumque salutem peracta, multis prodigiis claruit, & longe, lateque de se fama relicta, denique diem clausit suum apud Trebanos, ubi corpus omnes venerantur sub die xxx. Augusti. De eo meminit Historicus Marsus libr. III. pag. 209. Hodie autem in loco tumuli, atque iu tota Sublacensi, & Marsicana Dioecesi fit officium duplex cum octava, ut ex decreto hujusce tenoris -- Sacra Rituum Congregatio ad preces Reverendiss. Episcopi Marsicani benignè indulsit facultatem, ut in posterum justis de causis semel in anno die xxx. Augusti in tota sua Dioecesi recitari possit officium duplex cum Octava S. Petri Eremitae ab omnibus utriusque sexus, tam saecularibus, quam regularibus, qui ad horas Canonicas tenentur, jam approbatum, & concessum pro Oppido Trebarum Anagninae Dioecesis, & postea extensum ab eadem S. Congregatione sub die III. Martii 1674. in universo Clero, tam Terrae Sublaci, quam aliorum Locorum Abbatiae Sublacensis, hac die 3. Octobris 1683. N. Card. Ludovisius. loco ✠ Sigilli Bernard. Casalius S. Rit. Congreg. Secret.

Quod

Quod in regesto dicti anni S. Congregationis Rituum factum legitur, curante vigilantia clar. mem. Card. Caroli Barberini, tunc Abbatis Commendatarii Sublaci, & constat etiam ex impressione Praenestina Ruzzoli typis Barberinis anno MDCCVII. dictum officium continente, in cujus exordio ita habetur.

CLEMENS PAPA VIII.

Ad perpetuam rei memoriam. Quae ad Divini Cultus augumentum, & Sanctorum venerationem pertinent, & libenter concedimus -- prout in Domino salubriter conspicimus expedire. Sane pro parte dilectorum Filiorum Cleri, & Populi Terrae Trebarum Anagninae Dioecesis, nobis nuper expositum fuit, quod ipsi pro eorum erga Beatum Petrum Eremitam dictae Terrae Patronum instituto, & peculiari devotione, Officium proprium de dicto Sancto in Ecclesiis dictae Terrae recitare posse cupiunt. Nos illorum pro desiderio benigne satisfacere, ac eos specialibus favoribus, ac gratiis -- prosequi volentes hujusmodi supplicationibus inclinati, lectiones proprias dicti Sancti Petri Eremitae in Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium, super Sacris Ritibus, & caeremoniis deputatorum examinatas, emendatas, & approbatas, ac per dilectum Filium nostrum Caesarem Praesbyterum Cardinalem Baronium nuncupatum subscriptas, quarum tenores praesentibus pro expressis haberi volumus, ex voto dictorum Cardinalium, auctoritate Apostolica tenore praesentium perpetuò confirmamus, & approbamus, ac dicto Clero, & Populo,

ut

ut tanquam de Patrono dictae Ecclesiae festum ejusdem Sancti Petri Eremitae, quod die 30. Augusti, ab immemorabili tempore, celebratur ad rubricas Breviarii Romani in eorum Eccclesiis publicè celebrare, & lectiones proprias, ut praefertur examinatas, & approbatas recitare valeant, auctoritate, & tenore praesentium perpetuò concedimus, & indulgemus, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, ut praesentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae. Datum Romae apud S. Marcum sub annulo Piscatoris die 14. Augusti 1602. Pontificatus nostri anno undecimo.

M. Vestrius Barbianus.

Sequuntur exinde lectiones secundi Nocturni ejusdem Sancti, quae ad ipsius vitam adferendam strictè enucleantur -- Petrus Eremita prope Carseolos in Arcis Vegetis Castro, Marsicanae Dioecesis natus, ab ineunte aetate morum integritatem, pudicitiam, & innocentiam mirificè coluit: Adolescens cum a Parentibus ad ducendam Uxorem impelleretur, illis clam, patriaque relictis Tybur secessit, ubi annos aliquot apud Clerum Virum probum, & pium diversatus, brevi progressus effecit, ut magi-

strum

ſtrum ſuum ſuperare videretur. Ejus Sanctitatis fama, ubi ad Epiſcopi aures pervenit, Petri ille virtutes admiratus, ipſum in Clericorum numerum adſcripſit.

Interea Epiſcopi juſſu, in Patriam reverſus, ut Concives ſuos ad pietatem inſtrueret; eorum quamplurimos ſermonibus de rebus piis, quos ad eos faciebat è corruptis moribus ad emendatiorem vitam traduxit. Quod cum faceret impiis hominibus illum oppugnantibus, eumque deridentibus, nunquam ceſſit ab ipſis etiam caeſus, eam injuriam patienter ſuſtinuit. Cumque apud, ſuos, duos circiter annos fuiſſet, tandem Sanctiſſimae Dei Matris admonitu, inde recedens ad eum locum, qui Sublacus dicitur, venit: ubi ſex menſes apud Monachos S. Benedicti commoratus finitima loca, quo proximum adjuvaret, circumivit: in iiſdem Deo adjuvante, multa ſanctè, & admirabiliter geſſit. Daemonem, qui eum in Eccleſia Sancti Abundii orantem, impedire conabatur, a ſe expulit: carnem quoque cilicio perpetuo afflixit.

Trebas deinde profectus, cum ibi magno ſuo dolore, Chriſtianos ritus collapſos vidiſſet, eoſdem reſtituendos ſuſcepit, atque ejus Oppidi incolas ad diem Dominicum ritè colendum hortari caepit: idque ita fieri debere, ut eos monebat, miraculis confirmavit, ibique plurimis quoque ad ſalutem profuit. Orationi adeointentus erat, ut praecando, à Deo quamplurima mirabiliter impetravit. Vas

vitreum confractum, divina virtute restituit; multos, qui offerebantur homines, morbis variis affectos, sanavit; Daemonum aestu agitatos liberavit, caecorum oculos, surdorum aures aperuit, aliaque divinitus egit, quibus Deus ejus sanctitatem omnibus notam esse fecit. Demum Beatus Vir his, aliisque meritis cumulatus, in Coelum migravit ad praemium, tertio Kalendas Septembris, ex cujus corpore suavissimus odor, mirantibus, qui aderant, emanare coepit.

Denique vero notandum est, Beati domum apud Arcebutenses modo ut Ecclesiam venerari; extat etiam celebris Sancti fons, prope Oppidum situs, qui multis miraculis illuc accedentibus, & aquam bibentibus coruscat: Ad Sanctum enim multi magnates accessere, inter quos ante Pontificatum S. S. Dominus noster re, ac nomine Clemens P. P. XI. adnumeratur, qui supradictum Pantheon a S. Bonifatio consecratum, nunc restaurari feliciter curat, & S. Petri ab juventute ipsius devotione allectus, nuper devotionis memor Beati Statuam Trebas misit, nècnon Ecclesiam exornari sumptibus propriis voluit.

Duo Sancti Marsi incogniti nominis.

Quorumdam Sanctorum duorum è nostra Provincia, olim Valeria nuncupata, descendentium, alterius Diaconi Ecclesiae Marsicanae meminere (ut alibi varia occasione annui) S. Gregor. libr. IV. Dialog.

log. cap. xxi., & de Diacono praedicto libr. citat. cap. xxiii., nec non Martyrologium Roman. juxta adnotat. Card. Baronii, & aeditionem Venetam anni 1615. sub die xiv. Martii pag. mihi 151. his verbis: *In Provincia Valeriae S. S. duorum Monachorum, quos Longobardi suspendio necaverunt in arbore: in qua licet defuncti, ab hostibus ipsis auditi sunt psallere. In ea etiam persequutione Diaconus Ecclesiae Marsicanae in confessione fidei capite truncatus est.*

Venerab. Bartholomaeus, & Beatus Joannes de Taleacotio Marsi.

Ven. Bartholomaeum a Transaquis, cujus obscuram habemus memoriam, etiam asserimus: quem in solitudine, & Sanctitate S. Petri Caelestini Socium, Phoebonius histor. Marsor. pag. 122. memoratus est. Rursus hic Venerabilem Fratrem, sivè Beatum Joannem à Taleacotio, Ordinis Minorum de Observantia quoque inserimus, qui Socius fuit Sancti Joannis à Capistrano nedum Italiae, verum etiam Pannoniae, ubi S. Joannes Capistranensis Turcas expugnavit, unde illius occasione praedicti Beati Joannis à Taleacotio meminere Marcus Ulyssiponensis par. iii. libr. ii. cap. xxix. Tossianus lib. ii. in Vicaria Corsicae, necnon alii infrascripti. Ambobus enim idem lectulus datus est; Is etiam S. Joannis à Capistrano victoriam contra Turcas Bel-

gradenſes primo Italiae nunciavit, praeſertim B. Jacobo à Marchia etiam tunc viventi, necnon Caliſto III. Papae in Petri Cathedra ſedenti. Fuit quoque Pio hoc nomine II. percarus, unde ſuo munere gloriosè expleto, demum in Cyrnorum Inſula miraculis, & concionibus clarus, anno MDCLVII. è vivis abiit: Teſtes ſunt ultra citatos, Lucas Wadding. tom. VI. Annal. ſub d. anno n. 10., & ſub anno 1456. n. 43. d. tom. 6. & loco citato ſub anno 1457. n. 11., necnon Mazzara in Legendar. Franciſcan. tom. 2. pag. 284. Recolitur autem ejuſdem feſtivitas ſub die nona Maii ex Martyrologio Franciſcano Arturii à Monaſterio pag. 200. his notis: *Beati Joannis de Taglia Confeſſoris Provinciae S. Bernardini fuit alumnus. Concionator celeberrimus, qui exindè in Corſicam Inſulam more traiiciens illic claruit ſingulari Sanctitate, & ſepultus magna veneratione apud illos Populos habetur. Cognominatur de Taglia, ſeù de Tagliacotio.*

B. Leggero de Celano Marſus.

Rurſus B. Leggeronem à Celano ejuſdem Ordinis ex inſcriptionibus, & figuris, quae Celani in Coenobio Fratrum S. Mariae Valleviridis extant, excepimus; cujus vitam, actaque geſta, etſi diligenter Auctores legerimus, Priſcorumve notas inſpexerimus, reperire tamen haud valuimus. Quod ſane, & auctoribus Franciſcanis, inter quos Wad-

din-

dingo, & nostro Marso historico, etiam contingisse videtur.

Beatus Benedictus in Marsis.

Extra Albam superius enunciatam, Templum Deiparae Sacratum cum Canonicorum Collegio, Abbatiali titulo decoratum adspiciebatur, quod exinde ut incolarum commodo prospiceretur, ad Ecclesiam S. Nicolai intra septa erectam, translatum est, Canonicorumve numerus ad septem tantum, ex Gentilis Marsorum Episcopi cura, anno MCCCXCIV. redactus legitur. Apud Collem vero ex alia parte Cassinenses Patres a priscis rudimentis Templum D. Petro dicatum construxerunt, cui deinde Fratres Conventuales S. Francisci, privilegio Ladislai III. Hungarorum Regis, teste Waddingo tom. 11. Annal. n. 6. fol. 477. successere, ibique manserunt, donec illud ex Innocentii X. Pamfilii recol. mem. Constitutione Piscinensi Seminario adderetur, in quo sane Templo, inque magno lapide hi versus fuere:

Civis Romanus doctissimus arte Ioannes
Cui Collega bonus Andreas detulit onus
Hoc opus excelsum struxerunt mente Periti
Mobilis, & prudens Oderisius adfuit Abbas.

Quem forsan Oderisium fuisse reor, qui Annalia congessit, idemque Templum jam collapsum ex antiquis ruinis construxerat, ut in quodam lapide ibidem hisce notis posito manifestum erat:

Ab-

Abbas Oderisius fieri fecit.
Magister Gualterius, & Petrus
Fecit cum Moronte hoc opus.

In ipso quidem Templo, inque cornu Evangelii Arae minoris, Corpus B. Benedicti, quem dicunt Seraphicae, vel alterius Religionis alumnum compertum est. Patria enim etsi Marsa, ut reor, quum ibidem diu steterit, & objerit, attamen ignoratur, & pro comperta affirmari non potest. Porrò dum is hac erat in vita solitudinis amator, in quodam antro Velini Montis optimè vivens humilitatis cultor, etiam a manuum suarum labore non abstinuit. Assiduis jejuniis pro Dei gloria consumptus, operibus clarus obdormivit in Domino; testimonium perhibent quaedam acta ab Archivo ipsius Ecclesiae M. S. accepta, quae Phaebonius minimè lustravit, ut is apud Marsor. histor. libr. III. pag. 170. his verbis testatur -- *Illius autem acta, vitaeque gesta cum plurimum insudaremus, nullibi expiscari potuimus.* Celebratur Beati festivitas XII. Kalend. Aprilis, sed Marsis non nimis comperta est.

Ven. Conradus de Alba.

Quemdam Venerabilem Fratrem Conradum de Albis Minoritam in Terra Sancta Martyrio coronatum, Lucas Waddingus Annal. tom. III. n. 14. fol. 154. his notis refert. *A Saracenis Fr. Conradus de Albis (pro Alba) & super Corpus ejus projectum in Ma-*

re

re, tribus diebus apparuerunt duo luminaria, unum ad caput, aliud ad pedes cernentibus tam Christianis, quam Saracensis. Circa annum MCCLXXXVIII. diem clausit extremum sub 3. Decembris teste citato Auctore de Martyr. Ord. Min. lit. C. impress. post tractat. de Scriptor. ejusdem Ordinis.

In descensu etiam alterius Collis praedictae Civitatis Albae aliud Templum mox penè dirutum S. Angelo Cassinensium Monachorum dicatum extabat, & ante ascensum in austro ad radices Sacellum Divo Leonardo Sacratum, nunc etiam adspicitur, in quo hae marmora Priscorum memoriam indicantia ad vetustatis nostrae gentis testimonium relata, diversis in locis existunt.

C. VOLCEIVS C. T. L.
MARO P. L. T. T. V. M O.
*N. O. Q. W*gx.
I. V. L.

Et in base primae Arae.

NICOMAGVS SA. F. L. S.
P. A. A. T. A. A TETI DI.
L. S. DOROTEI T. I. E.
BASIM. DON. DANT.
IERS. NOM. ORFE.
WIK.

Ven.

Ven. Jacobus de Scanſano, ac Servus Dei Andreas de Afflictis de Piſcina Marſi.

Quidam Venerab. Fr. Jacobus de Scanſano (quod Oppidum Marſorum eſt) in vita Sanctiſſimus, & in morte alter Paullus Eremita, refertur a dicto Waddingo Annal. tom. VIII. ſub anno 1506. num. 13.

Piſcinae quoque ortus eſt Andreas de Afflictis, qui exinde militiae Religionis adſcriptus, in Congregatione Oratorii Magni Nerii Philippi ſemper laudandi, Aquilae ſanctè vixit, & ne ſermonem longius protraham, multa opificia fecit, vigilias pro animarum ſalute, jejuniaque explevit, peccata audivit, & chameunias in pavimentis cilicio circumdatus, non bis, ſed ſaepe exercuit. Senis demum, & Venerandus, in dicta Civitate è vita migratus, apud omnes ibidem magna ſanctitatis opinione clarus eſt. Quae ſane de ipſo nobis indicaſſe ſufficiant, reliqua iis relinquendo, qui fuſius, ut audivimus ipſius Vitam, edere conantur, quum non modo, multa de tanto Viro dici poſſunt, ſed etiam debent.

CAPUT VI.

De aliis Sanctis Viris exteris qui in Marsis objerunt, vel morati sunt.

B. Bartholomeus Agricola.

B. Bartholomeus Agricola, natione Germanus, hic attrito ordine relatus, ex Amberga Palatinatus oriundus, apud Fratres Conventuales Professus Taleacotii fuit, ubi sanctitate coruscavit. Filius extitit Taleacotii Caenobii, & Neapoli è vita excessus tumulo in Ecclesia S. Laurentii datus est. Illius meminere Nicolaus Armiger, Instituti ejusdem Alumnus in Commistion. histor. Ord. Sancti Francisci Saecul. Rot. postrem. Gerardus Empellius Belga observant. in examinat. hujusmodi examin. III. quaest. III. Wadding. super tom. I. ad annum 1234. §. 15. ocularis testis. Celebratur illius festivitas XIII. Martii, ut dixit Gravina in voce Turtoris par. II. cap. XXIV. Is autem non modo praestantia morum animique candore, sed etiam doctrina, & eloquentia excelluit, quibus omnibus Marsis, atque suis Religiosis gloriae nomen reliquit aeternum.

SS. Simplicius, Constantius, & Victorianus Martyres.

Hactenus de his, qui sanctitate praediti, apud Marsos nati, vel ibidem ob Religionem professam iterum orti fuere, restat nunc illos inserere, qui in vita, & morte Sanctissimi, etsi alieno adnotati genere, apud Marsos tamen lucis usuram amiserunt, vel saltem penes ipsos diu manendo, Provinciam illustrarunt. Ab his vero, qui in Marsis objere incipiendo S. S. Simplicium Patrem, Costantium, & Victorianum Filios adlegimus, quorum siquidem vitam licet Phaebonius congesserit, nos tamen cum eodem pag. 136., & cum aliis infra citandis haud ab ipso compertis, Costantium, & Victorianum primò ex Simplicio, & Gaudentia nobili Foemina Burgundiae Galliae Celticae insignis Provinciae ortos, non vanum referre putavimus. Horum quippe augusta, piaque Mater proprio Viro, idest Simplicio instante, Christifidelis facta, Monasterium illius Civitatis Mariae Virgini dicatum ingressa est: Simplicius vero cum Filiis, Pontio Galliarum Praefecto mandante, exul à Patria discessus, post multa itinera, moram vinculis fecit Ravennae, quae Urbs, est in octava Italiae Regione olim Sabinorum Colonia, ut Plinius lib. III. cap. XV. credidit, licet ipsam aliqui a Thessalis conditam perhibeant; Quidam vero

ro post excisam Trojam, aliique post confusas hominum linguas in Babylone constructam, ut idem Plinius Auctor est, fabulentur.

Ab ipsa deindè Simplicius migratus a M. Aurelio Antonino Augusto, Aelii Adriani in Romano Imperio successori cum ejusdem Pontii Praefecti literis missus est, ut Christi Evangelium aut linqueret, vel tormentis se, Filiosque pararet; Imperator enim Marsicis in Montibus oblectationis caussa morabatur, praesertim vero in Sancto Petito Oppido sic vocitato, propeve Celanum ad occasum versus, in quodam ascensu posito, cui vallecula adjacet, ex qua flumen sub Ovindolo provenit. Ibi etiam Lucius Verus Imp. quod aestivasset, ut consilio Medicorum ab oculorum lippitudine coeli illius beneficio sanaretur, domumque, cujus nunc parvae reliquiae apparent construxisse, idem Auctor histor. Marsor. libr. III. cap. VIII. pag. 241. scripsit, ideoque ob dictam Imperatoris in S. Petito mansionem, iidem Pater. Simplicius videlicet, ac Filii, Marsos profecti pluries ad fidei odium coacti, quia constantissimè renuerunt, hinc martyrio damnati sunt prope Celanum sub fonte aureo nuncupato penes montem Tinum, ubi antiquum Celanum situm erat.

Ipsorum itaque commeminit Philippus Ferrarius inter caeteros, in Catalog. Sanctor. juxta primam aeditionem Hieronymi Bordoni Mediolanensis Bybliopolae anni MDCXIII. qui referens eorumdem fe-

ſtivitatem ſub die XXVI. Auguſti fol. 545. ita inquit -- *Simplicius nobili genere natus, ex Burgundionibus ortum, ducens in Gallia una cum Conſtantio, & Victoriano Filiis a Pontiano Praefecto in perſecutione Antonini Imp. de Religione interrogatus cum ſe Chriſtianum liberè profeſſus, Praefecti perſuaſionibus haud acquieſceret, ſed Chriſti fidem aliis praedicaret, ipſe, & Filii compraehenſi virgis ferreis crudeliſſimè caeſi ſunt, ſed cum tortores illi immaniſſimi ſtatim quaſi maxima febre correpti divinitus expiraſſent, multique eo miraculo obſeſſos a Daemonibus liberari, caeciſque lumen reſtitui cernentes ad Chriſtum converterentur, illos Praefectus non auſus ob generis nobilitatem interficere vinctos ad Imp. miſit. Qui in itinere aliquot aeditis miraculis, in quibus Ravennae Puellae nobili luminibus orbatae viſum reſtituunt, Romam ingreſſi, & è Satellitum manibus elapſi in Baſilica S. S. Apoſtolorum preces fundunt. At rurſus compraehenſi, ductique ad Imp. qui eo tempore in Marſis agebat, cum Deos venerari renuiſſent, in locum obſcuriſſimum ſerpentibus plenum detruduntur. Inde educti, ac funibus ligati ab indomitis Iuvencis raptantur: denique ad aureum fontem apud Montis Piſicini radicem decollantur. Quorum corpora a Creſcentio Presbytero ibidem ſepulta ſunt Kalendas Septembris, uno ex lictoribus, Caeſareo nomine viſo ingenti terraemotu ad fidem converſo, & caet.*

Advertendum vero cum citato Auctore ibidem, quod praefatus Antoninus Imp. qui perſequutionem in Chriſtianos quartam excitavit, non Pius, ſed M. Aurelius, ſeu Lucius Verus fuit, licet M. Aurelius

poſt

post Lucii Veri obitum, erga Christianos, ob victoriam illorum precibus ex Marcomannis reportatam, se mitiorem exhibuerit.

Rursus in novo catalogo Sanctorum ejusdem Ferrarii par. 1. fol. mihi 337. sub dicta die 26. Augusti de praedictis, verba haec leguntur: *Apud Marsos S.S. Martyrum Simplicii, & Constantii, ac Victoriani Filiorum sub Antonino Imp.* & subindè in adnotat. §. 11. sic Auctor prosequitur -- *Marsi Populi, & G. E. sunt Latii ad Lacum Fucinum, qui nunc Lago di Celano nominatur, sed C. quae est Valeria una cum Regione aliquando dicta est, Bonifacii Papae Patria a Lacu absorpta, vel ab hostibus excisa est. Episcopo Celani Op. proximo, vel etiam Piscinae pago a Marsicana Urbe milliario distante munia Episcopalia obeunte. Marsorum mem. Strabo libr.* v. *Plin. libr.* III. *cap.* XII. *& Livius frequenter. Simplicii, & aliorum. Ex tabulis Ecclesiae Marsicanae horum acta M. S. Romae inde transmissa accepimus, & legimus. Eorum natalis dies celebratur, ut nuper accepimus.*

Quod etiam in Martirolog. Roman. juxta adnotat. Caesaris Card. Baronii sub eodem die 26. Augutti fol. mihi 421. his aliis verbis patet: *Apud Marsos Sanctorum Simplicii, & Filiorum ejus Constantii, & Victoriani, qui sub Antonino Imp. variè primum cruciati, tum demum securi percussi, Martyrii coronam adepti sunt.*

Quum enim interfecti fuere, sciendum denique, quod ipsorum corpora non à quodam Celario no-

nomine, ut Phoebonius voluit, ſed cum citato Auctore a Creſcentio praedicto clam tumulata, Civibus occulta ſtetere, donec a Beato Joanne Eremita (de quo infra dicemus) exhumata, in Eccleſia S. Joannis Apoſtoli, judicio Populi recto in loco poſita eſſent. Pandulphus exinde Marſorum Epiſcopus ſuo in loco commemorandus eadem rurſus in lapidea capſa alia digniore Anno Chriſtianae aerae MLIX. hiſce notis, quae in eadem arca leguntur, collocavit.

Hic requieſcunt Corpora Sanctorum
Simplicii, Conſtantii, & Victoriani
Recondita tempore Pandulphi Epiſcopi.

Aſt Celanenſis Urbs (ſic olim ob mitratum Praepoſitum nuncupata; Praepoſitura enim in dignitatem tantum, qua nunc Doctor Franciſcus Maſciarellus Patrit. Celanenſis fruitur, redacta eſt), quum a Ferdinando II. Imp. deſtructa eſſet, ideo alia in Eccleſia S. Joannis intra moenia conſtructa, eadem corpora in Cornu Evangelii picturis exornato, pietate Comitis cujuſdam Nicolai Anno MCDXVI. ubi ſequentes extabant verſus, repoſita fuere.

Hic ego Simplicius jaceo ſub rupe gemellis
Hic prope me genitis: quorum Conſtantius haeres
Ante Patrem latere dextro, laevoque ſecundus
Victorianus, & hic fraterno ſtamus in iſto
Manſeolo terrae fulgent ſpiramina coelo.
Vivida ſidereo multoque redempta cruore
Martyrii ferro, flaminis, variiſque flagellis.
Principium vitae peperit Burgundia finem

Dum

Dum Italus gladio dedit Antoninus in Urbe
Imperitans, perimens Christos, Christique sequelas
Sanguinis effusi testis fons aureus, & mons
Tinus apud Castrum Celani nostra bipenni
Colla recisa gemens, nomenque vocantia Christi
Ductor Apostolici gregis Innocentius Almus.
Almifico Sulmone natus, datus est Pater Urbis
Septimus, atque sedit solio Dux Neumate scriptus
Caesareus stupor Heroum pugil absque timore
Hierusalem Regno Siculi fuit. Ungari quoque
Rex Ladislaus generi lux, flosque serenus
Stirpis honos, pietatis opus, generosus ab astris
Firma columna domus, Nicolaus laudis, & instar
Celani Comes ossa videns malè condita, bustum
Hoc dedit ingenuum placidi renovaminis aulam
Cui lux longa, status, stabilis, pax, ordo quietus,
Atque novum florem Petrum Deus impleat aevo
Felici cum Matre, Patrem, Prolisque phalangem
Nunc re perpetui vivant cum pace trophei
Sol nunc Millenos centum pater egerat annos
Sextus erat socius primis, indictio dena
Quartaque currebat Junii sub luce decena
Carmina Parmigenae lapis accipe voce Johannis
Ossaque Sancta te venerantur in omnibus annis.

Porrò assidua miracula, quibus jugiter coruscant si nunc referre contingeret, sane de his volumen scribere opus esset, quum & Celanensibus non solum, sed omnibus etiam Marsis, aliisque undique currentibus benignas praebeant aures, satis praeterea

terea nobis indicasse sufficiat multa, quae ab Auctore ipsorum vitae nedum dicta, sed nec etiam comperta fuere. Hac in re advertas tamen, praedicta Martyrum ossa rursus anno M DCC VII. Celanensium erga tantos Patronos Opt. meritos affectu ab enunciata Capella Cornu Evangelii amota, in capite Ecclesiae prope Chorum ampliore, divitiore, nobilioreve in Ara cum aureatis tabernaculis reposita esse, occasione praesertim, qua Ecclesia praedicta S.Joannis, ubi modo sunt, denuo constructa, est. Extant etiàm ibi aliae reliquiae, praecipuè Dominicae Crucis, quas nunc referre incongruè autumamus, licet in proposito item inserere libeat S.S. Martyrum festum, dicta die 26. Augusti quolibet anno, solemni, ac magna pompa, & devotione celebrari, quo praesertim die multis miraculis fulgent, ut modernus quidam devotus, hisce cecinit carminibus.

Dum tot Martyribus Felix Celane sacraris
Pars aliqua Empirei crederis esse Poli.
Innumeras Animas Sanctorum claudit Olympus
Tuque Beatorum corpora trina tegis.
Simplicius Genitor, Constantius, Victorianus
Burgundi Fratres sunt in amore pares
Pro Christo cujus firmarunt sanguine nomen
Quique tibi impetrant munera, si qua rogas;
Simplicitate Patris gaudet Constantia Prolis
Victoris palmam, Victorianus habet.
Hi quandoque velis nebulas, solemque reducunt,

Hique

Hique tuos agros fertilitate replent.
Diceris è Caelo Coelanus discrepat istud
Dat Caelum grates, quando Celane rogas!

B. Joannes Fulginas. Item S.S. Joannes, Victor, ac Stephanus Martyres.

Ad Beatum Joannem Fulginatensem, qui non parum Marsos, Celanumque ex dicendis illustravit redimus cum Ludovico Jacobillo in Vita S. S. Umbriae pag. 63. Is enim anno Dominico cxx. ex Catholicis Parentibus ortus, & a Sancto Britio Baptismatis fonte ablutus, priscus Eremita a dicto Jacobillo dictus, quum Marsos, Celanumque proficisceretur, ubi Antoninus Imp., propieve in S. Petito, ut dicebamus, ad oculos proprios sanandos moraretur, clàm sub aureo fonte moram facere curabat, sed Roma ab Imp. repetita idemmet Sanctus Vir ibi Ecclesiam S. Joannis Evangelistae vulgo (S. Giovanni) vecchio construxit anno Domini cxlv., ubi, ut ferunt, de nocte quoddam columnae principium ab Angelis fieri vidit. Haec autem Ecclesia modo Civium, Praesulumque incuria, ferè collapsa est. Sunt etiam in eodem Templo corpora S.S. Joannis, Victoris, & Stephani Martyrum, qui victoriae palmam itidem occumbentes meruere; sed ita Domino disponente incognita adservari volunt! Jacobillus item loc. cit. pag. 67. dicit ipsamet corpora

dictum B. Joannem Eremitam Ecclesiae Conditorem ibi reposuisse. Vide quoque Philippum Ferrarium in Catalog. citat. Sanctor. Ital. sub die XVII. Septembris, cujus haec sunt verba -- *Quorum corpora Joannes vitae admirabilis Eremita, qui postea Martyr occubuit, una cum suis discipulis (*Benigno videlicet, & Caelestino ejusdem Joannis Eremitae vitae Scriptoribus) *in Ecclesiam, quam S. Joanni Evangelistae construxerunt noctu luce Caelitus orta detulit, ac sepelivit* XV. *Kalen. Octobris, ubi miraculis coruscarunt.*

In antiquissimo autem Codice vitae dictorum Sanctorum scriptae a d. d. Benigno, & Coelestino B. Joannis Eremitae discipulis, qui in Archivo Ecclesiae Celanensis, juxta Jacobill. dicto fol. 67. asservabatur, sequentia legebantur verba a mox citato Auctore relata -- *Quorum corpora nos Benignus, & Coelestinus tempore Antonini Imp. Condiscipuli B. Viri Joannis à Civitate Fulginea, quae est in Spoletanis partibus, qui maxima Sanctitate, benignitate, & doctrina fulgebat, ingenioque tanquam Sydus splendebat, simulque collegimus, & ad B. Joannis Apostoli Celani Ecclesiam à dicto nostro Beato Joanne aedificatam, cum maximo honore, & reverentia transportavimus, & divina lux contulit nobis alacritatem, ubi per Sanctos Martyres, & per brevissimas preces Patris Eremitae Joannis per multa, & varia operabantur miracula. Postea Martyr Christi, & Eremita Joannes habitavit in Monte Marsorum, deinde in Insula quae dicitur Tremitis, & Reatinas partes, petiit ubi aedificavit Ecclesiam,*

san-

sanctè vixit, multa patravit miracula, & glorioso Martyrio cursum ejus complevit. Caeterum B. Joannes Eremita Anno Christi CLXIV. die XI. Januarii teste cit. Ludovico Jacobillo d. pag. 63. ex hac vita in Coelum migravit.

S. Rufinus Marsorum Episcopus.

Pro comperto habemus primum Marsorum Episcopum Sanctum Rufinum fuisse, qui ex Amasea Italiam profectus, ut Maximini Imp. furorem devitaret, Regionis primus Antistes renunciatus, Marsos tunc temporis Idololatras, & Magos in vera fide verbis, factisve instruxit, & Sancto Baptismatis fonte abluit. In Oppido Transaquarum, sive Trasacco, ut credunt ipsum primò Ecclesiam, quam deinde suo nomine vocarunt consecrasse Ughell. Ital. sacr. tom. 1. columnn. 954. unde Demetrius quidam relatus in Marsor. histor. libr. III. pag. 150. in Panegyric. inquit.

Ad Marsos patriis Rufinus venit ab oris,
Et Comes haud renuit Patri Cesidius ire
Qui tormentorum socium superstitit ante
Pastor ibi Templum erexit, Caelique dicavit Reginae.

Ibi ergo Sanctus Rufinus sua praedicatione catholicam fidem plantavit, auxit, & firmavit, & ob id Maximino imperante in teterrimo carcere, una cum Caesidio ejus filio, à Proconsule Andrea conclusus est; Hic enim Niceae, & Aquileae Mere-

tricum, ſagarumque machinas admovit fraudis expugnaturus Rufini tolerantiam, ſed vix carcerem ingreſſae caeleſti luce profuſae utilique terrore correptae, abjectis ſubito illecebrarum armis, è Magiſtris errorum evaſerunt diſcipulae veritatis dum ab ipſis Martyribus fidei rudimentis imbutae, ſacro Baptiſmate luſtratae fuerunt.

Quae vero quum Alexander, & Silon Praetoriani Milites ex eiſdem audirent, Rufino adjuncti ſalutaribus undis abluti fuere, aſt Proconſul Andreas, inanium Deorum iniuriam vindicare cupiens, ira excandeſcens, ſic illis affatus eſt: vel vos noſtros Deos recolere curabitis, vel Amaſeae capitibus mulctabimini, illi vero procumbentes ingenua, has Chriſtiana Charitate formatas effuderunt voces.

Rex immenſe Deus, Tellus, quem Pontus adorat,
Da nobis famulis, quae pura mente precamur
Auxilium miſero, ſanitatem confer aegroto,
Omnibus, ut pateat te Deum fore ſalutis,
Poſcimus ecce tibi nobis ſuccurre miſellis
Quatenus ii credant praeſentes te omnia poſſe,
Qui ſine fine gubernas ſaecula cuncta.

Quibus proinde auditis, idem Proconſul Andreas à Chriſto internè vocatus, ante Rufinum procumbens, Chriſtianam fidem amplexus eſt, protereaque eorum ſaluti conſulens, Sanctum cum Sociis ad fugam admittendo, hortatus, poſt varios caſus, Marſorum Regio ipſos primo excepit, ubi occaſione praefata Chriſtianum vexillum extendit, trans La-

cum

cum Fucini Transaquensem Sedem defixit, & Oratorium quoddam in ruinis domus Claudii Neronis Imp. construxit, Anno salutis cc xxxvii. testis est Ughell. Ital. Sacr. tom. citat. columm. 956. necnon sequens inscriptio a nobis diligenter transcripta ex atrio ejusdem Oratorii, ubi vetustae effigies sunt, testimonium perhibet.

Quod hic Claud. Nero Rom. Imp. Emissarium
Fucini opere inenarrabili undenos annos
Triginta hominum millibus confecturus
Domum, quae modo Ecclesia est a S. Rufino
Marsorum Episcopo consecrata
Anno CC XXXVII. suae . . Solatium erexit
Quod Trajanus Augustus eundem purgaturus
Huc advenerint, steterintque; his reliquiis
Praeter alia vetustatis monumenta; Duorum
Caesarum Domum Lector agnosce.

Exinde verò Cura Imp. dictus Proconsul ante Romanum Praefectum stetit, & tanquam Christianae Cultor fidei in equuleo suspensus est. Rufinus autem cum Caesidio filio in vinculis urbanis adstricti, divinitus è carceribus educti sunt; Rufinus autem Assisinates Populos in fide instruendos cum adivisset, Aspasii Romani itidem Praefecti jussu in odium fidei, lapidea mola ad collum ejus alligata, in

in-

ingluviem Eloasii fluminis die XI. Augusti praecipitatur. Ast Caesidio, qui cum Sociis Romam missus erat, & illinc Marsos, in Oratorio praedicto Transaquensi, brachium, gladio vibrato, detruncatur, unde expiranti, fustibus, primo Kalend. Septembris cum Vibio, Placido, Eutichio, aliisque in martyrio Sociis, vita quoque adempta est. Brachium vero, in Cappella Collegiatae Sedosiae Transaquarum bis in anno, magna populorum undique currentium devotione colitur, quum ad illud è Roma, & aliis Civitatibus prò devotione, vel saepius venerint, vel saepissimè miserint, nam laquei serici a sacerdote benedicti, atque S. brachii tactu consecrati, contra gutturis morbos, & venenosa animalia, miraculosissimi sunt.

Innuendum denique puto, quod ipsorum S.S. Martyrum vitam M. Phoebonius Abbas Transaquensis materna lingua edidit, in hoc tamen corrigendus, quod praefatus Rufinus non extra muros Assisii spectante Massimino Imperatore decollatus fuit, sed mola deprimente Reatis, teste Ughellio d. tom. I. col. 957. ut dicebamus aquis est submersus. Ad ipsorum acta magis illustranda, libet praeterea verba aliorum inserere, & auctoritates referre Martyrologii Romani sub die XI. Augusti hisce notis -- *quibus eodem die, passio Sanctorum Rufini Marsorum Episcopi & Sociorum, sub Maximino Imp.* quae siquidem verba Cardinalis Baronius ibidem adden. lit. E. pag. mihi 393. ità commentatus est. *Agitur eadem*

hac

hac die in Ecclesia Marsicana. Legi tam ejus, quam S. Cesidii ejus filii martyris acta ab eadem Ecclesia accepta, quae tamen non levi indigent emendatione. Reperimus vero alia fideliora illis, sed imperfecta nobis impartita ab Ecclesia Pistoriensi producta tantummodo usque ad Rufini carcerem, in quem Romae detrusus fuit. Caetera autem, quae desiderabantur in primo exemplari ab alio aliquo sunt superaddita, qui maluit ea suo ingenio ad finem perducere, quam relinquere imperfecta, quibus tradit Rufinum solutum vinculis quievisse in pace tertio Idus Februarii, Cesidiumque filium absque martyrio decessisse sexto Idus Aprilis: quibus quidem tum praedicta acta tum etiam vetus traditio praedictae Ecclesiae, & antiqua monumenta contradicunt, quibus constat Sanctum Rufinum una cum Solone, & Alexandro apud Reate fuisse truncatum capite tertio Idus Augusti, Cesidium autem passum esse Transaquis apud Lacum Fucinum pridie Kalend. Septembris. Viget ibidem utriusque Martyris religiosa memoria multis miraculis illustrata -- Caeterum ego circa Locum Rufini martyrii, opinionem Ughellii loc. cit. persequi reor.

Rursus de mox dicto Sancto Antistite sub d. die XI. Augusti loquutus est Phlippus Ferrarius in novo Catalog. Sanctor. Ital. juxta impressionem Mediolanen. Hieronymi Bondoni fol. mihi 501. ubi sequentia leguntur verba -- Rufinus Episcopus Marsorum sub Maximino Imp. cum fidem D. N. I. Christi Gentilibus in Marsicana Civitate praedicaret, a Luciano quodam Imp. Ministro, qui ex Piceno Romam

mam per Valeriam transibat, cum apud arcum Augusti ab Urbe Roma ad 75. M. P. distantem magnam populi multitudinem, ad Rufini praedicationem conversam vidisset, apud Imp. delatus, est una cum Cesidio Presbytero, qui Transaquis praedicabat. Is Ascanium Cornicularium eò misit, qui Rufinum vinctum Romam perductum carcere inclusit. Cesidius vero cum Rufinum captum, & Romae in custodia detineri accepisset, ad Urbem veniens, Rufinum nocte alloquuturus, ad eum per fenestram ingressus est. Post aliquot dies è carcere cum aliis Christianis emissi, Rufinum ad propriam Ecclesiam reversus est. Cumque praedicatione, & signis multos ex Gentilibus in dies converteret iterum ad Idolorum Cultoribus captus, una cum Alexandro, & Silone variè exagitatus, tandem apud Reate capite truncatus Martyrium consumavit 3. Idus Augusti.

Hymnus in S. Rufini passionem ex Petro Hostiensi ab eodem Ferrario relatus.

Magnum Rufini meritum
Turba canat Fidelium
Qui mundi Victor extitit
Et liber astra petiit.
Bellator invictissimus
Praebet ora lapidibus
Sed verbis grando verberum
Non indidit silentium.
Plumbatis inde caeditur
Jam jam obiisse creditur

Sed

Sed qui putatur mortuus
Surgit ad arma promptius.
Detruditur in Clibanum
Furentem flammis ignium,
Caminus, sed incendii
Fit Nemus refrigerii.
Nam flammis crepitantibus
Clarus immersis Angelus,
Ad cujus mox Imperium
Perdit vires incendium.
Certat Martyr egregius,
Ut leo vinci nescius
Cuncta poenarum genera
Mente calcat intrepida.
Saxum collo suspenditur
Sic fluctibus immergitur
Quem aqua Christo genuit
Per hunc ad ipsum pervenit.

Ossa Sanctorum Cesidii, Andrae, Silonis, Alexandri, Vibii, Placidi, & aliorum in Marsis, & ubi?

Porrò ad coronidem ulterius scire libet, in dicta Ecclesia Transaquensi, quae Collegiata est Abbati Curato parens, quiescere etiam Spinaleos cum capite S. Andrae Proconsulis, reliquiasque Sanctorum Niceae, & Aquileae Martyrum, ultra corpora

S. Cesidii, & Sociorum supradd., necnon capita S. S. Silonis, & Alexandri Martyrum. Corpora enim S. S. Vibii, Placidi, Eutichii, & S. Cesidii sub majori Ara existunt, juxta Ughell., & Jacobill. loc. cit. Reliqua vero etsi intra Ecclesiam, incognita tamen asservantur.

S. Dominicus Abbas.

S. Dominicus Abbas quum per Marsos aliquot diebus transiret, in quodam Oppidolo Villa de Lacu dicto CC. P. à Fucino, à quo exordium habuit distante, longo tempore mansit, qui deinde Sanctitate auctus, relicta Spelunca, atque Avellanae Monasterio extructo, ibidem vitam cum morte commutavit plurimis miraculis clarus; Leo Hostien. libr. 1. cap. IX. testis est. Rursus notandum est, quod inter juga Appennini ad Aternum vergentem supra Piscinam Cuculli Oppidum Celano subjectum secerni, ac situm in abrupta regione, ubi teste P. Beatillo in ejus vita, necnon Bolland. in Actis S. S. Orbis sub die 22. Januarii, quo ejus celebratur festivitas, ipse quoque manens, de sua mora Incolis benemerentibus proprium molarem dentem, mox in Ecclesia Parochiali ejusdem Oppidi S. Ægidio dicata asservatum, suaeque mulae ferrum benignè donavit; ad quem siquidem rabidi Canis morsu, aliorumve venenatorum animalium dentibus offensi recurrunt, & Sancti miraculis gratiam sospitalem reci-

cipiunt. Animalia verò ignita eodem ferro impressa furorem haud timent; Et mirabilius est, quod in omni Cuculli ambitu, sive restrictu, nullum omnino venenosum animal vivit, immo si aliquod illuc deferatur, vix territorium tangit, quod sicuti omnibus compertum est, miraculosè concrepat, Phoebon. histor. Marsor. libr. III. pag. 275., & seq. testis ad exuberantiam affertur. Ejusdem Sancti denique vitam ad lectoris disciplinam notandum est, ultra praefatos, Card. Albericum congessisse, necnon Ludovicum Jacobillum, quos Baronius, & Leo in Chron. lib. III. cap. IX. innuerunt.

S. Benedictus Abbas.

Item S. Benedicti Abbatis Nursiae clarè orti, qui è Sublaco discessus, in Marsis fundavit unum ex duodecim Monasteriis S. Andrae vocatum, memoria liquet ex Chronaca Cassinensi M.S. adservata in Archivo S. Scholasticae Monasterii Cassinensium Sublaci, nècnon multa ibidem dicti Ordinis Monasteria floruisse cum celeberrimis Ecclesiis, quibus variae donationes à Marsorum Comitibus factae leguntur, ex Leone Ostiense cum adnotat. Angeli de Nuce, & ex Phoebonio liquidò patet, apud quos plures donationes leges.

S. Hermes.

Supra montes autèm, qui Fucino circumstat, praesertim supra Lucum, Civitellam, & Morinum Rendinariae Oppidolum, de quo in Chron. Cassin. libr. III. cap. XII. mentio habetur, situm est, ubi S. Hermetis Exorcistae ossa extant, qui ibidem in pace quievisse, ab Aveanen. histor. Mars. pag. 129. scriptum fuit. Prope vero enuuciata Oppida, Civitas de Antina pro Axantia posita est, ut Plinius lib. III. cap. XII. his verbis, inquit, *Marsorum Anxantini*, licet quidam ex Plinii textu, haud Antinam, sed Antinam nuncupaverit; qua de re Silius libr. VIII. caecinit.

Descendens Atina aberat, detritaque bellis &c.

Cum Vergilio lib. VII. Aeneid.

Quinque adeo magnae positis incudibus Urbes
Tela navant, Atina potens, Tiburque superbum.

Primae namque, idest Civitatis Antinae, hodie tantum ejusdem nominis Oppidum reperitur; Secundae verò, idest Atinae, parva Civitas nullius Dioecesis in Latio adest, cujus historiam, nuper Fr. Bonaventura Taulerius, adhuc Neapolis vivens congessit; quae sanè Civitas, ut dictus Auctor scripsit, S. Marci Galilaei illius primi Antistitis, SS. Nicandri, Pisicatri, Dariae, aliorumve Martyrum sanguine purpurari meruit. Nuper vero ob mortem ab aliquibus nequissimis Viris Thomae de Marco, ulti-

ultimo Ecclesiae Praeposito affectam, anno m dcxc viii. die ii. Aprilis ab Innocentio XII. Episcopo Aquinati subjecta est.

Ceterum ad Civitam de Antina, nunc ita vulgo vocitatam redeundo, iterque accipiendo à Luco Oppido, de quo alibi loquuti fuimus, cujusdam Rupis inscriptionem de quadam Maria Montana, forsàn ejusdem Oppidi Patritia loquentem, non hic nostra incuria omittendam, sed ad operis eruditionem, & vetustatis testimonium inserendam esse putavimus.

D. O. M.
MARIAE MONTANAE PAR.
PARENTI ERAT FACERE
FILIAM MORS
IMMATURA FACIT UT
VIVERET INFELIX
PARENS VIXIT ANN.
XXII. VARIA ODYNE.
ET MOMTANUS POPULI
ANTINANTIUM, ET CAET.

Quod sane Oppidum à Livio libr. iv. nominatum, à Romanis Ann. U. C. ccc xl vi. vi expugnatum, duos inter alios memorabiles hic attrito ordine, ut placuit insertos habuit Viros, nimirum Raynaldum Filium, & Rubertum Patrem de Civita Antinae, qui Monasterio Cassinensi multas ditiones largiti sunt, quemadmodum Leo Ostien. libr. iii. cap. lx. voluit. Rursus materiae insistendo notare opus est, in Ecclesia Monialium S. Clarae, apud

Pi-

Piſcinenſes Sanċti Maximi Martyris brachium Diocletiano Imperante detruncatum omnes venerari, hujuſve quolibet in anno feſtivitatem III. Kalend. Novembris coli. Ambages demum, ne in Sermonibus exiſtimemur, multa linquimus alia, quae vel vetuſtate collapſa, vel nobis ex monumentis Marſorum inſcia ſunt. Hoc enim probatur ex diuturnis marmoreis tabulis, quae fortuito compertae, Fabrimurariorum incuria aedificiis conferuntur. Ego autem, ut ingenuè fateor, omnia omitterem prò paucis dictarum antiquitatum notis.

S. Pelinus Brunduſinus.

Demum vero, ut libet denuò Corfinii Civitatem ſupra allatam reminiſci neceſſe videtur, ex quo ibidem Sanctus Pelinus Brunduſi Epiſcopus, qui etiam in Marſis quandoque degerat ſub Valentiniano Imp. teſte Hiſt. Marſ. pag. 34. Martyrii palma donatus fuit, quod etiam Andreas della Monaca, in opere prenotato -- (Memoria hiſtorica della Città di Brindeſi lib. II. pag. 285.) expreſſit. Corfinium etenim dictis nunc erit addendum, inter caetera memorabilia, Trajano regnante floruiſſe, immo, ſub auſpiciis Sex. Cornelii Romani Conſulis emicaſſe, ut laudatus Author Marſus, & Fabrettus de Emiſſ. Fucin. marmorea haec verba afferendo, dixere.

SEX. CORNELIO
SEX. F. P. NEP. P. PRONEP. P.

AB-

ABNEPOTIS DOLOBELLAE METILIA
POMPEIO MARCELLINO III. VIR.
A. A. A. F. F. SALIO PALAT.
QVESTOR DIVI TRAIANI
PARTENICI SEVIR. EQVIT.
ROMAN. TVRIM. III. P. R.
COS. FLAM. QVIRIT.
CORFINIENSES PVB. PATRON.
P.

S. Romualdus.

Quidnam exinde dicemus de Viro Sancto, justo, & undique divinae lucis fulgore corusco, utpote qui multiplicibus micantibus radiis, sive ex Verbi praedicatione, aut operatione Virtutum orbem ferè omnem illustravit? Talis planè extitit Vir Sanctus Romualdus Camaldulensium Institutor, prodiens, ut alter Joannes Baptista ex Eremo, lucerna ardens, & lucens, qui claras Ægypti Nitrias, atque Thebaidas Anachoretis fertiles in Italiam transtulit. Fuit iste Ravennas è Nobilissima Ducum stirpe oriundus, qui Nuncium remittens saeculo in Classensi Coenobio celebri prope Ravennam primo Monasticum induit indumentum; ex quò factum est, ut admirandis progressibus Sanctitatis, ex Coenobio ad vitam transiens Anachoreticam, ita foecundus in prole Sanctorum fuerit, ut Occidentalem Ecclesiam Sanctis repleverit Anachoretis, quorum aliqui Apo-

sto-

ſtolatum ad Gentes meruere, & inſigni corona Martyrii decorari. Res ab eo praeclarè geſtae ſcriptae ſunt a Sancto Cardinali Petro Damiano Ravennate etiam tum vivente, ut a Baron. Annal. Eccleſ. tom. x. de Anno D. N. Jeſu Chriſti CMLXXIV. pag. mihi 827. refertur. Is quoque poſtquam in Galliam profectus fuit, ubi aliquantulum vixit, repetita Italia, Othonem Imp. III. a quo viſitatus erat, & cui proprium & miſerabilem lectulum ſternuerat, pro Tiburtinis, & Marſis, qui partes Saxoniae Ducis foverant, interceſſit, veniamque impetravit, exinde verò Thamnum Othoni Imperatori chariſſimum perjurii rerum ſaeculum deſerere jubet, teſte citato Baronio d. tom. x. pag. 905. & 906. ubi ſubjunxit, ipſum cum Germanis converſis ad Montem Caſſinum deinde properaſſe, equumque Buſclavini Slavorum Regis filii dono acceptum, aſino permutaſſe. Poſt denique multa ſanctiſſimè peracta, hoc inter caetera ad noſtram materiam, propoſitumque notandum, eundem videlicet in Marſis, praeſertim verò in Colle ad radices Montis Caſtelli S. Angeli nuncupati, ſolitudine allectum, moram aliquando traxiſſe, ibique ſui Inſtituti ſingulis Monachis domunculas, quas Cellas vocant conſtrui curaſſe in Phaeb. hiſt. Marſ. lib. III. pag. 203. ſatis ſuperque manifeſtum eſt; quicquid ſit, an locus, ubi S. Romualdus extitit, Pereus, & non Peretus verè fuerit, ut idem Baronius loco citato dixit; Poſtquam verò Camaldulenſes Monaſteria Cellae reliquerant, Rainaldus Mar-

ſo-

ſorum Comes, quem hic propter honorem inſero, Monaſterium Caſſinenſium Patrum donariis, & familiis ditatum, teſte Leon. in Chron. lib. II. cap. XXIII. aedificandum curavit. Quod exinde a Saracenis Italiam vaſtantibus, quorum exercitui Dux Joannes ex Nobili Mareriorum familia praeerat, teſte citato Authore, demolitum eſt.

S. Bernardinus Senenſis.

Ad poſteros etiam perveniet, quod Marſos ſemper illuſtres, teſte Anony. Chronic. Senenſ. pag. 13. Sanctus Bernardinus Senenſis ſuis concionibus, & praeſentia illuſtravit. Adſervatur etiam in Oppido Scurculae quoddam ſcamnum, ubi Sanctus quievit, in quo quidem ſedentes doloribus cruciati convaleſcunt. Per Marſos ipſe tranſiit, dum Vicarius Generalis erat, & Conventus viſitabat.

B. Felix a Cantalice.

Hic etiam in Conventu Cappuccinorum Celani, & Taleacotii aliquot diebus permanſit, ut communi fama volunt, & ex memoriis apud Religioſos itidem aſſervatis notum fit. De inſigni autem miraculo in Caſtello ejuſdem Terrae, ut legitur facto a Sanctiſſimo Euchariſtiae Sacramento, vide

N Man-

Mannum hiſtor. ſelectar. cap. XLIV. & Hieronym. Beſcapem in ſacris Metamorph. cent. II. converſ. XVII. pag. 59.

CAPUT VII.

De Cardinalibus Marſis.

S. Berardus.

POſtquam ſupradictos reſcripſimus, Cardinales S. R. E. excipiendo, Berardum primo Berardi Marſorum Comitis Filium ſeligo, qui ſub Paſchal. II. Pontifice, Cardinalis titulo S. Angeli prius, & ſubinde S. Griſogoni, ac Marſorum Epiſcopus creatus fuit, anno MCX. ſicuti Ughellius infracitandus voluit. Is enim Eccleſiae ſibi commiſſae curam ſolertiſſimus geſſit, & Pauperum Pater, patrimonium & redditus Eccleſiae pauperibus erogavit. Dioeceſim ampliavit, & Sanctimoniam ab omnibus obſervari juſſit. Quum etiam is quadam die a Taleacotio diſceſſiſſet, & prope Celanum tranſiſſet, in via, quae Romana appellatur, in placie ſiſtens, ubi Quatranellae diverſorium eſt, ab itinere defeſſus in ingenti orbiculato lapide ſedens, illum ad reclinatoriae ſedis inſtar miraculosè redegit, ubi febribus, doloribuſque cruciatos ſedentes, convaleſcere ferunt. Et hic eſt

eſt lapis S. Berardi, & non S. Orantis, ut quidam perperam dixere.

Morti autem Berardus proximus, obitus diem his verbis praedixit -- *In hoc futuro anno dicetis tertio nonas Novemb. erit obitus Berardi Marſicani Epiſcopi*, ut refert Ciaccon. to. 1. col. 926. & Ughell. Ital.Sacr.to. 1. col. 962. Dioeceſis quoque a Paſchale II. ſic diſcreta fuit, ut illius confirmationis ſequens diploma eſt, in quo appoſiti cernuntur deſcripti Marſorum confines, quemadmodum Ughellius loco citato retulit.

PASCHALIS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Dilecto Filio Berardo Marſicanae Eccleſiae Epiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendi in perpetuum, ſicut injuſtè petentibus nullus eſt tribuendus effectus, ſic legitimè deſiderantium non eſt differenda petitio. Tuis igitur, frater in Chriſto cariſſime, precibus annuentes ad perpetuam S. Matris Eccleſiae pacem, & ſtabilitatem, praeſentis decreti ſtabilitate ſancimus, ut univerſos Parochiae fines, ſicut a tuis anteceſſoribus uſque hodie poſſeſſae ſunt, ita omnino tam tibi, quàm ſucceſſoribus in perpetuum conſerventur, qui videlicet fines a Turri Feraria decurrunt in caput Corriti, inde per viam demerſam in Poſtella de Valle putrida ------ per terram Formellae, inde ad Molinum, intra quos fines quaecumque Oppida, quaecumque Plebs, quaecumque Eccleſiae &c. ſub tua, & tuorum Catholicorum ſucceſſore ------- per-

maneant, ut ex eis omnibus Episcopalia Vobis jura solvant, tam in Clericorum Ordinationibus, & Ecclesiae consecrationibus, quàm in redditibus Decimarum, & oblationum, sive in correctionibus delinquentium. Sanè illam Monachorum pravam praesumptionem qua partim Episcoporum absentia, partim eorum pertinacia in Marsorum finibus omnimodo inhibemus, ut nec Baptismata ulterius in Monasteriis faciant, nec ad Infirmorum visitationes claustris suis progredi audeant, nec ad poenitentiam injungendam populares personas admittant, nec ab Episcopo excommunicatos ad communionem, nec interdictos, ad Officia Sacra admittant. Porrò Ecclesiam Beatae Savinae Martyris Matricem semper haberi, sicut hactenus habita est, & illic Episcopalem Sedem permanere decernimus &c.

Ego Paschalis Catholicae Ecclesiae Episcopus. Datum Laterani V. Kal. Martii Ind. VII. Anno MCXV. Pont. Ann. XV.

Deinde etiam notandum est, in gratiam enunciati Berardi, Comitem Crescentium Ecclesiae Transaquensi multa bona donasse, cujus quidem donationis tenor ab Ughell. loc. cit. col. 976. relatus, ita se habet.

In Nomine Dei Summi, & Æterni. Anno Dominicae Incarnationis Millesimo, Vigesimo, Indictione XIII. Anno Primo Domini Papae Calisti, Undecimoque Domini Berardi Marsicani Episcopi. Ego Crescentius Marsicanorum Comes, Filius bo. me. Berardi Comitis Marsicanorum rogatus a Lanulpho Filio Egerii, & nostris Fidelibus, ut pro Redemptione & amore Dei, & Sanctorum Martyrum Cesidii, & Rufini, & re-

dem-

demptione mea, & meorum parentum, & pro anima Federici fratris mei de meabereditate, & pertinentia dicti mei Comitatus, scilicet in Transaquana Terra Domus de cultu in plano, & in Monte spatium Terrae, ad solatium Clericorum dictae Ecclesiae Sancti Caesidii Deo serviendo medietatem Vallis, quae dicitur Formentinus, cum Castaneis ibidem habentibus, & omnibus arboribus ibi consistentibus, ut per medium dictae Vallis a capite usque conscendendo per montem berbarum, usque grottas, quae dicitur Ceneopozza descendendo per Vallem de Candelis, & usque ad planitiem, & insuper de nostra spontanea voluntate pro vobis, & nostris baeredibus in perpetuum confirmamus, roboramus, & acceptamus, ac de novo damus, & tradimus praedictae Ecclesiae totum circuitum Castri Transaquarum, cum cortiliis in circuitu adjacentibus, ac redditibus debitis, & pensionibus Domorum, & bortalium tenimentorum, vel spatiorum pro quibus singulis possidentes in Castello Transaquano praedicto nostro Progenitori, & Curiae singulis praeteritis temporibus pro quolibet Domo, possessione, vel borto solvebant, & solvere tenebantur, & nullus a solutione, & tributo pro Domibus spatiis, quae in jus in dicto Castello possidentur, & fructus babentur, tanquam propriorum nostrorum Jurium, a qua praestatione liberam francamus nostram babitationem Domini Landulphi Saraceni Militis, & Collateralis nostri, quae sunt prope Portum Turris, & Palatii nostri, in quibus Domibus, bortis, & spatiis in circuitu Castelli praedicti, nulli alteri, quàm canonicae praefatae Ecclesiae debeantur, & secundum Donationem

prae-

praefati D. Berardi Comitis, & Genitoris nostri de Domibus aedificatis, & aedificandis, hortis, spatiis in circuitu praedicto praefatae Ecclesiae, merum donativum habeat; Et promittimus vobis, pro nobis, & haeredibus nostris in perpetuum praedicta omnia, omni tempore in futurum sub fide & obligatione nostrae donationis, & nostrorum bonorum, & haeredum nostrorum omnia praedicta defendere, & legitimè dictae Ecclesiae gubernare, itaut praefatam Ecclesiam ex nunc praedicta omnia haereditario jure in aeternum libere possideat, sine contradictione aliqua; Et si quis de hoc Jure, quod est praefatae Ecclesiae per nostrum praedictum Genitorem, & nos donatum, ut superius legitur, minuere, & occupare, vel subtrahere praesumpserit, tanquam ex rebus sacris, vel connexis dictae Sacrae Ecclesiae, tanquam sacrilegus & excommunicatus judicio damnetur: Et si nos, nostrique haeredes in aliquo magna vel parva persona amore, vel odio, vel quovis modo, aliquo contra Jura dictae Ecclesiae litigii è contra inferre procuraverimus cum singulis, qui contra Jura praefatam Ecclesiam, & jura ipsius praesidium aliquod, & consilium praestaret, in iram Dei incurramus, & singuli contra hoc quomodolibet tentantes excommunicati sint, & cum Juda, & Caipha, Anna, & Pilato damnentur, & cum justis non scribantur, insuper libras trecentas componant praefatae Ecclesiae. Ego Crescentius Marsicanorum Comes filius bo. mem. Berardi Marsicanorum Comitis, praesente D. Berardo Episcopo Marsicano, & Vergeno Aprutii Apostolico Legato, Domino Joanne Abbate praefato Ecclesiae, & Canonicis singulis tunc residen-

sidentibus in dicta Ecclesia, ac nostris militibus, videlicet D. Pandulpho de Vallata, D. Joanne de Fons, D. Landulpho Saraceno de Transaquis, D. Simeone de Agello, & D. Riccardo de Albe Militibus, & Consiliariis, & Collateralibus nostris omnibus praedictam excommunicationem sacratam a nobis, & praedicto Domino Episcopo, & Apostolico Legato ante majus Altare dictae Ecclesiae S. Caesidii, & responsum ab omnibus fuit Amen. Hanc cartulam quam obtulit de praemissis omnibus praefatus Comes investivit. Et hoc actum, & scriptum in Transaquis a me Roberto de Caelano Notario, & Scriptore, mihi a praedicto D. Crescentio Comite jubente, & rogante anno, mense, die, & indictione praedictis, & meum signum consuetum proprium feci.

Signum ✠ *Roberti.*

Signum ✠ *manu praedicti Domini Comitis Crescentii.*

Signum ✠ *manu D. Berardi Marsicanornm Episcopi, qui donationem, & excommunicationem sacravit.*

Signum ✠ *manu D. Pandulphi, qui de praemissis fuit praesens.*

Signum ✠ *manu D. Joannis de Fons, qui ad omnia praemissa praesens fuit.*

Signum ✠ *manu D. Simonis, qui ad praemissa praesens fuit.*

Signum ✠ *manu D. Riccardi, qui ad praedicta omnia rogatus fuit.*

Berardus Marsorum Episcopus.

Po-

Postremò autem Berardus praedictus inter Sanctorum numerum adscribitur, ut referunt citati Scriptores, necnon Ferrarius in novo Cathal. Sanctor. par. 1. fol. 431. sub die III. Nonas Novembris, ubi sequentia leguntur verba. *In Marsis Sancti Berardi Episcopi*: Et postea sequitur: *Marsi Populi sunt Latii cum C. E. ejusdem nominis ad Lacum Fucinum submersa*: (in hoc tamen corrigendus, quia ut alias diximus, Civitas Marsicana non fuit ab aquis submersa) *ubi nunc Piscina in Aprutio a Sulmone* 12. *M. P. Berardi Comitis Marsorum Filius, fuit Pasch. II. Pont. Max. Cardinalis, & Episcopus Marsorum creatus. Obiit anno salutis MCXXX. Corpus Piscinae, una cum Vita M. S.* Ipsius etiam acta nuper typis Praenestinis data sunt cum additionibus anno MDCCVIII. sumptibus Constantini Grossi de Piscina, Civis Praenestini, ubi in fine patet, Sanctum hunc Cardinalem Consecrationi Ecclesiae Praenestis adfuisse, ut patet ex inscriptione in Cathedrali ejusdem Civitatis hujus tenoris asservata.

Anno Dominicae Incarnationis
M. C. XVII. Mense Decembris die XVI.
Dedicata est superior Ecclesia
Et Altare S. Agabiti Martyr.
A D. Pap. Pasch. II. Anno
Pontif. ejusd. XIV. & caet. Interfuer.
Huic Dedicationi Maifredus
Tyburtinus Epūs, Berardus
Marsicanus Epūs Rom. Eccl. Card., & caet.

Vide

Vide Ciaccon. tom. 1. col. 925. & juxta impress. Romanam anni 1630. tom. 1. colum. 446. Sancti etiam vitam materna lingua, etiam Phaebonius composuit; Item Ferdinandus Ughell. tom. 1. Ital. Sacr. columm. 964. refert Epistolam quamdam illius vitam continentem, ad Venerabilem Praesbyterum Joannem Furatum missam, quae sic incipit: *Reverendo Fratri & Consacerdoti Joanni Furato, Joannes Signensis Ecclesiae humilis Minister. Charitatis vigor, & virtus tanta esse asseritur, quod ejusdem interventu non negatur, etiam quod dari non posse creditur &c.* Item ab citato Authore d. tom. 1. col. seq. alia referuntur verba, Prologum videlicet de vita enunciati Sancti tractantem, hoc exordio: *Scripturus Sancti Patris Vitam;* & deinde: *Patria igitur Marsus, Pater ejus Berardus, Mater Theodosia semine magnorum Comitum Berardorum nutritus.* Sequitur exinde altera illius vita, quae incipit: *Berardus igitur Marsorum Comitum progenitus, quod de parte Patri suo sibi aequivoco, cum aliis Castellis evenerat in Castello &c. pauperibus erogavit.*

Hunc sanè Beatum Cardinalem, verum Ecclesiae Dei Cardinem, etsi Collis natum, è Celano tamen descendentem fuisse non ambigimus: liquidum enim est, quod alter Berardus ejusdem Sancti Pater, Comes erat, atque Celanensis Patritius, una cum Petro altero ipsius filio, ut ex confirmatione cujusdam concessionis factae Ecclesiae S. Cesidiis Transaquesi, relatae per dictum Ughell. tom. 1. columm. 978. planum est. *In nomine Domini Æterni Dei. Nos*

O Co-

Comes Petrus de Celano q. Berardi Comitis Filius, & ea, quae ſequuntur, unde neutiquam nos Petrus Comes de Celano expreſſit, ſed quidem *Nos Comes Petrus de Celano*, ut demonſtravimus, eoque fortius, quia improprium erat, quod tam nobilis proſapia Collis inculti Oppidi, atque vix à rudis habitabilis diu moraretur, unde fortuitò id factum fuiſſe opinor, quod non de Celano Comitum priſcorum ſede, juxta Summont. hiſtor. Neapol. par. III. libr. V. pag. 333. dicendum eſt. Hoc etiam ſuperque probatur ex Carolo de Lellis in tract. de Familiis Nobil. Regni Neap. par. I. fol. 126. & 127. ubi quemdam Berardum è Comitibus Berardis, Celanenſem dixit, nam Comites iſti Celani reſidendo Filios ſuos, Celanenſes dicebant, qui dum alibi oriebantur, è Celano deſcendebant, unde ſicut Divus Thomas, Aquinas dictus, licèt in Arce Sicca ortus fuiſſet, & Sanctus Petrus Marſus natus in Arce Vegeti, fuit Carſeolanus vocatus, ita quoque Divus Berardus etſi Collis natus, Celanenſis tamen dici poteſt, unde idem Lell. dicto fol. 127. dixit — *Iſabella d'Aquino Figliuola di Franceſco Conte di Loreto, e di Cecca di Celano Figliuola del Conte di Celano*: Notatur enim ly *di Celano*. Vide pag. 129. 130. ubi: *Antonella fù moglie del Duca di Sora, Nicolò, & Antonella di Celano, per mezzo della quale, ſtima il Vincenti* (nell' Iſtor. della famigl. Cantelm.) *che entraſſe ne' Cantelmi la Città di Sora*: & denique lege fol. 161. 214. ex quibus liquet, diverſum eſſe ſenſum lecturae N.

N.

N. v. g. Comitis Celani, quam N. N. Celani, Comitisque Celani, ut in nostra thesi.

Porrò illius Sancti Corpus, post multos annos in Ecclesia S. Savinae, jam olim sepultum, deinde Piscinam, ubi mox colitur, inque Ecclesiam de suo nomine nuncupatam translatum fuit, est tamen in Voto Episcopus Marsicanus, illud transferendi in Ecclesiam Cathedralem Piscinensem, digniorem, atque magnificentiorem praedicto Templo, ubi asservatur: Quidam etiam de ipso caecinit.

Ostendit mores Paulus, mentique vigores
Hujus Berardi Corpore mente Pii.

Caeteras autem Bullas, sive Apostolicas literas, olim ad Marsicanos Antistites directas, videre qui optat (nimirum Gregorii IX. de anno 1236. & Honorii IV., qui in favorem cujusdam Jacobi Celani Praepositi, qui olim una cum Clero Celanensi, Marsorum Episcopos ex indultu eligebant, ut tradit Ughell. tom. 1. col. 981. & seq.) eundem Authorem d. tom. 1. adspicere opus erit.

Adenulphus, & Joannes Marsi.

Quosdam exinde S. R. E. alios Cardinales rescribimus, qui sub Marsorum nomine exprimuntur, ac ibidem auram vitalem hauserunt. Quippe verò ipsos, aliosque etiam Antistites, sub dicto nomine, & absque cognomine recitamus, quum hi teste Diacon. adden. ad Leon. in Chron. Cassin. n. 453.

fol. 84. priſcis temporibus, non a gente, & familia, ſed a Patria denominarentur, quia non adhuc cognomina, ut mox inducta, vel ſaltem non ita frequenter erant; unde vel a proprio Solo, vel a rebus geſtis cognomen, nomenque ducebat; hinc Scipio, ob res in Africa geſtas, Africanus dictus eſt, & ſic de aliis; quibus ſanè praemiſſis, ſunt hic notandi primo, Adenulphus Cardinalis Marſus, & deinde Joannes Marſicanus Epiſcopus, & Cardinalis ab Urbano II. creatus. Joannes autem ex Comitibus Marſorum oriundus, filiuſque Borrelli Majoris, & Rutae Comitum Petraeabundantis, teſte Petro Diacono ibidem, Synodo Vaſtallenſi interfuit. Quoniam verò Henricus Imperator Urbanum in Carcerem conjecerat, ipſe ad Urbem confugiens, Populum Romanum oratione contra Imperatorem luculenta ad arma concitavit, ut Papae injurias ulciſceretur. Obiit ſub eodem Pontifice, ut tradit Ciacconius de Urbano II. tom. 1. col. mihi 886.

Leo Marſicanus.

Leo Marſus, ſive Marſicanus, communiter dictus Oſtienſis, ob Epiſcopatum Oſtienſem adeptum, a Paſchale II. anno poſt Chriſtum natum MCI. pro maxima ſui ingenii faecunditate, virtute, ſcientia, & probitate, purpura decoratus eſt. Eundem verò, qui prius Monachus fuerat Caſſinas, in Marſorum Solo ortum fuiſſe certum eſt; hinc Abbas de

Nu-

Nuce, ac Petrus Diaconus adden. ad ipſum Leonem in Chron. Caſſin. fol. 85. in Prolog. n. 454. ubi de Marſis mentio fit, ita dixere -- *Leo itaque noſter in Marſia* (pro Marſis) *natus, cujus gentis fuerit non liquet. Apud Ciacconium in Vitis Pontificum Leoni noſtro, eadem gentilitia inſignia aſpiciuntur, quae Cardinalibus ex Comitibus Marſorum oriundis. Recentiorum tamen conjecturae nullo veterum Teſtimonio innixe aſſentiri vereor cum maximè velim. Ex illuſtri tamen familia natum non dubito. Decimum quartum aetatis annum vix egreſſus, Monachum induit Caſſini, & Aldemarium Magiſtrum habuit &c.* Teſtes etiam ſunt Baron. Annal. tom. 11. ſub anno 1059. & 1077., nec non alii citandi Authores. Interfuit multis Conciliis, Aramque maximam in Eccleſia S. Laurentii in Lucina de Urbe, cujus Titularis erat die xv. Octobris anno MCXII. conſecravit, multorumque Sanctorum reliquias ibidem condidit, ut ex Tabula marmorea, quae in eodem aſſervatur Templo liquet.

ANNO DOM. MCXII. INDICT. V. KALEND. FEBRVARII DICATVM EST HOC ALTARE PER MANVS LEONIS HOSTIENSIS EPISCOPI. RELIQVIAE SANCTORVM MARTYRVM IN HOC VENERABILI LOCO HAE RECONDITAE SVNT S. CORNELII PAPAE, S. DIONYSII PAPAE &c.

Quae ſiquidem verba referuntur, una cum ejuſdem

dem Cardinalis historia, a d. Ciacconio in Vit. Pasch. II. d. tom 1. pag. 907. Meminit ejusdem etiam Moterius in suo Magno Dictionario hist. tom. III. lit. L. pag. 396. his maternis verbis. *Leon, ou Leo, Marsicanus est connû sours le nom de Leo d'Ostiensis etoit natif de Marse Ville d'Italie il pris l'habit de Religieux de Saint Bennôit dans le famux Monastere du Mont Cassin, & ensuite le Pape Paschal II. le crea Cardinal & Evêché d'Ostie, ce qui est confirmé per Ciacconius.* Typis quoque ejusdem editae sunt Chronicae Cassinenses in folio, quae pluries a diversis Typographis luci commissae, literatis compertissimae sunt: Item alia plura scripsit, uti legere est in Athenaeo Romano Augustini Oldoini pag. 460. Obiit postremo bonitate, ac laboribus, scientiarum clarus, teste Petro Diacono loco citato II. Kal. Julii MCXII.

Benedictus, Amatus, Theodinus, & alii Cardinales Marsi.

Ast caeteri nec defuere, quos Marsorum Regio Purpuratos habuit, quorum nomina expeditè in Catalog. Phaebonius lib. 1. cap. XI. pag. 57. reportavit, ita dicendo: *Sat sit nobis nomina enunciasse*: Unde multos labores in his, quasi memoriae peremptis, quum vetustas majora obruerit, sustinere debuimus: Hi fuere Benedictus Decimusoctavus Cassinensis Abbas, qui in Monasterio hujus Religionis

in

in oppido Luci, ubi mox Ecclesia S. Mariae sita est a pueritia instruebatur. Is verò an Luci, vel alibi (intra Marsos tamen) nasceretur, incertum est. Amatus item a Benedicto IX., & Theodinus ab Alexandro II. creati, in fastis modernis Cardinal. Auctore Palatio tom. 1. col. 119. habentur; Alter verò Theodinus Berardi Marsorum Comitis filius, haud Natione Campanus, sed Marsus ex Monacho Cassinensi, Cardinalis fit, qui exinde suorum natalium immemor, & Benefactori ingratissimus, schismaticis se adjunxit, propterea purpura expoliatus obiit. Testes sunt Benno in Vita Hiltebrandi, & Leo Hostiensis lib. III. cap. XXVI. D. Oderisius filius Crescentii Marsorum Comitis, & Marsus, eo quia omnes hi Comites ibidem sistebant, ex Monacho & Abbate S. Joannis, aut S. Mariae de Venere (mox diruto Oppido apud Marsos sito) Vir pietate & doctrina celebris, Diaconus Cardinalis ab Alexandro III. Pontifice anno MCLXIII. electus est. De ejus praestantia plura in monumentis antiquis familiae Marsorum, & apud praefatum auctorem in fastis Cardinalium tom. 1. col. 331. expressa sunt, ubi etiam habetur, quod post mortem in dicta Ecclesia de Venere, hoc versu Tumulo datus fuit.

D.

D. ODERISIUS S. R. E.
DIAC. CARDINALIS ANNO MCLXIII.

Oderisium alterum ex Comitibus Marsorum natum, Patria quoque Marsicana adserimus, qui etiam Cassinas Monachus factus, Diaconus Cardinalis S. Agathae in Suburra, tum Presbyter S. Marcelli sub Nicolao II. Pontifice creatus est. Is enim ex Arnoldo Wione plura maximè vincta Oratione, quae deperdita sunt, scripsit: Apud tamen Mattheum Laurentium hujusce epistolam legimus, de inventione Corporum Sanctorum Benedicti, & Scholasticae; viden. P. Augustinus Oldoinus in suo Athêneo Romano pag. 514. Obiit idem Oderisius anno MCV. juxta Camillum Pellegrinum Juniorem in serie Abbatum Cassinensium, quae collecta est cum historia Longobardorum pag. 59. usque ad 62. Vide quoque Petrum Diaconum de Viris Illustribus Sacri Cassinensis Archisterii cap. XXVIII. pag. 71., quanvis ibidem Campanus fiat, filius tamen Marsorum Comitis, qui omnes referuntur a Leonardo Nicodemo adden. ad Toppium in Biblioth. Neap. fol. 188. Ultra supradictum Leonem Marsicanum, alter Leo Marsicanus, in recentioribus Fastis Cardinalium praecitati Auctoris tom. 1. col. 119. habetur, qui S. R. E., titulo S. Vitalis Martyris, literis, & eloquentia insignis fuit, & donatus Purpura ab Urbano II. Pont. cujus nomine plures scripsit Epistolas teste Oldoino in laudato Athenaeo Romano pag. 460., & citat. Fastis d. col. 119. Raynaldus etiam ex Comitibus

Mar-

Marſorum, breviſſimè in d. Faſt. tom. 1. col. 192. adnotatur. Raynaldus alter, cognomine Calamentanus, Marſus ab Innoc. ſecundo promotus, apud Ciaccon. tom. 1. col. 998., & Marcum Antonium Scipionem Placentinum in Elogiis Abbat. Caſſin. nu. 47. refertur, ubi plura de tanto Viro legere haud pigeat.

Roſcemanus, & alii Cardinales Marſi.

Roſcemanus etiam Marſus a Paſchal. II. titulo S. Georgii ad Velabrum, Cardinalis, ex Comitibus Marſorum creatus eſt, Ciaccon. tom. 1. col. 922. Is enim humanarum rerum cultura ſolutus, ſeſe inter Coenobiarchas Caſſinenſes abſcondidit, Fulcone Beneventano in Chron. teſte. Adfuit Concilio Vaſtallenſi anno MCVI., ſuffragatus eſt in creatione Gelaſii II., huncque ab Urbe profugum, ſequutus eſt ad Monachos Cluniacenſes, quo mortuo Comitiis interfuit Cluniaci habitis pro exaltatione Caliſti II., cum quo in Italiam rediit, & diem obiit ſupremum poſt annum MCXXIII. apud Italiam Sacr. to. IV. col. 1182. & in dictis Faſtis Card. to. 1. col. 150. Sanctus Balduinus ab Innoc. II. Cardinalis creatus, a Phaebonio hiſt. Marſor. lib. 1. cap. XI. relatus, necnon in Additionibus Ciacconianis nominatus tom. 1. col. 982. ex Ughello, atque Ferrario in Catalogo Sanctorum, qui non ſunt in Martyrologio Romano, anno MCXI.

defunctus, in Ecclesia Reatina sepultus die decima Augusti colitur.

Joannes de Pontibus.

Joannes hic, teste Ciacconio tom. 11. col. 901., non ex Comitibus Taleacotii, ut quidam perperam voluere, sed revera de Pontibus Patria Curcumeliense natus est. Curcumellum enim Oppidum est supra Marsorum planitiem Taleacotium versus, positum octo ferè M. P. ab ipso distans: Adolescens itaque Romam missus, virtute Clarus, Archiepiscopatum Tarentinum multos post annos meruit adipisci. Sic decoratus in Concilio Florentino, Presbyter Cardinalis Sanctorum Nerei, & Achillei, Fasciolae, ab Eugenio IV. promotus fuit. Jam Nuncius in Germaniam ad gentes illas neutrales Pontificem sectantes, Amadei Schismate vigente reducendas, nec non ad Synodum Basileae congregatam, ubi doctè pluries pro Papa peroravit defendendam, missus erat. Mox Legatus ad Regnum Neapolitanum, pro pace inter Alphonsum Aragonum Regem, & Andegavensem Comitem, concilianda munere suo egregiè functus est: Vir siquidem diligentia praestans, & authoritate, quae ipsum ad Summi Pontificatus apicem, si diù vixisset, gloriosè ascensurum indicabat: Sacri Collegii Decanus, Comitiis Nicolai V. praefuit, fuit major Poenitentiarius, Episcopatum Praenestinum habuit, praefuitque etiam Ecclesiae Le-

Legionensi, & Auriensi, ac Patronus Ordinis Eremitarum S. Augustini, maximo apud omnes sui ipsius nominis testimonio relicto, è vita migravit Romae die XXI. Januarii, non anno MCDXLVIII., sed ex tumuli veriori inscriptione anno MCDLIX., inque Urbis Templo S. Augustini hisce notis novissimum expectat diem.

Felices Animas inter micat iste Joannes
Qui Taliacotiae gloria gentis erat.
Qui Tarentinus Pastor, qui Cardeus heros
Praenestinus item, flentibus astra dabat.
Obiit MCD XLIX. XXI. Januarii.

Ex qua inscriptione, haud deduci valet ipsum Taleacotianum fuisse, nam sicuti Taleacotium est caput illius status, sub quo Corcumellum est, inscriptionis Author erroneè, si infrascriptis credimus, eundem Taleacotii ortum fecit; Veritas enim est, adversus aliquos a Ciacconio loc. citat. relatos, Curcumellum illius Patriam fuisse, ut Andreas Victorellius adden. ad d. Ciaccon. pag. 901. his verbis, inquit -- *quidam per Ciacconium relati, ex Comitibus Taleacotii, quod est Oppidum Aprutii è ruinis veterum Oppidorum Marsorum excitatum, teste Volaterrano, prope lacum Fucinum Joannem hunc faciunt, & Filium Raynaldi Ursini Comitis Taleacotii nominant; nos tamen ex monumentis antiquis, quae nostris hujusce temporibus servantur, apud Vetulos heredes familiae de Pontibus errorem deteximus. Extat quoque hodie pluribus in locis in Oppido Curcumelli Domus hujusce Cardinalis tum coloribus,*

 tum

tum ſaxo inciſa Joannis Cardinalis Inſignia ; Nepotem Cardinalis hic habuit Joannem Baptiſtam de Pontibus Epiſcopum Bitontinum, cujus ſtemmata eadem in Domo cernuntur, quae Patruus geſſerat, qui unicam ex familia neptam haeredem inſtituit, nuptuique dedit cuidam adoleſcentulo familiae Vetulorum in eadem Provincia -- quae ſiquidem familia, etſi olim anno MCL. Gentilem Vetulum haberet Oppidorum aliquot Baronem, ut fuſius in Marſor. hiſtor. lib. III. cap. V. legitur, hodie tamen Dominio caret. Inſignia autem, de quibus loquebamur, referuntur ab eodem Victorellio adden. ad Ciaccon. d. pag. 901.

Caeſar Baronius.

De Portia ex Nobili, nunc extincta, Phaebonia ſtirpe, Avezani in Marſis orta, quia Caeſarem Baronium Cardinalem peperit; mentionem facere, necnon Caeſarem hic inſerere arbitramur, ea ratione, quia hic è Matre Marſa ortus eſt.

Quod autem ex Camillo Baronio honeſto Viro Sorano, & ex Portia praedicta Caeſar naſceretur, teſtis eſt M. Phaebonius hiſt. Marſ. lib. I. cap. XI. pag. 57. ibi -- *Eminentiſs. Caeſar Baronius unum Materno noſtro genere ex Portia Phaebonia laudatiſſima foemina natus.*

Item Morerius in ſuo Diction. hiſtor. tom. I. lit. B. pag. 359. *où il nacquit le 30. Octobre de l'an* 1538. *de Camillo Baronio, & de Porcia Phebonia :* Quod etiam

etiam liquidò in Hieronymo Bernabeo, qui egregiè scripsit vitam Cardinalis Baronii, patet, necnon in Ciacconio to. IV. col. 300., immò dicit etiam hic, quod eidem Caesari jam infanti morbo affecto, Advena quidam, quem nonnulli Angelum sub Peregrini specie latitantem existimarunt, crucem in facie faciendo, ita dixisset -- *In ejus curam diligenter incumbite, ut puer optimè educetur; Magnus enim Vir erit in Ecclesia Dei*: quam ob rem is a pueritia caelibatui dicatus, non sine Genitoris laetitia, etiam adolescens morum candore expolitus, gemina incensus face religionis, & scientiae, ad Verulanam Urbem primò, mox Neapolim, demum Romam missus est, ubi Caesaris Costa adjutorio, qui Capuanae Ecclesiae praefuit, Doctoratus laurea insignitus, Sanctum Philippum Nerium Congregationis Oratorii Auctorem, Spiritualis vitae Magistrum nactus, in sui correctione, & Omnipotentis amore multum profecit: Quam primum enim licuit, sacros suscepit Ordines, & Ecclesiasticae Militiae se verè adscripsit, quo in statu multa fecit, quae ab citato Authore explanantur, & inter caetera in lustrandis Xenodochiis, novem annorum spatio pertinax fuit; unde Sancto Philippo Nerio ob id apprimè carus fuisse, in ejusdem Sancti Vita Auctori videtur. Illius etiam intuitu Annales composuit. Anno quoque MDLXXX. quum aliquando de more in Ecclesia confessiones audiret, vidit in spiritu Matris Animam ad Superos in Patria evolantem: quare Ciacconio loc. citat fatente, non mul-

to

to post Epitaphium hujusmodi marmori insculptum sepulchro illius in Patria, imponendum curavit.

D. O. M.
PORTIAE PHAEBONIAE
MVLIERI RELIGIOSISSIMAE
PAVPERVM MATRI
CVI VIVERE CHRISTVS
ET MORI LVCRVM FVIT
CAMILLVS BARONIVS CONIVX
ET CAESAR FILIVS
OB VIRTVTVM MERITA
POSVERE. LICET EXIGVA
AMPLIORA MERENTI
OBDORMIVIT IN DOMINO
OCT. KAL. AVG. AN. DNI
MDLXXX.
CVM IMPLESSET
AD HORAM VSQVE
ANNVM SVAE AETATIS
LXV.

Et in Atrio Ecclesiae Collegiatae Transaquarum Marsorum, hanc etiam comperimus.

CAESARI BARONIO SORANO
S. R. E. PRAESBYT. CARD.
HINC EX MATERNO
ORIGINE ORIVNDO.

Quippe per ly *Hinc*, intelligitur origo a Diocesi, & non a Transaquis, aliter hoc verbum esset improprium, quum, ut alias diximus, Baronii mater

non

non de Transaquis, sed de Avezano fuerit. Rursus Sepulchrum illius Amitae, in S. Silviae Sacello, prope Ecclesiam S. Gregorii in Monte Caelio Urbis, hac inscriptione erexit.

MARTIAE BARONIAE
VIDVAE RELIGIOSISS.
AMITAE SVAE
CAESAR BARONIVS
PRAESBYT. CARD. POSVIT
VIXIT ANNOS LXXXIIII.
OBIIT KALEND. DECEMB.
ANNO DNI MDCV.

Martia quae dicor tres hortos . . . subegi
Non obii, ut peterem, praemia aeterna abii.

Ultra Annales praedictos in duodecim tomos discretos, quorum primus ab Adventu Domini, ducitur usque ad Trajani Imperatoris initium, & complectitur annos c. Secundus ab Exordio Trajani usque ad Imperium Constantini, complectitur annos cc v. Tertius ab Imperio Constantini perducitur ad illius obitum, complectitur annos LXVI. Quartus ab Imperio Juliani Apostatae perducitur usque ad obitum Theodosii, continet annos XXXIV. Quintus ab Anno Christi CCC.LXV. perveniens usque ad CCCC.XL. continet annos XXXXV. Sextus incipiens ab anno CDXI. pervenit usque ad DXVIII. continet annos LXXVIII. Septimus ab Anno DXVIII. perducitur usque ad annum D XC. continet annos LXXII. Octavus ab anno D XC. perveniens usque ad DCCXIV.

con-

continet annos C XXIV. Nonus ab Anno DCCXIV. perveniens usque ad DCCCXLII. continet annos CXXVIII. Decimus ab Anno DCCCXLIII. perducitur ad annum M. inclusivè, continet annos CLVIII. Undecimus ab Anno MI. perducitur ad annum MXCIX. inclusivè, continet annos XCIX. Duodecimus ab anno MC. perducitur ad Annum MCXCVIII. continet annos XCVIII. Ultra hos, inquam, scripsit etiam adnotationes ad Martyrologium Romanum, quae Annalibus occasionem dedere. Paraeneticam quoque Epistolam ad Rempublicam Venetam Typis evulgavit, necnon alia plura videnda apud Oldoinum in Athenaeo Romano pag. 152.

Quare Purpuram a Clemente VIII. ipsi destinatam, etsi pluries renueret, sub censurarum tamen fulmine a Pontifice coactus, titulo Sanctorum Nerei, & Achillei Cardinalis factus est. Ad hanc sanè dignitatem adscitus, tanta animi dimissione fuit, ut nunquam reliqueret, neque abjecerit obedientiam, quam Rectori Congregationis Oratorii suae praestiterat, neque deposuerit clavem Cubiculi sui. Multoties Pontifici instantias fecit, ut ipsum pristinae conditioni restitueret; quod Poeta quidam relatus inter Prolegomena tom. I. Annal. occinuit.

Is etiam Vaticanae Typographiae edendis SS. Patribus institutae, necnon Apostolicae Bibliothecae praefuit; Puerorum, quos Literatos, nunc in hospitio S. Michaelis Transtyberim existentes, ac Puellarum, quas Dispersas dicunt, patrocinium susce-

sce-

ſcepit; has & illos continuo ſubſidio juvit: Ædem propriae Titularis Eccleſiae, in qua ſuum ſtemma, etiam per Ciacconium loco citato relatum, poſuit, vetuſtate collapſum reſtituit, ibique Sanctarum Flaviae, & Domitillae Oſſa, ex Templo S. Adriani translata etiam poſuit, & S. Gregorii Magni Baſilicam, cujus erat Abbas, hac inſcriptione ornavit.

S. GREGORIO MAGNO PAPAE
ET ECCLESIAE DOCTORI PATRONO SVO
CAESAR BARONIVS
TIT. SS. MM. NEREI ET ACHILLEI
S. R. E. PRAESBYTER CARD.
LOCORVM ANTIQVITATE RESTITVTA
SACRAM STATVAM POSVIT
ET POPVLO FIDO
VENERANDVM PROPOSVIT
CLEMEN. VIII. PONT. MAX.
ANNO MDCII.

Conventum Cappuccinorum in Patrio Solo poſuit, rem divinam continuò faciebat: aſſiduas eleemoſynas Pauperibus erogabat, Xenodochia, & Infirmos viſitabat, pedeſque Peregrinis, Sancta Hebdomada in Oſpitali Urbis Sanctiſſimae Trinitatis Peregrinorum, lavabat: Et denique etiam febri correptus, antequam decumberet, nocte quadam per ſomnium viſus eſt, ſibi aſpicere manum parieti numerum ſcribentem 69. Unde ille: *Scio*, ait, *Domine quid praemonſtres: numerum ſcribis annorum meorum, praeſtolor adventum tuum*. Quare palam circumſtanti-

bus dixit, se anno illo ex humanis abiturum, sed morbo invalescente, quum nemo mortale periculum eidem ostenderet, domesticis ipsemet dixit: *Ne vereamini mortem mihi annunciare, illam non timeo*. Muniit proinde animam suam Sacramentis, & Jesus nomine pluries repetito, Romae è vivis excessit, & in Ædibus Congregationis Oratorii Sabatho pridie Kal. Julii Anno Salutis M DC VII. in eadem Ecclesia Vallicellana sepultus est, cum hac Inscriptione, sibi & Venerabili Viro Francisco Mariae Cardinali Taurusio, qui viventes sese amarunt communi, relata a Ciacconio d. tom. IV. columm. 303. & 304.

D. O. M.
FRANCISCO MARIAE TAVRVSIO POLITIANO
CAESARI BARONIO SORANO
EX CONGREGATIONE ORATORII
S. R. E. PRAESBYT. CARDINALIBVS
NE CVRPORA DISIVNGERENTVR IN MORTE
QVORVM ANIMI
DIVINIS VIRTVTIBVS INSIGNES
IN VITA CONIVNCTISSIMI FVERANT
EADEM CONGREGATIO
VNVM VTRIQVE MONVMENTVM POSVIT
TAVRVSIVS VIXIT ANNOS LXXXII.
MENSES IX. DIES XIV.
OBIIT III. IDVS IVNII MDCVIII.

BA-

BARONIUS VIXIT ANNOS LXIX.
MENSES VIII.
OBIIT PRIDIE KAL. IULII
MDCVII.

Julius Mazzarinus.

Alterum Cardinalem Julium Mazzarinum, Orbi compertum adferimus, qui Petri, & Hortensiae Busalinae Tifernatis Patritiae filius, sub die XIV. Julii Anno MDCII. Piscinae nunc Episcopi Marsicani Sedis natus est, quia ibidem Abbas Busalinus Julii Avunculus, Columnensium nobilis Aulicus pingui Sacerdotio fruebatur, ut dixere, Julius Antonius Costa in historia familiae Mazzarinae, necnon Auctor libri Inscripti -- Raccolta di diverse memorie per scriver la Vita del Cardinal Giulio Mazzarini, & Michael Justinianus par. I. Scriptor. Ligur. fol. 469. Toppius autem in Bibliot. Neap. fol. 163. Julium Avezzanensem in Marsis dixit. Is autem Petrus Panormi natus, genus è Liguria ducebat suum. Ast Julii ortum duo celebre, ut ferunt, reddidere, nam in vitam haud nudus, ut caeteri homines introivit, sed tunica quadam, quasi veste circumdatus, & cum duobus in ore dentibus, itaut, alter Marcus Curius dentatus dici poterat. Romae in Collegio Romano adolescens studuit, ubi ingenio summo praeditus, citò se expediit, anno decimosexto aetatis, publicas Philosophiae quaestiones,

cum adſtantium admiratione, ſuſtinuit. Anno decimo ſeptimo exinde, cum Hieronymo Columna, poſtea Cardinali, Hiſpaniam profectus, in Accademia Complutenſi incubuit.

Hoc igitur in ſtatu, Alexander Julii Frater, habitu ſuſcepto Ordinis Praedicatorum, ſuis prorſus invitis doctus Magiſter, & Concionator micavit, qui exinde Julii Fratris cura, Cardinalis factus eſt cum Franciſco Maria Mancino illius Sororis affine, pariter praedicti induſtria Purpura donato. Rurſus accuſato illius Patre de homicidio, in hiſce anguſtiis Julius ex Hiſpania diſceſſit, Romamque petiit, ubi Parentem a capitali poena & delicto exemit, hinc miles fit, ſed militia relicta, literis iterum operam praeſtat, deinde verò ob paces in Italia initas, aliaque maxima, Jam a multis relata, ab Urbano VIII. inſtante Galliarum Rege Ludovico XIII. in Gallia manens, Cardinalis factus eſt, die XVI. Decembris Anno MDCXLI. E' Gallia tamen Cardinalis factus, minimè diſceſſit, ob Cardinalis Armandi Richelieu languores, cujus curae, uti etiam regiis negociis aſſiſtebat; ſed morbo oppreſſus, Cardinalis Richelieu die IV. Decembris Anni MDCXLII. è vivis abiit, unde Rex in hujus defuncti locum, alterum Purpuratum, quia ſeligere debebat, Julium Mazzarinum excepit, quem Rege volente, Delphinum è Sacro Fonte cum Principe Condeja ſuſcepiſſe fertur. Rex autem morti proximus, Mazzarinum Cardinalem unum ex illis nominavit, qui poſt ejus mortem mino-

ris

ris Filii curam haberet, & Reginae Tutricis Consiliarium promulgaret. Mortuus est Rex die xiv. Maii Anni MDCXLIII. & Cardinalis Mazzarinus cito multa ad Regni augumentum agit; Pacem illius Regni in tuto ponit, Arma in hostes promovet, Alemaniae pacem quaestuosam Galliis concludit, Italicam firmat, & summo studio politicam, quae deinde in publicam lucem emissa est sub hoc titulo: *Breviarium Politicorum*, Regem docuit, caeteraque magna fecit, quae referuntur in ejus Vita scripta a Comite Galeatio Gualdo Prioratu, in duos libros, & a Baudrand. in Geograph. lit. M. a Laurent. Crass. in lib. Duc. Illustr. fol. 335., & ab aliis; quibus deinde peractis è Vita migravit die IX. Martii Anno salutis MDCLXI. aetatis suae LVIII. mens. VII. die XXII. post obitum Cardinalis Richelieu anno XVIII. mens. III. die V. Vir siquidem magnanimitate, munificentia, doctrina, in adversis firmitate animi, rerum gestarum gloria, ac felicitate summopere praeditus, itaut si quidam in Funere, Italiae decus, Europaeque ornamentum appellavit, nos etiam ipsum Marsorum gloriam Piscinae Marsicanae vitalem auram hausum, jure merito praedicamus. Quae sanè ad Marsorum gentis honorem nobis enarasse sufficiant, caetera his relinquendo, qui illius Vitam, gestaque texere.

In Urbe demum, & in Ecclesia Sanctorum Vincentii, & Anastasii in Trivio, ad radices Quirinalis, eo tempore Fratrum Sancti Hieronymi Fesula-

fulanae Congregationis ; illis extinctis à Clemente IX. , & ab ejus successore Clemente X. , Clericis Minoribus Regularibus attributa, propter plura Emblemata , atque funeraea Elogia , quae adhuc servantur in Coenaculo aestivo dictorum Patrum ; Ipsi honoraria Tabula hoc Elogio posita fuit ; neque hic omittendum est, quod in eadem Ecclesia in funere praefati Cardinalis, peroravit Eruditissimus Pater Leo Carmelita , qui verè de illius Gestis dicere poterat ; Inopem me copia fecit &c.

D. O. M.

IVLIVS MAZZARINVS

Virtute , & Purpura Illustris , Urbem , & Orbem illustraturus Vita primordia supra aetatem illustravit . In Juventute militiae adscriptus , Immortalitati nomen adscripsit . Adhuc Puber Pater Pacis sub Casale Castris ab Urbano VIII. ad publicas curas vocatus , in omnibus prodigioso Ingenio clarus , & Carus omnibus , inde Christianissimo Rege commendante , Apostolico aggregatus Collegio , Armandi Cardinalis Richieleu amorem ab aextimatione adeptus , dignior meruit judicari successor Ludovici XIII. propensione , & electione Gallici Imperii designatus moderator ; Regnaturi Infantis è sacris undis susceptor , Regiaeque Soboli , Reginaeque Tutricis Imperio Consiliarius , quo in munere dicendum nunquam satis . Ludovici XIV. eximia dilectione , ac extimatione , eximiis ornatus honoribus . Tandem Christianae Reipubl. pace donata , Regnique firmata conjugio , ad summum gloriae culmen evectus , Primariis Europae

ropae Principibus affinitate conjunctus, in prosperis, in adversis, & in morte triumphans; Omnia sua praeconia hoc uno conclusit.

Deo inservisse, & Regi.

Familiae verò quibus erat affinis, referuntur a Ciacconio col. 615. ubi dicit etiam, quod is fuit Abbas Commendatarius S. Arnulphi, S. Clementis, & S. Vincentii Metis, S. Dionysii in Francia, Cluniaci, S. Victoris Massileansis, S. Medardi Suessionensis, S. Petri Corberiae, S. Luciani Bellovacensis, S. Martini Lauduni Moissiaci, S. Taurini Ebroicensis, S. Michaelis in Eremo, aliorumque Monasteriorum in Gallia. Maximum assem reliquit, de quo Morerius in Diction. Gallic. litt. M. & caeteri relati per supradictum Authorem, loquuti sunt. Stemma quoque refertur ab cit. Ciaccon. una cum multis Epitaphiis, licet hos versiculos relatos in Pallade Purpurata, per Hannibalem Adamum Societatis Jesu, omittere noluimus.

Sydera tolle tuo de stemmate dixit, Jule
Gallia pro stellis lilia pinge mea.
Audit Italia, an Patriam curabis Jule
Ah pro sole dato sydera ne rapias.
Discordes animos Judex concordia junxit
Lilia corde geras sydera stemma gerat.
Fallere Juleo. Si stemma inservit amori
Italia haud satis, haud Gallia, Mundus erit.

CA-

CAPUT VIII.

De Episcopis in Marsis natis, quorum aliqui Marsicanam, aliqui verò exteras Ecclesias gubernarunt.

Joannes Baptista de Pontibus.

HIc supradicti Cardinalis de Pontibus Nepos, Patria Curcumeliensis, ex Sutrina, & Nepesina Ecclesia, ad Bituntinam translatus, die v. Novembris MCDLXXXIV., excessit Anno MD., ex Ughell. Ital. Sacr. tom. VII. col. 939. Corrigendus Phaebonius, qui hist. Mars. libr. I. cap. XI., & in Catalog. pag. 31. haud ritè de ipso scripsit, ritè tamen in Cathalogo Episcop. Marsor. pag. 31. patefecit Alexandrum ex dicta familia de Pontibus electum fuisse Episcopum Marsorum a Capitulo, quam verò electionem Bonifatius VIII. ratam minimè habuit.

Joan-

Joannes Marsus.

Hic genere Marſus, & Marſorum Antiſtes, legitur in quadam ſententia Vigilii Papae, contra Theodorum Caeſarienſem anno DLV., teſte Carolo de Carolis in Geograph. Sacr. relat. a Card. Baronio Annal. tom. v. ſub anno 551. nu. 40., & ſub anno 553. nu. 213., & Phaebonio in Cathalogo Epiſc. Marſor. pag. 3.

Tuderiſius Marſus.

Hic ſubſcripſit Concilium factum ſub Leone IV. Pontifice anno DCCC LIII., teſte eodem de Carolis, relato a Baronio ſub dicto anno, & ſcriptus reperitur in ſententia in dicto Concilio lata, contrà Anaſtaſium Presbyterum Cardinalem, quem excommunicatum declararunt, ex eodem Phaebonio.

Rottaris Marſus.

Anno DCCCC LXVIII., interfuit ſententiae ab Ottone Imperatore latae, ad favorem Eccleſiae Sanctae Mariae in Apiniacis ex lib. IV. Chron. S. Vincentii ad Vulturnum, & ex Ughello in Ital. Sacr. tom. I. col. 959. Locus Apiniacis erat unum ex pagis, ex quibus Piſcina Incolas habuit Mill. P. ab eadem diſtans, ubi modò praedictae Eccleſiae veſtigia

ſunt, in cujus quidem collapſis parietibus, ſequentem inſcriptionem ad vetuſtatis teſtimonium relatam, exiſtere, mihi perſuaſum eſt. Phaebon. aequè loco citat.

D M S P
T. ALLIO DEL FICOR.
MAMMIA SECVNDILLIA
CON. INCOMPARABILI
CVM QVO VIXIT ANN. XVIII.
B. M. P. P.

Albericus, & Quiniſius Marſi.

Ex ſuperius enunciata Berardorum Comitum inſigni Familia, mox deleta, quae ab antiquis Galliae Regibus exordia habebat, ut Alphanus Archiepiſcopus Salernitanus, in Attonis Epiſcopi elogio, fatetur.

Iſtius undè Domus manſit origo Parentum
Regibus è Gallis linea ducta docet.

Immo cum Rege Galliae Franciſcum Berardum ad Italiam veniſſe, ipſumque primum Marſorum Comitem fuiſſe, Leo Oſtien. in Chron. Caſſin. libr. I. cap. LXI. teſtatur. Ex dicta inquam Berardorum Proſapia, Albericus Comitis III. Marſorum Filius, atque Regionis Antiſtes adfuit, anno poſt Orbem redintegratum DCCCCLXX., qui ab Othone III. Imperatore Monaſterium S. Angeli in Burregio ſua Vita exiſtente obtinuit, quod exinde Caſſinenſi Coeno-

nobio, teste Leone in Chron. Cassin. libr. xi. cap. xiv., & xvi. restituit, nequissimus tamen homo fuit, quia ad Episcopatum Quinisium ejus Spurium intrusit, & ambitionis, avaritiaeque caussa, Mansonem Cassinensem Abbatem a Capuanis excecari curavit, quemadmodum Emin. Card. C. Baronius Annal. tom. x. pag. 897. refert, quam obrem, justissima Numinis vindicta, eadem die, qua praedicto Abbati oculos erui fecit, repentina morte flagitiosum emisit spiritum, Leo Ostien. lib. ii. cap. xvi. Chron. Cassin. & Ughell. Ital. Sacr. tom. i. col. 959. Quinisius verò praefati Alberici Spurius in Episcopatum intrusus, anno dcccc xciv. Tyranno Parenti successit, ut Ostien. relat. per Ughell. loc. cit. col. 961. scripsit, undè successor dignitatis, & crudelitatis vestigia, Patris in totum prosequutus, omnibus odio fuit, inque mumere non longe vixit, quia fatente Seneca lib. i. de *Clem. Tyrannorum execrabilis, & brevis potestas est*, istinc Thales interrogatus, quid vidisset in Vita difficillimum, Tyrannum, & crudelem Senem respondit: Et Diogenes ajebat in Dionysium sinè timore degentem quamprimum decessurum. Non possunt quippè diu, & securè vivere Tyranni, quorum alios ipsi parentes, vel amicos interfecerunt, ut Cassium propria Uxor: Livius lib. ii. Alexandrum Phereum Consanguinei, & amici: Plutharc. in Pelop. adfin. Julium Caesarem Domestici, & alii.

Enim verò Marsorum Comites, etsi divites, ac sanguinis nobilitate fulgentes, ambitionis tamen

aestu laborantes, quum per mortem Alberici, & Quinisii continuatum Episcopatum, ab illorum familia eripi viderent, eo quia Pandulphus natione etiam Marsus praedictis successerat, vi, & metu alterum Marsorum Episcopum nomine Actium, seu Atthonem eorum Consanguineum, Episcopum creari curarunt, eidemque ditionem describere a Pontifice obtinuerunt, assignando dumtaxat novo Episcopo S. Mariam in Caellis in Cathedralem erectam, Vallem de Nersa, & Carseolorum regionem; quam proinde divisionem S. R. Ecclesia schismate continuò vexata, aliquandiu toleravit, donec in generali Concilio Florentino sub Papa Victore II. Anno MLVII. eadem S. R. Ecclesia non solum Pseudopapas deleret, verum etiam in qualibet Dioecesi unum solum Episcopum praeesse vellet; undè Pandulphum verum Marsorum Episcopum declaravit, & ad jurgia tollenda Actio, sive Atthono sic abdicato Thaeatinam Ecclesiam assignavit, non solum ipse Pontifex Victor II., sed etiam illius successor, ipsumque plenissimè Bulla, quae una cum facti historia refertur ab Ughellio Ital. Sacr., & Phaebon. Catalog. Episcop. Marf. pag. 6., confirmavit.

Pandulphus Marsus.

Pandulphus autem Vir nobilis, & dives fuit, quemadmodum appellatur in Chron. antiq. Cassin. lib. II. cap. XCIX., qui obtulisse habetur D. Benedi-

cto,

cto, ut alias diximus, è Sublaco Marsos proficiscenti Planetam cum Pluviali Diaspro, & Altaris pallium purpureum cum gemmis, Thuribula argentea duo, Calicem argenteum unum, Patenam, & caetera alia; Interfuit Concilio Romae celebrato sub Nicolao II. Anno MLIX. Phaebon. loc. cit. pag. 8., de ipso mentio habetur in vita S. Berardi, & is etiam fuit, qui, ut annuimus pag. 78. corpora SS. Simplicii, Costantii, & Victoriani in Ecclesiam Collegiatam S. Joannis de Celano transtulit, ex Ughello ubi supra.

Actius Marsus.

Ut autem ad dictum Actium, seù Atthonem Episcopum Thaeatinum cum citato Auctore pag. 9. & Ughell. Ital. Sacr. tom. VI. pag. 845. redeamus, tamquam genere Marsum, ut mox dicebamus, notare opus est, ipsum alioquin nobilitate, & virtutibus insignitum fuisse, qui vix annum trigesimum nonum expleverat, quod naturae debitum solvit, & in Ecclesia Cassinensi tumulum habuit, ut ex quibusdam versibus, ipsi ab Alphano Archiepiscopo Salernitano factis, & hic testimonio dictorum Auctorum relatis, manifestum est.

Praesules Atthonis tumulasti membra Cassino
Marsia cui tribuit justa priora tuis.
Istius unde Domo manavit origo Parentum
Regibus ex Gallis linea ducta docet.

Prin-

Principibus Marsis natus est de stirpe Quiritum
Mane cum sedis Thetis honore dedit.
Ista etenim Genetrix operum tibi Virgo locavit
Monstrat ut Ecclesiae Jura laborque suae.
Unus amicorum qualis cum utiliores
Marsia vel Thetis novit habere, fuit
Ante dies septem, quo sol in piscibus
Annos triginta natus, & octo fuit.

Item Sapphicum Alphani Archiepiscopi Salernitani ad eundem aegrotantem scriptum, ex Ughello d. tom. VI. Ital. Sacr., & ex Phaebonio in Episcoporum Marsor. Cathalogo pag. 9. videndum.

Luminosus Episcopus Marsorum.

Luminosus hoc nomine vocatus specialis loci, & stirpis ignotus, post literas appraehensas, & Marsicanae Ecclesiae acceptationem, subscripsit Concilium Lateranense sub Martino II. Pontifice, ut ex Phaebon. de Mars. Episc. pag. 10. satis manifestum videtur.

Andreas Marsorum Episcopus.

Hunc autem, cujus generalem notitiam habemus, ejusdem Dioecesis Praesulem Anno MXCVIII. quoque dignoscimus, ut ex quadam donatione Ecclesiae Transaquarum a Berardo Comite facta, quae incipit. *In nomine Dei summi, & aeterni Amen. Anno*

no Dominicae Incarnationis mille nonaginta sex , & indictione quarta mense Junii , die octava , & caeter. Quae siquidem donatio ab Ughellio col. 961. in Ital. Sacr. & a M. Phaebon. in d. Catalog. pag. 11. per extensum refertur.

Siginulphus Marsus , & alter B--, etiam Antistes.

Siginulphus autem ex nobili, sed nobis obscura stirpe, apud Marsos natus, post Andream, Episcopatum a Guiperto Antipapa Anno MXIII. invasit, a quo etiam ordinatus , Ecclesiam contra Sacros Canones administravit, & Jura Episcopalia Cardinalibus renuentibus per decem , & septem annos exercuit, cui subindè a munere ejecto, S. Berardus Cardinalis in pag. 98.enunciatus, anno MCX. in Episcopatu successit, testes sunt Thom.Costaîn Addition. ad Pandulph. Colennuc. in histor. Regn. Neap. libr. 1. fol. 69., & Phaebon. in Catalog. Episcop. Marf. pag. 12. qui pag. 18. refert etiam B-- Marsum praefatae Dioecesis Episcopum, Anno MCLIII. viventem.

Benedictus Marsus.

Benedictum Marsum ejusdem regionis Antistitem afferre putamus , qui teste Ferd. Ughellio in serie Episcoporum Reatin. fol. 111. Anno MCLVI. in-

interfuit dedicationi Ecclesiae S. Victoriae Virginis in Dioecesi Reatina, Tribulanae Regionis positae, testis etiam est Cathalogus Marsorum Antistitum pag. 18.

Benedictus Marsus.

Alter fuit Benedictus è Marsis oriundus, atque Marsorum decimus septimus Praesul, qui contra Oddonem Celani Comitem, strenuum, nobilemque Virum, ac inter homines Illustres hic relatum, sententiam a Gulielmo Rege, qui caussam Archiepiscopo Panormitano dicendam commiserat, reportavit, ut ex illius tenore apud Phaebon. loc. cit. pag. 18., & 19. patet, cujus sequens initium est: *Anno Dominicae Incarnationis MCLXXVIII. Mense Januarii Indictione VII. Regni verò Domini Nostri Gulielmi Dei Gratia Gloriosissimi Regis Ducatus Apuliae, & Principatus Capuae Anno VIII. Feliciter Amen; Nos Gal. Dei Gratia Panormitanus Archiepiscopus, & Domini Regis familiaris, & caet.*

Zaccharias Marsorum Episcopus.

E' Marsis lucem habuit Zaccharias, cujus stirps, & Patria quoque nescitur, vel quia, ut alias diximus, apud Veteros mos erat tantum ipsorum nomina, & non cognomina exprimere, vel potius, quia dierum longitudo hominum titulos, memoriasque delet. Is quip-

quippe Marsicanus Episcopus factus, Lateranense Concilium sub Alexandro III. subscripsit, & ut Justa Ecclesiae S. Bartholomaei de Avezano, & aliarum Ecclesiarum suae Dioecesis a Gentili de Pullarea, quem hic ob honorem insero, vindicaret, ex eo, quia hic ipsum continuò vexabat, Gulielmum II. Siciliae Regem adivit, a quo sui graegis quietem, teste Historico Marso in Cathalog. Episcop. Mars. pag. 20. obtinuit.

Thomas, Ingeamus, Ne-- Caesarius, Joannes de Luco Marsorum Episcopi.

Nec praeterea caeteri Marsorum genere, oriundi defuere nostrates Antistites, quos in Cathalogo recitamus. Hi fuerunt Thomas Innocentii III. Pontificis Creatura, qui decimus nonus Marsorum Episcopus fuit. Ingeamus nuncupatus, fuit testis in donatione facta Collegiatae Transaquarum a Petro Comite Celani, Anno MCXCVIII.

Ne-- . . . . Marsorum Episcopus, qui lites habuit cum Abbate, & Monasterio Casamarii, & Caesarius pariter Marsorum Praesul, qui anno MCCLIV. teste Ughello d. tom. 1. col. 978., & citato Auctore Marso in Cathalogo Episcop. Mars. pag. 23. 27., & 28. Romae defunctus est.

Joannes, ut creditur de Luco, Oppido Marsorum,

rum, apud Marsos ortus, Episcopus Marsorum fuisse habetur anno MCCXXX. is praetereà in dubium revocari non potest, quin Ecclesiam S. Mariae in Apiniacis, juxta Phaebon. loco citato, in Dioecesi Marsorum versiculos etiam referentem, consecraverit.

Anni milleni ducenteni, jam bene pleni
Mundo bis quini currebat ordine trini
Pontificium Princeps Coelorum clavifer Alme
Hoc a Joanne novum suscipe Simon opus
Et qua ex altaris rutilanti tegmine factum
Et tibi Petre, simul Clerus, & ipse Pater.

S. Marsus, Jacobus, Bartholomaeus, & alii Marsorum Antistes.

Hic primus è Marsis oriundus sub Gregorio X. obiit Marsorum Episcopus, Romae anno MCCLXXV. cui Jacobum Canonicum Marsicanum a Clero adlectum successisse, legitur in Ughell. d. to. I. col. 981. Item Bartholomaeus Marsorum Praesul, Sacro Collegio solitum subsidium pollicitus est, die VI. Junii MCCCXLIX. Berardus exindè jam prius ejusdem Dioecesis Archidiaconus, Ecclesiam XVI. Kalendas Januarii MCCCLXV. testimonio infra citandi Scriptoris, habuisse videtur.

Petrus subindè, qui partes Clementis VII. Pseudopapae foverat, ab Urbano VI. in locum Berardi supradicti, Episcopus factus est XIV. mensis Februa-

rii

rii MCCCLXXX., & Vicarius Sanctae Mariae Majoris de Urbe quoque fuit. Item Jacobus natione Marsus enunciato successit, quo exindè vita functo, Urbanus Papa VI., alium destinavit Antistitem v. Kalend. Augusti Anno septimo ejus Pontificatus, ut de his omnibus Auctor est Ughellius Ital. Sacr. tom. 1. colum. 983. cum seqq.

Anselmus Marsorum Episcopus.

Anselmum verò, quem pro Marsicano Marsicensem Episcopum, quidam perperam dixere, Prophetias nonnullas reliquit, quae Typis evulgatae sunt, una cum illis Abbatis Joachimi, Venetiis apud Joannem Baptistam Berronem Anno MDC. cum hac epigraphe -- Pauli Principis de la Scala, Marchionis Veronae, & caet. Primi Tomi Miscellaneorum de rerum caussis, & successibus, atque Secretiori methodo ibidem expressa, effigies, ac exemplar nimirum vaticiniorum, & Imaginum Joachimi Abbatis Florensis Calabriae, & Anselmi Episcopi Marsicani, super Statu Summorum Pontificum Romanae Ecclesiae, contra falsam, iniquam, vanam, confictam, & seditiosam cujusdam Pseudomagi, qui nuper nomine Theophrasti Paracelsi, in lucem prodiit pseudomagicam expositionem, vera, certa, & indubitata explanatio, Coloniae Agrippinae apud Theodorum Graminaeum 1570. in 4., ejusdem verò Anselmi Marsicani, meminit Gesnerus in Biblioth. fol.

 53.

53. cum explicationibus Paulli Scalchii anno MDLXX. necnon Nicol. Topp. in Biblioth. Neap. pag. 33., & Nicodem. ad dictam Biblioth. Topp. fol. 14. In pag. 74. dicti Libri Joachimi, haec verba leguntur -- Sequuntur Anſelmi Epiſcopi Marſicani Vaticinia, ſcripta ab eodem anno Dñi MCCLXXVIII. quae poſt obitum Bonifatii Papae octavi, in lucem data erat Peruſii; Ughellius autem in Ital. Sacr. tom. VII. pag. 710. inquit -- Anſelmus Epiſcopus Marſicanus, Prophetiae dono clarus, contemporaneus fuit Joachimi Abbatis, ſcripſit Pontificum vaticinia, quae poſt Bonifatium VIII. in lucem prolata fuerunt. Vixiſſe videtur circa annum MCC., in Eccleſia Marſorum floruiſſe poſt annum 1210. refert Paullus Scaliger in explicatione Vaticiniorum ejuſdem, illum ſua vaticinia ſcripſiſſe anno 1278., ſed cum illum contemporaneum Joachimi Abbatis fuiſſe aſſerat, labi a veritate videtur. Joachimus mortem obiit anno 1203. vel initia ſequentis. Sed hodiè notandum eſt, dictas prophetias B. Joachimi, tamquam ipſi falſo attributus, & erroneas, computatas fuiſſe a Dominico Porter opuſculo in 8.

Fr. Octavianus . . . . & Propertius Reſta.

Fr. Octavianus . . . . autem de Taleacotio, incogniti pronominis, in Ordine Minorum S. Franciſci

ciſci Epiſcopus Cariatenſis, ſivè Gerundenſis in Calabria Anno MDLXXXIV. die verò V. menſis Novembris creatus eſt, Ughell. Ital. Sacr. to. IX. column. 708.

Fr. Propertius Reſta d. Ordinis Anno MDLXXXV. ejuſdem Dioeceſis Cariatenſis Antiſtes factus, teſtibus mox citandis Auctoribus, tractatum de vera, & falſa ſapientia typis Romae divulgavit anno MDXCIX. apud Guglielmum Franciottum, & dicavit Eminentiſs. Domino Carolo Cardinali Madrutio. Item aliud opus de vera via conſequendae ſalutis luci commiſit, necnon Dialocum inter Philaſtrum, & Eraſtum, incipien. *Quid agis Eraſte?* Rurſus typis evulgavit Commentaria in duodecim libros metaph. Ariſtotelis, juxta auctoritatem Alexandri de Ales, & dicavit clar. mem. Marco Antonio Columnae Cardinali Ampliſſimo. Impreſſa haec fuerunt in Patavina Civitate apud Simonem Galignanum de Karena in folio.

Is quoque Ordinis ſui ſtudia Patavii rexit, & de hac Praefectura, & de indicatis Operibus ſatis eſt Frater Joannes Franchinus in Bibliotheca Scriptor. Franciſcan. Conv. fol. mihi 530., & 531. Phoebonius autem hiſtor. Marſor. lib. III. cap. VI. Gonzaga de Origine Religionis Seraph. fol. 277. ubi originem Conventus Taleacotii fuſius deſcribit, Lucas Waddingus Syllab. Script. Ordin. Min. fol. mihi 290., & Toppius in Bibliot. Neapolit. pag. 258. ipſum Taleacozanum fecere, ſed Ughellius Ital. Sacr. de Dioeceſ. Cariaten. tom. IX. fol. mihi 708.

ita

ita dixit -- *Fr. Propertius Resta de Cappellis, Flaviani filius, Volaterranus, Ordinis S. Francisci, vir doctus, electus, & consecratus Episcopus a Sixto V. Anno MDLXXXV. scripsit de vera, & falsa sapientia libros 4. quos inscripsit Carolo Cardinali Madrutio Anno MDXCIX. Romae obiit anno MDC II. sepultusque fuit in Ecclesia SS. Apostolorum*. Volaterrae enim, unde Volaterrani, Urbs est Etruriae in Monte Agri Pisani posita. Caeterum, etsi Propertii hujus Marsi, Corpus in Ecclesia SS. Apostolorum verè tumulatum fuerit, illud tamen sequentibus marmoreis notis in Claustris Fratrum S. Francisci de Taleacotio, translatum apparet, Inscriptio autem, haec est.

Propertio Restae Min. Episcopo Car. & Gerund.
Probitate, doctrinaque sing. multis pro S. Ecclesia,
Et Apostol. Sede suscept. oneribus, Romamque
A. S. Pont. Clem. VIII.
Accersito pro gravis fidei doct.
Praesul. Congr. Illus. Card. Madrutii
Praes. subrogat. Iisque doctis
Pii Q. resolutis altius
Tendenti, Romae pridie nonas Maii MDC I.
Vita functo Ossib. huc reducend. Cur., & caet.

Gentilis de Agello.

Agellum sanè oppidulum Cliteniae obnoxium, clarum inter Marsos, ob infraponendos viros insignes ibidem ortos, habetur. Pro nunc verò Gentilem de Ajel-

Ajello, ſive Agello, adnotamus, qui ab Urbano VI. Anno ſui Pontificatus ſeptimo, IV. Kalend. Auguſti Marſorum Epiſcopus Anno MCCCLXXXV. adlectus eſt. Exinde translatus ad Eccleſiam Neocaſtrenſem, mox ad Sueſſanenſem. Interfuit Concilio Piſano Anno MCDX. Ughellus Ital. Sacr. tom. IX. col. 563. In Eccleſia verò Marſicana cum Henrico de Henricis donavit S. Caeſidio Ruralem Eccleſiam S. Thomae in Foſſa de Villa, de Jure Patronatus Familiae de Henricis, quae in eodem Templo ſepulturam Parentum habet, Ughellius, & Phaebon. in cit. Cathalog. pag. 33.

Philippus, & Petrus Jannetella de Agello.

Ex his primus, Epiſcopus fuit Marſorum, qua dignitate micavit etiam Petrus ex Congregatione Caeleſtinorum Monachus, ac Prior S. Euſebii de Urbe, ut ſcripſit Ughellus Ital. Sacr. tom. VI. col. 1016., & Phaebonius hiſt. Marſ. libr. I. pag. 57. anno MCCCIII. Epiſcopus fuit Civitatis S. Angeli Lombardorum; Philippum verò anno MDCCCCXXX. cum Phaebonio loc. cit. incognitae Patriae, ſed Marſum, & Marſorum Epiſcopum adſerimus.

Tra-

Trasmundus Marsus.

Item caeteri fuere, qui, etsi Marsi exteras tamen' Ecclesias gubernarunt, quorum Transmundus, Odorisii Comitis Marsorum Filius, ex Tricaricensi ad Valvensem Ecclesiam translatus est, Phaebon.hist. Mars. libr. 1. pag. 57.

Augustinus Marsus, & Amadeus de Alba.

Doctissimus hic Augustinus, Filius Rynaldi Marsorum Comitis, ad Cathedram Narniensem Anno MCCXXX. teste eodem Scriptore d. pag. 57., necnon Ital. Sacr. tom. 1. col. 1088. evectus legitur, & de Fr. Amadeo de Alba, Minori Conventuali, Langonensi Episcopo sub Clemente VI. Anno MCCCXLII., mentio habetur in Luca Waddingo Annal. sub d. anno num. 4. tom. III.

Plures Marsorum Episcopi de Pereto.

Supra Carseolanos verò, ad ortum Solis hiberni, Peretum oppidum nulla rei singularitate, sed multis Episcopis clarum, situm est, ubi sequentes

Epi-

Episcopi nati, etsi Peretum, Marsos etiam, apud quos illud est, illustrarunt.

Salvatus de Pereto.

Salvatus hic luxit, qui jam Canonicus SS. Laurentii, & Damasi Urbis, non a Joanne XXII., ut quidam voluere, sed a Martino V. Anno MCCCCXVIII. Kalend. Martii, Marsorum Episcopus factus est, quemadmodum ex Bullis nobis exhibitis, & ex Ughell. Ital. Sacr. in Serie Episcop. Mars. tom. I. col. 984. manifestum est.

Angelus Machasanus.

Antonius Machasanus Notariatus munere fulgens, Angelum habuit Filium, qui Romam missus, ità in studiis profecit, ut adhuc Juvenis Eminentiss. Card. Capuani tit. S. Marcelli Auditor esse mereretur: hinc Picaeni Generalis Thesaurarius fuit, necnon Fani, & Maceratae Civitatibus Jura dedit, & ob id ab Eugenio IV. die XIV. Kalend. Septembris Anno MCCCCLXVI. Marsorum Episcopus adlectus, Maceratae denique, Anno MCCCCLXX. ab Orbe abiit, ubi sequenti elogio in marmoreo sepulcro, cum illius effigie, & stemmate (quod Gallum supra obliquam regulam continet infra tribus pilis adjectis) in Cathedrali Ecclesia prope Majus Altare, sepultus est.

Sepulcrum R. P. D. Angeli Episcopi Marsicani, Marchiae Anconitanae Generalis Thesaurarii, & Locum Tenentis, ac Gubernatoris Civitatis Fani, obiit XIV. Septembris MCCCC LXX.

Franciscus Machasanus.

Franciscus Machasanus a Paullo II. Marsorum Episcopus destinatus, post obitum dicti Angeli IV. Idus Julii MCCCC LXX. confestim decessus, Piscinae sepultus est.

Gabriel Jacobus Machasanus.

Rursus Gabriel Jacobus Machasanus Filius Jacobi Antonii, Angeli Nepos, post mortem Francisci Fratris, hanc sedem habuit Anno MCCCC LXXI., & eam quum usque ad Annum MDXI. gubernasset, Jacobum nepotem in Coadjutorem obtinuit; ast ipse fato cedens, in Ecclesia S. Mariae Egentium Oppidi Pereti, hac inscriptione tumulo datus est.

D. O. M.

Gabrielli Marsorum Episcopo, qui vixit anno LXV. Menses IV. Dies XVIII. Jacobus Nepos eorumdem Episcopus hoc monumentum Patruo B. M. P. Anno salutis MDXI. H. M. H. S.

Ja-

Jacobus Machasanus.

Praedictus autem Jacobus, Camilli Machasani Filius, qui Archipresbyter S. Eustachii de Urbe Coadjutor dicto Patruo datus fuerat anno MCCCCXCIX. decima octava Junii Archipresbyteratum Angelo Juniori Fratri cessit, & renunciato Episcopatu Joanni Dionysio Nepoti mox infra emucleando, Civitatem Beneventanam gloriosè gubernavit, teste Phoebon. in Cathalog. Episcop. Marsor. pag. 36., undè quum post multos annos, ad Peretum suam Patriam regressum, oblectationis caussa fecisset, Fato cessit, ac ibidem absque notis tumulatus est. De his omnibus Episcopis Machasanis, videndus Ughell. tom. I.

Joannes Dionysius Machasanus.

Hic Jacobo Patruo coadjutor factus sub Clemente VII. Anno MDXXXVIII. nostram rexit Ecclesiam. Tandem vita inter literas, & pietatis officia, religiosè ad Senectutem decurrente, mortem oppetiit, & in Ecclesia Transaquarum absque ullo praeconio tumulo datus est, Ughellius Ital. Sacr. in Serie Episcop. Marsor. tom. I., & Marsor. historia alibi citata testes sunt.

Angelus Machafanus .

Angelus ex eadem Familia natus est, qui Anxianensis Episcopus creatus fuit a Leone X. Anno MDXV. & primus hanc rexit Ecclesiam, quam ob rem insidiatus fuit a Theatinis, qui aegrè ferebant novam hanc Episcopalem dignitatem Anxanis elargitam: Fermulensem itaque Ducem Aprutinae Provinciae Praesidem in Angelum concitarunt. Is honoris gratia quum Angelum simulatè visitasset, illum poenè captivum retinuit. Anxanensis vero Populus, Clerusque haec audientes, summamque hanc injuriam detestantes, ad arma proruperunt, mortemque Duci minitantes, ni Praesulem suum liberum daret; tunc Dux nolens volens, Episcopum cum honore liberum dimisit. Angelus mox omni laude, sibi creditam Ecclesiam ordinavit, atque administravit. Romam reversus, Lateranensi interfuit Concilio sess. x. Anno Christi MDXVII. Kalend. Decembris excessus, ibidem sepultus est, uti refert Ughellius Ital. Sacr. tom. VI. col. 982. Attamén Phoebonius histor. Mars. libr. 3. pag. 153. asserit, ossa Angeli extare in Ecclesia Transaquense sequenti Elogio propè Altare majus ab ipsomet Phoebonio exarato, & posito.

D. O. M.
ANGELO MACHAFANO DE PERETO
PRIMO ANXIANENSI EPISCOPO,
QVI

*QVI ALTARE, VBI S. CAESIDIVS
MARTYR OCCVBVIT, CONSECRAVIT
ANNO MDXXIII.
PROPE EIVS STATVAM SEPVLTO,
DIRVTO MOX ALTARE, EIVSQVE
ABOLITA PIETATIS, ET DEVOTIONIS
MEMORIA NE TEMPORIS INIVRIA
POSTMODVM NOMEN DELITESCAT,
ABBAS MVTIVS PHOEBONIVS EX
LEONORA MACHAFANA ABNEP.
AVVNC. MOER. P. ANNO
M D C XLIII.*

Georgius Machafanus.

Hic Abbas Commendatarius S. Mariae de Pozzalia, & Familiaris Eminentissimi Cardinalis Joannis Baptistae Ursini fuit, necnon Hortanus Episcopus Anno MCD XCVIII. 14. Septembris electus est. Vix autem Ecclesiam per annum administraverat, quod ad Sarnensem Cathedram, teste Ughellio d. tom. 1. column. 802. translatus fuit.

Fr. Antonius Angelus, non ejusdem familiae Machafanae, ut quidam voluere, sed incognitae stirpis, etsi Pereti natus, Vir Celebris decantatur; fuitque Ordinis Sancti Francisci Minorum Conventualium Generalis Minister, Electus in Comitiis suae Religionis, Argentoracti, seu Argentinae celebratis, cum jam Anno M CDV. a Summo Pontifice ul-

tra

tra Montes missus fuisset, ut Haereses tunc tem poris grassantes, scientia qua pollebat Theologica, oppugnaret, suisque argumentis perditissimum Joannem de Hus, ejusque impiissimos sectatores confunderet. At quia Verbum Dei, ut dicit Apostolus, *non est alligatum* estò in vinculis fuisset ab impiis Hetherodoxis Praedicator iste veritatis conjectus, seipsum veluti murum aereum praebuit, faciemque suam tanquam durissimum lapidem exposuit, ut Sacra Dogmata, ac Pontificiam potestatem toto conatu defenderet, his itaque pro Catholica fide, bene, ac laudabiliter gestis, Nuncius Apostolicus in Anglia designatur, ubi Pontificia facultate munitus, dispensavit in Matrimonio inter Thomam Henrici IV. filium, & Margharitam de Holandia, Joannis de Pennadfort Comitis filiam, quorum connubium impedimento erat obnoxium, ratione consanguinitatis. Undè tanti, ob sui egregias animi dotes, habitus est, quod Pontifici, Regique apprimè charus diu extitit, testis est Lucas Waddingus in Annal. necnon Monaldescus, & hist. Marsorum lib. III. pag. 210.

Claruit aeque è Machasana stirpe Abbas Marius, qui Anno MDCXXII. Vicarius Generalis Sabinae praefuit, necnon Prothonotarius Apostolicus. Caeteri autem, nec defuere, qui Patriam, & Marsos splendidos reddidere, quum propter enunciatos Viros, tum etiam propter Matrimonia olim contracta? cum clarioribus nedum exteris, sed etiam Marsis familiis.

Tho-

Thomas Puccius.

Piſcinae, Thomas, è Familia Puccia, nunc extincta, ortus eſt, qui illius Antiſtes factus, Teſtis interfuit exequutioni Bullarum Collationis Abbatiae S. Mariae de Valle Marſicanae Dioeceſis, Collatae Raymundo Cardinali Diacono tit. S. Adriani die x. Novembris M CCC LIII. & Sententiam protulit inter fratres Conventuales, & Canonicos Collegiatae Avezani Anno M CCC LXIII. teſte Phoebonio in Cathalogo Epiſcop. Marſorum pag. 32. Adſunt etiam in ejus Domo gentilitia inſignia, cum viridi galero depicta, necnon ſupra vaporarium multos poſt annos Mutius de Puccis hos verſiculos poſuit.

Sic olim Puteae manſere inſignia ſtirpi
Quae ſe huc Marſorum contulit Urbe vita
Clarus nanque pyro puteus cognomina ceſſit
Mutius in priſcu reddidit illa modo.
M D LXXXV.

Alexander Argolus.

Quaedam praeludialia de hac familia praemittendo, ſciendum eſt, quod properante in Italiam Carolo Andegavenſium Duce, atque Cura Clementis Papae IV. contrà Svevos tunc Eccleſiae hoſtes, regnumque Siciliae invadente; quidam Argo-

golorum familiae, è Gallia Narbonensi, Arelatenses Patricii, Regem cum triginta Triremibus è Massilia discessum, anno reparatae salutis MCCLVI. sequuti sunt; Eorum uni Ludovicus, Gaspar alteri nomen erat, qui amisso Tolosiorum, ità nuncupato, cognomine, illo *de Gallis* a Galliarum Regis Fratris obsequio, interdum *Arlii* a Patria dicti, & pro Arliis, Arguli nuncupati sunt. Testis est Philippus Tomassinus in Elog. Viror. Illustr. Vol. II. pag. 305. A Gallis etiam, dicti in Stemmate Gallum praetulere Cirnici globulo insidentem, quod fortasse solus Cirnicus, uti credibile est Tolosiorum insigne antea fuerit. Sub Aragoniae Regibus varii hujus familiae strenui homines, & privilegia multa, ac duo Castra, quae *le Sasse* nuncupabantur, jam in Columnensium ditionem subacta, in Aquilano suburbio, inque Marsis habuere. Ursinorum exindè, Taleacotii olim dominorum, sub patrocinio sunt acciti, a quibus primum Marani Feudum accepere. Plurimi deindè a Columnensibus, qui Ursinis Principibus in dictis Feudis succeslere, semper habiti, egregia, & praecipuè Bello Campaniensi, haud inter ultimos patrarunt, undè ut dictum est, Taleacotii Argolorum familia apud Marsos clarissima floruit.

Taleacotium enim non obscuri nominis, & famae comperitur, nam ipsius meminere Volaterranus. Leander Blondus, Baudran. in Geograph. Jovius histor. libr. II. fol. 59. Ultra Phoebon. hist. Marsor. libr. III. pag. 222. De familia verò praedicta

Ar-

Argolorum verè nobili Marſicana tractarunt Thomaſin. loc. cit. Joannes Petrus Creſcentius in ejus opere --- Corona della Nobiltà d'Italia par. II. Horatius Torſellinus in Lauretana hiſtor. libr. III. cap. II. Ughell. Ital. Sacr. tom. I. col. 211. Phoebon. hiſtor. Marſ. libr. I. cap. XI. Laurentius Craſſus in Elog. homin. liter. par. II. pag. 269. Leo Allatius in Apib. Urbanis pag. 26. & 144. Ghillinus in Theatr. homin. liter. vol. II. pag. 15. qui refert omnia opera inferius a nobis indicanda, tam ab Andrea, quàm a Joanne infraponendis compoſita, & luci tradita, ibi etiam idem Ghillinus, ita de ipſis inquit: *Veramente la voſtra Padria, Terra molto celebre, hà giuſta occaſione di girſene altera, e di non invidiare le principali Città d'Italia per eſſer ſtata Madre cotanto felice di due ſoblimi ingegni, come voi ſiete, &c.* Item de ipſis mentio eſt in alio opere nuncupato: Le glorie degl'Incogniti pag. 19. & 193. ac in alio vocato (La Biblioteca Aproſiana) pag. 5. inque altero inſcripto (La Grilaja) pag. 5. & in Additionibus Nicodemi ad Topp. in Biblioth. Neap. pag. 10. & 101. ac penès dictum Topp. in d. Biblioth. pag. 14. & 7. lit. A. necnon Gianus Aniſius in ſuis poemat. libr. II. fol. 26. hos verſus inſcribens.

Rogas Argole cur meae Camenae
Colludant pede delicatiore.

Rurſus de hac eadem familia ſcripſit Carolus Chartarius in Syllab. Advocator. Conſiſtor. pag. 220. Ut verò ad Alexandrum praedictum redeamus, hic,

(ut liquidò patet) virtute insignis, post plura obita munera Anno MDCLI. Episcopatu Verulano insignitus, deindè Cardinalis in Urbe Vicarii, Vicesgerentis Officio auctus, singulari in Deum pietate, in omnes benevolentia, in afflictis consolandis, Viduis, pupillisque fovendis, ita eluxit, ut Titi Caesaris ad instar humani Generis amor diceretur. Quid enim mirum! Si Roma ipsius memor virtutis, tanti honoris onus suis humeris posuit? Postremo autem tristitia, lentaque febre correptus, vitam cum morte mutavit, ipso die, quo Ecclesia solemniter prò omnibus defunctis Divina impendit suffragia. Romae igitur obiit anno aerae Christianae M DC LIV. Corpus autem in Ecclesia S. Mariae supra Minervam hoc praeconio, quo Romanus ob Incolatum fit, antè majus Altare humatum est.

D. O. M.
ALEXANDER ARGOLVS ROMANVS
INDE, ET MORIBVS
AD SVMMA FACTVS, POST PLVRES
IN DITIONE PONTIFICIA GESTOS.
MAGISTRATVS EPISCOPVS VERVLAN.
ET VRBIS VICARII VICESGERENS
IN MAXIMA QVAM PROBITAS
ET PRVDENTIA EXCITARANT
HOMINVM EXPECTATIONE, INVIDIA
FATI CESSIT ANNO SALVTIS
M DC LIV. PAVLLVS
ARGOLVS FRATRI CARISS. POS.

Ale-

Alexander Argolus alter, & alii.

Antè praedictum, hic fuerat Episcopus Sidoniae, & postea Terracinae Anno MDXXXIV. immò fuerat Domus Pontificiae Magister, & Sacrae Lauretanae aedis Administrator, teste Torsellino libr. III. cap. II. histor. Lauretan. juxta editionem Romae Anno MDXCVII. in 4. per Aloysium Zannettum, & in alia lingua Italica, ibi -- *Mà essendo noto al Pontefice Paolo, quanto bene venga da un buon Governadore, a questo mirò sempre di mandar a Loreto con tal Carica persone di bontà singolare; Alessandro Argoli dunque Vescovo di Terracina, fù da sua Santità eletto Protettore di quel Luogo*. Decessit hic anno MDXL. juxtà Ughell. Ital. Sacr. tom. I. columnn. 211.

Ex hac familia prodiere etiam Joannes Gaspar Argolus, qui fuit in Urbe utriusque Signaturae Referendarius, & Gubernator Anconitanus, teste Thomas. supracit. tom. II. necnon Chartario in Syllab. Advocat. Consist. pag. 120. obiit Anno MDXLVI. & Fabricius Argolus, qui multis Sacrae Consultae Guberniis, laudabiliter praefuit, ubi Jurisdicundi agonetham, ità sapientèr egit, quod neminem laesit, nec unquam passus est regalia in pessum abire compendia, aut opprimi Jura, eidem vero postea in Urbe mortuo, in Ecclesia Fratrum Conven. S. Francisci Civitatis Reatinae, sequentes literas a nobis illuc fortuitò accedendo expiscatas, Consanguinei posuere.

D. O. M.
FABRICIO ARGOLO MATTHEI FILIO
LUDOVICI NEPOTI NOBIL. REAT.
I. C. ET SCRIPTORI APOSTOL.
ROMAE UBI DIU HONORIFICE'
VIXERAT SEPULT. ANNO M.....
ET CHRISTOFORO EQUITI, AC
COMITI PALATINO, AC IULIANO
I. C. EIUS FILIIS IN HAC ECCLESIA
CONDITIS, QUORUM HIC ORATOR
AD INNOC. VIII. ET ALEX.
VI. ET CAROLUM VIII.
GALLORUM REGEM A CIUITATE
TRANSMISSUS AMBO
VEXILLO PLURIES ALIIS --
MUNERIBUS CUM LAUDE
FUNCTI OBIERUNT ANNO
M -- ET M -- IOANNI
FABERTINO EORUM P --
LOCOTENENTI GENERALI MARSORUM
QUI FABRICII COLUMNAE NOVI
DUCIS TALEACOTII ADEPTUS
GRATIAM EADEM ARGOLAE
FAMILIA POS....

CA-

CAPUT IX.

De Episcopis Celanensibus.

CElanum Marsorum, caput celebre, & vetustissimum, quum nullius Dioecesis esset, Praepositumque Mitratum haberet, antequam hic inseratur, animadvertere placet, haud nos loqui de Celana, sivè Celena, juxtà Ferrarium in Lexicon geograph. fol. 161. quae Urbs est Phrigiae Magnae in Monte ejusdem nominis, prope quas flumen Marsyas decurrit proxima Apamia Civitati, ab aliis confusae cum altera Urbe Caelenas Apamiam, & Ciboton facientibus, undè Lucanus in mem. libr. III.

Lugent damnatae Phaebo Victore Caelene.

Sive de Caelena, aut Celenna Campaniae oppido, Battulo proximo, cujus meminit Vergilius VII. Æneid. Junoni Sacra, & Statius libr. II. Theb.

Taeda Caelenea committere preadia Buxo.

Sed verè de Celano apud Marsos ex Paulli Marsi confabulatione a Marsya Lydo in memoriam amissae Caelenae, quem ab Apolline victum, regnoque pulsum, illuc advenisse volunt, juxtà etiam Coralbum aedificato, vel potius ità nuncupato, quasi cacumina Montium celaret: ubi infrascripti Episcopi, Scriptoresve micarunt, quos antequam referamus, quaedam de ipso praeludialia mihi inserere li-

libet. Antiquissimum enim illud in Marsis fuisse, Ptolomeus, & Plinius scripsere, ac Titus Livius libr. XXXVIII. his verbis: *Est etiam in Marsis Celanum, sunt in Asia Apamea Atranum, Ortygia Insula, &c.* Volateranus autem libr. XXII. in Anthropolog. supra relatus, necnon Baudran. Geograph. tom. 1. fol. 628. Blondus, Flavius Ital. Illustrat. libr. III. Lucas Wadding. Annal. to. 1. pag. 575. n. 21. Phoebon. histor. Marsi. Pater Dominicus Petrantonii eruditus Vir in ejus Latii descriptione, quamprius evulganda, & alii fusius de ipso loquuti sunt: His denuo addendus Leo Hostiensis in Prolog. Chronicar. Cassin. pag. 85. ubi Petrus Diacon. adden. num. 353. inquit – *Supersunt modo Celanum, Taleacotium, Piscina &c.* Item dictus Leo libr. 1. cap. VIII. ibidem quoque Montem S. Victorini ab Ecclesia sita nuncupatum adnotavit: *In Marsia de S. Victorino in Celano.* Qui Mons sub proprietate Sancti Joannis de Celano est; Erat itaque Celanum vetus in aspero ascensu Montis Tini, inter abdita Collium reconditum: Urbs quippe, sivè ut modò vocatur Oppidum, etiam in Christi Morte, ut autumo existens, nàm quando B. Joannes Eremita Ecclesiam S. Joannis Apostoli, Anno recuperatae salutis CXIV. Celani construxit, Celanum adesse liquido patet ex Ferrario, & Jacobillo supra citatis. Liceat mihi alias praeduliales Patriae Celani memorias, prosequi antequam de Episcopis Celanensibus verbum faciam.

Hinc etiam notatu dignum reor eodem in loco

co diu S. Franciscum Assisiensem, multis in Vita Miraculis coruscantem permansisse, testis est Lucas Wadding. Annal. sub Anno M CC XXV. tom. I. n. X. & XI. fol. 331. his verbis – Inter Marsorum Populos in Latio cum ad Celanum Oppidum Populi frequentia, & opibus Nobile, Dominii Nobilissimae familiae Cyborum Genuensium Vir Sanctus, id est D. Franciscus, in hac excursione praedicaturus cum Socio veniret, Miles quidam supplici eum cum devotione, cum instantia magna invitavit ad prandium, venit itaque ad Militis Domum, omnisque familia pauperum Hospitum exultavit in ingressu. Ante verò, quam cibum sumeret, juxtà solitum morem, Vir mente devotus offerens Deo preces, & Laudes, oculis stabat elevatis in Coelum. Oratione completa, benignum hospitem familiariter advocatum in partem, sic alloquutus est: Ecce frater hospes tuis victus precibus, ut manducarem Domum tuam intravi. Meis nunc citò monitis acquiesce, quoniam non hic, sed alibi manducabis. Confitere nunc peccata tua, verè poenitentiae dolore contritus, nec in te remaneat quicquam, quod veridica confessione non pandas. Reddat tibi Dominus hodie vicem, quoniam sancta devotione suos pauperes suscepisti. Acquievit continuò Vir ille sermonibus Sancti, Socioque ipsius universa peccata; in confessione detegens disposuit suam Domum, & ad mortem suscipiendam se quantum valuit praeparavit. Intraverunt tandèm mensam, & incipientibus aliis manducare,

care, Hoſpes ſubito ſpiritum exhalavit; juxtà verò hominis Dei repentina morte ſublatus, ſicquè factum eſt hoſpitalitatis gratia promerente, & juxtà verbum veritatis: Prophetam recipiens mercedem Prophetiae accipiet Matth. cap. x. num. 41. dum per Sancti Viri pronunciationem propheticam, Miles ille devotus, ſibi contra mortem inopinatam providit.

In hoc eodem Oppido (Waddingus ibidèm proſequitur) acceſſit ad eum paupercula quaedam fermè integro nudo corpore ſuam inediam repraeſentans, & petens aliquid, quo poſſet operiri, ſtatim Vir Sanctus mantellum ſuum obtulit dicens, ut quanto citiùs vadat, & curet ex eo ſibi tunicam, vel veſtem conſui. Reſpondenti, palliolum illud non ſufficere, dedit etiam, & Socii, inquiens: Frater, ut hujus cooperiatur nuditas, ſufferamus aliquantulum temporis algorem, &c. Tunc etiam repentè ſanavit nanum quemdam Albertum nuncupatum, Pluviam item petentibus dedit, Solemque reduxit, & quaſſantes ranas, dum praedicabat, à rumore compeſcuit -- Miles autem, qui in ejuſdem Seraphicis brachiis deceſſit, Oddonus Celanenſis Comes, & Raynaldi filius, juxtà Phoeb. in Vit. B. Thom. à Celano, fuiſſe quibuſdam videtur. Clariorem Oppidum hoc fecere Beatus Thomas ſupra enucleatus, necnon S.S. Simplicii, Conſtantii, & Victoriani Oſſa, Celani aſſiduis prodigiis, ut ſupra diximus, coruſcantia. E' quodam etiam Monte S.

Fran-

Franciſcus ibidem moram faciens, flumen conſiderabile oriri fecit, quod teſte Joanne Argolo de acq. Marſ., per totum Celanenſem agrum tranſcurrens, cum Fucino denique inundat, & hic fons aureus a Ferrario in Cathalog. Sanctor. fol. 545. nuncupatur, apud Montis Piſicini radices, de quo hi verſus a Fantaſtico olim facti ſunt.

Quas ſitiens muſco hauris ſub fornicae duxit
Marmoris è venis has. . . . . aquas
Sic olim Hebraeus populus miracula Moſis
Obſtupuit, fontem, quem dedit icta ſilex
Ergo meritò jactent ſe Moſe ----
Quos alit ------ *Marſicanus ager*.

Ex his itaque uberrimè pateat Celani vetuſtas, & dignitas, quum etiam Oppidum caput totius Status ſit, omniaque Oppidola ipſi ſubjecta dicantur, ultra quae, alias praeludiales inſequendo memorias, rursùs ſcire pretium operae duximus, quod ante dictum tempus, quum Petrus Celani Comes partes Othonis Saxoniae Ducis in Imp. inaugurati, atque Innocentio III. ſub anno MCXCVIII. Regnante depoſiti foviſſet, ex priſca in Magnates Svevos ira, ut Frederico contrairet Gualterio Brennae Comiti Frangiginae, qui ex Juribus Sybillae, Tancredi Normandorum progenie Matris, Regnum Neapolitanum vindicare affectabat, vires ſuas accomodaverit; Et ut foedus, quod cum illo injerat, fortiori vinculo ſolidaret, nuptias cum Margarita illius Nepte celebravit; Colennuccius verò, etſi Berardo

nupsisse, quem Petri filium facit, asseveret, certum tamen est, quod Gualterius anno MCXCIX. jura Regni perturbabat, tunc, & per insequentes annos Petrus Berardi filius, Comitatus Celani dominio potiebatur, defuncto itaque, & victo Deopaldo Duce, Gualterio, ab incaeptis non destitit, sed in Saxonis Ducis confoederationem incidit, quem armis, pecuniis, & consilio adjuvit, ejusque praecipua industria, Apuliam, aliasque Regiones circa subjecit, & post Friderici electionem ad Alemaniam rediit, ut in fide contineretur. Invisum ideo novo Imperatori Comitem, qui ex Sicilia ad Regnum cum Exercitu venerat, illum Comitatu spoliavit, de quo Innocentii PP. Fratrem, nomine Thomam, infaeudavit.

Quum enim Comites ipsi à Friderico dissentirent, clamque partes Othonis faventes, plura in Regno machinarentur, Imperator sedatis Alemaniae tumultis, mortuoque Innocentio, Italia repetita, atque Honorio III. Sabello Romae coronato, Soram primum expugnavit, & Riccardum illius Comitem vinculis emancipatum, in Capuanis Carceribus custodiri jussit. Celanum inde obsidione cingens, quia Thomas illius Comes, fuga arrepta, Domum se receperat, illud funditus diruit, omniaque ita ruinis misit, ut etiam illi nomen delendum, Caesareumque appellandum praeceperit, de quo facto quemdam hos versiculos occinuisse, Odoricus Rinaldus Annal. tradidit:

Vi-

Vires, & nomen Celanum perdit, & omen
Fertur Caesarea, caesaque facta rea.

Et ut ad rem accedamus, instante subindè eodem Honorio III. apud Imp. Fridericum, ut Celanensibus jam diversis in Regionibus deperditis, indulgeret regressum, paternis id impetravit suffragiis, unde hi postliminio jure potiti, illud in meliori loco, situs apricitate, Coeli temperie, viarum dispositione elegantius, inque amabili clivo, etiam nunc Ecclesiarum, Palatiorumvè magnificentia spectabili, rursus construxerunt. Accessit Oppido Principis Aula polito lapide ad arcis formam constructa, quadrilateribus Turribus, & antemurali munita, quam Antonius Piccolomineus Amalphitanus Dux, & Comes, Pii II. Nepos, pro dominantium, adversus contumacium motus securitate plantavit, quo praesidio pluries inhabitantes bellantium impetum eluserunt; testis est de hactenus dictis historia Marsorum libr. III. capit. VII.

Quamobrem, ut dicebamus tam priscis, quam subsequentibus temporibus, Arx dicta semper fortissima fuit, ut Pignattell. Consult. Canonic. tom. 4. consult. 17. n. 45. expressit, dixitque ibidem Marsicanos Episcopos tempore suspecto, diu permansisse. Aggressio autem anni MDCXLV. Cliternis Populis facta ab Julio Pezzola nequissimo Viro, una cum quingentis exulibus, nunquam Oppidum aggredi valentibus, jam omnibus liquidò patet; Et non solum enun-

ciata Aula fortis eſt, ſed etiam nobilis, ubi olim Comites reſidebant, & anno MDCXCVII. Excell. D. Julius Sabellus, hujus nobiliſſimae proſapiae ultimus Celani Comes, necnon Excell. D. Catharina Juſtiniana Sabella Uxor, pietate, ac omni clementia erga ſubditos, magnanimitateque verè Principes decorati, illic diu ſunt commorati, unde poſt Aulae inſtaurationem, ibidem has literas reliquere.

GIVLIO PRINCIPE SAVELLI
Duca di Marſi, Conte di Celano,
Barone di Piſcina, e ſuoi anneſſi,
Conte di Cincione,
Principe del Sacro Romano Imperio,
E. di Venafro,
Mareſciallo perpetuo di S. Chieſa,
Cuſtode del Conclave,
Grande di Spagna,
E. Cavaliere del Toſſon d'Oro,
Padrone perpetuo di tutta la Religione
Di S. Franceſco
MDC XCVII.

Antea verò alia in porta, ſequens adſervabatur inſcriptio Michaelis Peretti, etiam tunc Celani Comitis, & Sixti V. Nepotis, quae ad vetuſtatis teſtimonium relata, hujus tenoris eſt.

MICHAEL PERETTVS ROMANVS PRINCEPS VENAFRI, MARCHIO MOMENTANAE, CELANIQVE COMES.

Et tanti ſemper Celani Arx exiſtimata eſt, quod mihi innuere libet, bellorum temporibus, Hiſpanos milites a Proregibus, & Praeſidentibus illuc miſſos fuiſſe, ut Cives experti ſunt, noſtriſque diebus anno MDCCVII. antequam Inviĉtiſſimus Carolus III. ab Auſtria, nunc Carolus VI. Imperator Auguſtiſſimus, Neapolitanum adipiſceretur Regnum, D. Hieronymum Aquavivam Ducem Atri, nuper vita funĉtum, qui olim Andegavenſibus favebat, ibidem diù cum exercitu manſiſſe, planum eſt.

Thomas de Celano.

His itaque ad Coronidem praemiſſis, ad Epiſcopos ibidem natos, ut ordo expoſcit iterum accedendo, Thomam prius incognitae ſtirpis inſerimus, qui non patria Theatina, ſed Celanenſi, Marſorum Epiſcopus fuit, anno MCCCXXXVI. cujus meminit Ughellus Ital. Sacr. tom. 1. col. 983.

Raynaldus de Celano.

Rursus Raynaldum quemdam de Celano, ex Berardis adferimus, qui Innocentii III. nobilis Alumnus, Subdiaconus, & Cappellanus, demum Archiepiscopus Capuanus fuit, anno MCCIV. juxta Ughell. to VI. col. 406., & Toppium in Biblioth. Neap. pag. 269

Raynaldus de Celano alter.

Raynaldus alter Comitis Celani pariter filius, & Capuanus quoque Archiepiscopus, qui vivere desiit anno MCCXXII. subitanea, & improvisa morte, correptus, ex relatis ab Ughello to. aeque VI. col. 410.

Nicolaus de Celano.

Item Nicolaum habemus, qui ex Praeposito Ecclesiae D. Joannis de Celano, ad Marsorum Cathedram a Capitulo Celanensi tunc temporis hanc facultatem habente electus, confirmationem ab Innocentio IV. Pontifice Max. XIII. Kalend. Julii MCCLIV. obtinuit, ast quum Praepositura ejusdem Nicolai, Guidoni Apostolico subdiacono, quem modo etiam Prothonotarium vocamus, collata esset, omnibus laetitia fuit, quemadmodum ex Ughellio Ital. Sacr. col. 981. tom. 1. Phoebonius in Catalog. Episcopor. Marsor. pag. 29. scripsit.

Cae-

Caesar Petius.

Ibidem quoque diù micavit nobilis Petiorum stirps, quam a Salernitanis ejusdem nobilibus descendere, ego Neapoli in quodam liberculo M. S. comperi. Ex prisca enim Celanensi familia, Caesar Petius natus fuit, qui Episcopatum Sulmonensem, & Valvensem habuit, anno MDCXVII. teste Phoebon. hist. Marsor. libr. 1. cap. XI. pag. 57. De eo meminit etiam Ughell. tom. 1. col. 283. Salernitanumque dicit, eo quia, ut supra diximus, nobilis haec familia è Salerno oriunda fuit. Familia quippè nobilis, sanguine conjucta cum Piccolomineis Balzarani Dominis, a Celano descendentibus, necnon Silverianae stirpi, Soderinae, aliisque Aquilanis jam omnibus compertis, quaeque tamen Petiorum stirps, nupèr extincta, hanc prius habuerat inscriptionem in Ecclesia S. Angeli Monachorum Coelestinorum, relatam in Marsorum Historia lib. III. pag. 236.

Vitae Largitori Deo, dum spiritus in Superis, ut
Tumulata suis, Posterumque suorum Corpora quiescant
Hic propè Altare ab ipsis Erectum, decoratum, & dotatum
Indicus, & Franciscus Alexander de Petio V. I. D.
Quos Baro Mut. ex Vtr. Parente Partenopes Angelo
E' vetusta Petia Colon. Gente, & Ioanna Corriali
Antiquae Comitum Terrae Novae procreatus Amalphiae
Ducibus apprimè car. Celani ex Uxore Olympia Silveria

Pic-

Piccolominea de Soderinis, natione Etrusca reliquit, mutationem
Meliorem in Domino expectantes
Hoc anno Salutis M DC XXXV.

Praedictus autem Caesar, inscriptionem hanc, vivens, propè viam, quae ducit ad Conventum S. Mariae Valleviridis, posuerat.

AQVAM DIV PRORSVS DEPERSAM
HVC REDVCENDVM CVRAVIT CAESAR
PETIVS EPISCOPVS VALVEN.
ET SVLMONENSIS
M DC XVI.

Et ibidem hanc etiam positam per Fabium Petium Doctorem, ut jacet, inserimus.

M D LXXXVII.
VT NON MAGIS SIBI QVAM
OMNIBVS PRODESCET
FABIVS PETIVS PICCOLOMIN. D.
R. . . . . . &c. . . . . .

In hac eadem familia floruere Indicus praedictus, Fabius, Joseph Senior, & inter caeteros Franciscus Jurisconsultissimus, qui inter caetera munia, Aquilae, primus Regiae Rotae Auditor fuit; Tyberius etiam doctrina micavit, qui in suae familiae Altari Deiparae Lauretanae in Ecclesia S. Joannis de Celano dicato, ubi ejusdem stirpis sepulcra existebant, Indulgentiam prò fidelibus Defunctis obtinuit, quemadmodum ex marmorea Tabula sequentis tenoris ibidem posita, satis supe rque liquet

GRE-

GREGORIUS SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam, & omnium saluti. Paterna charitate intenti, in Terra multa pietatis, officiaque, nos prò munere nostro fidelium animarum saluti amplius consulatur, quo circa Ecclesia S. Joannis Terrae Celani, Provinciae Theatinae (quia tunc eadem in Provinciam Aquilanam revocata non erat) *Praeposito in dignitate principali octo Canonicis, & sex perpetuis Beneficiatis in Sacerdotio constitutis, & jugibus Sacrificiis ibi Domino famulantibus ornata, nec simili usque adhuc privilegio decorata, & in ea Altare S. Mariae situm in Cappella Petiorum Piccolomineorum, quod non est majus, hoc speciali dono illustretur, auctoritate nobis a Deo tradita, concedimus, ut quoties ab aliquo Sacerdote dictae Ecclesiae, dumtaxat Missae Defunctorum ad praedictum Altare celebrabuntur, prò anima cujuscumque fidelis, quae Deo in charitate conjuncta ab hac luce migraverit, Ipsa de Thesauro Ecclesiae Indulgentiam consequatur, quatenus Domini nostri Jesu Christi, & Beatissimae Virginis Mariae, Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, aliorumque Sanctorum meritis suffragantibus, a Purgatori poenis liberetur. Datum Romae Apud S. Petrum Anno Incarnationis Dominae M D. LXXXI. XVI. Kal. Aprilis, Pontificatus Nostri Anno Decimo M. Datarius Cae. Glorierius adest. . . . . Joanne Alexiis S. Regis. apud Caesarem secret. Tiberius Petius Piccolomineus Sacellum a majoribus constructum, & dotatum insigni prò mortuis privilegio, decorandum curavit.*

Et in d. Cappella, in qua Petiorum Viri, & Mu-

Mulieres ſepeliebantur , quum inſcriptiones ullae haud ſint, excepta ſuperius enunciata in Eccleſia S. Angeli poſita, nos eidem extinctae, etſi itidem elogia ponere non valeamus, hic tamen ad perpetuam rei memoriam ſequentem inſerimus inſcriptionem.

Benè ominare Lector Magnis multiſque Viris.
Literis, & armis Illuſtribus
Immortali poſteritatis recordatione digniſſimis
Ex praenobili Petiorum Celanenſi familia
Quorum honorificas
Sepulcrales deperditas memorias
Redivivas hoc monumento facere curabat
Anno M DCC XII.
Petrus Ant. Ab. Corſignani.

Eccleſia verò ſupradicta S. Joannis, ubi Praepoſitus olim Epiſcopalia Jura exercebat, cum Mitrae, & baculi uſu , inque novem convicinis Caſtellis, juxtà Ughell. Ital. Sacr. tom. 1. in Dioeceſ. Marſ. ut dicebamus nuper recenti aedificio Celanenſium pietate decorata fuit, ut ex inſcriptione ſupra Altare Majus in proſpectu poſita, haud hic omittenda liquet.

D. O. M.
Templum hoc Divo Joanni Baptiſtae,
Quo Majorem inter Natos Mulierum veritate ipſa teſtante
Sanctitas non peperit, ſanctiſque Simplicio, Filiiſque ejus
Conſtantio, & Victoriano, qui Marſorum Provinciam
Sanguine pro Chriſto effuſo illuſtrarunt, dicatum,
Vetuſtate jam pridem rude hoc pene collabens, Celani
Civium Pietas erga Patronos optimos, in auguſtiorem hanc

For-

Formam reduxit Anno a partu Virginis
M DCC. VII.

Et ſupra Oratorium dictae Eccleſiae, ſic etiam legitur.

A. M. D. G.

Celeberrimo futurae Gloriae pignori, Sanctiſque Mart. Simplicio, Conſtantio, & Victoriano Celani Patronis, veteres, veraque fide jurant . . . Sacellum hoc Sacris Phaleris ornatum P. an. Iubilaei
MDC XXV.

Bernardinus, & Jacobus Nepos de Sylveriis.

Gloriatur aequè Celanum de alio Antiſtite, Bernardino ſcilicet Eccleſiae Theramenſis, anno MDXLV., ex familia Sylverii Piccolominea, necnon juxta Phoebon. hiſtor. Marſor. libr. I. cap. XI. pag. 57. de Jacobo Silverii etiam Aprutino Epiſcopo, qui Concilio Tridentino interfuit, ut videre eſt in Cathalogo relato poſt Concil. Trident. ſub Julio III. juxta editionem Venetiis apud Georgium Valentinum 1615. pag. mihi 335. Siquidem inter caeteras familias nobiles Celanenſes, Silveria luxit, & Piccolominea eidem conſanguinea, quae teſte eodem Phoebonio d. hiſt. Marſ. libr. III. pag. 235. (licet ibidem mox extincta) tunc ex vera Piccolomineorum familia a Pio II. ex Laodemia ſorore Pontificis deſcendebat; Jacobi autem praedicti, qui Neapolis deceſ-

ferat Offa, Alexander ejus frater Celani Patritius, ad Ecclefiam S. Angeli Coeleftinorum, ubi haec infcriptio legitur, reducenda curavit.

Jacobo Sylverio Piccolomineo Terami Principi, Comitique Bifenii S. Secundi, & Iuris majoris perpetuo Commendatario Generis nobilitate, vitae integritate, Divini, humanique Juris, & aliarum difciplinarum Eruditione Infigni, ac liberalitate fingulari, qui cum Terami in magno Civium diffidio, tumultaque fumma cum Omnium Laude. Annos XXVIII. rexiffet Ecclefiam Multis in Concilio Tridentino laboribus egregiè fufceptis Neapoli vita functus, magnum fui defiderium omnibus Reliquit, vixit annos LIII. Menfes VI. dies XV. obiit fexto Kal. Octobris MDXLI. Alexander Silverius Piccolomineus Frater, & ex Teftamento haeres Huc Offa Reducenda curavit, & fua impenfa maeftiffimus Pofuit.

Notandum tamen, quod praedictus Bernardinus ex dicta Aprutina Ecclefia, ad Archiepifcopatum Surrentinum translatus fuit, Ughell. Ital. Sacr. tom. VI. pag. 779. Romae denique objens, ad Ecclefiam S. Mariae Valleviridis Celani, adque celebratiffimam Sylveriorum Cappellam, a Raphaele Urbinate depictam, quae vulgò Paradifus vocatur, fuum Corpus Joanni Carolo Fratri, ex Teftamento reducendum praecepit, ut factum eft, & ex fequenti marmorea tabula ibidem pofita manifeftum venit.

D. O. M.

Bernardini Archiepifcopi Surrentini, Piccolom. Familia clari, animi Innocentia, dignitate Pontificia, De-

Delatumque a Paullo III. Supremum Domus Magistr.
Modestia ornavit, atque ingenti bonorum omnium
Merore quinquagenarius, Sanctissimè obiit, Corpus ab
Urbe Joannes Carolus Silverii Frater Amantissimus
Ex ejusdem Testamento obsequen. jussu, allatum, & sine
Pompa, ut vides, hic quiescit Anno MDII.

Caeterum non omitto, quod praedicta familia Silveria locupletem legatum reliquit pro tribus studentibus, ac puellis dotandis, quae adhuc in Urbe exiguntur.

Frater Sabinus.

Frater Sabinus de Celano fuit Episcopus Guardiensis anno MCDXIX. teste Ughellio Ital. Sacr.tom. VIII. col. 430. his verbis. *Frater Sabinus de Celano, Ordinis Min. Episcopus Guardiensis, sub Archiepiscopo Beneventano anno 1419. hic, ut Waddingus tradit, Marrochiorum in Affrica institutus est Vicarius, propter absentiam Episcopi Oves negligentis.* Emendatur Toppius in Biblioth. Neap. fol. 273. qui Sabinum hunc, de Cellino, pro Cellano fecit. Veritas enim est, quod Waddingus, & Toppius errarunt, dicendo Sabinum è Cellino, Oppidolo quoque in Aprutio prope Theatinos, quum re vera Sabinus Celanum in Marsis, ut notum est, Patriam habuerit.

Thomas de Celano.

Hic Celani ortum habuit ex incognita ſtirpe, qui ex Monacho Benedictino Abbas Sublaci electus, munus ſibi commiſſum mira dexteritate complevit. Refertur autem fuſiùs in Chronaca Sublacenſi, è Bibliotheca Barbarina mihi commodata, in qua M. S. cap. XXVII., & XXVIII. polito ſermone ſequens Bullae a Bonifacio IX. factae, exordium legitur.

BONIFATIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Ad perpetuam rei memoriam. Juſtis, & honeſtis ſupplicum votis, illis praeſertim, qui quietem, & commodum, ac pacem Perſonarum, ſub Regulari diſciplina Deo famulantium reſpicere dignoſcuntur, libenter annuimus, illaque, quantum cum Deo poſſumus, favoribus proſequimur opportunis. Olim ſiquidem prò parte dilectorum filiorum Thomae de Celano Praeſulis, Abbatis, & Prioris Conventus Monaſterii Sublacenſis ad. . . . . Ordinis S. Benedicti nullius Dioeceſis &c.

Datum apud S. Petrum 14. Kalend. Aprilis Pont. Anno primo Ind. . . . . . .

Loco ✠ Sigilli

. . . *Secret.* . . . .

CA-

CAPUT X.

De Viris Celanensibus Militia, ac titulis, Illustribus.

Leonellus Acclozamora Celani Comes, & Civis.

ABsolutis itaque omnibus, (quos scivimus) Episcopis in Marsorum Regione, necnon Celani ortis, ad nobiles familias, atque insignes Viros in literis, & armis promiscuè accedendo, placet per consequens, Celanenses prius, deinde alios prosequi; Inter quos Acclozamora familia Celani quoque resplenduit, aevo praesertim Leonelli Acclozamorae Comitis egregii, liberalis, probatissimi Viri, & in bellis, rebusque arduis Alphonsi Regis ab Aragonia fidelissimi Ducis, Jacobi Caldarolae Discipuli, hic inter Viros Illustres adlecti, qui Coelestinis multa praedia, cum sua Domo, quae nunc Monasterium est, donavit; extat ejusdem memoria in lapide ibidem posito, obscuris hisce notis.

Me

Me complere fecit Leonellus
Acclozamora, Monachorum
Vitam in melius reforman......
Anno Domini
MCDLI.

Donationum autem exemplaria, quibus in hisce dictandis fuerat usus praedictus Leonellus, apud Ughell. Ital. Sacr. de Dioecess. Marsor., & Phoebonium leges. Leonellus etiam Vir doctissimus, & prae caeteris strenuus fuit, ac in bellis, cohortibusque dicti Alphonsi Regis fidelissimus, quum plures hujusce hostes ipsum expugnasse legatur, & ob id nomen optimi Ducis in Italia fuit adeptus, terror belli, ac medium pacis vocatus est, in pace autem suos Coelestinos Celani multum dilexit, ut jure merito eidem postea defuncto, Monachi eadem in Ecclesia, sequens monumentum grato animo, posuerint.

Leonelli Acclozamora Comitis,
Regi Alphonso ab Aragonia
In arduis fidelis, ac de Coenobio,
Benemerentis, Ossa hic humantur.

De familia verò praedicta tractarunt Scipio Ammiratus *delle Famiglie nobili di Napoli* parte II., Carolus de Lellis de Familiis Regni parte III. fol. 35. usque ad 45. & de Joanna quadam ejus-

ejuſdem Leonelli uxore, Summont. Hiſt. Neapol. libr. v. par. 111. pag. 331. Itaque, ut dicebam, praedictum Monaſterium S. Angeli antiquiſſimum eſt, ac valde opulentum, ubi Abbas Mitratus cum multis reſidet Monachis. Eccleſia verò nuper magnificentiae reſtituta, variis Indulgentiis, & Regum Privilegiis reſpectivè decoratur, inter quae, ſequentes literas in libro Magni Archivi dictae Eccleſiae fol. 101. deſcriptas, & a nemine hactenus inſertas, referre ad ornatum exiſtimavimus.

BONIFATIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Dilectis filiis, Priori, & Conventui Monaſterii S. Angeli de Celano per Priorem ſolito gubernari Ordinis Caeleſtinorum Marſicanae, Dioeceſis ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem. Sacrae Religionis rebus, qua devotum, & ſedulum exhibetis Domino famulatum promeretur boneſtas, & votis veſtris, illis praeſertim, perque utilitas veſtri Monaſterii, & animarum ſalus procuratur, quantum cum Deo poſſumus, favorabiliter annuamus: nuper ſiquidem verè poenitentibus, & confeſſis, qui in feſto S. Michaelis de Menſe Maii, Eccleſiam Monaſterii S. Angeli de Celano Ordinis Coeleſtinorum, Marſicanae Dioeceſis devotè viſitarent, annuatim, & ad conſervationem ipſius Manus porrigerent adjutrices illam Indulgentiam, & remiſſionem Peccatorum, quam viſitantes Eccleſiam B. Mariae de Portiuncula, alias dictam

Z

de

de Angelis extrà muros Assisinat. 1. & 2. diebus Augusti, praedicta auctoritate quomodolibet consequantur, duximus concedendum. Nos igitur cupientes, ut fideles ipsi ad eamdem Ecclesiam S. Angeli visitandum, & ad hujusmodi conservationem manus adjutrices, ut praemittitur, porrigendum, eò libentius animentur, quo ex eo ibidem majus animarum commodum se speraverint adipisci, vestris in hac parte supplicationibus inclinati, vobis, & successoribus vestris, qui prò tempore fuerint, duos Presbyteros idoneos, sive seculares, sive Religiosos, prout vobis visum fuerit expedire, confessiones quarumcumque Personarum a die dicto festi, & per quatuor dies ante, vel duos alios dies continuos hujusmodi Festum immediatè sequentes, ad Ecclesiam S. Angeli praefatam confluentibus, & ipsis confiteri volentibus in dicta Ecclesia S. Angeli audiant, & personas easdem ab omnibus eorum peccatis, nisi talia sint, propter quae merito sit Sedes Apostolica consulendum, in forma Ecclesiae consueta absolvant, ipsisque poenitentiam salutarem injungant, & aliaque circa praemissa fuerint facienda, singulis annis in eadem Ecclesia S. Angeli deputandi, ac hujusmodi Presbyteros amovendi, & alios de novo eligendi, quibuscumque contrariis nequaquam obstantibus, plenam, & liberam auctoritatem praedictam, tenore praesentium concedimus facultatem. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; Siquis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum Romae apud

S.

S. Petrum XI. *Kal. Octobris Pontificatus nostri anno nono Loco* ✠ *Sigilli. Plumbei pendentis Bonifatii Papae noni &c.*

A. de Portugruajo &c.
Jo. de Bononia Secret. &c.

Ac sub die x. Novembris 1339.

BONIFATIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Universis Christi fidelibus praesentes Litteras inspecturis, salutem, & Apostolicam Benedictionem. Licet is de cujus munere venit, ut sibi, ac suis fidelibus dignè, & laudabiliter serviatur de abundantia suae pietatis, quae merita supplicum excedit, & vota benè servientibus sibi multa majora retribuat, quam valeant promereri, nihilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, & bonorum operum sectatorem, fideles ipsos ad complacendum ei, quasi quibusdam allectivis muneribus, Indulgentiis videlicet, & remissionibus indulgemus, ut exindè reddantur Divinae Gratiae aptiores. Cupientes igitur, ut Ecclesia Monasterii S. Michaelis Arcangeli de Castro Celani, Ordinis Coelestinorum Marsicanae Dioecesis a Christi fidelibus congruis honoribus frequentetur, & etiam conservetur . . . . . eo libentius Causa devotionis confluat ad eadem Ecclesiam, & ad conservationem ipsius, Manus promptius porrigant adjutrices, quo ex hoc ibidem, dono Coelestis gratiae uberius conspexerint, se refectos de Omnipotentis Dei Misericordia,

& Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus verè poenitentibus, & confessis, qui in Festo ejusdem S. Michaelis de Mense Maii dictam Ecclesiam devotè visitaverint annuatim, & ad conservationem hujusmodi manus porrexerit adjutrices, ut praefertur illam Indulgentiam, & remissionem peccatorum concedimus, quam Ecclesiam B. Mariae in Portiuncula, alias dictam de Angelis, extra muros Assisinat. 1. *& 2. die Mensis Augusti visitantes, annuatim authoritate Apostolica, quomodolibet, consequantur; Volumus autem, quod si aliàs visitantibus, dictam Ecclesiam S. Michaelis, vel ad ejus reparationem, seu Fabricam, aut conservationem manus porigentibus adjutrices, aut alias inibi pias eleemosynas erogantibus, seu alias aliqua alia Indulgentia in perpetuum, vel ad certum tempus nondum elapsum, duraturam per Nos concessa fuerit, praedicta alias facta concessio nullius existat roboris, vel momenti. Datum Romae apud S. Petrum. Quarto Idus Novembris Pont. nostri Anno IX.*

Loco ✠ Sigilli Plumbei pendentis Bonifatii Papae IX.

Pe. de Raconibus

Jo. de Fulgmeo Secret. &c.

Sequitur ibidem Regis Diploma circa nundinas, quae olim inibi fiebant, fuitque concessum die xv. Martii M CCC XCIX. hujus tenoris.

LADISLAUS DEI GRATIA.

Ungariae, Hyerusalem, Siciliae, Dalmatiae, Croatiae, Serviae, Galitiae, Lodomeriae, Cumaniae,

niae, Bulgaraeque Rex, Provinciae, Forcalquerii ac Pedimontis Comes &c. Universis, & singulis praesentes Litteras inspecturis tam praesentibus, quam futuris, qui nostrorum fidelium utilitates, & commoda cupimus, eis cum possumus debita juvamenta paramus; supplicationibus itaque pro parte Viri Magnifici Rugerii Celani Comitis Consiliarii, ac Universitatis, & hominum Castri Celani nostrorum fidelium dilectorum, noviter Culmini nostro reverenter effusis, benignius inclinati, eidem Comiti, & Universitati, & hominibus dicti Castri Celani, tenore praesentium de certa nostra scientia, specialique nostra Gratia concedimus, & perpetuo indulgemus, quod in praedicto Castro Celani, intus, vel extra Castrum ipsum Annis singulis de mense Maii in festo B. Michaelis celebrantur dies nundinarum omnium venalium generales, liberae, immunes, franchae, utique exemptae, duraturae per octo dies, hoc modo videlicet per dies quatuor Festum hujusmodi praecedentes, & alios dies quatuor immediate sequentes, diei Festo in ipsis diebus quatuor sequentibus computato; In quibus quidem Nundinis volentes, undique conveniat libere, ad vendendum pariter, & emendum, dummodò aliae Nundinae ipsae celebrentur, & fiant, absque dispendio Reipublicae, & praejudicio vicinorum. In cujus rei Testimonium praesentes nostras litteras exinde fieri fecimus, & magni pendenti Majestatis nostrae sigillo jussimus communiri. Datum Capuae anno Domini 1399.

Loco ✠ Sigilli &c.

Od-

Oddo, & Rugerius de Rugeriis.

Ex nobilissima Rugeriorum stirpe Celanensi nunc extincta, Comites fuere, quorum apud Summont. hist. Neap. pag. 367. mentio habetur, & apud Historiam Marsorum libr. III. cap. IV. ubi refertur quidam Oddo Rugerius, cui Sanctus Franciscus hospitio receptus, inter epulas, ut alibi diximus, mortem praedixit, animamque commendavit. Rursus post haec altero saeculo, alter Rugerius eluxit, qui ejusdem S. Patris Ordini adscriptus, mundi relicta pompa, vitam Sanctè ita gessit, quod sanctissimè obire meruerit, & in Ecclesia sub ejusdem Seraphici invocatione, in Oppido Castri veteris cum sequenti memoria, tumulo datus est.

III. Kalend. Martii Anno M.
CCC XC. III. obiit Magnif. Vir.
Rugerius Celani Comes in delendae
Memoriae in Castro Galliani decima
Indictionis Luna octava sistente
In signo Cancri paucis post horam
Nonam in die Mercurii.

Franciscus, & Bernardinus Equites.

Anno M D. claruerunt etiam Franciscus Rugerius, Militiae Sanctorum Mauritii, & Lazzari Eques, & post eundem Bernardinus anno M D XL. nunc ve-

verò miserabili statu substantiam, nobilitatem, prolemque deplorant. Extabat quippe Bernardini Equitis praedicti Sepulcrum in Oratorio Sancti Joannis de Celano, propè S. Catharinae aram, mox temporis voracitate collapsum, sed testimonio Phoebonii hist. Marsorum lib. III. pag. 154. probatum, quod ita se habebat.

D. O. M.
Bernardini de Nobili Ruggerii
Familia oriundi. Hoc Corpus
Requiescit in Tumulo. Spiritus
Autem Astra Beata colit;
Qui, & Saepe opere, & consilio
Domum re illustravit, ac
Rexit sublatus inopinata
Morte Amicos, domesticos, Parentes,
Atque Patriam denigravit; Tandem
In suo novissimo fine una omnium
Suorum Civium voce ejus Vita
Summis lacbrymis comprobata
Fuit. obiit Anno Domini M. D.
XXXXV. Die VIII. Octobris

Familiae quaedam antiquae Celanenses.

Rursus clarissimae ibidem fuere familiae Celania, & Caldoria, de quibus obiter loquutus est Summont.

mont. hiſt. Neapol. lib. v. par. III. pag. 333., quae omnes extinctae ſunt, licet è Celania Neapolim etiam tum translata, Carolus Doctor deſcenderit, qui Cathedralis Eccleſiae S. Januarii Canonicus, ac Juris Peritus celeberrimus factus, teſte Toppio in Biblioth. Neapol. litt. C. pag. 58. in lucem ediderit opera novem, Rethoricos, & Poeticos Diſcurſus continentia, quae apud Toppium videnda ſunt; vivebat is anno MDCLXX., & Pompejo Sarnellio, alibi a nobis commendato, amiciſſimus extitit.

Petrus Marſus, Comes.

Inter caeteros, etiam Petrum Comitem Celanenſem adferimus, quem Odericus Raynaldus in Annal. memoratur tom. XXII. pag. mihi 25., ubi ſcribit, quod ineunte anno MCXCIX. Marcualdo ferociſſimo Duce, qui etiam Siciliam ferro, flammiſque foedaverat, & tranſeunte per Venafrum, Caſtroque S. Petri, metu ab Incolis igne deleto, illius Ducis milites S. Victoris Oppidum vi caepiſſe; hi enim, quum ultrò venerant, ut annonae defectu obſeſſos ad deditionem compellerent: Licet Pontifex Innocentius III. Jordanum titulo S. Pudentianae Presbyterum Cardinalem, atque Octavianum Subdiaconum cum unciis auri mille quincentum ad Petrum jam dictum Comitem Celanenſem miſiſſet, ut commeatus obſeſſis ſuppeditaret, Comes tamen maximam pecuniae partem in proprios avertit uſus.

CA-

CAPUT XI.

De Celanensibus doctrina Insignibus.

Julianus de Celano.

ITem hic inter Scriptores Julianum de Celano eligimus, qui scripsit super Canticam, ex Bibliotheca Classica fol. 80. teste Toppio in Bibliotheca Neapol. pag. mihi 162.

Livius Roccus, & Thomas.

Hic opusculum, teste eodem in Biblioth. Neapol. pag. 335. necnon Leone Allatio in Drammaturgia pag. 246. praelo dedit.

La pazzia di Pamfilo. Favola Boscareccia. Ferrariae per Victorium Baldinum Anno MDCXIV. in 12. eluxit quoque ibidem Thomas Celanensis, qui cum Rugerio Aquilano celebratissimo, virtute praeditus, Miles, & Dux strenuus Anno MCCXXVIII. vivens, describitur ab Oderico Rynaldo Annal. tom. XIII. pag. mihi 386.

Joannes Franciscus Marozzius, Camerini, vel parum longè natus, postea in Curia exacta Legum peri-

tia ornatissimus U.C.J.clar.mem.Cardinalium Alessandri Montalti, & Paulli Sabelli, quum gravia negocia perduxerit, Status Celani Auditor, & Vicecomes simul, aut Generalis Minister factus est. Celanum igitur ei fixa sedes contigit, ubi ad prima sui genii Poeseos, ac Musicen oblectamenta reversus, varios, ut communi fama volunt, Italicos scripsit versus, Tragica composuit opuscula, quae minimè aevulgata sunt, ac in aliis animi ornamentis se exercuit: Nec ob id Jurisprudentiam omisit; quoniam tanta justitia fuit in negociis explendis insignitus, quod omnibus comitate charus, immo propter ejusdem Bibliothecam, quum Sanctorum Patrum, Theologorum, tum Legalium Auctorum, aliorumque gravissimorum operibus decoratam, quae bismille florenorum in pretio erat, charissimus extitit; demum vero, tanto cohonestatus honore, ac munere, summa cum prudentia peracto, circa medium transacti saeculi, Celani vitam clausit, & sui nominis gloria, Civium verò dolore, periit.

Joseph Corsi, & Dominicus Bussinus J. U. D.

Claruit etiam anno M DC XL. Joseph Corsus de Celano, celebris Romae Phonascus, qui multas compositiones ad rem facientes, ibidem luci commisit, illam praesertim, *La Stravagante*, vocatam, & ab aliis Phonascis magni etiamnunc aestimatam, cujus initium est: *Era la notte oscura*; Is vero ob quosdam li-

libellos famosos, ultimo damnatus supplicio, ob artis excellentiam, exemptus est. Fuit item Celani Dominicus Bussinus, Doctoris Blasii filius, qui Romae Juris Laurea insignitus, Columnensibus, apprimè Charus, multis guberniis praefuit, ubi Repertorium Juris, quod apud me Proneptem adservatur, accuratè digesserat, sed morte in juventute praeventus, illud minimè evulgavit.

Ascanius Ciaccia J. C.

Fuerat quoque ibidem Ascanius ex familia Ciaccia, quae omninò defècit, qui Juris Consultus factus, S. Joannis Praepositurам tunc mitra, & baculo exornatam habuit. Floruit etiam dicta familia Tyburis, quae è Celano descendens, inter Patritios cooptari licet mereret, nunc tamen ibidem quoque extincta est.

Alexander Piccolomineus, & Baro Valerius Mattuccius.

Quibus sanè Alexandrum Piccolomineum Celanensem, mihi addere liceat, qui J. U. D., quadam Abbatia locupletissima, quae a Cardinali Matthejo ejus consanguineo renunciata fuerat, una cum Praepositura Celani, tunc, ut dicebamus, mitra, & baculo decorata, fruebatur, obiit circa annum M DC...

Mattuccia Stirps, prius Theatina, exindè Marſa, quae Petranicae Faeudum diu habuit, noſtris diebus rerum viciſſitudine, haereditariis praediis, atque deſcendentia periit; Enim verò poſt multos Juris Conſultos, atque Barones Marſis datos, denique Valerii bonarum literarum amatoris, ac ultimi Baronis obitu, Neapolis anno (ut ex notitiis habitis) MDCXCVI. finem habuit.

Philippus de Celano, & Paullus Jorii J. C.

Eſt hic inſerendus Philippus non de Ceccano, ut quidam perperam ſcripſit (cum in toto Aprutio, quod ſciamus Oppidum talis nominis non aſſervetur), ſed de Celano Ordin. Convent., qui ſub Martino V. Pontifice, Poenitentiarius Baſilicae Apoſtolorum Principis, teſte Waddingo Annal. tom. v. ſub anno MCDXIX. num. 5. fuit.

Paulli Jorii pervetuſti Civis Celanenſis, cujus agnatio haud modo reperitur, perennem gloriam nequaquam omittendam eſſe putavimus; Is enim Juriſperitia fulcitus, quicquid doctrina acquirebat, ſic Divina lege mandante, pauperibus erogabat, immò frumenta, quae ex ſuis praediis habebat, illis quoque largiebatur. Eccleſiam S. Franciſci Conventualium, jam fatiſcentem, denuò conſtruxit, ipſiuſque Fratres haeredes inſtituit, Solemnem Miſſam quolibet

bet die in Ecclesia S. Joannis prò Discipulis celebrandam cum eleemosyna ordinavit, & scuta sexaginta pro honorariis literarum Praeceptoris, annua provisione reliquit, caeteraque egit; Adservatur verò illius, atque probae mulieris Dianae Uxoris Epithaphium, in Choro praedictae Ecclesiae S. Francisci, quod ad verbum rescripsimus.

Paullus Iorii I. V. D., & Diana
Ejus Uxor Conventu, ac Fratribus
Bonorum suorum omnium haeredibus
Delegatis; Hic tandem in Pace
Requiescunt.
Conventus idem, & Fratres
Liberalis . . . Testatoribus . . . . ad
Pr. R. M. P. P.
M DC XX. . . .

Fecerat is quoque dictae Ecclesiae fornicem, arcuatumque tectum jam vetustate collapsum, in cujus medio haec leguntur verba *Paulli Jorii, & Diana Coniug. orn. M DC I.* Item Altare sub invocatione SS. Ascensionis, cum assidua Missa prò suorum suffragio construxerat, & respectivè dotaverat, testis marmoreus est lapis, ut sequitur, qui propè dictum Altare positus, cernitur.

Paulli Iorii a Celano I. V. D.
Testator. Iussu. Fratres. S.

Fran-

Francisci Haeredes Sacellum
Hoc Construct. dum Curarunt
Anno D M DC. VL.

✠
I H S . . . .

Pompejus Gallosius J.U. D.

In hoc eodem Templo, inque sinistra Ara SS. Conceptionis, mox obiter enucleanda, Gallosiorum nunc etiam deletorum inscriptio, mihi videtur perlegi, in qua quidem Pompejum fuisse habemus S. Joannis, tunc temporis mitratum Praepositum S. Teol. excellentem Professorem, necnon alios, qui ex marmore liquent.

D. O. M.
Sacellum hoc in antiquiore forma
A Petro Paullo Gallosio
De Anno M D. XII. fundatum
Et Immagine Conceptionis
Gloriosissimae Virginis depictũ,
Et ab Ar. Et Med. Doctore
Dño Mattheo Filio, ut die
Lunae pro Defunctis Sacra
Celebraretur sub A. M D. LXX.
XVII. Ex Testam. fuit dotatum
Nunc ab istius Filiis D. Pompeo
S. T. D. ac S. Ioannis Praeposito

Doct.

Doct. Med. Lutio, & Notario
Scipione, ex Testam. Dominae
Franciscae Sororis Novi Iura,
Et Lapidibus restaurari Cur.
Necnon Conceptionis Immagine
Signiri, & PP. iis Impensis depingi
Mandarunt Anno M CD X.

Rursus in eadem Ecclesia prope Cappellam S. Bonaventurae, haec alia inscriptio Braussi Piperni, cum proprio stemmate cernitur.

D. O. M.
Braussi Piperni Guard. Sumpt.
Sacellum hoc extructum, atque
Dotatum Anno M DC XVII.

Extat etiam eadem in Ecclesia nostrae familiae Ara deauratis columnis decorata Deiparae Lauretanae, Divisque Bernardino Senensi, ac Marthae Virgini dicata, usque, & de anno M DC LX. constructa. Ceterum memoramur, ut decet, sequentes inscriptiones, quarum prima in Ecclesia S. Mariae Valleviridis extat, explicatque illius consecrationem, Anno Domini M DC LXXIV. factam.

Dominica Prima, & die Sexta Mensis Maii consecrata fuit haec Ecclesia S. Mariae Vallividis Celani, ab Illustr. & Rev. D. Didaco Petra Marsorum Episcopo, ad preces P. Antonii a Sulmone, tunc temporis Guardiani Conventus, & assignata fuit prò annua celebratione dictae festivitatis, ipsamet prima Dominica Maii cum quadraginta diebus de vera Indulgentia eam canonicè

nicè visitantibus, & in Ecclesia S. Angeli Ordinis Coelestinorum, haec alia legitur.

Alphonsus Piccolomineus Amalphiae Dux Capestrani March. Celani Comes; & Regni Neap. Magn. Iust. Hoc sub Lapide.
Tegitur.

Fr. Cornelius Carbonus, & alii.

Jam dictis hic adde Fr. Cornelium Carbonum de Celano, qui ex Ordine Min. Convent., virtute clarus, in Collegio Neapolitano S. Laurentii, Regens esse meruit, ex memoriis asservatis in Archivo Conventus Taleacotii. Obiit Ann. clↃ IↃcviii. & in dicta Ecclesia tumulum habuit. Fuit aeque Vir celebris, ac Lectoris, & Concionatoris munere laudabilis, summo ardore, & industria, sui Ordinis reliquos antecelluit; & ita famam sibi adauxit, ut non modò Religiosis omnibus, sed etiam aliis saecularibus charus extiterit, unde ingenii praestantia, ad altiora sibi parabat aditum, ni tam citò denatus esset.

Fr. Caesarius de Celano Ordinis Min. Osserv. S. Franc. inter Religiosos suos, haud secundus effulsit: Etenim Provinciae curam, & Praesulis munus, mira liberalitate, ac splendore explevit; Obiit in Conventus S. Mariae Valleviridis Celani, cujus fuerat filius, ea devotione, quam sibi candidè vivendo paravit, & moriendo exercuit, Anno clↃ. IↃcc vi. Ast ipsius

mor-

mortem quidam è veneno propinatam credidere, quum is ob ſeveritatem erga vitia, in aliquorum invidiam inciderat, ſed morbi ſymptomatibus obſervatis, examinatiſque, cauſſaque in S. Congreg. Epiſcopor., & Regul. pluries diſceptata ſub hoc titulo Marſicana, ſive Celani praetenſi Veneficii, tandem ſuppoſitus reus, Anno MDCCVIII. abſolutus eſt.

Quibus ſanè praemiſſis innuo, ut lubet, Franciſcum Mariam Corſignanum, olim Piſae, nunc verò Florentiae publicum L.L. Interpetrem, Advocatum, & Poetam extemporaneum Ser. Florentiae Principis, de quo meminere eruditiſſimi Viri Antonius Dominicus Norcia in Congreſs. Liter. fol. 307., & alibi, necnon Creſcimben. in Com. hiſt. vulgar. Poeſ. tom. IV. Cujus ſanè ſtirpis exordium, ab Caſtello antea eodem nomine; poſt verò Pientia vocato, provenire malunt, quum Caſtellum antea fuiſſet aedificatum, juxta Ciaccon. tom. II. fol. 1204., & Leandr. Albert. Ital. Illuſtrat. fol. 60. Ex eadem Etruſca familia Joannem Baptiſtam prognatum eſſe conſtat, cujus majores ex Italia in Hiſpaniam, ſuperiore aevo diu vagantes, tandem Alycantem pervenerunt, ubi ad haec uſque tempora ejus familia viget, Virum plane literis illuſtrem hic ob mei erga ipſum benevolentiam memoriae commendatum. Caeteros autem Cliternum profeciſſe, domumque fixiſſe, a dicto Franciſco Maria, Viro caeteroquin integritate excultiſſimo, domeſticis ſchedis, pluribuſque Epiſtolis, mihi perſuaſum eſt; quod ſanè inſertum,

ut eidem, caeterisque Amicis in Urbe doctissimis obsequerer, alicui fortasse improbatum, nec futurum reor, tum quia ex libro pervetusto Cliteniae asservato in Archivo S. Angeli Coenobii fol. 828. hujusce stirpis aliquos ante annum clↄ. lↄc. itidem extitisse planum fit, quum etiam ejusdem cognomenti, & loci Caesarem Poetam egregium floruisse, in Alphesibeo, qui Poeticam historiam, tot laboribus, & notitiis illustravit, satis superque patet: Etsi rerum vicissitudine familia eadem sorte, ac fortuna minimè floruerit. Verba igitur dicti Auctoris vol. iv. in Comment. ad dictam histor. pag. 194. haec sunt: *Cesare Corsignani da Celano nella Provincia de' Marsi in Abbruzzo, & caet. lasciò M.S S. varj componimenti Poetici, ed impressa del suo si vede un Opera Dramatica, intitolata: Sagra Tragedia, o Rappresentazione di S. Orsola, la quale uscì in Venezia l' anno* 1600. *in* 4. Ceterum sequens elogium, nunc a nobis eidem exaratum, hic honoris gratia, scriptum esse voluimus.

CAE-

CAESARI CORSIGNANO
POETAE INSIGNI ANN. CIↃ.IↃ. DEF.VEN.
MORVM HONESTATE, AC VIRTVTE
CLARISS.
REBVS IN AGENDIS DEXTERITATE
PRAEDITISS.
MARSORVM MEMORIAE PEREMPTO,
SED MOX LITERARIAE REIPVBLICAE
APOLLI ARCHADIAE COLLEG. CVSTOD.
GRATIA COMPERTISS.
ENING. BVRENS. PROCVST. GENER.
ARCHAD.
M. HIC P. AN. CIↃ. IↃCC XII.

Ipse verò edidi librum cum hac epigraphe -- *Avvertimenti Civili politici, e morali per un Giovane, che desidera esercitarsi ne' Governi*. Ad Em. D. Carolum Columnam, Romae per Georgium Plachum, 1708. -- Habeo opus -- *Historia dell'antico stato, e Contea di Celano con tutti li Conti di esso*, & alia quaedam M. S. teneo.

CAPUT XII.

De aliis Viris Marsis, Doctrina, & militia claris.

Antonius Epicurus.

PRosequendo itaque alios Marsorum Scriptores, Antonium Epicurum refero, qui apud Marsos, juxta infracitandos Authores, natus, Patriam, ingenii promptitudine, scientiarum ve claritate, illustravit, inter alias namque animi dotes, quibus emicuit, Poeta, & Magister Portulanus in Regno Neapolitano extitit, propterea que laudibus ab Ammirato decoratus, in Opere -- Li Retratti pag. 260. & 261. tom. 11. Opusculorum, cujus verba penès Nicodem. in addition. Copios. ad Biblioth. Toppii fol. 18. leguntur, hinc Ammiratus in Dialog. nuncupato, *il Rota* pag. 406. inquit -- *L'Imprese di Epicuro son bellissime* &c. sed pag. 177. -- *delle Poesie del Rota*, sequens carmen italicum, in morte ipsius factum, legitur.

Carco d'Anni, e d'onor Spirto gentile
Cui vinse, e spense al fin giusto dolore
Tosto, che uscendo del mondano errore
Ebbe la vita il suo buon figlio a vile.

Tu

Tu con illustre, e fortunato stile
Or fera, or angue, or sasso, or pianta, or fiore
Festi parlar leggiadramente amore
Nuovo di Poesia fiorito Aprile.
Epicuro che sia, che mi consòle
Col fido affetto, e con maturi studi
Colla soavità delle parole.
Ben siano i giorni miei poveri, e nudi
D'ogni piacer, poiche così si vole
Decreti di morte iniqui, e crudi.

Et idem Rota in quodam alio carmine loco citato pag. mihi 153. ita conclusit.

Deh rispondi Epicuro: a che più taci
Possan quetar le tue dolci parole
(Tanto Febo ti diè) ben grave affanno.

Nicolaus autem Franchus dialog. 11. pag. 94. ita inquit -- *Antonio Epicuro, Bernardino Rota, e Luigi Transilli in Napoli, prudenti Uomini sono, ingegniosi sono, dotti sono, a buoni Uomini, e studiosi amici sono, adunque nella lor Patria primi sono*, & Sannazzar. in Elog. x. Archadiae, sic caecinit.

Ma a guisa di un bel sol fra tutti radia
Epicuro, ch'e'n sonar Sampogne, e Cetere
Non troverebbe il pari in tutta Arcadia.

Porrò illius specialis Patria, esset praemittenda, si eadem comperi potuisset; scriptum namque reperitur testimonio sequentium Auctorum, Epicurum, haud Neapolitanum, ut quidam perperam scripsere, sed Marsum, & Vergilii Ursini, tunc Taleacotii

cotii Ducis ſubditum fuiſſe, Vergilio enim, ut alias diximus, Columnenſes in Ducatu ſucceſſere, qui Taleacotium, Avejanum, multaque alia Oppida tenent; Unde Taleacotianus, ſive Avejanenſis, aut alterius Caſtelli civis, an ſit, quum itidem, nec Epicura familia, nec caeterae aſſerventur memoriae, explanari non poteſt. Sanè hoc notandum reor, quod is è Patria diſceſſus, exindè Neapoli, ſtuduit, ſuoque aevo ſplendidiſſimè claruit, tempore praeſertim, quo Carolo V. Imperatori ex Africa feliciter redeunti, Neapolimve intranti, Arcuum, & Trophaeorum apparatu, Civium laetitia, publicae hilaritatis ſignificationibus, Symbola, inſcriptiones, & Epigrammata elucubravit, quae ſanè ipſius fortunae initium fuere, nam Vaſtii Marchionis ob id, Salernitanorumve Principis voluntate propagatus, Caeſari ab iiſdem commendatus, Secretarius, & Portulanus, ut diximus, effectus eſt. Auctus proindè fortunis Juliam Dadam Uxorem ſibi conjunxit, ex qua ſuſceptis liberis, & extincto Scipione filio, tanto dolore afflictus eſt, quod octuagenarius aegritudine effluxit, & in Eccleſia S. Clarae Neapolis ſequenti Elogio a me lecto, ac per Toppium relato in Biblioth. Neap. fol. 26., tumulo datus eſt.

Antonio Epicuro
Muſarum Alumno, Bernardinus
Rota
Primis in annis ſtudiorum Socio
Poſuit. Moritur octuagenarius

Uni-

Unico Sepulto filio. . . . Nunc
Et diù vivere miser Cura.
M. D. LV.

Hujus praetereà meminere -- Jovius in Opusculo vocato -- *Dialogo dell'Imprese*, necnon Petrus Gravina in Epistol. Latin. fol. 181. & in libr. Poematum fol. 21. hos retulit versus.

Ad Antonium Epicurum
De ocularibus specillis,
Qui caligantes oculos, visumque
Sodalibus Muneribus blandis,
Docte Epicure juvas.

Ast Julius Caesar Capaccius in Elog. lib. II. fol. 288. ita scripsit: *Nec multarum Virtutum claritate nobilis Antonius Epicurus in Samnitibus apud Marsos, honestissimis Parentibus ortus, in hoc Templo jacebit inglorius, cujus Sepulcrum Bernardinus Rota Musarum studiis, & ingenuae disciplinae Societate in D. Clarae amplissimo Templo Neapoli illustravit*, ipsius etiam vitam mox strictè retulit eruditissimus Joannes Marius Canonicus Crescimbenus in hist. vulgar. Poes. vol. II. libr. IV. n. 16. pag. 210. & volum. III. in Commentar. ad d. historiam lib. IV. n. 16. pag. 238., carmen ab Epicuro factum hoc initio rescribens.

Qual va d'Egitto per mirar le tante
Ch'ivi son meraviglie, ò la grandezza
Di Menfi, o Tebe, e pur l'immensa altezza
Dei van Sepolcri an par d'ossa, e d'Atlante &c.

Æncomia quoque eidem a d. Bernardino Rota

ta facta, relataque a Capaccio loco citato, Elegiis exornata, multa sunt, non hic nostra incuria omittenda, inter quae unum ita legitur.

Quaeris, ut Hercule faetum lacrymabile Nymphae
Sit nova nunc chartis fabula picta meis;
Est Epicure nefas, tam chari jussa sodalis
Spernere Sancta jubet lex ita amicitiae:
Te Duce virgineis prima ora admovimus undis,
Vidimus, & Sacrum Religione Nemus.
Te Duce Castalium Pueri penetravimus antrum,
Caepimus, & tenuis tangere fila lyrae.

Rursùs has alias, idem Rota, Epicuro pro morte ejus filii, inferias solvit.

Quas tu debueras lacrymas mihi nate parenti,
Quae invenis, misero solvere justa seni,
Haec tibi fatorum non aequa lege paravi
Infelix Simulacrum, umbraque moesta pater.
Et quando semper mecum tua vivet imago.
Sic tibi pro tumulo mens, animusque patris.

Scripserat is multa opera, sed edidit tantum Coecariam nuncupatam, in qua candida elocutio legitur, sicuti voluere Ammirat. d. pag. 260. & Capacc. loco citato, cujus quidem opusculi, a nobis perlecti in Celebri Bibliotheca Doctoris Josephi Valletta, Neapoli, Viri caeteroquin omni eruditione excultissimi, hic est titulus. *La Cecaria con un bellissimo lamento del Geloso, con la luminaria nuovamente con ogni diligenza revista, e corretta, dell'Epicuro Nap. Impressa in Vinegia per Gio. Andrea Vavaso-*

re

re detto Guadignino l'anno 1541., chartulis tamen, & schedis, quae multae, ut dicebam, fuerant, teste indicato Capaccio itidem fol. 289. multa quis elicere poterat, ni viduitatis dolore deperdita fuissent; Unde Bernardinus Rota, hisce aliis versibus, ipsum laudavit.

Tunc Epicure, jaces animae pars optima nostrae
Tunè jaces charitum, Pieridumque Decus?
Isque adeo immitis saevit lex improba Fati?
Usque adeo in magnos mors furit atra Viros.
Tu poteras Blanda fatales voce sorores.
Flectere, praecipites tu cobibere manus;
Et tamen ipse siles nigro levis umbra Sepulcro
Nec vatem charites, Pierideſque juvant.
Debuerat laniata sinum, crinemque soluta
Surripere a medio Calliopeiae rogo.
Ipsa tibi aeternas felicia pocula lymphas
Praebuit, & vellet serta dedisse tibi;
Quae magni Crines olim cinxere Maronis
Quaeque Tibulle tuos, quaeque Petrarca tuos.
Excussit Laurus te moriente comas.
Dissiluit summmo Parnassus vertice, & atra
Nube suum obduxit te moriente nemus.
Tum Phaebus cytharam perfregit pectine verso,
Tum cecidit capiti Laurus amata suo.
Solus abit, solus montes, sylvasque perterrat
Flebilibusque movet saxa, ferasque modis.
Non tantum Eridani cum flagravere salicta
Deflevit nati tristitia fata sui.

Infelix Phoeton animosis perdite caeptis
Quid male caute petis? Cur tibi fata paras?
Metiri poteras annos, viresque, animosque
Aequa humeris aptet pondera quisque suis.
At nos exemplum misere terrere ruinae
Debuit, & poteram, non tamen abstinui.

Pontius, mulier quaedam Marsa, & Tridulphus Marsus.

Sanè Pontius quidam Allonii filius, natione Marsus, celebratissimus vir, summa pietate, ac devotione resplenduit; is enim Sancto Valentino Martyri, nobili, ac Patritio Atinati, Monasterium jam a Saracenis destructum, non multò ante, restauraverat, testes sunt Leo Host. in Chronic. Cass. Marcus Anton. Palumb. Chronic. Atin., & alii relati a Fr. Bonaventura Taulerio Ord. Min. S. Franc. vivente adhuc Neapolis Patriae suae antiquitatum Perito hist. Atin. lib. v. cap. x. De quodam verò Tridulpho Nobili Marso, & Gualtonis filio, qui substantiam propriam D. Benedicto obtulit, una cum Ecclesia S. Thomae in Perugne, & S. Magni in Castulo, Viro caeteroquin omni virtute claro, mentio habetur in Leon. Hostien. Chronic. Cassinens. lib. II. cap. XXXIII., & celeberrimam Foeminam in Philosophia eruditam, Marsorumque Comitissam, quae anno Domini MCCCCXXX. Ecclesiam S. Mariae de Lu-

co

co intra ambitum Primae Civitatis, mox dirutae ſiſtentem cum ſexcentum Terrae modiis, Caſſinienſi Caenobio obtulit (quod exindè Lucum Monachi Serraemonacaeſchiae Oppido cum Columnenſibus commutarunt) Chronicae Caſſinenſes lib. II. cap. VII. memorantur, libet etiam, nunc alteram foeminam Marſam inſerere, quae, ut ait Plinius libr. VII. cap. XIII. inter initia Marſici Belli Serpentem peperit, & Alcippe Elephantem.

Demum verò Antonius Galleſius, perperam dicitur Marſus a Toppio in Biblioth. Neap. pag. 29. cum revera fuerit Galleſius ex Civitate Galleſii, fuit tamen Doctor, atque Opuſculi ſequentis tituli Auctor: *De origine, & rebus Faliſcorum*, Romae, divulgati Anno MDXLVI. in 4. item Domitium Marſum eſſe modo annuendum putarem, ni de iſto fuſiùs ſupra loquuti eſſemus.

Diſcretus a Tranſaquis.

Porrò Diſcretum hoc nomine vocitatum, Patriaque Tranſaquenſi, nunc etiam refero, qui ſtrenuus Miles anno MCCCI. cum Columnenſibus Principibus quum multa expleret, ignotus haud eſſe debet; fertur nanque, quod omnem ipſemet pugnando ſibi viam gloriae fecerat, itaut fortiſſimis Viris aequari meritò poſſet, praeter quae ſequentes literae, ut aſſolet in atrio Tranſaquarum Templi adſcriptae, memoriae acceſſiſſe videntur.

Cc 2 *Diſcre-*

Discreto a Transaquis strenuo,
Et Incomparabili Militi, Qui
Post multa prò Columnensibus
Principibus gesta Ioanne
Francborum rege Turcbas
Navali Praelio confligente,
Opere, ac Consilio Praestitit.
Anno D M CCCI.

Bartholomaeus a Transaquis, Eques Joannes Ant. de Blasiis, & alii.

Bartholomaeum autem ejusdem Terrae, etsi obiter alias conscriptum, hic tamen fusius referendum esse putavimus; Is enim Peryclis prudentia, & Ciceroni eloquentia clarus, necnon Anacoretarum bonitate fulcitus, Divi Patris Coelestini P. P. V. priscus Socius, & Discipulus extitit, primusque illius vitae Auctor, quae postea Ciacconio de eodem Pontifice loquente teste, sub alterius nomine praelo data est. Visitur ipsius memoria in Atrio supradicti Templi S. S. Caesidii, & Rufini, hujusce tenoris.

D. Bartholomaeo a Transaquis.
Ex primis Patribus Ordin. Coelestinor.
Ipsius S. P. Caelestini V. Institutoris
Comiti in Religione, Famul. In
Pontificatu etiam Socio, & in Tribulatione
Vixit Anno M CC XC.

Joan-

Joannes Antonius de Blasiis Eques...... a Trasacco, sive Transaquis, qui propriis honoribus lares illustravit, non inglorius hic jacebit; Adest enim illius memoria in domo suae habitationis Transaquarum, ubi supra januam, stemma proprium cernitur, cum cruce in Equestris Ordinis signum: E vivis autem absque successione decessus, tumulo, quod sibi vivens cum hisce notis in dicta Collegiata Ecclesia Loci posuerat, datus est.

Ioannes Antonius de Blasiis vivens sibi
Posterisque sua de se.... Filiisque
Ciceronis Nep. .... ------

Liquet etiam integritas Ciceronis de Blasiis d. Ecclesiae Abbatis non hic omittendi, ex hac tabula prope Altare S. Mariae ad Nives ejusdem Templi posita.

D. O. M.
Lector disce novum amoris genus, una
Die utroque pariete, & hora
Avunculus, & Nepos Ciceroni de
Blasiis utriusque I. D. Ecclesiae
Collegiatae S. Caesidii Abbati
Meritiss. eximiae prudentiae
Viro, vitae integritate, & morum
Suavitate spectabili,
Pastori in regimine sui Gregis

Vi-

Vigilantiss. aetatis suae
Annorum LII. & Mens. V. . . . .

Patet item memoria Blasii de Blasiis, morum bonitate spectabilis, ex marmorea sequenti tabula, ab ipso Carolo Apono prius, qui decore vixerat, extructa, inque supradicto Altari hujus tenoris posita.

D.
Carolo Aponi annorum aetatis
Suae VII. Mens. IV. ex Sorore
Nepoti optimae indolis Puero,
Quem clariss. ne relinqueret
Immortalis vitae periculis
Secum traxit ad immortalitatem,
Et quomodo in vita dilexerunt
Se, ita, & in morte non
Sunt separati. Obierunt die
XV. Novemb. M DC XXX.
Blasius de Blasiis Utrique
P.

Fr. Rufinus de Luco.

Luci quoque Marsorum Oppidi prope Ecclesiam S. Mariae ex quodam lapide itidem posito, T. Peticii L. Fr. memoria extat, ut ex inscriptione inferius referenda patet. Quidam Fr. Rufinus de Luco, ut infra dicemus, librum hujus tituli: *La Forza del Divino amore* evulgavit. Lucum enim ex ruinis Civitatis Pinnae aedificatum, nomen hoc accepisse

reor

reor, a sylvis eidem circumstantibus, sive a loco arboribus denso, qui olim a Gentilibus, juxta Servium lib. III. Georgic. Diis sacrabatur. Hinc Vergilium Æneid.lib.VII.vers.799.de Feronia Junone Virgine loquentem, de hoc mentionem ita fecisse ferunt.

———— *Quis Juppiter anxurus arvis*
Praesidet, & Viridi gaudens Feronia Luco.

Ovidius autem in Fastis libr. 2. autumavit huic Oppido nomen dedisse Lucinam a Poetis Deam lucis fictam, occasione qua ipsa cum Circe Marsos petiit.

Gratia Lucinae dedit haec tibi nomine Lucus,
Aut quia principium tu Dea lucis babes.

Solebant nanque Idololatrae, circa eorum Altaria arbores plantare, easque intactas relinquere, ut collectus populus in opaco viridi, subve umbra commodius sacrificaret, unde eodem Servio teste, Vergilius idem Lucus, & Sacra semper conjunxit, ac in Scriptura passim de Lucis fit mentio, quum de idololatria agitur Exod. 34. Deut. 7. 12. 16. Judic. 3. Reg.17. *Feceruntque sibi statuas, & Lucos in omni Colle sublimi &c.* ac in Deuteron. 16. *Non plantabis Lucum, & omnem arborem, juxta Altare Domini:* quare Lucum praedictum a Marsis Idololatris, & Gentilibus ob locum opacum, & viridem, ut dicebant antiqui, & non ob lucentes aquas, ut Phoebonius mox citandus censuit, post Pinnae ruinas, prope Fucinum aedificatum, sicque dictum fuisse, arbitror, quod sanè Oppidum etsi pulcherrimum situ,

quum

quum longum ſit ad ſuburbii formam, & recta linea prope Fucini ripam ad ortum Solis, in planicie, ubi Baccus ridet, compactum; Infelix tamen, ob aquarum ſurgentium carentiam eſſe videtur. Luci hujuſce meminit etiam, ultra Marſorum hiſtoriam pag. 141. lib. III. Cluverius de Ital. antiq. libr. II. cap. XV. fol. 770. n. 20. his verbis: *Apud ipſum Lacum* (ideſt Fucinum) *ab occaſu Solis hiberni, eſt Oppidum, vulgari nunc vocabulo Luco, unde a Plinio ibidem Oppidani Marſorum Lucentes dicti ſunt*. Ejuſdem item modernus Vincentius Coronellius in Biblioth. Univerſ. tom. I. col. 326. meminit, eſt ibidem S. Joannis Eccleſia Collegiata, quae Canonicis, & Abbati Curato paret. Sunt etiam extra Oppidum Eccleſiae D. Antonio Abbati, & S. Mariae dicatae, necnon Eccleſia Cappuccinorum.

Fr. Bonaventura, Petrus Marſus, aliique de Caeſis.

Item alios enunciabimus literatos Viros, qui ob ſcientias, & virtutes, non inglorii ab hoc vitae ergaſtulo diſceſſere. Ponimus hic itaque Fratrem Bonaventuram a Caeſis (quod vulgo è Ceſe Oppidum Marſorum eſt), qui quum Seraphici Patris Socius amantiſſimus fuerit, tantum nominatur a Phoebon. hiſtor. Marſor. libr. I. cap. XI. circa fin.

Petrum Marſum ex eodem Caeſarum Oppido oriun-

oriundum, eruditione, fama, & scientiis insignem, adnotamus, qui Commentaria in Sylium Italicum Venetis edidit typis apud Joannem Baptistam de Stortis anno MCDLXXXIII. in fol., necnon orationem de immortalitate Animae ad Eminentiss. D. Raphaelem Riarium tit. S. Georgei Cardinalem, ac Papae Camerarium, Romae in 4., Item Panegyricum Innocentio VIII. dicatum in memoriam S. Joannis Baptistae. Rursus Orationem habitam in die S. Stephani primi Martyris, Panegyricum in memoriam S. Augustini Ecclesiae Doctoris eximii, ad Ferdinandum, & Elisabeth Hispaniarum Reges, aliaque Opuscula ob temporis voracitatem difficilè expiscanda: quam ob rem in eadem Alma Urbe Canonicus S. S. Laurentii, & Damasi effectus, post vitam gloriosè peractam, aetatis suae annorum LXX. fato decedens, in eadem Ecclesia, cum hoc epitaphio ante majus Altare posito, & relato a Scradero in monumentis Italiae, & in Marsorum historia fol. 230. necnon in Biblioth. Neap. Toppii fol. 248., sepultus est.

PETRO MARSO.
Ædis hujus Divi Laurentii Canonico,
Viro doctissimo, Integerrimo,
Bonorum omnium honestate,
Votisque expetito, Ascanius
Marsus, Patruo benem. P.
Vixit ann. LXX. Mens. II.

Meminit hujus Gesnerus in Biblioth. fol. 550.

a terg., necnon obiter R. P. D. Petrus Marcellinus Corradinus Setinus (olim in Alma Urbe Advocatus celeberrimus, & probatissimus Vir, mox verò S. S. Domini Nostri Clementis Papae XI. Auditor, & Archiep. Atheniensis in ejus Latii descriptione diversis in locis, qui etiam tractatum de praelationis Jure in Urbe, Orbeque clarissimum evulgavit). Fit etiam dicti Petri Marsi mentio a Petro Ridolphino in prax. par. 1. cap. xv. n. 43. loquendo de Cortona ejus Patria. Dehinc haud inferiori virtute Paullus illius frater notatus est, qui licet ambitionis labe infectus, Piscinae se ortum fecerit in Commentariis Fastor. Ovidii, Venetiis luci traditis anno MDXCII. & Basileae apud Hervagium anno MDL. ultra quod opus, ejusdem Nasonis Poemata necnon M. T. Ciceronis, & Horatii opera teste historia Marsor. pag. 132., & 133. commentavit. Is tamen haud Piscinae etiam in Marsis, juxta Toppium in Biblioth. Neapol. pag. 352. sed quidem in Caesis una cum supradicto Petro ejus Germano Fratre, auram vitalem hausit. Ipsius etiam Paulli meminere citatus Gesnerus pag. 559. Nicodemus in addit. copios. ad Biblioth. Neap. Nicol. Toppii pag. 197. Franciscus Floridus in Apolog. Latinae linguae Calumniator. pag. 115. necnon Sabellicus in Dialog. de Latin. lingu. Reparatoribus fol. 411., ubi de Paullo praedicto, ac de Petro ejus Fratre promiscuè loquendo -- Paullus (inquit) cognomento Marsus, sive natione Marsus, parum ne praestitisse videtur? Quidam significanter omnes Roma-

manos ritus in fastorum enarratione explicavit, quid in Poeticis apparatum dici potest, quod ille legentium oculis non subjecerit? ut ausim propemodum affirmare plus illius lectionem, quam Nasonis, cujus se interpetrem exhibuit, ad eruditionem conferre. Mira in homine dicendi facultas, atque eo majore admiratione digna, quo natura illa ad carmen multo, quam ad pedestrem orationem fuit promptior: Nullus nostra tempestate extemporalior Poeta: Illius carmen est Fastis insertum, ex quo datur intelligi, quantus in Poetica futurus fuisset, si temperare voluisset ingenio. Praestitit itaque his in communem usum omninò aliquid, sed plura multa ejus conterraneus Petrus Marsus Caesensis. His non ad Poetas solum explicandos, sed ad Oratores quoque, & Philosophos studium adjecit &c.

Fabritius de Britiis.

Fabritius de Britiis Marsus, Patria Arcebutensis, ubi ortus est die XXVII. Augusti, anno MDXCII., aetatis suae annorum XVIII. Societati Jesu se adjunxit anno MDCX., & vota 4. nuncupavit: Is enim post traditas humaniores disciplinas, Philosophiam professus est triennio, Mathesim quinquennio, Theologiam Scholasticam Gennuae octennio, Moralem annis 13., & conciones ad Populum aliquandiu habuit. Vir omni literatura apprimè excultus; Redux demum in Provinciam Romanam, teste So-

tuello in Biblioth. Scriptor. Soc. Jes. pag. 200. desiit inter mortales vivere, Setiae die VI. Octobris MDCLVI. ediderat is, eodem Sotuello teste: *Synopsim Scripturae Sacrae universae, ex probatis Auctoribus excerptam.* Genuae typis Petri Francisci Barberii 1645. in 12. Post mortem verò sequenti elogio in Archivo generali Soc. Jes. Romae comperto, mihique per eruditissimum P. Pierantonium communicato, tumulo Setiae datus est.

Fabritius Britius Marsus
Ex Oppido vulgo Rocca di botte
Quatuor votorum professus
In hoc Setino Collegio paucis
Interjectis ab adventu vita excessit.
Vir probitate morum aeque, &
Sapientia conspicuus, doctrinae
Quidem ei apud omnes, praesertim
Vero apud extraneos opinionem
Philosophiae, Mathematicae, ac
Theologiae variis in Urbibus
Honorifica praelatio, tum
Suave, suique liberale
Ingenium conciliaverant:
Nihil minorem dato undequaque eximiae
In proximo charitatis specimine consecutus
Probitatis est famam. Etenim
In procuranda per Sacras confessiones
Animarum salute, magnae semper Virorum,
Ac Mulierum ad poenitentiae sellam

Fre-

Frequentia ad Dominicos, festosque
Feriales etiam assiduae Ecclesiae
Operarius aggregabat. Si quae
Praeterea se offerent juvandi
Quoscumque mortales occasione
Ab eo corripiebantur impigrè, &
Tractabantur constanter &c.
Donec poenitentia, & Eucharistiae
Sacramentis rite munitus, maximo
Sui apud omnes relicto desiderio,
Fato concessit. Cadaver consueto
Patrum tumulo horis antemeridianis
Clausis Ecclesiae . . . . depositum
Funebria Jura absensus caepit.

Fuit hic elevati corporis, rubicundi capilli, & coloris. In lucem ipse quoque suppresso nomine dare curavit Vitam S. Petri Marsi Eremitae, Viterbii per Joannem Baptistam Piantamuram anno MDCXXI. dum in Collegio dictae Civitatis morabatur.

Joannes Franciscus Naldus, & Bonifatius Gratianus.

Primus hic, Patria Arcebutensis U. C. J. claruit Gubernator Veliternus, Turronis Bononiae Auditor, Vicarius Generalis Tyburtinus, ac Farfensis, & ab Alexandro VII. usque ad Praelati adventum, Camerini Locumtenens factus est, postea autem fuit in Cu-

Curia Advocatus, quo in statu laudatur a Petro de Murga in tractat. de beneficiis art. 1. q. 11. nu. 70. Octuagenarius exinde, studiis, ac prudentia consumptus, in Patria obiit anno MDCXCIX die VI. Januarii. Patrem is habuit Franciscum in Medicina clarissimum, Romae Columnensium Archiatrum, qui etiam antequam è vivis ibidem anno MDCLXXIII. abiret, sequentem inscriptionem domi propriae sitam, reliquit.

Domum hanc a Francisco Naldo Fabro.
Oriundo jam constructam ante annum
MDXXIV. Post excidium Arcis
Samnitum, in qua Ducis exercuerat
Munus, tandem antiquitate ferè
Collabentem, Doctor Franciscus Naldius
Romae commorans ab anno MDCXII.
Sub Ausp. Excell. Principum
Columm. restaurando, firmitati
Restituit, ac futurae aetati
Confirmavit, anno MDCLXVIII.

Bonifatius cognomento Gratianus, Patria quoque Arcebutensi, celebris fuit Phonascus Domus Professae Urbis, atque S. Ignatii Societatis Jesu, editque viginti quatuor libros Musicen continentes, teste P. Dominico Pierantonii supra laudato, è Trebanis oriundo, Soc. Jes. in ejus Latii discriptione M. S. obiit Bonifatius Marini, Anno MDCLIV.

Leander Galganettus.

In Celanensibus suboppidis, inter caetera loca, ut retrorsum redeamus, Illud Colle nuncupatum 11. M. a Celano distans est, inque planicie supra viam ad Piscinam ducentem, situm videtur, quod quidem Mons Imaeus ante, subindeque Collis Imaeus, sive Armeus, vel Armenus dictum est, Testis est Cluverius de Ital. antiq. libr. 11. cap. XIV. n. 30. his verbis: *Mons Imaeus vocatur Collis Armaeus circa Lacum Fucini*. Hic ortum habuit Leander Galganettus Juris Consultus celebris, Comes exinde Palatinus factus, & Aureatae Militiae Eques, in Romana Curia Advocatus, Judex appellationum, & nullitatum Urbis, Romanique Populi, ut dicitur Capitaneus, sicuti ex epigraphe sequentium operum liquet, & habetur apud Toppium in Biblioth. Neap. fol. 186. opera autem, quae scripsit, haec sunt.

De conditionibus, & demonstrationibus, modo, causa, & poena, tractatum, Venetiis apud Junctas Anno MDCXVIIII. in fol.

Glossas ad statuta Almae Urbis Romae, auctoritate Gregorii Papae XIII. a Senatu, Populoque Romano edita, & reformata; Romae apud Typographiam Cameralem Anno MDCXI. in fol.

De tutela, & cura, Tutoribus, & Curatoribus; Venetiis apud Jacobum Tarsinam Anno MDCXVII. in fol.

De

De differentiis Individuorum Utriusque Juris. Romae apud Gullielmum Facciottum Anno M DC XC. in 4.

De Jure publico, sivè de legibus, & Magistratibus saecularibus, & regularibus.

De Judiciis publicis, & privatis.

De Pontifice, Imperatore, & Fisco.

De re militari, & Civitate.

De muneribus, & honoribus.

Quae omnia edita sunt Venetiis apud Junctas Anno M DC XXII. in fol.

Suppresso autem nomine, Syntagma communium opinionum, sive receptarum utriusque Juris Sententiarum tom. IV. Augustae Taurinorum, apud Joannem Dominicum Tannum anno M D XCV. in fol., scripsit etiam, sed non edidit, teste Toppio d.pag. 186.

De remediis ordinariis, & extraordinariis Utriusque Juris.

De simplici, & misto, & an sub simplicibus mixtum contineatur.

Additiones de differentiis individuorum Utriusque Juris Divini, & humani, necnon usum Feudorum reconditae antiquae Jurisprudentiae, opus eruditione refertum, & alphabetico ordine digestum.

In hac eadem Terra Pictor eximius effulsit anno M DC XL. Franciscus cognomine Paleottus, cujus etsi clara mihi aliunde notitia liqueat, sequens tamen memoria in Altari SS. Conceptionis Ecclesiae S. Francisci de Celano, his notis adservatur.

M.

M. DC. XL.
FRANCISCVS PALEOTTVS
A COLLE ARMELO PINGEBAT.

Caesar Macrinus, & Martinus Carseolanus.

Caesar Macrinus è Castro Vetere, quod apud Citeriores Samnites municipium est, ac olim Marsorum in Dioecesi positum, Societati Jesu nomen dedit anno MDC. aetatis suae XV. & votorum quatuor Sacramentum dixit. Disciplinas humaniores, triennio professus est, Philosophicas decennio, Theologicas septennio, multiplici eruditione conspicuus; Emicuit in eo mirè magna animi dimissio, cum ingenii apice faederata, paupertatis Relligiosae fuit amator, & in morbis tolerantia eluxit singulariter. Desiit inter mortales vivere in Collegio Neapolitano die IV. Julii MDCLI., ac scripsit quod posthumis typis editum est, teste Sotuello in Biblioth. Scriptor. Societ. Jes. fol. 126.

De substantiis immaterialibus Selecta, ubi plurima nova, nec passim agitata subtilissimè disputantur. Neapoli apud Lucam Antonium Fuscum 1660. in 4.

Martinum verò Carseolanum in Ordine Praedicatorum adlectum, inque studiis Philosophiae, atque Theologiae profectum, adnotamus, quum is sub Joanne P. P. XXIII. Poenitentiarius Romae

fuerit, necnon Auctor cujusdam Chronicae *Martianae* nuncupatae, ut ex Volaterrano refert Toppius in Biblioth. Neapolit. lit. M. fol. 209.

Simon Carseolanus, Franciscus, & Marcus Antonius.

Rursus Simonem a Carseolis etiam adnotamus, qui in ordine eximii Doctoris Augustini adnumeratus, sub Gregorio XI. celeberrimus Theologus, & Concionator, omni floruit scientia praeditus, ut ex eodem Volaterrano libr. XI. in sua Antrhopolog. juxta editionem Frobenianam anni 1530. fol. 243. ac Toppio loc. citat. pag. 284. manifestum est.

Item Franciscum è Podio Ginulpho, non multum a Carseolis distante, ex Ordine Carmelitarum, Anno MDCLXX. incogniti pronominis resplenduisse habemus, Concionatorem pariter, eximiumque Virum Romae, tunc temporis notum, ut in suis privilegiis, literisve, quibusdam vidimus.

Rursus, Marcum Antonium Paciottum de Villa Romana Carseolorum, Medicum apud Reginam Joannam Neapolis fuisse, ex Regestro magno Reg. Medicor. fol. 701. itidem observavimus.

Joan-

Joannes Paullus Flavius, & alii.

Nec etiam Joannem Paullum Flavium de Alba (Marſorum Civitate ſupra enunciata) omittere volumus, quum is luci expoſuerit opuſculum quemdam, hunc habentem titulum: *Oratio* in funere Paulli IV. Pontif. Max. Romae habita IV. nonas Septembris MDLXIX., Neapoli ex Typographia Matthiae Cancer, anno Reparatae aerumnae MDLXX. in 4. ut Nicolaus Topp. loc. cit. pag. 149. dixit.

Abbas Valerius ex nobili Familia de Blaſettis de Alba (quae conſanguinea fuit infraſcripti Franciſci Berardi Cuccini Capotii, aliarumque nobilium Familiarum) genus, ortumque habuit, qui latinae linguae peritus, laureaque Doctoratus ornatus, Romae amicorum praeſidio ſibi ſedem fixit, ubi a Columnenſibus gratiſſimè excerptus, ad arcanorum facultatem, aliorumve negociorum cauſſas, delectus eſt. Obiit annis tranſactis ea fama, quam eximia integritatis laude, ſibi, ſuiſque paraverat.

De quodam Joanne a Petrella (Oppidolo etiam Marſorum) ingente Viro, qui Sanctum Berardum Berardi Comitis Filium, Cardinalem, & Marſorum Epiſcopum ſupra allatum, a manibus Petri de Columna exemit, mentio habetur in prolog. vitae ejuſdem S. Berardi apud Ferdinand. Ughellium Ital. Sacr. to. 1. column. 966. lit. A.

Marcus Antonius Coccius Sabellicus.

Marcus Antonius Coccius Sabellicus, eruditus homo, juxta citandos Scriptores, in Vico Varronis viae Valeriae natus eſt. Valeriam autem Regionem, necnon Vicum Varronem, appellatum, olim in Marſis extitiſſe alibi diximus, ac probatur ex Mutio Phoebonio in Marſorum hiſtoria libr. III. cap. XIII. pag. 265. circa finem. Is enim ob eximiam virtutem, a Jovio in Elogiis, & Toppio in Biblioth. Neap. fol. 213. laudatus eſt. In lucem edidit, juxta Nicodem. adden. ad Topp. fol. 163. opera in duos, digeſta tomos, Rapſodiae hiſtoricae, Enneadum XI. quinque priores uno continentur, altero ſex reliquae cum D. Gaſparis Hedionis hiſtorica Synopſi, qua hujus Auctoris inſtitutum ſumma fide, & diligentia annum 1538. proſequitur. Veluti una his perpetuaque oratione res memorabiles ab Orbe condito in ſuum uſque tempus geſtae, ea perſpicuitate narrantur, & innumeri loci obſcuri apud reliquos hiſtoricos hic clariſſimè explicantur. Acceſſerunt libri decem exemplorum argumentis, & thematis inſtar locorum communium ordine diſtincti, unde de quavis re dicturo, non mediocre ſit adjumentum. Singulis ſuus adjectus index, & Auctorum, quibus tota hiſtoria nititur Cathalogi. Baſileae ex officina Her-

va-

vagiana MDXXXVIII. in fol. tom. II. Item eadem, anno MDLX. Basileae per eundem Joannem Hervagium ipse repurgavit, & castigavit, inque tomos quatuor destribuit. In primo autem tomo, teste Nicodemo adden. ad Topp. loc. cit. continentur Rapsodiae historiarum ab Orbe C. Enneades quinque. In 2. tomo. Rapsodiae Enneades sex. Rerum Venetarum ab Urbe C. decades tres, & quartae libri tres. In 3. tomo supplementi libris XXIX. In 4. tomo Exemplorum libri X. necnon sequentia opera.

De Aquilejae antiquitate libri VI.
De Veneta Urbis situ libri III.
De Venetis Magistratibus liber I.
De Officio Scribae Dialogus.
De Latinae linguae reparatione Dialogus.
Epistolarum familiarum libri XII.
Orationes XII.
Poemata varia.

Rursus hae alia ab ipso vulgata sunt, teste Nicodemo ibidem fol. 164. *Interpretatio Paraphrast. in Svetonium Tranquillum, & adnotat.* Ad Augustinum Barbadicum Serenissimum Venetiarum Principem, quae siquidem interpretatio adnotata etiam fuit a Causabono Celebri Viro, Parisiis apud Sebastianum Cramoisy; sunt, & alia opuscula a Sabellico nostro composita, quae ibidem a Nicodemo referuntur. Meminit illius etiam Fr. Jacobus Philippus Chron. relatus adden. ut sup. fol. 185. his verbis -- Mar-

cus

cus Antonius Sabellicus Rhetor, & Historicus, atque Philosophus peregregius, & peracutus, hac nostra tempestate, non solum apud Venetos, ubi publico munere jamdiù mirificè docuit, sed & apud universam Italiam, propter ipsius maximam eruditionem, & optimum dicendi modum, magno est in pretio. Hic autem praestantissimus, & eloquentissimus Vir in primis ex Cocceja nobili, vetustaque familia in Latio, non longè ab Aniene fluvio, in Varronis Vico natus, Joannem habuit Genitorem, quem & Romam sub Pomponio, & Domitio peritissimis Doctoribus erudiendum transmisit, ubi ejus commendatio circa Poeticam eluxit. Unde, & adhuc puer ad quinque millia carmina scripsit, quae pene omnia cum adolevisset, abolevit. Huic quippe ad omne scribendi genus tanta inest abundantia, ut cum opus sit, minima quaeque, tanto nitore, & eloquentia depromat, ut legentibus quasdam delicias offerre videatur. Est, & insuper hic propter doctrinam Vir certè perhumanus, modestusque, ac multa veneratione dignus. Is etiam composuit vitam S. Rocchi, qua & alia occasione commendatus est ab Abbate Tritemio de Scriptor. Ecclesiast. pag. mihi 196. hoc exordio -- *Marcus Antonius Sabellicus Vir undequaque doctissimus, Philosophus, Orator, & Poeta omnium nostrae tempestatis celeberrimus*, & vide Vossium de hist. latin. fol. 669. 670. & 671. Meminere etiam de eo Pierius Valerianus libr. 1. de Literator. Infelicit. pag. mihi 28. Marraccius in Biblioth. Mariana par. 11. pag. 79. & Joan-

& Joannes Franciſcus Palladius hiſtoria del Friuli par. II. libr. II. pag. 87.

Antonius de Piſcina, & alii Piſcinenſes.

Porrò inſtante omnibus moriendi certitudine, cujuſdam Antonii de Piſcina memoriam perpendens, etſi incogniti pronominis, ipſum tamen ex Minoritis D. Franciſci celebratiſſimum Concionatorem enunciare arbitror, qui optimus fuit Relligioſus, ac diverſorum operum Auctor, vixit ſub Anno MCDLXIX. teſtibus Wadd. in Annal. Minorit. tom. VI. fol. 707. n. 21. & Topp. in ſua Biblioth. cit. fol. 31. Alterius autem Antonii pariter de Piſcina eximii Viri, idem Wadd. tom. VI. Annal. Min. fol. 202. meminit. Piſcinae quoque tres adſunt familiae Thomaſſettae inter Patritias, & principales, ex una videlicet eluxit Abbas, & Marſorum Archidiaconus J. U. D. Fulgentius, qui ſuo nativo ingenii acumine prudentiae, inſignia documenta dedit in Vicariatu Aquilano, ac Theatino, quos glorioſè exercuit. Edidit etiam opuſculum quoddam Aquilae non nimis laborioſum in 8. de doctrina Chriſtiana tractantem; Et hujuſce ſtirpis liberalitas, olim Conventum Patrum Congregationis Matris Dei Pauperum Scholarum Piarum, ibidem fundavit. Alia ſimilis familia ab hac diſcreta Feudum Petranicae tenet; Alteraque vero Baro-

niam

niam Prezzae Oppidi habet, ex qua multi Illuſtres claruere Doctores, inter quos Paullus Antonius, olim Vicarius Generalis Marſorum, noſtriſque temporibus Joannes Baptiſta nuper è vita exceſſus, qui jam Romae Doctoratus laurea inſignitus, Advocatione, ac eodem Vicariatus munere functus eſt, quo aequa lance omnibus ſatisfecit, unde plura commoda virtute ſua aliis etiam in oneribus ſubeundis celebris Vir, ac pietate ornatiſſimus, cunctis attuliſſe fertur.

Paduanus Capattus, in Medicina clarus, etiam de Piſcina, Philoſophus, & Aſtronomicus, ibidem adhuc vivens elaboravit, ac praelo evulgare conatur opera ſequentia.

Praxis medicinalis, juxta Hypotheſim Modernorum tom. 11. *in fol.*

Opuſculum de china china tom. 1. *in* 12.

Explicatio Aphoriſmorum Hypocratis tom. 1. *in* 8.

Paolo Zacchia de i Morbi Ipocondriaci, ridotto in Siſtema moderno tom. 1. *in fol.*

Il Siſtema placabile Teorico, Medico, Aſtronomico tom. 1. *in* 4.

Quoniam verò praefatae Urbis mentio nobis occurrit, recentiorem Villam Prezzoro, ſive pretii aurei dictam, parum a Piſcina diſtantem, adnotare arbitror, quae ad Oppidoli formam extructa, cum Palatio circa medium ſito, cumque Eccleſia D. Annae dicata, non vulgari mentione digna videtur. Sunt ibidem quolibet in anno in ejuſdem S. Annae feſtivitate, nundinae, a Carolo II. Hiſpania-

rum

rum Rege eidem conceſſae ; Adſunt quoque domunculae quaedam cum magno recinctu, ubi varia clauduntur animalia, quò ſanè multi, etſi extranei viſendi gratia acceſſere: Primus autem ejuſdem Villae Auctor, noſtris diebus fuit, Joannes Antonius Simcobus nobilis de Piſcina, ut dicitur Graſciae Aprutii Capitaneus, rebus in agendis apprimè modo inſignitus, qui clarus, & charus multis Principibus, amicisque extitit: Adhuc vivit.

D.D. Petrus de Ajello, & Franciſcus Maceronus.

Ultra ſupradictos in pag. 142., & 143. Ajelli Oppido ortos, hi quoque Viri micarunt eximii, Don Petrus videlicet de Ajello, qui Francorum Monachis diſceptantibus, ejectos Monachos a Gallo Generali Abbate, a Romano recipi per Apoſtolicae Sedis ordinem curavit, ut Galli praeſertim Italo Abbati obedientiam praeſtarent, unde Generalatus praeeminentiam, quum mereret, ita ſe geſſit, ut nullos prò viribus labores aufugiens, nec moleſtias excutiens, rabidos ſui gregis lupos quoſdam averterit, & paratus proprium adhuc ponere ſpiritum, errantium agnita piacula, vel abolere, aut operire ſedulus laboravit; ſic cruentus Pellicanus plurimos emortuos peccatores, & fratres redivivos erexit, D. Coeleſtino direxit, Vulpemque,

jam Christi vineam demolientem, aut exterminare curantem, jubente Domino in Canticis, amicabiliter caepit, demumque non quae sua, sed quae Domini sunt, vigil continuò exquisivit: unde etsi sanguine ignotus, vel, ut reor, haud nimis clarus, propria tamen virtute, semetipsum reddidit illustrem. E' carnis ergastulo anno Christi MDCVI. die XIII. Novembris spiritum dimittendo, Aquilae in S. Maria Collismadii sepelitur.

D.Franciscus ex nobili Macerola, sivè Macerona familia (ex dicto Oppido Agelli oriunda) nuper verò, ex principalibus, Patritiisque Marsis, cura Abbatis Julii probatissimi Viri, Celanensis facta; Aliquorum operum ineditorum Auctor, Ordini Coelestinorum adscriptus, atque Abbas cum mitra, & baculo pro doctrina, & animi candore creatus MDCXXXVI. Aquilae in d. Templo novissimum expectat diem, testis M. Phoeb. histor. Marsor. libr. III. cap. VII. pag. 239. quum verò ibidem absque inscriptione tumulo datus fuerit, nos amoris gratia, tantum Praesulem, virtute praestantissimum, hic sequenti elogio justè dignum, decoravimus.

D. FRANCISCO MACERONO PATRIT.
MARSO
GENERIS CLARITATE, VIRTUTE,
MORUMQ. PROBITATE EXCULTISS.
CONGREG. COELEST. S. BENED.
ABBATI DOCTISS.
HIC M. P. EST ANNO S. CIↃ. IↃCC. XII.

D.

D. Petrus Capocittus, & ejusdem Nepos.

Propè verò dictum Oppidum, alterum CC. P. a Fucino distantem Circulum, vulgo (Cerchio) nuncupatum extat, quod fabulosè a Circe genus, & prosapiam jactare volunt, cui nuper Conventum Eremitarum Discalceatorum S. Augustini accessit. In praedicto Oppido ortus fuit Petrus Capocittus, qui etiam inter Coelestinos adlectus, ad Generalatus apicem nemine penitus discrepante, evectus est, unde suo dignè peracto munere, & quibusdam Relligionis Regulis, sanctè congestis, octogenarius ab hac vita migravit die v. Novembris anno MDLXVI., & in Templo S. Spiritus ad Murronem, sepultus est.

Alter quippe ejusdem nominis, & supradicti Nepos, Patrui virtutes emulatus, eidem Ordini splendore, & decore fuit, ut variis dignè prudenter, atque vigilanter expletis Officiis, ad supremum Regimen, non semel, sed quartò ascendere mereret; quinimo ita Relligioni consuluit, quod depravatas Constitutiones, atque Relligiosorum aliquot mores corruptos, restaurare attentè curaverit, & ob id nomen Coelestinorum Reformatoris, adeptus est. Non parum Monasteriis auxilium dedit, inter quae illud S. Eusebii de Urbe, jam vetustate collapsum, in ampliorem formam redegit; Cujus quidem notitiam

illius fundationem continentem, Romae typis evulgavit. Quum autem quinquagenarius ſcientia, & nomine clarus anno MDLXXXVI. Barlettae in Apulia deceſſiſſet, ad Eccleſiam S. Spiritus in Murrone, & ad aram paullò ante ab ipſo conſtructam, a D. Donato de Lathona celebri Viro Tarentino, qui in Paſtorali Officio eidem ſucceſſerat, XVI. Kal. Febr. Anno MDXCVI. teſte citato Authore hiſt. Marſ. pag. 240., translatus eſt.

Fr. Paullus Argolus, Marſus.

In Taleacotio, de quo pluries verba fecimus, ſequentes quoque Viri Literarum eximii auram vitalem duxere. Etenim ultra Epiſcopos, & Praelatos nobilis Argolorum familiae, ſupra in pag. 151. deſcriptos, hi etiam virtutibus clariſſimi fuere; Paullus nempe Argolus, qui poſt adultam aetatem, Ordini S. Franciſci adſcriptus, primo ibidem Philoſophiam apprae hendit, & deinde Peruſiae, Neapolique altioribus incubuit diſciplinis, in quibus tantum profecit, quod aliis ſuae Relligionis ſtudio, quamprimum aequalis evaſerit.

Propalata deinde tanti ingenii celebritate, Romam mittitur, ubi mira doctrinae prodigia edidit. Diſceptationibus Scholaſticis in primis ingenii, acumen prodiit, & ob id Cardinali de Montelparo chariſſimus extitit. Extemporanee diſputabat abſque eo, quod dirimendarum controverſiarum prius notitiam ha-

haberet, quod ſaepè Neapoli, ſaepius Romae factum fuiſſe, Thomaſinus in Elogiis par. 11. pag. 305. memoratur. Quam ob rem Sixto V. tunc temporis in Petri Cathedra ſedenti, apprimè dilectus, Collegio D. Bonaventurae, cui tantum graviores Relligioſi adſcribebantur, is quoque ſuperioribus renuentibus Pontificis juſſu, adlectus eſt, ubi antè vigeſimum primum ſuae aetatis annum Doctoratus lauream adeptus, breviter Scotum, & D. Thomam, quos in propoſitiones totos digeſſerat, expolire, ac in lucem mittere, ni morte praeventus eſſet, moliebatur; Opus verò ſic in titulo videbatur: *Propoſitiones Paralellae S. Thom. Aquin. & Scoti comparatae, examinatae, cribratae &c.* teſtes ſunt ultra Thomaſin. loc. cit. Fr. Joannes Franchinus in Biblioſophia Script. Franciſc. Convent. fol. mihi 592. & 597. Theulus in Triumph. Seraphic. & Paullus Phreher a Norimberga in Theatr. Viror. eruditione claror. to. 1. par. 1. ſect. 111. pag. 263. 95. Demum Roſiliani propè Barium Aquavivorum Principum precibus praedicans, ſtudii labore, eloquentiae exercitio, ſacri Jejunii macie, vigiliarumque nimia tolerantia, Anno MDXCI. è vivis demptus eſt. Gracilis erat, juſtae ſtaturae, coloris ſubfuſci, nigro capillo, cavis temporibus, gratioſo, & amabili vultu, ac moribus correctiſſimis, ut ex ejus effigie a Tomaſin. loc. cit. relata, & apud Fratres Conventuales Taleacotii aſſervata, ſatis manifeſtum eſt. Hujus autem mortis, multi doluere, ut Cardinalis Montelparus, Aſcanius Columna, & Bellarminus nondum inter Purpuratos adſcriptus, è

So-

Societate Jesu recolendae memoriae, & Vir indicibili scientia, atque optimis moribus praeditus, haud Mundo ignotus: quinimo non tantum enunciati clariores Viri, sed etiam Baronius, & Sarnanus illius ingenio, mirè delectabantur. Iisdem quippe, atque Cardinali Alexandrino Familiaris extitit, necnon Altemps, atque Montalto Cardinali Peretto, ut Thomasinus loc. cit. ac pag. 310. & 311. infrascriptum illius referens Epitaphium, testatur.

Paulus eram, cui progenies dedit Argola nomen
A quo, sed nomen non minus ipsa tulit.
Ingenii jaceo flos ipsa in flore juvente:
Da cineri flores, qui legis ista meo.

Rursus hi alii versus etiam sequi videntur, a Prospero Argolo elucubrati.

Attigeras obita nondum trieteride quinta
Prima Juventutis limina Paule pede.
Cum cadis, & Sophiae tecum caecidere, ruitque
Cura boni, recti gloria laudis apex.
Intereaque tuae narratur mortis Origo,
Te Vigilem studiis incubuisse nimis.
Argi nomen habes, nec defuit exitus: Argo
Mercurius nocuit, Mercuriusque tibi.

Andreas Argolus, Eques.

Andreas Argolus fuit Mathematicus professor, ac Scriptor omnibus notus, cui Leo Allatius enciclopedicus Vir, sequentes versus graeca lingua misit, a Fran-

a Francifco Lucido latinè redditos, & relatos ab eodem Allatio de Apib. Urban. pag. 30.

Sunt geminae aſtrigero ſiſtunt, quae ſemite Olimpo
Ulla, nec ad Superos quae ferat eſt alia
Mollem, Prutenicam dicunt, quam nomine doctus,
Indoctuſque ſubit, quos ſua palma manet.
Altera difficilis quondam monſtrata Tychone,
Haud ulli eſt hominum munere trita Deum.
Prutenicam ingrediens fauſto pede, primus adauxit
Argolus invidiae pabula triſtificae.
Nunc autem meliora edens ductore Tychone
Explicat ambiguum, molleque reddit iter.
Hinc adeo patefacta via eſt, ut nemo per altum
Ætera non Superum tentet adire Domus.
Nemo vagos meditans curſus, ſtabileſque recurſus
Non etiam certas videat ephemeridas:
Atque canat ventura ſimul, ſed nobilis ante
Incedens caetus Argolus unus ovat.
Utilior multo mortalibus iſte, Pelagis
Quam Pallas, Phrygibus Mars, Thetis ipſa Jovi.

Elaboravit, & in lucem miſit Tabulas primi Mobilis. Tabulas ſecundorum mobilium ſecundum Tychonis hypotheſes. Ephemerides ad longitudinem Almae Urbis ab Anno MDCXI. uſque ad MDCXXI. ex Prutenicis Tabulis ſuppotatas. Novas Coeleſtium motuum Ephemerides ad longitudinem Urbis ab anno MDCXX. Aſtronomicorum libros tres. Problemata Aſtronomica: Commentaria in Elementa Euclidis, Catholicae, & probatae Aſtronomicae

micae Epitóme: Ephemerides Copernicae ab anno M DC XI. ad M DC XX. & ab anno M DC IX. ad M DC XI. completum. Ephemerides Tychonicae ab Anno M DC. ad M DC XX. & ab Anno M DC XL. ad M DC LX. Commentaria in libros quatuor Ptolomei cum Textu Graeco, & Latino. De novis stellis nostro Ævo genitis, aliisque Phaenomenis. De diebus criticis, & decubitu Egrorum, Practicam Medicinalem. Isagoges, & Canones absolutissimos Praecepta omnia Astrologiae complectentes. Is etiam in Patavina Urbe Astrologiae publicus Professor eluxit, propterеaque a Serenissima Venetiarum Republica, Sancti Marci Stemmate, Eques factus est. Innumeri ferè sunt tanti Viri laudatores.

Joannes Argolus.

Ex hac eadem clara familia, Jo. Argolum habemus ejusdem Andreae Filium, qui J. U. D. in Gymnasio Bononiensi humaniores literas professus, posteritati publicè commendavit -- *L'Indimione Poema* Ad Excell. D. Philippum Columnam. Interamnae apud To. Huer. Anno M DC XXVI. 14. *Della Bombace, e Seta Idilio Trasformationi Pastorali* Ad Mauritium Card. de Sabaudia, Romae M DC XXIV. in 12. Latinè verò *Epitalamium in Nuptiis D. Taddei Barberini, & Annae Columnae, Romae apud Impressores Camerales* M DC XXIX. in 8. Endimionem, Poema, teste Allatio de Apibus Urbanis pag. 144. non plus an-

annos ſeptendecim, natus ſeptem menſium ſpatio confecit; Vulgavitque *Notas in Panvinium de Ludis Circenſibus*. Noviſſimè editas Patavii Typis Petri Mariae Frambotti Anno MDCLXXXI. in fol. *Jatrolauream Gabrielis Naudei Pariſini a Leone Allatio Graeco carmine inauguratam latinitati ab eodem donatam*. Elucubraverat inſuper uti legitur in Opere inſcripto: le glorie degl'Incogniti pag. 192. ubi ejuſdem quoque effigies. *Vitam Columellae. Vitam Curtii Ruffi. In Authorem ad Herennium Animadverſiones. Philippicam Ciceronis nomine in M. Antonium. De Aqua Martia Libellum. Commentaria in Tacitum. Notas in Juvenalem, & Perſium -- Indagines, ubi expunctiones Authorum, & eorum mendacia continentur. De Armamentario Navali Veneto Poemation. De ſtirpe Neptuni, vulgo Spoſalitio del Mare Poemation. De Pegmate ſubitaneae navis Poemation. Epulas Principis Elegias. Epigrammata. De Caede Neronis. Suaſoriam militum ad Alexandrum Magnum ne intret Oceanum. La Diſcordia Petronio, Sonetti, Canzoni, e Madrigali* -- Quae etiam omnia fuſiùs refert Carolus Carthar. in d. ſyllab. Advocat. Conſiſt. pag. 120. lit. A. B. C. & pag. 121. & Leonardus Nicodem. Adden. ad Topp. pag. 10. & 11. Joannes Fratrem habuit J. C. Sixtum, qui Eccleſiae Carmignani Patavinae Dioeceſis, Rector praefuit.

Gaſpar Argolus.

Hic Advocatus Conſiſtorialis emicuit, Vir do-

ctissimus, & probus, qui Romae maximam ingenii opinionem excitaverat: De ipso tractat Carth. in Advocatorum Consistorial. syllabo pag. 120.

Prosper Argolus, & Paullus Eques.

Hic politioris literaturae cultor egregius, in summam Inimicorum incidit invidiam, quapropter immerito molestiis, carceratione, ac injuriis diu vexatus, incommodum sanè magnum subiit. At Virtute, prudentia, constantia id evasit, ex judicio, quo assolutionem cum gloria adeptus fuit. Opus celeberrimum composuit -- *L'Origine di tutti i Titoli di Prospero Argoli, dilucidata da' suoi manuscritti dal Dottor Antonio Checchii*. Quod opus M. S. apud dictum Checchium Eruditum Virum Interamnensem, Romae nunc asservatur. Obiit Prosper Romae, cujus ossa jacent in Ecclesia Sanctae Mariae de Monteronis, in Regione Sancti Eustachii, ubi perpetuam Cappellaniam sibi, posterisque erexit, & dotavit, hoc epitaphio eidem ab eruditissimo, doctissimoque Equite Prospero Mandosio elucubrato, & ibidem posito.

D. O. M.
Prospero ex prisca, ac Nobili
Argolorum familia, Equitis
Andreae Viri celeberrimi
Filio non degeneri
Cum ingenio, tum prudentia,
Tum vitae integritate clarissimo

Po-

Politiori Litteratura laudabiliter exculto
In prosperis aequè, & adversis
Immutabili constantia probato.
Qui sic vivens ita moriens
Pietatem non mediocrem
Erga Deiparam praebuit,
Spectabilem Tumulo sibi Electo
In isto Parrochiali Templo
Eidem B. V. Consecrato
Vbi perpetuam Cappellaniam
Erexit, & dotavit.
Vti constat ex Instrumento
Apud Pacichellum Not. Cap.
Die Decimatertia Novembris
MDCLXXVII.
Obiit Anno aetatis suae LXXII.
Josephus Argolus Nepos & Haeres
Moerens P.

Paullus Argolus Eques Militiae Jesu Christi, Vir prudentia, morum comitate gratus omnibus, rebus in agendis dexteritate praeditus summa, denatus est Anno MDCC. . . . .

Fr. Agabitus Angiolellus de Taleacotio.

Fuit hic Relligiosus Ordinis Minor. Conven. S. Francisci, qui multa Opuscula scripsit, haud tamen edidit, Vir doctissimus, Romae Procurator Generalis totius Ordinis, etiam perorasse fertur coram

Imperatore Carolo V. tunc Romae degente, ut exinde Neapolim peteret, a quo perpetuum salis munus in Regno Neapolis pro Relligione ab eodem Imperatore obtinuit. Fuit Theologus, Philosophus, & Concionator optimus; Vitam illibatam gessit, nigri capilli, coloris subfusci fuit, & scientia, virtuteque clarus Anno M D XLV. decessit, testis est M. Phoebonius in Vita B. Thomae Celanensis pag. 64. & 65. & in Ecclesia Sanctorum XII. Apostolorum Urbis resurrectionem expectat.

Franciscus Resta.

P. Franciscus Resta Clericus Regularis Minor Terrae Talleacotii, genere clarus, pietate, ac prudentia clarior, eruditione verò clarissimus fuit. Hic a Francisco Maria Secundo, Urbini Duce Sexto, & ultimo, Principe optimo, celeberrimae Bibliothecae, quam ipse, ejusque praedecessores magnis efformaverant sumptibus, Praefectus designatus, in ea assiduo studio adeo doctus evasit, ut postea in Romano sui Ordinis Collegio, Philosophicas, Mathematicas, Theologicasque disciplinas, summa cum laude docere potuerit.

Ibidem eximiam Metheorologiam de igneis, aereis, aqueisque corporibus composuit, quae selectissimae eruditionis Fodina meritò dici potest. Opus hoc prodiit in lucem Romae anno M DC XLIV., ac in ejus laudem

dem Illustrissimus Dominus Jacobus Pedecinus, sequentia scripsit.

PATER RESTA CLERICVS MINOR
ANAGRAMMA
RARA LVCE SCRIPSIT METEORA
TETRASTICON

Quid Mare, quid Coelum; quid possit fervidus ignis
Haec sanè est multis scribere cuncta datum
Cuncta datum est multis confusè scribere RESTÆ
Est tantum RARA scribere LVCE datum.

Haec praecitatus Illustrissimus, & Eruditissimus Auctor, de Opere Patris Restae, qui tot praeditus fuit eximiis dotibus, ut sui Ordinis Secretarius, & Procurator Generalis, necnon Sacrae Indicis Congregationis Consultor esse meruerit, hisque in muneribus ejus prudentia, & scientia summopere enituere.

Viri hujus eximii vitam eruditè, ut assolet, scripsit P. Clemens Pisellus in historia suae Congregationis libr. 2. cap. XXII., ubi multa de illo refert lectu dignissima.

Romae in ingressu domus S. Laurentii in Lucina, ubi animam Deo reddidit, ejus imago conspicitur, sub qua haec leguntur.

FRANCISCVS RESTA C. R. M.
Absolutissimus Meteorologiae Commentator
Contulit Philosophiae splendorem
Vtrique nunquam satis laudandus
Sacrarum Vrbis Congregationum studiosus Consultor

Si-

Sibi tamen ſanctiorem vitam ſapientius conſulens
Obiit Romae die 3. Maii Anno 1649.

Joannes Franciſcus ejuſdem Cognomenti, & loci U.C.J. nunc Magnae Curiae Vicariae Neap. Judex, vivit ſolertia, atque vigilantia in cauſſis praeſtantiſſimus, necnon Vincentius etiam U.C.J. rebus in agendis dexteritate praeditus, quem Auditoratus munere meritò Columnenſes exornarunt, quo ſanè munere alibi etiam decoratus fulſit a Principe Sancti Boni Ferdinandus Reſta, Vir aeque dignus laude, & honore.

Fr. Joannes Tudonus.

Fr. Joannes Tudonus è Minor. Convent. Sancti Franciſci, Patria Taleacotiana, ſive, ut ferunt, Aveanenſi, Commiſſarius, Concionator, & Magiſter celebris in Sardinia fuit; Cujus nepos nomine Joſeph J. U. D. in Alma Urbe, nunc ſolertiſſimus Cauſſarum Patronus, omnium ferè amorem adeptus eſt; quem propterea ob noſtri erga ipſum amoris notam, inſertum hic eſſe voluimus.

Joannes de Grandis.

Joannes de Grandis Avus Maternus noſtri hiſtorici Phoebonii, & Patria Taleacotiana, Tractatum edidit de Bello Exulum, ubi de modo procedendi brachio militari adverſus Exules, & de Magiſtratibus, cum additionibus Thori, in fol. Neap.

MDCLIV. & MDCLXIV. teste August. Fontana in Amphitheatr. Legal. part. 1. col. 441. necnon obiter Phoebon. histor. Marsor. libr. 1. cap. XI. circa finem.

Franciscus Berardus Capotius Cuccinus.

Hic refertur a Tarquinio Gallutio Sabino in Elogio in principio Operis infra citandi, quod sic in exordio est. *Patieris opinor Urbs Roma pauca me tecum hic proloqui &c.* Qui tamen corrigendus in eo, quo dictum Franciscum Romanum fecit; nam is non tantum Marsorum aliquot Oppidorum Baro fuerat, sed etiam Civis Taleacotianus, etsi ejus Pater, Romanorum Cuccinorum, Capotiorum Nobilium Petri Matthaei de Albertonibus, praeclaris Familiis, & communione ornatus esset, ut inter alios M. Phoebonius hist. Mars. lib. 1. cap. XI. in fine scripsit, ac Nicol. Toppius in Biblioth. Neapolit. pagina 89. his verbis: *Francesco Capotio Cuccino de' Conti Berardi, Colonello per lo Senato Romano, Nativo della Terra di Tagliacozzo &c.* Is itaque è Taleacotio puer discessus, Romamque profectus, inter Nobilium commercium admissus, ob suos urbanos Consanguineos, termes ingenuus, omnino magnus, altus animus, aviti decoris, atque domesticae laudis apprimè tenax, S. P. Q. R. Militiarum Praefectus, sive Colonnellus perpetuus fulsit. In lucem edidit Italicè hoc opus *L'Agrippina minore, e mutazione dell' Imperio*

rio de' Primi Cesari in 4. teste Toppio, aliisve passim, Venetiis apud Junctas, & Babam ann. MDCXLVII. Meminit etiam ipsius eruditissimus, ac doctissimus Eques Prosper Mandosius in Bibliotheca Romana centur. II. nu. 90. ubi dicit, quod etiam composuit sequentia Opera, quae M.S. sunt apud Berardum filium, videlicet. *La Storia della Guerra di Urbano VIII. con il Duca di Parma &c. La Guerra della Valtellina. Racconto della Famiglia de' Conti Berardi. La Dama d'Italia ambita da molti, e goduta da pochi. Osservazioni di Stato nell'alterazioni di Napoli del* 1647., *e* 1648. *Lettere discorsive dirette ad un' Amico, concernenti le materie del Conclave di Papa Urbano VIII.* -- Et alia multa praecipuè ad historicas res pertinentia. Mortalis esse desiit Romae, Anno Virginei Partus MDCLV: & in Ecclesia, quae Cruciferorum in Urbe dicebatur, sepultus est. Laudatur etiam a quibusdam aliis a Mandosio loco cit. relatis.

Gaspar Roscettus.

Hic etiam de Taleacotio Philosophiae, & S. Theologiae Doctor, fuit Canonicus S. Angeli in Foro Piscium Urbis, ediditque Opusculum in 4. De spiritualibus Creaturis tractantem, idest, de Sanctorum Angelorum Hierarchiis, de Daemonibus, & de Anima separata, ex pluribus Sacrae Scripturae voluminibus, & SS. Patrum accumulatum; Romae apud Manelphum Manelphi, Anno MDCXXXIX.

Vin-

Vincentius Capotius.

Vincentium rursus ex familia Capotia è Marsis, Taleacotio scilicet oriunda, itemve Romana ob incolatum facta inserimus, qui S. P. Q. R. Conservator fuit, ut ex quadam Inscriptione à nobis diligenter expiscata, omnibus liquido patet.

Inscriptio autem asservatur Romae, in una ex Columnis in Capitolio positis, sub ea via, quae ad Palatium Excellentissimi Ducis Caffarelli perducit, cujus hic tenor est.

S. P. Q. R.
Columnam Milliariam
Primum ab Urbe lapidis Indicem
Ab. Impp. Vespasiano & Nerva
Restitutam
De Ruinis Suburbanis Viae Appiae
In Capitolium transtulit.
Auctoribus
Antonio Maccarotio de Leonibus
Julio Gualterio } *Conservatoribus.*
Vincentio Capocio
Horatio Muto Priore.

Eadem prorsus Inscriptio habetur in Atrio Palatii Conservatorum Urbis, propè Capitolium, & Sepulcralia Monumenta Alexandri Severi Imperatoris.

Franciſcus Leoni.

Franciſcus Leoni ex principalibus tunc Taleacotii familiis, quae familia poſtmodum Sublacum translata eſt, natus die 3. Decembris MDLXXXIII. Societati Jeſu ſe injunxit, aetatis ſuae XVIII. die 7. Januarii MDCVIJ. ubi omni literatura, & morum candore expolitus, vota 4. nuncupavit. At obiens, multos Sermones, & Conciones reliquit, magnaque ſui nominis fama, ſuo munere functus eſt. Ex Archivo Romano Soc. Jeſu, & ex P. Petrantonio in Latii deſcriptione M. S. luci evulganda, hanc habuimus notitiam.

Admirabilis ſanè videtur Gaſpar Taleacotii, qui aſcitios naſus reſtituere valebat. Quum igitur alicui celatus erat naſus; quibuſdam adhibitis ſecretis, ac ſignato uſque ad ſanguinis effuſionem brachio, cum quo per quadraginta dies, haud diſcretus ſiſtere debebat, invaleſcebat. Homo quidem, hac in arte ſingularis, excellenſque fuit, juxta Michaelem Etmuler. tom. 1. Inſtitut. Medicar. Terapeuſis folio mihi 326. circa med. claſs. 4. ſect. 11., ubi caſum cuidam Gallo eventum, & a praedicto Gaſpare ſanato, refert; Philoſophus, & Medicus praeclariſſimus micans, tunc temporis libros duos edidit de Curtorum videlicet Chirurgia per inſitionem, Venetiis apud Robertum Majettum MDXCVII. in fol., in quibus ea omnia, quae ad Chirurgiae, narium, aurium,

ac

ac labiorum, per insitionem restaurandorum, tum theoricen, tum practicen pertinent, tractantur.

Attamen, ut veritati occurras, veramque Patriam ejusdem scias, vide dictum Opus, necnon Hieronymum Ghillinum in Theatr. homin. Liter. tom. II. fol. 105. Joannem Antonidae Vander Linden de Scriptis Medicis, Joannem Antonium Bumaldum in Bibliothec. Bononiensi, Joannem Nicolaum de Pasquale Alidosi in Opere: Li Dottori Bolognesi di Teologia, Filosofia, Medicina, ed Arti Liberali pag. 111. & alios.

Philippus Scacchus, & Joannes quidam.

Philippus Scacchus de Taleacotio celeberrimus Veterinarius, sive vulgò Marescalcus, praelo evulgavit quatuor libros de Arte Veterinaria tractantes, Paduae apud Petrum Paulum Tozzium in 4. Anno MDCXLVI. teste Nicol. Topp. in Biblioth. Neap. pag. 86. Cujusdam denique Joannis de Taleacotio, Pictoris suo tempore Romae egregii, memoria mihi aliundè accessit, immò hae ibidem extant in Ecclesia S. Mariae de Aracaeli, & in Altari S. Annae Excellentiss. Ducum de Cesarinis a nobis etiam fortuitò comperta, & hic attrito ordine, sequentibus paucis literis relata.

Pinsit me Joannes
De Taleacotio C. P.

Joannes Fantotii Eques.

Hunc ſolùm innuo, quum ex privilegiis exhibitis, equeſtri Conſtantiniana Militia decoratum, tantùm legerim. Obiit Taleacotii, ubi natus fuerat Anno MDC........ Fuerat Vir aeque morum probitate, & gravitate ornatiſſimus.

Joannes Vetulus.

Joannes Vetulus de Curcumello nobilis Marſus, doctiſſimus Vir, immo admirabili facunditate, & ſolertia praeditus, Vergilio Urſino, tunc Taleacotii Duci percarus, ad Rempublicam Florentinam pro arduis peragendis negociis ab eodem, anno Chriſti MCDXCIV. teſte Phoebonio hiſt. Marſor. pag. 195. Orator miſſus eſt, cujus familiam in pag. 116. ſuperiùs adnotavimus, & commendavimus.

Andreas Latus, Eques.

Andreas autem Latus de Cappadocia Marſorum, ex notitiis habitis Poeta clarus, & ſub Clemente VII. Auratae Militiae Eques fuit, ex privilegio, penès Fratres Conventuales S. Franciſci de Taleacotio aſſervato, mihique exhibito, manifeſtum venit.

Alii etiam ſimilis praeeminentiae in Marſis fuere, quorum memoria vetuſtate, perempta eſt.

Joan-

Joannes a Cucullo.

Hinc non minori fortaſſe obſervatione dignus videtur, optimus Vir Joannes a Cucullo, qui ex Coeleſtinorum illuſtribus, haud inglorius è vivis exceſſit; Totius Ordinis Generalatum Anno MCCXCIX. ob inſignes ſuas virtutes aſſequutus, clar. mem. Cardinali Thomae de Ocra dilectiſſimus extitit, ut in d. Marſor. hiſtor. pag. 276. habetur. Vir ſanè doctiſſimus, & clariſſimus omni praeditus ſcientia, honeſtate, ac decore.

Anicius de Carrito.

Carritum ſanè incultum, aſperumque Oppidum, ſupra Piſcinam ſitum, mentione dignum eſſe videtur ob Anicii de Carrito ſtrenui militis praeſtantiam, qui partes Ludovici II. Andegavenſis ſectatus, a Joanna II. Ladislai Regis Sorore Anno M CD XIX. bonorum, vitaeque praeſcriptionem, una cum Henrico de Henricis, & Raynaldo Pauluccio paſſus eſt. Anicius autem glorioſus fuiſſet, ni proprium ſplendorem rebellionis exceſſu, denigraſſet: In hoc tamen commendandus, quod proprio facinore, ut Cyrillus Annal. Aquil. lib. v. & Pandulphus Colennucius in Comp. libr. v. ſcripſere, Patriam illuſtravit.

Ber-

Bernardina Caraptula.

Inter hactenus ex priscis hausas notitias, attrito hoc ordine Caraptolorum progeniem in Alba illustrem, Berardorumque Comitum Celani Consanguineam, mox deletam, adnotamus, cujus linea morte Bernardinae probatissimae Matronae, ut Scipio Casella in familia Caraptolorum, & M. Phoebonius histor. Marsor. pag. 55. dixerunt, extincta remansit.

Joannes de Alba.

Quid verò potissimum admiremur generis, an virtutis supra mortales praestantiam? Utraque sanè digna, Lectoris ingenium occupat in Joanne Albensi Regularis Observantiae S. Francisci, qui omnes partes boni, piique Superioris, teste Luca Waddingo de Scriptoribus Ord. Minor. fol. 180. ex variis locis Sanctorum Patrum, Jurisque Canonici Collecta, versu explicavit hexametro, cujus quidem manuscriptum apud ipsum adservatum fuisse, Waddingus loc. cit. expressit; Opusculum sanè ita in exordio erat.

Qui regis Officio fratres, te scire memento.

Fe-

Felix Nola.

Felicis autem Nolae de Alba, in Marſorum hiſtoria fol. 58. perennis memoria emicat: ex documentis enim patriciis, aliiſve conjecturis a nobis obſervatis, hujus virtutis claritatem inſpeximus, licet hoc etiam omnibus innoteſcere planum ſit, quod is Author fuit Rethoricarum directionum, Mediolani typis editarum per Philippum Marinum Bibliopolam, Anno MDCXLV. in 8.

Joannes Alter.

Joannes alter, etiam de Alba, adnotatus reperitur in famigerato Opuſculo, cujus eſt titulus *Les Provinciales ou Lettres eſcrittes par Lovis de Montalte* Epiſt. VII. pag. 148. ibi -- *Monſieur Apres avoir appaiſe le bon Pere dont j avois un peu trouble le diſcours par l'hiſtoire de Jean d'Alba*; Et hiſpanico Sermone -- *Señor mio la hiſtoria de Juan de Alba havia ſacado de ſus juicios al buen Padre, y deſpues &c.*

Jacobus Henricus.

Hic etiam de Alba Marſorum poſt Religionem profeſſam, exinde Januenſis Alumnus factus, & Cuſtodiae Aſtenſis Ordin. Min., compilavit per quaeſtiones, & Concluſiones libros omnes Philoſophiae, & Re-

Regi Siciliae, & Neapolis Roberto, dicavit. Floruit circa annum MCCCXL. Waddingus testis est de Script. sui Ordinis fol. 183.

Bartholomaeus Eques, & alter.

Bartholomaeum denique non de Bisenti, sed de Bisignia Oppido, Equitem, & Magistrum rationalem Anno MCCCXLIV. viventem, memorantur Lucas Wadding. tom. III. Annal. fol. 310. & Toppius in Biblioth. Neap. fol. 37. Cui sanè adjungendus est Berardus a S. Donato, qui illius Baro fuerat, clarissimus, & probatissimus Vir a Phoebon. loc. cit. fol. 118. relatus.

Simon, & Crescentius Barones.

Simonem verò, & Crescentium de Capistrello, parvo Oppido, hujus Loci, & Soae, Sparnasii, Visinii, Castuli Archipretae, atque Collisasinii Barones, scientiisque insignitos loc. cit. fol. 125. relatos, inserimus: Quaque occasione etiam Abbatem Baldum a Paterno, tantum nominatum esse velim, quum illius mentio, sequenti Inscriptione olim posita, penès dirutam Ecclesiam Paterni, in d. Marsor. histor. pag. 166. habeatur.

Anno

Anno Dom. MCCV. Indict. II.
Ego Abbas Baldus
Filius Alberti Joannis
Salvi de Paterno
Hoc opus a fundamentis fieri feci
Manibus Magistri
Joannis Guarini, & Petri.

Antonius Casalis.

Haud inferiori commendatione inter celebratissimos Marsorum Viros, infrascripti Malleanenses Marsi, & non Sabini (quia etiam apud Sabinos Malleanum reperitur), enumerandi mihi videntur. Malleanum, sanè, sive melius Maglianum Oppidum, in deliciosa planitie prope Albam positum, hos habuit Viros illustres, nimirum Antonium Casalium ex Ordine Coelestinorum Abbatem, qui novam Jerusalem, seu Sacram Basilicam Bononiensem typis evulgavit, hoc titulo.

La nuova Gerusalemme, detta la Sagra Basilica di S. Stefano di Bologna, Istoria, & Osservationi, in Bologna per Nicolò Tibaldini 1637. *in* 4. Testes sunt, Toppius in d. loco pluries citat. pag. 26. & Phoebon. lib. III. pag. 226.

Philippus Guadagnolus.

Philippus Guadagnolus, Clericus Regularis Minor, ejusdem Terrae Malleani, Dioecesis Marsicanae, Provinciae Aprutinae ortus, ut ipsemet fatetur in formula professionis, quam Romae in Ecclesia S.Laurentii in Lucina Anno MDCXII. die 31. Maii solemnitèr emisit, morum probitatè, ac summa eruditione insignis fuit; tot enim scientiarum, & linguarum exactam peritiam habuit, ut a primis subsellii viris Encyclopaedicus, & Polyglottus dici meruerit. De quacumque facultate, sive Philosophica, sive Mathematica, sive Theologica, & de quacumque re, sive sacra, vel prophana eloqui, & sermocinari jussus, illico, absque ulla praeparatione, adeo doctè, eloquentèr, clarè, ac diffusè Etrusco, Hispano, Gallo, Latino, Graeco, Hebraico, Chaldaico, Syriaco, Persico, & Arabico idiomate differebat, ut crederes eum toto vitae tempore laborasse, in illo solo discursu concinnando, in cujus efformatione, nec horae semiquatrantem impenderat.

Raphaeli Aversa, Emanueli de Avila, & Joanni de Guevara Hominibus doctissimis, quos in rebus Theologicis, ac Mathematicis, Magistros habuit, par in eisdem rebus evasit, eosque in Ecclesia, doctis voluminibus, gloriosisque laboribus illustranda, praecessit. In Arabicae autem linguae peritia eundem Praeceptorem Franciscum Martellottum Vi-

rum

rum celeberrimum, qui in ejuſdem linguae eruditione, Orientalibus ipſis admirationi erat, longè ſuperavit; adeout, cum huic praedictae linguae Arabicae inſtitutiones, juſſu Pauli V. Summi Pontificis elaboranti, mors immatura ſupervenifſet, ipſe ab eodem Summo Pontifice, fuerit ad tale opus perficiendum deſtinatus, illudque feliciter ad finem perduxerit Anno MDCXX., ex quo, per Urbem, & Orbem, apud prima Sapientum Capita, in tanta exiſtimatione haberi caepit, ut cum paullò poſt Epiſcopi, & Chriſtiani Orientales, Arabicam Sacrae Scripturae verſionem, ab Apoſtolica Sede peterent, cumque talis verſio de novo facienda eſſet, ipſe ab eadem Sancta Sede, id ſummopere probantibus ipſis Epiſcopis Orientalibus, quibus notiſſimus erat, ad illam conficiendam, jure meritò delectus fuerit.

Opus hoc verè magnum, quod anno MDCXXII. gloriosè incaepit, poſt annos viginti ſeptem aſſidui laboris, feliciter abſolvit, ut ipſemet fatetur in libro, qui inſcribitur *Conſiderationes adverſus Mahomettanos*, in quo Eminentiſſimos Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Cardinales ſic alloquitur -- Jam Sacro Eminentiarum Veſtrarum Senatui, poſt vigintiſeptem annorum indeſidentes labores, ab anno MDCXXII. uſque ad praeſentem MDCIL. noſtris Vulgatis Latinis Bibliis Arabicam verſionem, ad Veſtrae juſſionis imperium per me elaboratam, & jamjam omnibus numeris abſolutam, & integrè excuſam offero; ſicut Apologias Latinas, & Arabicas, &

Arabicae linguae institutiones, & alia meae servitutis obsequia jampridem obtuli. Haec ille, quae non obscurè confirmat Franciscus Gherius de Sotiis, eruditus Doctor Perusinus in Indice Tribunalium, Congregationum, aliorumque Congressuum, qui in Urbe fieri solent, edito Romae ex Typographia Reverendae Cam. Apostolicae anno M DC XLIV. in cujus pag. 9. loquendo de quadam Congregatione, in qua P. Guadagnolus suae istius Arabicae versionis, coram viris doctissimis ab initio, usque ad finem rationem reddidit, ait -- Arabicae linguae Congregatio fit bis in hebdomada diebus Martis, & Mercurii, hora destinanda ab Eminentissimo, & Reverendissimo Domino Cardinale Pallotto, in ejus aedibus coram Eminentia sua Reverendissima, super traductione Bibliae Sacrae, in linguam, & sermonem Arabicum, intervenientibus his.

Reverendissimo Magistro Michaele Mazarino Sacri Palatii Apostolici Magistro.

Magistro Hyacinto Serronio Socio Magistri ipsius.

Magistro Hyacintho Lupo.

Magistro Josepho Maria Avila.

P. Cornelio a Lapide.

P. Joanne Baptista Ferrario.

P. Ignatio Lomellino.

P. Athanasio ChirKer.

Magistro Jacobo Carmelita.

Patre Augustino Carmelita Discalceato.

Domino Abramo Lectore.

Do-

Domino Joanne Riva Lectore.
Domino Joanne Baptista Joana.
Magistro Bonaventura Malvasia.
Patre Philippo Guadagnola Clerico Minore, qui summa cum laude substinet pondus reddendi Bibliam in dictum sermonem ab Anno M DC XXII. Hucusque praecitatus Gherius, in cujus verbis primò observandum est, qua nota Patrem Guadagnolam distinguat ab aliis viris doctissimis, deinde pro anno MDC XXIII. ponendus est M DC XXII. quo P. Guadagnolus, ut constat ex dictis, Arabicae versioni manum imposuit.

Hujus laboriosissimae versionis, tertium, & ultimum volumen, uti constat ex Diariis manuscriptis authenticis domus S. Laurentii in Lucina, ex quibus plura desumpsimus, idem P. Guadagnolus die 25. Maii anno M DC LV. Alexandro VII. Summo Pontifici, propriis manibus obtulit, illudque cum aliis duobus ejusdem Operis voluminibus, Romae ex Typographia Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, in lucem cum hac inscriptione prodiit.

Biblia Sacra Arabica, Sacrae Congregationis de Propaganda Fide jussu edita, ad usum Ecclesiarum Orientalium, additis è regione Bibliis Latinis Vulgatis.

Edidit praeterea idem Pater aliud eximium Opus ob sequentem caussam. Scripserat devotus quidam Hispanus librum, fidei mysteria continentem, cui praefixerat titulum *Speculum verum ostendens*, contra quem nobilis quidam Persa, alium composuit, cujus

jus titulus erat, *Politor ſpeculi*, & in ejus fine appoſuit ſequentia verba: *Reſpondeat Papa Romanus*. Liber hic, Perſica lingua conſcriptus, Anno MDCXXV. Romam pervenit, ſedente Urbano VIII. Pontifice, qui Patri Guadagnolo, Orientalium linguarum peritiſſimo, reſpondendi onus impoſuit. Reſponſionem hic elaboravit tanta felicitate, ut in opere tam difficili, ne verbum quidem ex ejus calamo exciderit, quod mutare, vel delere debuerit. Eo completo, ſummo gaudio a Pontifice praeſertim excepto, ac ad Perſas miſſo, brevi in manus Politoris, cui directum erat, pervenit; librum ille ſeriò legit, ac in ejus lectione veritate coactus, Mahometis nefaria lege ejurata, baptiſmoque recepto, ex fidei impugnatore, in ejus acerrimum Propugnatorem, ac Praedicatorem mutatus, brevi multa Infidelium millia, ſolus ipſe ad fidem perduxit. Pontifex his auditis, Patris Guadagnoli opus, in Vaticana Bibliotheca reponi, ac Latinè, & Arabicè ſuis expenſis typis demandari juſſit, ut, & factum eſt, ejuſque Authori, pro tanto opere, ore proprio gratias egit.

Ut melius innoteſcat ejuſdem operis excellentia, aliqua ex multis, quae in ejus laudem inſignes protulere Scriptores, Patri Guadagnolo contemporanei, Ordine Chronologico, hic ſubiiciemus.

P. Laurentius de Aponte Vir piiſſimus, atque doctiſſimus tomo I. Commentariorum in Evangelium S. Matthaei, edito Lugduni Anno MDCXLI. in fol. adnotatione morali 20. numero 25. in ſolutione

Bi-

Biblicae cujusdam difficultatis, ait -- *Ad hanc difficultatem solvendam non multum immorarer, si tantum cum Catholicis mihi agendum esset; at quia cum haereticis, & Mahometanis res est nuper enim in Apologia omni exceptione dignissima, quam ex nostris P. Philippus Guadagnolus contra illos effecit, & quam pro dignitate in Vaticana reponi jussit Summus Pontifex Urbanus VIII. suisque sumptibus typis mandari, hunc locum illos nobis objectare reperi, ad instar Manichaeorum de veritate dubitantium Evangeliorum; ideo opere pretium duxi penitus rem hanc exagitare* -- haec P. de Aponte.

Dominicus Macri, Vir eruditissimus in libro, qui inscribitur -- Apparentes Sacrae Scripturae contradictiones, loquendo de quadam difficultate Capitis primi Evangelii secundum Matthaeum, ait -- *Hanc difficultatem nuper Christianis objecit Ahmed Persa in suo libro inscripto Politor speculi, contra quem, Apologiam eruditè, ut assolet, scripsit P. Philippus Guadagnola, Clericus Regularis Minor, linguae Arabicae Professor egregius, ac in nostra Congregatione meus Collega* -- haec Macri.

Thomas Hurtado in eruditissimo volumine Resolutionum Ortodoxomoralium, edito Coloniae in folio Anno MDCLV. pag. 309. ait -- *Cum, ut refert historia Carmeli Discalceatorum Patrum tomo* 1. *cap. ultimo in Civitate Aspan Regni Imperatoris Persiani, liber, a Patre quodam Hispano conscriptus, manibus Mahometanorum tereretur, cujus titulus erat, Speculum verum ostendens, eo lecto a nobilibus, & doctis illius secta*e,

ctae, quae gloriatur contra Turcas non armis, ſed ratione, Alchoranum ſuum defendere, quidam illorum non ſpernendus ingenio alterum compoſuit, cui titulum poſuit Politor Speculi, & verſus finem appoſuit, Reſpondeat Papa Romanus. Delatus eſt liber ad Patrem Priorem Conventus illius Civitatis, & ejus diligentia miſſus eſt ad Curiam Romanam, Anno milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo quinto, tempore Urbani VIII., & ego ibi eram, & fui Conſultus, an conveniret Politori reſpondere, fuerunt enim non pauci, neque ignobiles, qui parvipendendum Politorem dicebant, at vicit major pars, convenientem fore reſponſionem exiſtimans, ſed cum lingua Arabica eſſet ſcribenda, & ex principiis Alchorani, & rationis naturalis, qua duci maximè gloriantur Perſae, quis eſſet Politor Politoris, ambigebatur; Divino inſpirante Numine, recidit ſors ſuper unum è Clericis Minoribus noſtris, Patrem Philippum Guadagnolum in lingua Arabica apprimè ſuper omnes eruditiſſimum, transfert enim nunc Sac. Biblia de Latino in Arabicum pro beneficio Chriſtianorum Orientalium, & multa alia in utilitatem Eccleſiae Orientalis opera ſcripſit, Theologus valdè doctus, & poſtea ſequitur his aliis verbis.

Hic igitur ex ſpeciali mandato, & delegatione Summi Pontificis librum contra Politorem conſcripſit, cujus titulus eſt *Reſponſio ad objectiones Ahmed filii Zin &c.* in quo, & ratione naturali, & teſtimoniis ipſiuſmet Alchorani, & aliorum, ita Politori ſatisfecit, ut ejus cauſa in dies fructus pingues in vinea Domini Sabaoth in illis partibus creſcant. Cum autem

tem plures, qui Romae tunc aderant Viri doctissimi contra Politorem scriberent, & in speciali Congregatione ad examen destinata, tractatus trutinarentur, Congregationis Praeses Eminentissimus Cardinalis Cajetanus, in haec verba prorupit. *Itaque videtur Spiritum Sanctum velle librum Patris Philippi Guadagnoli approbandum iri, ut ad illas partes mittatur* -- Imprimitur liber summo labore, fabricatis caracteribus Arabicis, ut propriis oculis fabricari vidi, mittitur liber a Sacra Congregatione de Propaganda Fide ad illas Provincias: cujus libri, cum fructus in relatione ad Curiam portabantur, summa alacritate Ecclesiae, Summus Pontifex Urbanus, varias de hoc honorificas habebat relationes, quare ipsemet Pontifex Anno MDCXXXIX. colloquens cum Patre Guadagnolo coram Patribus Provinciae Hispanae, qui interfuere Capitulo generali, sic Hispano sermone dixit -- *Cadadia tenemos avisos de Persia de los grandes frutos de conversiones a nuestra fee Catholica, que haçe vuestro libro: escribbenos de alla, que parece le ha compuesto un Angel de Parayso. Verdaderamente la Sancta Sede Apostolica, y nos estamos en grande obligacion de remunerar vuestra fatiga; trabajad, que serà cuydado nuestro el haçerlo* -- Latinè -- Quotidiè certiores sumus ex Persia magnorum fructuum conversionis animarum ad fidem Catholicam opera operis vestri: dicunt opus id Angeli calamo scriptum. Ecclesia quidem, & nos obstricti sumus vestrum remunerari laborem. Prosequere Fili,

id erit curae nostrae; Praeclarum sanè elogium viri addicti Religioni, in qua ex professo, studio linguarum vacant Graecae, Hebraeae, Chaldaeae, & Arabicae, quorum quatuor discipulos ego in Theologia habui, qui ex illis linguas duas me docuerunt, & alios in omnibus instruxere, huc usque P. Hurtadus.

P. Antonius Gonzalez de Rosende, Theologus eruditissimus, in primo volumine disputationum Theologicarum, edito Lugduni Anno MDCLXXVII. in folio, tract. I. disp. III. nu. 37. inquit -- Alchoranus fraudibus, impudicitiis, & inconnexionibus contextus est, ut evidenter demonstrat eruditionis incomparabilis noster Philippus Guadagnolus, in sua nusquam prout par est laudata Apologia pro Christiana religione, quam jussu Urbani VIII. & expensis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, in Arabicum idioma vertit -- haec P. Rosende.

Eruditus Nicolaus Toppius in Biblioth. Neapol. de praedicto opere, ejusque Auctore, haec scripsit.

Filippo Guadagnoli da Magliano in Apruzzo, de' Chierici Regolari Minori, fu huomo senza pari non meno nel candore de' suoi costumi, e Religiosa simplicità, che per la somma eruditione, così del vecchio come del nuovo Testamento; ma quello, in cui fu nel suo secolo ammirato per singolare, fu la gran peritia delle lingue Hebrea, Caldea, Siriaca, Greca, e sopra ogn'altra dell'Arabica, da lui in grado così eccellente posseduta, che ne mandò fuora alla luce la grammatica stampata in foglio in Ro-

Roma. Traslatò in essa lingua, il vecchio, e nuovo Testamento pur stampato in Roma, & oltre di ciò compilò, e diede alla luce nella medesima lingua per ordine di Urbano VIII. quel libro veramente divino, e tutto ripieno della sapienza del Cielo, intitolato Apologia, nel comporre del quale, devesi fermamente credere, una particolare assistenza con esso lui dello Spirito Santo, mentre nel scriverlo non gli uscì dalla penna parola, della quale havesse a ritrattarsi, e con tal chiarezza, & efficacia di raggioni abbatte, e convince tutti gli errori dell'infame Maumettismo, che a' settatori di esso, non lascia luogo di replica alcuna, a segno tale, che inviato poscia nelle parti Orientali, tal frutto di gratia ne riportò da quei ciechi infedeli, che hebbe a dire il medesimo Urbano VIII. esser quello stato colà più profittevole, che stata non sarebbe la voce viva di grosso numero di Ecclesiastici Predicatori; che però per il gran merito, che esso Padre Guadagnolo teneva appresso la Chiesa Romana, degno lo riconosceva di segnalatissimo premio. Ma perche maggiore glie l'haveva nel Cielo preparato Iddio, altro in questa vita non ricevè, che l'applauso del merito singolare. Questo medesimo libro per esser più facilmente da tutti letto, & inteso, per ordine del medesimo Urbano VIII. fu nella nostra latina lingua riportato, e dato similmente alla luce in Roma. Fu ancora questo Padre eloquentissimo dicitore, & eragli così alla mano il discorrere in pulpito, & in cat-

tedra, che senza altra preparazione, che l'essergli comandato, discorreva così profusamente d'ogni qualunque materia, e sacra, e profana, che chi l'udiva haveva contezza del suo raro talento, & ammirabile prontezza nel discorrere, così dottamente, come se in ciascuno di quei discorsi havesse consumata l'applicatione di lunghissimo tempo. Morì nel mese di Aprile MDCLVI. d'anni LX. in circa, e fu la sua morte deplorata, non che da' suoi Religiosi, ma ancora dal Sommo Pontefice Alessandro VII. all'ora vivente, da tutto il Sacro Collegio de' Cardinali, e dagli altri huomini più sensati della Corte Romana -- haec Toppius, qui nunquam verius locutus est.

De eodem opere cum laude scripserunt Albertus Miraeus, Leo Allatius, Leonardus Nicodemus, Didacus de Villa Franca, Clemens Piselli, & alii, ex quibus patet Illustrissimum, & eruditissimum Dominum Pompejum Sarnellium Episcopum Vigiliensem, meritò in ejus laudem, sequentia a Mutio Phoebonio in Marsorum historia pag. 227. relata, Oratiana Phrasi cecinisse.

I' liber felix nova monstra quaestos,
Ut leves omni populos timore,
Nec sinas hostes fidei per orbem
Pergere incultos.
Non venenatis gravida sagittis
Indiges Mauri pharetra, nec arcui;
Est potis, fortes calamus Philippi
Frangere turmas.

Stre-

Strenuum, qui se nimium quaerenti
Reddit Vultorem populo fideli
Dum sui cursus eloquii perenni
Labitur amnis.

Malleum novit dare Malleanum,
Quo caput fractus coluber docetur,
Ut manu Marsus Chelydros, gravique
Carmine rumpit.

Non tot excelsas domiturus Alpes
Grandines armat gelidus Bootes
Hesperum, nec tot comitantur astris
Noctibus ignes.

Quot tibi cedent, monitis nefandi,
Qui fidem praestat, Mahometis omnes
Namque vincentur secuturi ovantes
Dogmata Christi.

Dat tibi partes scelus auferendi
Author humanae Dominus salutis,
Perque te fient Mahometis artes
Prorsus inanes.

Nonne jam cernis calamo fugatus
Ut plagas plagis foditur per omnes
Astus haud illum juvat, ut cruenta
Non cadat asta.

Tu praemes Sancto domitos triumpho
Impios Turcas Latio imminentes
Atque subjectos Orientis oris
Seras, & Indos.

Audies feris habitata Bactris

Clau-

Claustra doctrinam tenuisse veram
Audies, & te dirimi obstinatas
Judice lites.

Nullus armento Lupus ingeretur
Deferens dorso tegumen bidentum,
Namque, vel prorsus poterit deinceps
Fallere nullum.

Vel lupus saevos, qui acuisse dentes
Nuper audebat, cupiet Philippi
Recta monstrantis nova polliceri,
Faedera nutu.

Ad Scytas tandem liber ito felix
In librum multos retulisse vitae
Libros thecnis, validus Barathri
Rite futurus.

Te librum fama celebrante, saeti
Concinent plausus, vagus, & perennis
Per omneis rumor referet Philippi
Nomina terras.

Haec cecinit Eruditissimus hic Praesul pro Patris Guadagnoli nunquam satis laudata Apologia, quae prodiit in lucem Romae Anno MDCXXXI. in 4. Latinè ex Typographia Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, ex qua prodiit etiam Arabice Anno MDCXXXVII. similiter in 4.

Praeter dictam Apologiam edidit ibidem anno MDCXLIX. aliud eximium Opus, item Arabicum inscriptum *Considerationes adversus Mahumetanos*; in quo Alchoranum imposturis, & falsitatibus plenum esse

esse adeò evidenter ostendit, ut inter Mahumeti sequaces, qui cum hoc libro invenitur, poena capitis puniatur.

Edidit etiam ejusdem Arabicae linguae Anno MDCXLII. ex eadem Typographia Absolutissimam Grammaticam in folio, in qua tanta eruditione, & claritate obscurissimum Arabicum idioma docet, ut fatente Illustrissimo, & eruditissimo Domino Sergio Risio Archiepiscopo Damasceno, tali methodo, & facilitate a nemine ante ipsum fuerit tradita.

Insuper editioni paraverat ejusdem Arabicae linguae dictionarium numeris omnibus absolutum, quod licet morte praeventus non ediderit, illud tamen non est deperditum, ut scribit in Apibus Urbanis Allatius, sed Romae in Bibliotheca S. Laurentii in Lucina diligentissimè conservatur.

Circa annum MDCXLV. cum Romam pervenissent plumbeae quaedam laminae, antiquis Arabicis characteribus inscriptae, ac in Granatensi Hispaniae Regno paullò ante repertae; ab Innocentio X. Summo Pontifice impositum ipsi fuit, ut eas in Latinum verteret, quod ne dum praestitit, sed etiam ostendit, illas laminarum inscriptiones esse Alchorani fragmenta, unde earum lectio, & defensio, interdicta fuit.

In praedictis linguis Orientalibus Graeca scilicet, Hebraica, Caldaica, Syriaca, & Arabica, is diligentèr, ac benignè erudivit P. Ludovicum Marraccium, Congregationis Clericor. Regularium Matris

tris Dei, dignum tanto Praeceptore discipulum.

Ob tam eximiam Arabicae praesertim linguae peritiam, ab eodem Innocentio X. Summo Pontifice, praedicto Anno MDCXLIV. ejusdem linguae Praeceptor, in Romano Sapientiae Archigymnasio designatus fuit, ibique usque ad mortem docuit, ac Anno MDCLVI. die 14. Januarii coram eruditissima Svecorum Regina, Arabicam habuit Orationem, tanta gratia, & eloquentia, ut summo ejusdem Reginae, aliorumque auditorum plausu, excepta fuerit.

Summis Pontificibus Paullo V. Gregorio XV. Urbano VIII. Innocentio X., & Alexandro VII. apprimè charus fuit.

In omnibus Congregationibus, in quibus de rebus ad fidei propagationem pertinentibus agebatur, admittebatur, ejusque responsa velut oracula excipiebantur, Beatae Virginis tanto amore flagravit, ut peculiare votum de ea semper super omnes creaturas amanda emiserit, & quia ex abundantia cordis os loquitur, de ejus laudibus per viginti, & amplius annos, tum diebus sabbati in Ecclesia Sancti Laurentii in Lucina, tum diebus festi in partenia quadam ejusdem loci Congregatione, sermonem habuit, ac semper nova miro fervore dicens, innumeros auditores in ejusdem Virginis devotione inflammavit, idque ad mortem usque prosecutus est.

Quae circa fidem scribebat, ante ejusdem Virginis, & Crucifixi imagines, flexis genibus exarabat, quod cum actu ageret, Anno MDCLVI. die 27. Martii,

tii, efformata litera *alpha*, Coeleſtem evolavit ad vitam.

Hujus Viri ter maximi, Romae in ingreſſu domus Sancti Laurenti in Lucina, affabrè depicta imago conſpicitur, ſub qua eruditiſſimus Pater Joannes Riſius cum eſſet ſuae Congregationis Praepoſitus Generalis, ſequens elogium ab ipſo compoſitum, inſcribi juſſit.

Pilippus Guadagnolus C.R. M.
Sacrorum Bibliorum Archivium
Eluxit,
Orientalium linguarum cultor; Arabicae Syntaxis author;
Utriuſque Teſtamenti Arabicus Parafraſtes,
Mahometicae impietatis terror, ejuſdemque
Apologeticus everſor,
De Chriſtiana Republica optimè meritus,
Obiit Romae die 27. Martii Anno 1656.

Multa ergò, quae de iſto eximio Patre, luculenter ſcripſimus, ultra Auctores citatos, mihi, ex privata Bibliotheca, ac domeſticis Diariis Venerabilis Domus Sancti Laurentii in Lucina, exhibita ſunt.

Æneas de Magliano.

Hic etiam honeſtis Parentibus natus, ad literas capeſſendas perſpicaciſſimus factus, literiſque praeditiſſimus, Tractatum *Reſervationum Papalium, ac Legatorum*, typis Venetis edidit in folio, anno MCLXXXIV. quique propterea, etſi de Magliano in Sabinis a Ludovico Gomeſio tom. XV. tractatuum par. I. pag. 248. fiat, hunc tamen in Patria erraſſe, ſed quidem Æneam praedictum Maglianenſem apud Marſos fuiſſe, Nicolaus Toppius in Biblioth. citat. fol. 76. praedictum Gomeſium refellendo, teſtatus eſt.

Petronilla Paulina de Maximis.

Petronilla Anna Maria Paulina, Marchioni Franciſco de Maximis nobili Romano nupta, adhuc vivens, in Marſis nata eſt, ex Silvia Argola, & Franciſco Paulino Malleanenſi, qui jam clar. mem. Principis Laurentii Columnae nobilis Aulicus, hujuſque ad Galliam pergentis, itineris comes, declaratus eſt, exinde verò in Italiam redux, apud Marſos Hortoni Baro fato conceſſit Anno MDCC.... Familia haec autem Paulina, Malleani adhuc hodie nobilis eſt, & Patritia Marſa. Petronilla verò Patris virtutes imitando, in Archadia conſcripta, Opuſcula ſequentia hactenus in lucem dedit, videlicet.

Can-

Canzoni epitalamibe per le nozze del Signor Conte Firmano Bichi, e l'Illustrissima Signora .... Ghigi, Senae Anno MDCCIV.

Le Muse in Gala per le nozze del Signor Conte Paolo Patritio de Zappettari, e Camilla Carpegni, Perusiae Anno MDCCIV.

I Giochi Olimpici, Romae Anno MDCCV., ut in pag. 59., & 74. patet.

La Corona Poetica rinterzata in lode di Nostro Sig. CLEMENTE XI. pag. 47. Romae Anno MDCCI.

Oratorio della morte del Redentore. Viennae typis editum Anno MDCXCVII., & Leopoldo I. Imperatori dicatum.

L'Invenzione della Croce. Oratorium praelo datum Viennae, Anno MDCCXCVIII. ad Imperatricem Eleonoram.

Divozioni di S. Anna, quae Parthenopeis editae fuerunt typis, Anno MDC.....

Divozione al Glorioso Angelo Custode, quae Romano praelo data est ad Officii B. Virginis formam cum hymnis Anno MDCCV. per Josephum de Martiis, quam ob rem Crescimbenus in historia Poesis, inque altero opusculo nuncupato. *Rime scelte de' Poeti Illustri* pag. 218. usque ad 221., & in altero, dicto: *Le Rime del Crescimbeni risposta a tre brindisi*, quasdam ipsius compositiones referendo, ipsam meritò laudavit.

Paullus Buttafoco, & Pascatius.

Paullus Buttafoco de Malleano, nostris temporibus inter primarios Romae Medicinae Doctores clarissimus, Hispaniam cum Cardinali Hieronymo Columna profectus est, cui, aliisque Principibus charus eximiè fuit, non solùm ob peritiam in Medicina, verum etiam ob virtutes, quibus exornabatur. Decessit Romae Anno MDCXC....

Paschatii demum etiam de Malleano, egregii Medici ejusdem Terrae, qui versibus multos Sacrae Scripturae libros, ut in Marsorum histor. fol. 174. patet, splendidos reddiderat, memoria extat in Ecclesia S. Martini de Malleano, hisce notis.

Qui cecinit stellam, Genesim, Rut, Judith, & Æsther
Pascatius modico claudor in hoc tumulo.

Fr. Rufinus de Luco Oppido Marsorum delicioso, Cappuccinus, & celebris Concionator in pag. 206. obiter insertus, è quibusdam notitiis mihi in Urbe exhibitis; anno MDCXX. in lucem edidit librum, cui titulus est *La Forza del Divino Amore*. Fr.

Asca-

Ascanius item a Capistrello, ut ibidem observavimus, etiam Cappuccinus opusculum *de Ethica Christiana* evulgavit. Floruit circa annum MDCLI.

Raynerius de Avezzano.

Pulchrum, & amaenissimum Oppidum Aveani, vel melius Avezzani, in planicie CC. P. a Fucino distans, situm est, quod pulcherrimis aedificiis, viarum dispositione Romano more decoratur, atque Ecclesia Divo Bartholomaeo dicata (ubi hujus brachium asservatur) cui Abbas, & decem Canonici, ultra Cappellanos praesunt, auctum est. Templum quippe, quod juxta Phoebon. histor. Marsor. lib. III. pag. 145. nulli ex his, quae in Provincia sunt, amplitudine, materia, & artificio cedit. Item amplissima Platea, ubi qualibet hebdomada nundinae fiunt, cum magno Populorum concursu, Locus exornatur, quam ob rem factum est, ut Oppidum Principis sedes eligeretur, nam Columnenses multas Terras in Aprutio sub Aquilana Provincia possidentes, quum illas petunt, Avezzani resident in eorum Palatio, ad Arcis formam, cum quatuor angularibus Turribus, fossoque posito, prius a Gentile Vergilio Ursino, tunc temporis Domino, anno MDCXC. constructo, exindeque ab enunciatis Columnensibus instaurato, ut supra portam majorem, hac dicti Ursini inscriptione, manifestum venit.

Gen-

Gentilis Vergilius Vrsinus, cum Avitum
Ius Parum succederet Bellicae virtutis
Caussa relictum a majoribus haeredum
Recup. Auxitque Xisti IV. Pont.
Max. Copiis Ter. Victor Praefuit.
In Etruria, Latioque, & Gallia
Exercitus Ferdinandi Regis Sicil.
Imper. Varios motus repressit,
Deluitque, Remque Restituit
Postque Bellor. Felices
Successu Arcem Aveiani
Seditiosis exitium a fundam.
Pos. M CCC LXXXX.

Ast Columnensibus, praedictis Ursinis in Dominio succedentibus, Ponte firmiter erecto, ut commodius ad Palatium iter pararetur, novam portam, hoc novo titulo, Marcus Antonius Columna in bello clarus Anno MDLXX. exornavit.

Mar. Ant. Columna Miles Aurei
Velleris Prin. Rom., Marsorum,
Taleacotiique Dux Mar. Atissae
Albae, & Manuppelli Comes, Vallis
Rueti Virginiae, Carseolorumque
Dominus Reg. Sic. Magn. Comestab.
Fugatis Equitibus Gallorum Reg.
In Orciano Victoria tributa
Suis Victis Helvetiis In
Campania Validis Inimicorum
Propug. Arce Men. Tormen.

An-

Annonaque munita Dec.
Triremium suo Dominio acuto
Pace inter Cives Benevol.
Erga se Max. Partam, arcemq.
In Aulam redegit An. S.
M D LXX. aetatis suae
Vero XXXVIII.

Hic etiam Vallem, & fossos antedictos in hortos commutavit, viamque rectam ad Lacum ducentem M. P. cum arboribus undique sistentibus, in eo praesertim latere, prope quod viridarium adest, fieri curavit, hasque notas in memoriam profligatorum Turcharum, Deiparae Virgini Christifidelium optimae Patronae, humillimè dicavit.

Mar. Ant. Columna Palliani
Dux Pontificiae Classis Praefectus
Maximis laboribus superatis inter Pium
V. Philippum II., & Senatum Venetum
Sanctiss. Conciliavit Faedus, &
Pontifex Principem Romanum
Rex Magnum Siciliae
Comestabulum Resp. Avito Jure
Filium Vnanimes delegere
Vt Serenis Joanne ab Austria
Praefecto Maximo
Absente pari titulo Terra,
Marique potiretur, Parta
Inde gloriosa Ambrac.
Victoria Terq. Navium

Clas-

Classe fugata, Placidae
Quieti Viam, Portam, Hortosque,
Fontemque dicavit
CƆIIƆLXXIII. aetatis XXXIX.

Monasterium autem S. Catharinae, eodem in loco positum, etiam celebre videtur, ubi sequens inscriptio ante januam, sita est.

D. O. M.
D. Catharinae ex pia
Voluntate Alexandri Fellii Mil.
Et J. C. Societas Misericordiae
Haeres a fund. extrux. Anno Domini
M DC XI.

Et hanc Monasterii fundationem dictus Alexander Fellius, ab Anno MDCXI. ultimis tabulis ordinaverat, at subindè Columnensium Principum cura, tempore Clementis X., exindeque sub Innocentio XI. perfectionem habuit, quum eò majorem ob honorem gloriosè accesserint: Maria Hieronyma Columna Soror Germana clar. mem. Laurentii Onufrii Magni Comestabilis, magnae virtutis, & prudentiae laudibus decorata, necnon Sorores Angela Electa, & Maria Antonia Nunez, Maria Vincentia Costaguta, Em. Card. Costaguti Soror, & Maria Bonaventura Cavallerini, probatissimae Matronae, & Moniales Romanae, quae omnes diu ibidem apud Marsos commoratae, tandem post stabilitum Monasterium, Romam ad proprium rediere Coenobium, nempe S. S. Dominici, & Xisti Ordinis

S. Do-

S. Dominici; quae omnia adnotata legimus in relatione praedicti Monasterii, composita (& apud nos asservata) ab J. U. D. Bartholomaeo Milono Avezzanensi ex principalibus familiis, ingenii acumine, aliisque ornamentis etiam Poeticae facultatis decorato, qui in ejus dicta relatione Breve Apostolicum Innoc. XI. hic apprimè utile referendum, si habuissemus, omisit.

Quibus sanè praemissis, ut ad Viros Illustres ibidem ortos redeamus, libet quemdam Raynerium Teutoni filium, Virum apprimè illustrem Anno D. CDXI. viventem, inserere, testis est Ughell. Ital. Sacr. tom. I. col. 309. ubi eundem, etsi obscuri pronominis, Avenani tamen, pro Aveano, Civem excepit.

Lancellottus de Lancellottis.

Hic, quum excitato esset ingenio, plurimum gloriae cupidus, in Medicina Doctoratus laurea insignitus, non solùm graecas excoluit literas, ut ex veterum Medicorum libris intima cognosceret, sed varia etiam rerum cognitione, & lectione delectatus, Etruscas unà musas non leviter salutavit. Philosophus non unus è multis, sed planè singularis, reique Medicae peritissimus, ad ejus scientiam longum usum adiunxerat; Hinc absentibus notus, Neapolis Regius ordinarius Archiater fuit, Anno M DC LX., uti constat ex fol. 163. Archivi Magni Regiae Camerae, relati a Topp. in Biblioth. Neap. fol. 185.

Priamus Phoebonius.

Gentem Phoeboniam Marſorum nobilem, Patria Avezanenſem, nunc fato extinctam, quae prius Conſanguinea fuerat familiis Baroniae, ex Portia Phoebonia Cardinalis Baronii Matre, necnon Machaſanae, & Duranti nobis Sanguine conjunctae, aliiſque suprainſertis, Priamum hunc habuiſſe, compertum eſt. Hic propterea ibidem vitae cunabula ſortitus a teneris unguiculis literas excoluit, & praeclare virtutis ſpecimen dedit. Praeter maximam Juriſprudentiam, non aetatis diuturnitate, ſed ſcientia, laboreque adeptam, magna eloquentia excelluit, ut de Neſtore Homerus occinuit, & ob id in Urbe, vix annos xxv. expleverat, quod Beato Pio V. percharus, publicus L. L. Interpres in Almo Archigymnaſio fuit, ac Sacrae Theologiae Doctor, mox Advocatus in dicta Urbe, exinde vero Primus Collateralis Judex Foro mirabiliter Capitolino praefuit, ubi Potentium cauſſas, & ſine diſcrimine definivit. Ut enim omnibus ſatisfaceret, ſaepenumero omnes ſimul audiebat, & dictabat. Ad aliorum exemplum calumnias deſtruxit, & Aſtraeam è Coelo devexit. Teſtes ſunt Toppius in ſua Biblioth. pag. 352., & Hiſtoria Marſor. libr. III. fol. 146. ubi ſequens ipſius refertur memoria, in Divi Bartholomaei Templo poſita, quae teſte Toppio ibidem, omnium ſic oculis patuit.

PRIA-

PRIAMO PHOEBONIO V. I. D. ROMAE PVBLICO L.L. INTERPRETI, APIO V. P.M. PRIMO COLLATERALI IVDICI IN CAPITOLINO FORO ELECTO, PREPOP. MORTE PRAEVENTO, FILII MAESTISS. ID QVOD MISERRIMVM EST POS. VIXIT ANNOS XXV.

Mutius Phoebonius.

Ave itaque, Aveani decus, praeclarissime, Mutie, dulcissimum vitae oblectamentum, virtutis radium, & Marsorum lumen.

------ Cui pudor, & justitiae Soror
Incorrupta fides, nudaque veritas,
Quando ullum invenerit?

Jam mortus, has meae gratitudinis, & amicitiae suscipe lachrymas, quas tumulo tuo abreptus dolore manibus placandis, offero. Sit igitur ad posteritatem, tua virtus, tua in omnes affabilitas, tuae vitae probitas omnibus comperta. In praefato, ut innui Oppido is natus est, sed Romae diù exinde manens, hauram scientiae vitalem hausit, ubi Utriusque lauream Doctoratus in Jure acquisivit. Fuit etiam Theologiae Professor, atque graeca lingua, latinaque excultus, Poeta quoque clarissimus extitit, ut è quibusdam schedis Mss. vidimus. Ad Patriam reversus, Protonotariatus munere auctus, Vicarius Apostolicus, Aquilae praefuit, necnon subinde Vica-

rius Generalis Marſorum, qua in dignitate, maxima ſui nominis fama relicta, obiit anno MDCLXXV., & Piſcinae in Eccleſia Cathedrali abſque praeconio, ſepultus eſt.

In lucem, quum edere mortis cauſſa non poſſet Marſorum jam digeſtam hiſtoriam, hic pluries allegatam, Aſdrubal ejus Frater Militum ductor, & hic inter Viros Illuſtres inſertus, illam evulgavit, Neapoli apud Michaelem Monachum, Anno MDCLXXVIII. & Clariſſimo Viro Didaco Petra, tunc Marſorum Antiſtiti, dicavit.

Rurſus idem Abbas Mutius compoſuit, vulgavitque vitam Sanctorum Dioeceſis Marſorum, Romae per Nicolaum Angelum de Tinaſſis, Anno MDCLXXIII. eidem Didaco Petra nuncupatam. Item vitam S. S. Rufini, & Caeſidii, Romae per Manelphum Manelphi Anno MDCXLIV., & inſcripſit Em. D. Julio Cardinali Mazzarino in 4.

Quam ob rem contemporaneis Scriptoribus, aliiſque eruditis notiſſimus fuit, hinc in ephemeridibus literatorum praedicti anni 1678., de ipſo mentio facta eſt, necnon celeberrimus Vir Ferdinandus Ughellius Ital. Sacr. tom. 1. de Marſis loquendo: *Hodie*, inquit, *huic Eccleſiae praeeſt* (ideſt Tranſaquenſi) *ſub Abbatis Titulo Mutius Phoebonius Amicus noſter, eruditus homo, atque Patriae ſuae antiquitatum benè peritus, a quo multa accepimus tum de Marſis, tum de vita S. Rufini Martyris, & caet.* Hinc etiam a Toppio in citat. Biblioth. fol. 217. & a Fabretto de emiſſar. Fucin.

cin. commendatus eſt: Nos autem quid in grati animi ſignum, tanto Viro faciemus? Ut ipſum inferamus juſtitia jubet, ſed eidem alicujus Epitaphii rudem notam, in Marſis indoctorum incuria, minimè deſignatam, quod hic ſaltem referamus, haud nemo ſuadere verebitur.

HEV LECTOR, HOSPESQVE CVR CITO'
PROPERAS? SISTE PAVLVLVM,
ET LEGE MVTIVM HVNC NATIONE
MARSVM, QVI CLARVS, ET CHARVS
OMNIBVS IN MARSIS TVMVLO DATVS,
APVD DOCTOS VIVET.
NAM SICVT PHOEBI FAX
PERPETVO' LVCEBIT, ITA PHOEBONII
NOMEN AETERNVM ERIT.
PETRVS ANTONIVS AB. CORSIGNANI
J. U. D. MARSVS CIVISQVE ROMAN.
ANNO Dñi M DCC XI. EXARABAT.

Aurelius Matthei, & alii.

E' nobili familia Matthei de Avezzano, micavit J. C. Aurelius, Aſtronomia, & Mathematica clarus, qui Anno MDCXCIX. magna virtutis opinione obiit. Liquit Manuſcripta quaedam opera, jam digeſta, & publicae luci accommodata, licet hactenus minimè vulgata fuerint, quorum primum materno compoſitum idiomate, in decem dividitur partes, continetque Inſtitutiones, ſive diverſas Aſtro-

ſtrologiae materias; Latinè verò explicavit cum notis, opera veteris, obſcurique Aſtrologi Hali Heben Rodoan, necnon libros Franciſci Junctini, cujus hoc initium eſt.

Defenſio bonorum Aſtrologorum de Aſtrologia Judiciaria adverſus Calumniatores, in qua ſimul declaratur, quae ſit iſta divinatio, & quommodò ab illicitis divinationibus differat.

Item quaedam alia in fol. unico tomo exarata reliquit, necnon tractatum *de Judiciorum doctrina in erigendis figuris*, quae omnia in Urbe apud ſuos Nepotes (quorum unus eſt Philippus Matthei Excell. D. Fabritii Columnae Palliani Ducis, nobilis Aulicus) exiſtunt.

His omnibus ad ornatum praemiſſis, infraſcriptos placet ibidem natos adnectere, qui in hoc tantum laudandi ſunt, quod aliquibus honoribus Patriam illuſtrarunt. Itaque Franciſcum Mercatellum popularium ſuorum militum ductorem, è vita exceſſum, inſcium nunc eſſe dedecet, quum in Fabretto ſequenti praeconio ipſius praeſtantia ſat omnibus comperta videatur, in tract. de Emiſ. Fucin. fol. 392. ibi -- *Aſſerente ornatiſſimo Viro, mihique veteri amicitia juncto Franciſco Mercatello popularium ſuorum in Avezzano Oppido Militum ductore locum adivi* (ideſt Fucinum) *& ſtupendum hoc naturae miraculum hiſce oculis perlegi, & caet.*

Joſeph autem Abbas ejuſdem cognomenti, etiam vita functus, eruditus homo fuit, atque clar. mem.

D.

D. Laurentii Onufrii Magni Comeſtabilis Columnae ſupplicum libellorum Scriptor egregius, qui in negociis pertractandis ſingularis factus, cum dicto Principe mox in Hiſpaniam itineris comes apud Carolum II. ſe recipit, deindè verò Neapolis eidem Magno Comeſtabili Regni Proregi, fidelem ſervitutem ſervivit. Vir demum memoria dignus, annos natus quinque & ſexaginta, incrudeſcente malo, in Urbe ſuccubuit Anno MDC. . . .

Ipſorum autem mox deletae familiae haereditas, ex praedicti Franciſci tabulis, Emin. & Rev. Domino Principi optimo, morumque candore excultiſſimo Carolo Cardinali Columnae, delata eſt.

Eques Tyberius Felli, aliique.

Tyberius hic a Carolo V. tunc Neapolis degente, Equeſtri dignitate decoratus fuit; quum enim altiſſimi eſſet ingenii, & elevati animi, Neapolim profectus, ibi ſuperius allati Antonii Epicuri Marſi, Imperatori chariſſimi adjutorio, dicto equeſtre honore inſignitus planè extitit; Patet namque ejus dignitas in privilegio Majeſtatis ſuae, Avezzani adſervato, mihique exhibito.

Martius Fellius, mox enunciati Tyberii filius, non modo ſumma doctrina, & dexteritate praeditus, ſed etiam utriuſque laurea inſignitus, Commiſſarius in Campania Felici nuncupata, quae pars Latii eſt, necnon Tranenſis Praeſidens, fulſit.

So-

Solertissimus Scriptor quum esse debeat, sequentes literas, Aquilae in Ecclesia Patrum Conv. S. Francisci positas comperi, ex quibus clari & probi Viri Marci Antonii nobilis familiae de Minicuccis, inter principales, qui decorè ibidem vixerat, Regius Thesaurarius, memoria posteritati accessit. Epitaphium verò a q. Doctore Petro Antonio, & Joanne Philippo J. U. D. erudito Viro, adhuc vivente, in dicta Urbe eidem extructum, hoc est.

PICT. HOC OPVS A MARCO
ANTON. FIL. Q. PETRI
ANTONII MINICVCCI AB
AVEZZANO IN MARSIS DVM
IN HAC VRBE REGIVS THES.
PRAESID. ANNO M. D.
XCI. EXTRVCTVM PENE
COLLABEN. IOANNEM PHILIP.
ET PETRVS ANTON. I.V. DOCTORES
EIVS ABNEP. ANNO M.
DC. LXXXII. RESTIT.

Et in Ecclesia .... Avezzani pervetustae familiae de Orlandis, sequentibus notis, praestantia legitur.

D. O. M.
IOANNI ORLANDO I. C.
ERVDITISS. AVEZZANI IN
MARSIS CLARIS ORTO NATALIB.
IN IPSO VERAE CHRISTIANAE
RELIGIONIS, DOCTRINAE, ET IVVENT.
FLO-

*FLORE IMMATVRA MORTE
DECERPTO ANNO A NATO DOMINO
M. DC. XXIX. ÆTAT. XXXVIII.
AC . . . . LIBERATORIAE
MATRI EXIMIAE PIETAT.
HONEST. AC PRVDENTIAE
MVLIERI FILIVM . . . ÆTATIS
SVAE LXIII. M. ANT., ET
VINC. ORLANDI VID. MATRI
OPTIMAE FRATR. OPTATISS.
MOESTISS. POSVER.*

Abbas Alexander Milonus J. C. de Avezzano, ſupradicti Bartholomaei Miloni ex Patre, necnon Illuſtriſs. Julii Martii nobilis Tyburtini, Epiſcopi Eliopolen. Veliternis Suffraganei doctiſſimi, probiq. Praeſulis, ex Matre ejuſdem Epiſcopi Sorore Nepos, eruditiſſimus Vir, Romae ubi moratur, elaboravit evulgandi gratia librum hujuſce tituli.

Sanctorum Tyburis Faſti.

Aſt è familia Duranti, quae vetuſta eſt, & una ex principalioribus, genus, ortumque habuit Dominicus, qui miles factus, Anno ſalutari M DC L. apud Philippum IV. Hiſpaniarum Regem, militum Dux, eſſe meruit, hinc ita ſtrenuè, prudenterque ſe geſſit, quod denique Triremium Neapolis pariter Dux (munus etenim pernobile eſt) fato ceſſit Anno M DC LXV. Ex privilegio, caeteriſque memoriis apud ſuum haeredem Proneptem, Avunculum noſtrum aſſervatis, notum ſit.

Antonius Gattus.

Hic etsi humili in loco Ortygiae natus (idest Ortucchiae alibi insertae) virtute tamen clarissimus extitit. Ejus Pater Piscator fuit, quod haud dicere omittimus: Erubescant benè hi, qui temerè de nobilitate potius, quam de adulterinis gloriantur moribus. Quia genere, ac virtute nobilis fuit Moyses, ideò illustri se de sanguine propagatum, modestissimè occultavit. Qui imprudenter illustria de se natalia buccinat, hoc ipso, se impium, ignobilemque prodit. Christus etiam pauper pro nobis factus est, unde Divo Eusebio teste, qui ingenuum se dicere praesumit, poenè est, ut neget se Domini nostri sanguine comparatum. Quod enim omnes, Adam Patrem habeamus, D. Hilarius, & caeteri dixere, hinc dignitas originis, in operum consistit exemplis, & prosapiae gloria, fidei imitatione retinetur. Aristotel. 5. Polit. 1. Plato, & Juven. hoc versu.

Atria nobilitas sola est, atque unica virtus.

Quinimmo ut ad Gattum redeamus, in Medicina ipse clarissimus fuit Neapolis, ubi maximam virtutis opinionem obtinuit. In lucem edidit teste Nic. Toppio in Biblioth. Neap. fol. 27. Romae apud Zanettos, & Ruffinellos Anno MDLXXXVII. tractatum.

De Cometis. Libros Varios.

Reliqua verò Mss. post mortem ab ipso relicta innuere, difficillimum est: Hoc unum sat dicere va-

leat,

leat, quod ex ipſius phrontiſterio, veluti ex equo Trojano diſcipuli proceſſerunt innumeri; ex qua ſiquidem re, Marſorum virtus uberrimè pateat, quum ingenioſa haec Regio ſit, ſemperque Magnos genuerit Viros, quorum aliqui, licet negoci is incumbant, hi tamen, qui literis praeſtant operam, doctiſſimi evadunt, in armis verò optimi efficiuntur, ac demum ſanctimoniam diligentes, non pauci reperiuntur.

Joannes Antonius Antonellius, Joannes Caeſar Bontempi, & alii.

In Oppido, Cappella, nuncupato, in planicie poſito, mox quaſi vetuſtate collapſo, Joannes Antonius hic ortus eſt, qui in Medicina Romae, ubi nuper obiit inter principaliores ſuae doctrinae, locum habuit. In Oppido autem Scurculae CCC. P. a praedicto diſtante, ortus eſt ingenii conſpicuus Joannes Caeſar Bontempi, qui J. U. D. etiam Romae Cauſſarum Patronus de Collegio fuit, omnibus Vir ſuavis ſolertia celebris, & Marco Antonio Columnae addictiſſimus. Horatiam Salamoniam nobilem Romanam in Uxorem duxit, poſtremò verò autumnali tempore Patriam reverſus, diem inibi clauſit extremum, cui in Eccleſia S. Antonii ejuſdem Loci, hanc tabulam Conſanguinei poſuere.

Joanni Caesari Bontempo J. V. D. Joanni
Baptistae Filio nobilium Ducum Ascolanii,
Et M. Antonii Columnae Famil. & Illorum
Causarum Patrono Solertiss Qui dum
Patriae amori dulcedin. duct. In Patriam
Redit, in Patria obiens, hoc in
Tumulo illius ossa recoli jussit, non
Sine Urbis dolore, & invidia, & caet.
Joannes Baptista Fredericus, & Mar.
Filii, non sine lacrym. Pos. Vixit
Ann. LXIV. Kal. Octobr. Anno
MDLXXXIV. Et Horatiae
Salamoniae nobili Romanae
Uxoris dicti Joannis Caesaris
Requiescit, & caeter.

Antonius Roccus, qui a Phoebonio dicitur de Scurcula lib. I. cap. XI. in fine, in Indice tamen eum vocat ritè Antonium, in cap. verò praedicto Petrum nominat; Errasse tamen credo, eo quia in Opere: *Le Glorie degl'Incogniti* pag. 59. apertè Romanus vocitatur, & ejusdem effigies ibidem visitur. Idem esse ex operibus allegatis, satis superque constat. Romanum quoque dicunt de Chales in Opere *Corto Matematico* tom. I. *Trattato Proemiale* cap. 9. anno 1633. Jacobus Gaddi tom. I. De Scriptoribus pag. 45. Eques Prosper Mandosius in Bibliotheca Romana, vol. I. cent. 5. n. marg. 61.

Pe-

Petrus Paullus de Vecchis, & alii.

Is attrito ordine hic insertus, eo quia nuper mihi compertus est, Auriculae Oppidi, ut supra diximus, pag. 62. in finibus Marsorum Tyburtinos versus positi, J. U. C. excellens, ac praesertim in materia criminali excellentissimus, Romae diu extitit, suosque dies consumpsit: multis Sacrae Consultae Guberniis adhuc Juvenis claruit; Ad Urbem exinde magna reversus prudentia, patientia, ac praxi ornatus, ibi muneribus Substituti Locumtenentis Criminalis Auditoris Camerae, ac postea Judicis Maleficiorum, in Foro Capitolino, egregiè, ac integrè functis, obiit, Anno Servatorio MDCC. . . .

Angelus Floridus a Collelongo Marsorum, quod Oppidum sub Marchionatus titulo nobilis Sanesiae gentis est, Archiater celeberrimus Romae claruit; Vir in Medicina doctissimus, qua multis Principibus apprimè charus extitit: pro familia clar. mem. Christinae Svecorum Reginae, aliquandò inter ipsius Archiatres, admissus est. Nomen igitur tanti viri tunc temporis celeberrimum fuisse, omnibus planè innotescit, ut mihi a Viris fide dignis, ac in scientia consumptis, integrè, persuasum est. Denatus fuit Romae Anno MDCXCVII.

Marsis hodiè (pro coronide scias) in Episcopatu praeest, Illustrissimus D. Franciscus Bernardinus Corradinus de Fabriano, ab Innocentio XI. creatus, pro-

probatiſſimus Vir, ac Paſtor optimus, qui Didaco Petra, ultimo Marſorum Epiſcopo, relato a Phoebonio in Catalogo poſt Marſorum hiſtor. pag. 44., ex Vicario Generali Mediolani, ſucceſſit.

Quum autem ad hujuſce mei laboris finem commodùm tunc pervenerim cum ad Juriſprudentiae ſtudii familiaritatem receptus benignè fui ab Illuſtriſſimis Dominis PHILIPPO SACRIPANTI Conſiſtoriali Advocato, & CAROLO, Parentis Coadjutore, probatiſſimae doctrinae, & integritatis Viris, hinc ipſos gratitudinis, obſequiique cauſſa nominatos velim; ſed quia majora mihi virium non ſuppetunt, hoc tamen innuere honoris gratia ſufficiat, CAROLUM nempe, atque Abbatem HYACINTUM Baſilicae Vaticanae Canonicum, omni etiam doctrina excultum, ejuſdem laudati PHILIPPI filios, necnon Emin. Domini JOSEPHI SACRIPANTI doctiſſimi, optimique Cardinalis, Nepotes, haud degeneres eſſe.

HAEC itaque Orbi dedimus dictarum Illuſtrium Marſorum animarum exempla, quae hactenus cum vitae notis, geſtiſque virtutibus expiſcare potuimus; Reſtat exinde, quod caeteri Marſi, benè vivendo, ſtudendoque ad dignitates, virtuteſque aevo noſtro convolare feſtinent, ut relatis, alteros ſubnectere valeamus. Si verò è vita exceſſimus, ut hoc fiat Poſteris commendamus, quum fatente Seneca Epiſt. LXIV. nemini ſcribere prohibeatur, neque ulli nato quicquam adjungendi occaſio praeclu-

da-

datur, absque eo quod invidos timeant, nam Rhodigino interprete *Virtuti semper invidia cedit*. Admonitus tamen velim qualiscumque post me Lector futurus sis, quae Cato dulcissimè innuit.

Quod potes id tentes, operis ne pondere pressus
Succumbat labor, & frustrà tentata relinquas.

Finis: laus Deo.

PETRI

PETRI ANTONII CORSIGNANI J. C.

Inſcriptionum Marſorum Collectiones variae.

Praenobili, omniumque elegantium Literarum genere

EXCULTISSIMO VIRO

PROSPERO MANDOSIO

Patritio Romano, Ordinis S. Stephani Militi Clariſſimo.

UO, inter alia, hiſce meis Vigiliis contigiſſe gratulor, alterum nempe, quod nobiliſſimum, doctiſſimumque Praeſulem Protectorem habuerim, alterumque, quod Inſcriptiones has, quae operi acceſſere, tibi etiam, virtute, clariſque natalibus ornato, gratitudinis cauſſa inſcriberem. Unum tamen verebar, tibi videlicet fragmenta, cui nonniſi majora debentur, dicaſſe, ni Te operis hujuſce Cenſorem benignum fuiſſem expertus, & talem quippe, qui Viros noſtros Illuſtres, non solùm appro-

baſti,

basti, verum etiam commendasti; Unde admodum operi quum te juvasse cognoverim, magna officia polliceri me debere, si valerem, ambigendum non est. Tuam porrò virtutem extollerem, ob varios tomos praelo datos, nisi eam permulti laudati Scriptores egregiè laudaverint, quorum aliqui tibi quoque lucubrationes proprias nuncuparunt. Pallada etenim, & Appiada opera sunt Tua. Quae sanè haud extollendi, sed testificandi caussa Tibi gratias dixi, & alibi dicam. Tu interim fac, ut valeas, ac Te, ut me diligas efflagito. Quoniam verò tam Priscos Graecos, atque Latinos, quam modernos omnes, Inscriptionibus, tabulisque ad rerum transactarum memoriam explendam usos fuisse, innotescit, hinc placuit (Lector) quasdam Marsorum Inscriptiones vetustas, & recentiores hic etiam ad Operis ornatum inserere, & miscellaneè colligere. Quanvis enim in Marsorum historia, inque Fabbretto de Fucini Emissario multae ex his relatae videantur, quia tamen non omnia omnes assequi possumus, saepè idcircò evenit, ut vetustis notis consignata, nova quaedam, nec prius nobis cognita, aut lucida faciant, vel typis evulgent; quibus modò emendare, modò, ut in thesi nostra Scriptores ipsos supplere oporteat. Admonitus itaque Lector sis velim, ut quae in corpore nostri opusculi aliqua occasione explanatae sint, hic licet referantur, non tamen explicabuntur, sed quidem in eis pagina ejusdem operis ad instar repertorii, attrito ordine, subnotabitur. Quae verò ibidem haud

allatae videntur, infra explicabuntur.

Labeonis ergo prisci Marsorum Ducis inscriptionem, etsi a Phoebonio insertam, quum tamen ipsa in Dalmatia existat, non hùc adducendam esse putavi. Vide fol. 21. & Titi Hortentii, quam in Templo S. Marci de Urbe asservari volunt, lege fol. 23. Ad marmora quippe apud Marsos existentia, tantummodo accedo.

D. M.
Iuliae Ianuariae
C. Iulius
Priscus Matri
B. M. P.

Alia.

Peticius Sa., & Petronia
San. F. Peticii P. P.

Alia.

---- C. Trebatio C. F.
Optato Strabonia
Secundilia Con.
Et Trabea Ruffilla
Patri B. M.
P.

Altera.

Salus Sancta Flavius
Victor Rom. D. D.
L. M.

Haec omnes explanantur in fol. 28., & 29.

Hier.

Hier. Fisc.
Rop. Mer. fec.

Est in quodam Lapide Ecclesiae dirutae Paterni.

Mar. Vectius Marcellus
Mars. Procur. August.
Et Opt. Elvidia
G. F. Priscilla
Marcelli S. P. F.

Declaratur haec supra in tract. de Viris Illustr. Mars. fol. 31.

Verer. post Ian.
Fier. fec. hoc Op.
Ad Iul. bon.
Anno M.......

Asservatur in Magno Lapide Castri fluminis Oppidi, ab amico transmissa.

Fato crudeli si qua est
Erepta Puella certe
Ego quae Domina
Cara Puella fui
Quae me omnes
Artes docuis doctiss.
Cumque essem rapta
Scope nunc tegor
Hoc Tumulo Scopeni
An. XI. Vettia Natalis
Vettia Prima P.

Extabat haec inscriptio Sulmonis, & hic re-

fertur, quia raptum Marsicae cujusdam Puellae indicat, estque de consequentia enunciatarum notitiarum.

Asiatico C. L. V. F.
Senatus Albensis
P. P. Anno....

In fol. 40. habetur ejusdem explanatio.

Respublica Populusque
Corfiniensis Sacellum
Lycejum vetustate
Delapsum adjectis
Basilicis sua Pecunia
Restit. Decreto Decur.

Lege fol. 16. unde hic placuit ipsam etsi extra Marsos sitam referre, vide Cornel. Tacit. lib. XII. Annali, & Sveton. in Jul. Caesar Imp. Vita.

Caesari Baronio
Sorano
S. R. Eccl. Presbyt.
Card. Hinc ex Mater.
Origine Oriundo.

Declaratur in fol. 118.

Vist. . . fuer.
An. Mars. hoc
Mon. Syll. teg.

Alia.

Arc. Mont. fier.
Feci. Vett. Nōn.
Ier. fuit nost.

Num.

Num. hoc vid.
Lic. Pin. Mont.
Hoc opus est.

Alia.

Nummular. Marſ.
Claud. Tulit.
E' Rom. ad Fucin.
Proper. implevit.
Civit. & Popul. Marſ.
Salve Caeſ. Opt.
Hoc fier. mand.
Anteſ. Civit.
Roſtr. in erg. an.
Ben. Div. Viv.

Omnes haec tres inſcriptiones, quod repertae fuerint in lapidibus è Pinna exhauſtis, probatur è chartulis, & Schedis aliquot nobis ab amicis traditis; quarum ultima indicare mihi videtur nummularia Romani Caeſaris Claudii, qui ad Marſos properabat; Solebant nanque Principes praecipuè Imperatores Oppida, ſive Urbes, quò accedebant nummis, aliiſque rebus illuſtrare. Concordat haec opinio cum iis, quae Vaillant. de Familiis Nummul. Romanar. tom. II. pag. 100. & 110. tradidit, ubi fuſiùs habentur familiae Marciae, necnon nummi, qui in paginis a dicto Vaillant. relati, quibuſdam in Marſis compertis aequantur, ut alibi hac occaſione tradidi.

Aquam

Aquam hanc M. F. Romam adduc.
Curab. Vrb. C. Anno....

Erant haec verba in quodam Lapide apud Petugnam in Marſis reperto, & Fabrimurariorum incuria nuper aedificiis applicato, ubi aqua Fucini ad Urbem, non per Claudium Imperatorem tranſportata ſignabatur, ut voluere M. Antonius Sabellicus apud Svetonium fol. mihi 1171., & Plinius hiſt. natur. cap. XXXVI. quorum ſiquidem aquaeductorum veſtigia, mox etiam prope Lucum oppidum, aliiſque in locis Marſorum, necnon propè Tiburtinam Civitatem apparent, ſed verè aquam illam per ly *M.*, *Martium* deſignatam ex lacu Fucini Romam ductam fuiſſe, ab Anco Martio Rege, juxta Tibull. lib. III., & Michaelem Antonium Baudrand. in Geograph. tom. I. fol. 629. Vide etiam Vaillant. de Famil. Roman. to. II. pag. 110. n. 22. ubi de aqua Martia Romam perducta, necnon de Marcia familia, & de Anco Martio.

Amphitheatr....
Hoc Fucen. Imp.
R. Hic M. Homin.
Formid. affect.
--- Si. eu ---
Miser. Cur. ann.
Vrb. Con....

Refertur haec inſcriptio in quibuſdam ſchedis mihi ab Amico in Urbe exhibitis, ex quibus praedicta verba inſcripſimus; quae, ut reor, indicabant teſti-

mo-

monio infrascriptorum Auctorum Amphiteatrum, sivè noumachiam in Fucini lacu factam, Anno ab Urbe condita DCCCVI. a Claudio Imperatore, ut habetur ex Plinio hist. natur. cap. XXXVI. Beloard. Comment. ad Sveton. in Claud. Caesar. fol. 583. & 584. & ex citando Cornelio Tacito. Lacus quippe, de quo nuper tractatum Raphael Fabbrettus Urbinas edidit post tractatum de Columnn. Trajan. pag. 235. XL. Milliariis Mausulaeo aut Colosso, vel equo Capitolino celebrior est, quo sanè exteri Majori curiositate visendi caussa accedere deberent; Quum is Scriptoribus compertus, atque aextimatissimus fuerit, Plinio videlicet libr. IX. cap. IX. qui ejusdem piscem quemdam octenis pennis notantem, notavit, necnon Vergilio Æneid. VII. lib. V. Baudrand. in Geograph. tom. I. fol. 414. & Martial. Epigram. XXVIII. Serv. ad Æneid. lib. X. Phoebon. histor. Marsor. & Petro Marso in Commentar. ad Silium Ital. lib. IV. Tacitus autem XII. Annal. num. 130. fol. mihi 189. juxta editionem Petri Cavalier Anni MDCVIII. Parisiis, & juxta editionem Ambrosii Drovart. Anno CIↃ IↃ. XCIX. fol. 287. sic in proposito inscriptionis ait — Sub idem tempus inter Lacum Fucinum amnemque Lyrin rupto Monte, quo magnificentia operis a pluribus viseretur lacu in ipso Navale praelium adornatur; ut quondam Augustus structo eis Tyberim Stagno, sed levibus navigiis, & minori copia ediderat. Claudius Triremes, quatriremesque, & unde viginti hominum millia armavit cinctoratibus

ambi-

ambitu ne unquam effugia forent, attamen ſpatium amplexus ad vim remigii, & gubernantium artes, impetuſque navium praelio ſolitos in ratibus praetorianarum cohortium manipuli, turmaeque adſtiterat antepoſitis propugnaculis, ex quibus Catapultae, baliſtaeque tenderentur. Reliquae Lacus Claſſiarii tectis (pro rectis) navibus obtinebant (hinc perbellè quoque hujus emiſſarii nuper meminit Antonius Abbas Ricchi Civitatis Corae in ſuo opere Mss. nuncupato *La Regia de Volſci* eruditus Vir Patriaeque ſuae peritiſſimus) Tacitus verò loco citato, ſic in propoſito ſequitur -- Ripas, & Colles, ac montium edita in modum Theatri multitudo innumera complevit, proximis è mancipiis, & alii Urbe ex ipſa viſendi cupidine, aut officio in Principe ipſo inſigni plaudamento, neque procul Agrippina Chlamide decorata praeſedere. Pugnatum quamquam inter fontes fortium Virorum anima, ac poſt multum vulnerum occidioni, exempti ſunt. Sed perfecto ſpectaculo, apertum aquarum iter, & injuria operis manifeſta fuit, haud ſatis depreſſi ad lacus ima, vel media. Eoque tempore interjecto altius effoſſi ſpecus, aut contrahendae rurſus multitudini gladiatorum ſpectaculum editur, in dictis pontibus pedeſtrem ad pugnam, quin & convivium effluvio lacus appoſitum, magna formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens proxima trahebat convulſis ulterioribus, aut fragrore, & ſonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione Principis uſa miniſtrum operis Narciſum incuſat

cu-

cupidinis, & praedarum. Eo enim tempore Dio relatus in commentis in dicto fol. 189. n. 133. scribit, Lacum muro ligneo, trabibusque circumdatum fuisse. Sciendum etiam est, tunc Agrippinam abortum fecisse, ob belli rumorem, testis est quaedam marmorea tabula, nuper a Lapicida rupta, quae ita se habebat.

Nobilis Progenies Augusti
Hic tumulata est.

Alia:

Gentilis Virgilius Ursinus cum
Avitum Ius Parum succederet Bellicae
Virtutis caussa. Relictum a maioribus
Heredum Recup. Auxitque Xisti IV. Pont.
Max. copiis Ter Victor. Praefuit
In Ætruria, Latioque, & Gallia Exercitus
Ferdinandi Regis Sicil. Imperat. Varios
Motus repressit, delevitq. Remq.
Restituit postque bellorum Felices
Successus Arcem Aviani seditiosis.
Exiti VM. A fundamentis Pos.
MCCCCLXXXX.

Vide in folio 170.

Marcus Antonius Columna Miles
Aurei Velleris Prin. Roman.
Marsorum, Talleacotiique Dux Mar.
Atissae, Albae, & Manuppelli Comes
Vallis Rueti Ursiniae, Carseolorumque
Dominus Reg. Sicil. Magni

Comestabulus, fugatis Equitibus Gallorum
Reg. in Orciano Victoria tribuerat
Suis victis Helvetiis in Campania validis.
Inimicorum Propug. Arce Men.
Tormen. Annonaq. Munita Dec.
Triremium suo Dominio Aucto
Pace inter Cives Benevo.
Erga se Max. Parta
Arcem in Aulam redegit
A. S. M. D. IXX.
Aetatis suae verò XXXVIII.

Ibidem.

Marcus Antonius Columna Palliani Dux
Pontificiae classis Praefectus
Maximis laboribus superatis inter
Pium V. Philippum II. Et Senatum
Venetum Sanctis. Conciliavit Foedus,
Et Pontifex Principem Romanum
Rex Magnum Sicilia Comestabulum
Resp. Avito jure Filium Vnanimes
Delegere, ut Serenis. Ioanne
Ab Austria Praefecto Maximo
Absente Pari Titulo Terra Marique
Potiretur Parta inde Gloriosa Ambraciae
Victoria Terq. Navium classe
Fugata Placitoe quieti. Viam Portam,
Hortos, Fontemque Dicavit
CIↃIↃLXXIII. *Aetatis XXXIX.*

Vide fol. 170., & 171.

Ma-

Mahamet. Filii Alibarum Praefe. C.
Ethussaim. Scia. Turcharum Maris.

Conservatur inter picturas Aulae Palatii Columnensium Avejani, sive Avezzani.

Priamo Phoebonio V. I. D.
Romae Publico L. L. Interpreti
A Pio V. P. M. Primo
Collaterali Iudice in Capitolino Foro
Electo Prepropera morte Praevento
Filii moestissimi id quod miserrimum
Est Posuerunt.
Vix. Ann. XXV.

Vide fol. 275.

D. M. S.
Q. Ninnio Q. F.
Strenuo Severo
Aug. Ianuaria
Coniugi B. M. P.

In fol. 28.

D. M.
Iuliae Ianuariae C. Iulius Priscus
Matri B. M. P.

Ibidem.

Peticius Sa. & Petronia Sa. F. Petici.

Ex Marsor. hist. fol. 151.

C. Trebatio C. F. Optato Strabonia
Secundilia Con. & Trabea
Ruffilla Patri B. M. P.

In fol. 29.

Salus Sancta
Flavius Victor
D. D. L. M.

Fuerunt hae verba expiſcata in quodam marmore, apud Fucini ripam exiſtente, eratque Salutatio Flavii Victoris cuidam Sanctae teſte T. Marſor. hiſt. fol. 152.

D. O. M.
Angelo Machaſano de Pereto Primo
Anſianenſi Epiſcopo, qui altare, ubi
Sanctus Caeſidius Martyr occubuit
Conſecravit Anno MDXXIII. Propè
Eius Statuam ſepulto, diruto mox
Altare, eiuſque abolita Pietatis,
& devotionis memoria ne temporis
Iniuria poſtmodum nomen deliteſcat Abb.
Mutius Phoebonius ab Avezzano,
Ex Leonora Machaſana Abnep. Avun.
Moer. P. An. MDCXLIII.

Eſt in fol. 148. explanata.

D. O. M.
Berardini de Nobili Rugerii Familia
Oriundi hoc corpus requieſcit, in tumulo,
Spiritus autem Aſtra Beata colit,
Qui & ſaepe opere, & conſilio
Domum reluſtravit, ac Rexit ſublatus
Inopinata morte Amicos, Domeſticos,
Parentes, atque Patria denigravit.
Tandem in ſuo noviſſimo fine una

Om-

Omnium ſuorum Civium voce eius vita
Summis lacrymis comprobata fuit.
Obiit Ann. Domini MDXXXV.
Die VIII. Octobris.

Vide fol. 183. ubi fuſiùs.

ALBENSIVM FINES.

Sunt hae literae inquodam lapide inter oppidum Lofrini, & Villam S. Stephani, qui modo in Eccleſia S. Mariae propè Scanzanum adſervatur.

C. Gavio N.
F. C. Veredus
G. F. Meſſale . . .
Fucino V. S.
L. M.

Erat haec inſcriptio in quodam praedio, propè Piſcinam poſito, quae teſte Marſorum hiſtoria, indicabat votum C. Gavii factum Fucino, a quo morbis ſanatus fuerat: Aqua enim Fucini alias enucleati, quum impigra maneat, nec pinguedine terrae maculetur, ſive venenoſa animalia gignat, eſt lotione ſalubris, quoniam ſcabiem, alioſque morbos ex hepatis inflammatione provenientes, ut in dicta Marſorum hiſtoria liquet, curat.

A. D. M. CC. V.
In Dictione IV. Ego Abbas Baldus.
Baldus Filius Alberti Joannis
Salvi de ..... Hoc opus

A fundamentis fieri feci manibus
Magistri Io. Guarini, & Petri.

Explicatur in fol. 249.

Cn. Titulejus C. F. Fab. Eques C.
Titulejus Cn. F. IIII. Vir. Iter.
Qui. ———

Vide Marsor. historiam lib. III. fol. 167.

C. Titulejus C. F. Fab. Praef.
Eq. ———

Legitur haec nota in fonte oppidi Androsciani propè Maglianum, quod oppidum in Marsis est.

Abbas Oderisius fieri fecit Magister
Gualterius cum Moronte, & Petrus
Fecit hoc opus.

Ubi supra.

C. Volcejus C. F. L. Maro P. L.
Timmo.......
Nicomagus Sa. F. L. S.
P. A. A. Taa..
Tetidi L. S.
Dorotei Tie....
Basim. Don. Dant. ———

In Marsorum historia fol. 170.

Ar. Fec. Mer.
Fuit Acel. Fors.
Q. Pomped. Opt.
Amarediae Lucinae
Quae Vixit Annos XVIII.

Mens.

Menſ. VII. quae Mondion.
In Monumento ſuo
Maredius Aper.
Patronus C. Macedius
Severus, & Meredia
S. Pyche Filiae
Piiſſimae.

Adſervabatur in Oppido Maſſae, ut in Marſor. hiſtoria fol. 171. patet, ubi explicatur.

D. M. S.
C. Herennio Q. F.
Maximio Sutoria
Aytta Coniugi cum
Quo Vixit Annos
XXV. B. M. P.

Eſt depoſitum C. Herenni Maximi, ut ibidem fol. 173. adnotatur.

Huius Eccleſiae Prior
Eſt verus, atque Largitor
Ipſe quies probus Homo
Sibi . . . . — atque bonor
Bernard. B. Nomine.

Erat in lapide cujuſdam Monaſterii in Oppido Roſcioli poſito.

Lupicino Felicia Coniugi
Benemer. poſuit cum
Qua Vixit Annos XVIII.

Vide Phoebon. hiſt. cit. fol. 176., ubi etiam hae duo aliae, ut infra ſequuntur legi, poſſunt, altera

tera nempe Jovi Maximo fictitio numini, alteraque Sabidio facta.

Iovi Maximo
Sabidius Taurus.

Sabidius C. F. Pa. P.

Prim. Pil. Su.
Et Leg. X., & Leg.
VII. Taut. In X.
Primum Pil. ducer.
Eodem Tempore
Princeps esset
Leg. VII. Prae. B.
Gu. Caesar Divus
Aug., & Tit. Caesaris
Aug. Dem. Sua
A. Donavit
Cornelia Augusta
N. P. Pupilla V.
S. R. Crispin.
Neptis.

Alia.

Antonius Piccolomineus de Aragona
Amalphitanus Dux, atque Comes
Celani, & Regni Siciliae Magnus
Iustitiarius ad conservandum in
Officio Oppidanos hanc Arcem a

Fun-

Fundamentis extruxit. Ann. Domini
M CCCC LXXXVIII.

Hic jacet Ortigiae Custos fidelissimus
Arcis, cui Dux Alphonsus
Maxima cura, fuit Muscatella Domus
Nomen Christophorus illi Ortigiae
Moriens, conditur hoc Tumulo.

Ibidem.

L. Vibius L. F. Stabilio Vivus fecit, &
Ofilio Æe. M. L. F. Pistolioni.

Ex Phoebon. hist. Mars. pag. 118.

D. O. M.
Mariae Montanae, quae par, parenti
Erat facere, filiae mors immatura
Fecit, ut viveret Infelix Parens
Vix. ann. XXII. Vario Ordine, &
Montanus Populi Antinantium A...
Soror. Cariss. & pientiss.

Inventa olim fuit in quadam stabili Rupe extra murum Civitatis Antinae prope fontem, quo transitus ad Lucum Oppidum designatur, & erat familia ejusdem principalior montana nuncupata.

SEX. PETRONIO.
Sex. Filio Valeriano IIII. Vir Jur.
Dicundo. Sergia Q. Antino Collegium
D.... Phrum... ex Aere collato
Patrono Meratipo suaserunt, ob cujus
Dedicationem dedit Decurionibus

Opulentibus Sig. S. F. VIII. Leviris
Augaeupula Sig. S. ✠. XXII. N. Collegios
S. Aedul. Signg. XVII. Plebi Vrana
Aepul Signg. S. ✠. IIII n.

Ibidem adest, & denotat Munucipiorum Jus, quo gaudebant, Antinates populi apud Marsos pervetustissimi, juxta Plinium libr. III. cap. XII. & Silius lib. VIII. de ipsis quoque inquit.

Nec Fabrateriae vulgus, nec Monte nivoso
Descendens Antina aberat, detritaque bellis.

Atque Vergilius lib. VII. Eneid.

Quicunque adeo magnae positis incudibus Urbes
Tela navant Antina potens, Tyburque superbum.

Factum sub potestate, & regimine
Illustris P. C. M. Ducis, & Juliae
Col. M. Ducis. An. Dñi MDXXIV.

Est posita in Templo D. Joanni Baptistae dicata, Terrae Civitellae supra Lucum, designatque illud constructum fuisse a Clar. mem. Pompejo Columna Marini, & Talleacotii Duce, & a Julia ejusdem Uxore, probatissimis Principibus d. anno MDXXIV. viventibus, ut ex sepulchralibus notis observavimus.

Quod fuerat factam coniecto tempore, fulget
Impensis Virgo Alma beata tuis.

Hi versus sunt positi in altero Templo Deiparae Virgini dicato in Valle Elloreta, quae nunc in Pesole dicitur extra moenia d. Terrae posita, & indicant Templum vetustate collapsum, denuò constructum fuisse.

D.

D. M. S.
Q. Novio. Q. F.
Successo II. Vir,
Qui vixit Ann. XXII. M. V.
Q. Novius Successius P. Novia
Felicula Parentes Incomparabili pietate P.

Prope dictam Terram, altera inscriptio in Monte (Marinum) nuncupato adest, in cujus Ecclesia S. Angeli Rudentis legitur dicta inscriptio, quae Q. Novii mortem designat, illius forsan, qui a familia P. Novii relat. a Vignol. de Columnn. Anton. Pii fol. 216. descendebat, vel potius Q. Novii Marciani celebratissimi Militis, qui etiam annos XXII. vixerat, teste Joanne Vignolio in dict. tract. de Colum. Anton. pag. 300.

D. M. S.
M. Marcio Rutneti
L. Salvius Successus
Amico optimo Mariae Restitutae
Coniugi meritissimo Marcia
Juxta Matri Pientiss. P.

Refertur in Marsorum historia, & adservatur Avezzani in Domo familiae Matthei: Inscriptio autem L. Salvii, ac M. Rutneti eventum exprimit. Hos enim M. Salvii Nummularios, & Consanguineos extitisse reor. -- Nummulariorum autem munus, quod alibi fuerit Gutherius lib. III. cap. XIX. de Offic. Domus Augustae expressit.

Dis Manlelio.
Successo fecit L. Atius Nicetus
Patrono bene de se merenti.

Ibidem extat.

Marcia Successa
Quarto Coniugi
B. M. P.

Legebatur in Atrio Ecclesiae Transaquensis, quae vix intelligitur.

Diis Man. Sacr.
L. Titius L. Tit. F. Ab. Ne.....
Rm.......Rit. Es......P. Curatori
He....Ve -- C. statori qui
Annonae Vir Pater L. H. Vo.
Julii Cos. IIII. Tr. Pot. X. Curator.

Ex Marsor. hist. lib. III. fol. 132. ubi explicatur.

T. Peticius L. F. labore, & cura
Vive. Feci hanc Domum
Sed filio. Ante huic homini Iucundissimo
Par.... Tribus.... Urbe -- ossa
Nostra acquiescent, mors me adsequatur
Tunc mihi demetur dolor, Valete
Et memores estis pietatem Parentis.

Haec integra inscriptio T. Peticii celebratissimi Viri, habetur Luci ex Lapide ibidem posito, prope Ecclesiam S. Mariae, non Candelichiae nuncupatam, sed quidem in ea, quae C. P. extra murum Terrae sistit.

C.

C. Julio Celeri Mil. C. L.
Prae. . . Raven. Seleni Seviri
Mil. A. XXIX.
Her. posuit L. Valerius
Verecundus B. M. de se.

Ex quodam Lapide a lacu Fucini expiscato sensus liquebat, teste Marsor. hist. lib. III. fol. 133.

Halicius Marcio
Fausio Liberto Sevir. Aug.
Dendroforo Albensi, &
Theophilmae Matri.

Reperiebantur verba ista, in Ecclesia Collegiata Avezanensi, teste Marsor. hist. d. lib. III. cap. IV. ex qua infertur Avezanum Oppidum è ruinis Albae Civitatis, constructum fuisse, dicto cap. IV. fol. 143.

Q. Silicius Silbanus
Emeri a Marſ. dev. hic.
Sist. & A. B. M. P.

Hae verba in angusto Lapide, olim a Fucino accepto, consonant simili Inscriptioni relatae ab eruditissimo Joanne Vignolio de Colum. Anton. Pii fol. 287. qui probat, quod Q. Silicius Silbanus optimus Miles Natione Afern. fuerat, qui vixit annos IX. occisus esset: sane ex verbo *Emeri*. Emeritus liquet, juxta Isidor. lib. IX. Orig. cap. III. *qui Emeriti (scribit)* dicuntur veterati, solutique militia, & caet. Lapis verò etsi parvus Luci tamen adservabatur, sed non muro impressus.

Civis

Civis Romanus doctissimus arte Joannes
Cui Collega bonus Andreas detulit onus
Hoc opus excelsum struxerunt mente periti
Nobilis, & prudens Oderisius adfuit Abbas.

Abbas Oderisius fieri fecit Magister
Gualterius cum Moronte, & Petrus
Fecit hoc opus.

Ubinam positi fuerint hi versus, & qua occasione, vide supra de Vir. Illustr.

C. Volceius C. F. L. Maro P.
LIIV. M. O.
N. O. Q.
I. R.

Vide fol.

Nicomagus Sa. F. Lu. S.
P. A. A. TAA. Te Tidi L. S.
Dorotei Tic. . . .
Basim. don. dant.

Ibidem.

Hic requiescunt Corpora Sanctorum
Simplicii Constantii, & Victoriani
Recondita tempore Pandulphi
Episcopi.

Ubinam hoc Epitaphium existat, & quando factum? Item versus dd. Sanctorum qui modo omittuntur habentur in fol. ubi explanantur.

Quod

Quod hic Claudius Nero Rom. Imp.
Emissarium Fucini, opere
Inenarrabili undenos annos triginta
Hominum millibus.
Confecturus, domum quae modo
Ecclesia est, a Sancto Rufino
Marsorum Episcopo consecrata
Anno CCXXXVII. Suae stationis.
Solatium erexerit, quod Traianus
Augustus eundem purgaturus
Huc advenerit, steterintque, his
Reliquiis praeter alia vetustatis
Monumenta, duorum Caesarum Domum
Lector agnosce.

Elucidatur ex citat. tractat.

SEX. CORNELIO
Sex. F. P. Nep. P. Pronep. P.
Abnepoti Dolobellae Metilia
Pompeio Marcellino III. Vir.
A. A. A. F. F. Salio Palat.
Questor... Divi Traiani
Parten... Servir. equit. &
Roman. Turim. III. P. R.
Cos. Flam. Qurit.
Corfinienses Publ. Patr. P.

Habetur ubi supra, & de pervetustate Civitatis Corfinii, ejusque situ, vide M. Joannem Tarchagnot. hist. mund. lib. XXXIX. par. I. vol. II. fol. 711.

D.

D. M. S. P.
T. Allio del. Fico.
Mammia Secundilia
Con. Incomparabili
Cum quo vixit Ann. XVIII.
B. M. P. P.

Ibidem.

Herculi Deo
Milites Aprica
Cecilianus
Magn. curavit
C. Salvatorius C. T.

Haec Inſcriptio adſervatur in Atrio Eccleſiae Tranſaquenſis, vix modo intelligibilis, facta Herculi, qui Deus credebatur a Marſis, antequam hi Orthodoxam fidem per praedicationem S. Rufini Primi Marſorum Antiſtitis, amplecterentur.

C. Alphius C. F. Maximus
Pecuniam legavit L. Terenno
Cerufo is aedem Podium Cryptae
Partem faciendam curavit,
Probavitque.

Aderat in Lapide poſito in Pyrgo Eccleſiae S. Pelini, & ſignificat Legatum factum a C. Alfio L. Terenno, ex Phoebon. hiſtor. Marſor. libr. I. pag. 33.

Q. Novio Q. F.
Serg. Iucundo.
P. M. Cur.

Legitur in Castro Civitatis Antinae, & est Q. Novii sepulcrum.

D. M.
Martiae Q. F. Caesar.
Dict. Perp. Avinae
Nobilissimae B. M. P.

Ex marmore ab Ænea Vicomercato in Augustor. familia relato, quod apud Marsos extabat.

C. Gavio H.
F. C. Verendus
G. F. Mesalia Fucino
V. S. L. M.

Ob agri Piscinensis fertilitatem, & Fucini piscium copiam, a C. Gavio Idolis votum factum est, teste Marsor. hist. lib. II. cap. I. Lapis autem, in quodam praedio Piscinae in d. cap. I. relato erat. Fucinum enim lacum pervetustissimum esse, infraponendae Inscriptiones, una cum Authorum testimonio, demonstrant: liceat mihi proinde obiter adnotare ipsius meminisse Vergilium VII. Æneid. & Strab. libr. V. his verbis. *Prope Fucinus est lacus longitudine par pelago, is enim Marsis & vicinis, maximè omnibus usui est.* Martialis autem Ep. XXVIII. cecinit.

Fucinus, & pigri taceantur stagna Neronis.

Vide etiam quae supra diximus. Scias denique hodie omnes praedictum Lacum vocare Lacum

Celani, quanvis ſit Lacus Fucini, ut manifeſtum eſt, patetque etiam apud hiſtor. Marſ. lib. II. cap. I. fol. 62. & in Braudrand. Geograph. tom. I. fol. 414.

Imper. Caeſari Divi
Nervae fil. Nervae
Traiano Optimo
Auguſto Germanico
Dacico Parthico
Pont. Max. Trib. Pot.
XXIII. Coſ. VI. Patri
Patriae Senatus Populuſque Rom.
Ob recuperatos Agros, & poſſeſs.
Quos Lacus Fucini Violent.

Praedicta inſcriptio refertur a Lucio Camarra in ſuo Teate antiquo pag. 76., & facta creditur tempore Imperatoris Nervae, ob agros recuperatos a Lacu Fucini, qui etiam priſcis temporibus creſcebat juxta Livium lib. 4. & Tullius obſerv. de prodigiis refert ipſum aliquando longius excurriſſe anno ab Urbe condita DCXVI. per millia paſſus, unde talibus inundationibus Valeriam, & Pinnam Civitates ſupra in opuſculo occaſione relatas, abſortas fuiſſe in libr. II. cap. III. Marſor. hiſt. obiter affirmatur. Augumentum verò ejuſdem aquae, etiam noſtris diebus pluries vidimus, licet tribus ab hinc circiter annis jam erepta quum reſtituerit, hinc apud Petugnae locum Aquam è Fucino egredi, ac in ingluviem praecipitari vidimus. De Pinna verò ita Silius inquit.

Qui fiſcellae tuas artes Pinneque virentem.

Ex

Ex restitutione verò, sive ejusdem Fucini diminutione, continuò monetae priscorum Imperatorum comperiuntur, quarum aliquas ad rem facientes antiquariis in Urbe commodavimus; omnes enim Populi Fucino circumstantes, Lucentes praesertim illas adipiscuntur, ex quibus nonnullae extimatissimae sunt; item cum illis Idola non parva è terris prope lacum positis, deorsum fossa vidimus, & caetera alia memorabilia, necnon Thesauros propè Lacum ab exteris èxhaustos fuisse, communi voce audimus, ex quibus plane liquet praedictum lacum, & Oppida Marsorum pervetustissima, & extimabilia esse. Dum enim hoc scribebamus P. Athanasium Kircherium legere contigit, qui in Latii descriptione pag. 189. de Marsis, & de Lacu Celani loquendo, refert duodecim numismata ibidem videnda, quae Imperatorum Caesarum Romanorum Signa, & Effigies habent, dicitque ipsa in eodem lacu comperta olim fuisse, ipsique a Columnensibus tradita, & a quodam Piscatore Calytho expiscata fuisse, quorum siquidem sequentia exemplaria, nobis a Barnaba Mattei Tusculano patriae suae (cujus historiam edidit) peritissimo tradita, referenda censuimus.

Melantus P. Deci
E. T. Collegae Mag. Ho.
Tribunal novum a ſolo
Fecere Theatrum, &
Proſcenium refecere
Ludis Scenicis Biduo
Dedicarunt D. S. P.

Erat in Lapide Evaporarii Abbatialis Domus Terrae Tranſaquarum, quae Inſcriptio indicat reſtaurationem a Melanto procuratam, necnon Tribunal, & Theatrum circa Lacum Fucini a Claudio Imperatore olim factum, una cum Taurorum venatione quo ſane triginta millia homines, Principes, & Principiſſae, tum Romanae, tum exterae acceſſerunt, ibique Theatri formam extitiſſe; quod lectu dignum enarratur a Cornelio Tac. lib. XII. Annal. pag. 189. & hoc fuſiùs occaſione alterius clarioris notae dicetur.

Co. Meſio Paulino Cu. Praef.
Vrbis feriarum Latinarum Quaeſtori
Vrbano Aed. Ceſ. Praetori eodemque
Tempore Praetor Etrur. XV.
Popul. Curatori P. Splendidiſſimae
Civitatis Marſ. Marr.
Eeodem Tempore, & Cur. Viar.
Tib. Val. Et alim. Patrono
Abſtinentiſſimo.

Iſta verba referuntur a Camarra, & fuiſſe expiſcata ex ruinis Civitatis Valeriae Marſorum, eidem videntur.

M.

M. Mariocus Patronus Civitatis
Marsorum Marr. Homo integrae
Existimationis Parcus Diligens
Frugi qui respondere . . . .
Dores. Aeriis X. Praeposoto
Moesiae Ann. XXXIII. Mensu.
Vini . . . Dierum XX. Hic
Situs est qui Matri filiis
Quarum vol. Patris iussu
XII. deberi Brutium Dos.
Res. A successoribus Matris
Et cuiusdem Corpus situm
Est dierum V.

Adservatur in Ecclesia S. Sabinae, olim Cathedrali Marsorum, in quadam Capsa Lapidea eratque Epitaphium M. Marioci Marsorum Ducis, qui Valeriae residebat.

. . . . . Rua
. . . . . . Max
TR. P. Cos. III.
Viam Valeriam
Faciendam curavit
XXXXI.

Habetur ex Lapide milliario num. 14. propè Oppidum (le Colle di Carsoli) dictum existente, & prae foribus Ecclesiae, nunc dirutae, B. Virginis de Carmelo erecto, cum Inscriptione Milliarii XXXXI. cujus exemplar a Fabbretto de Aqueduct. diss. II. pag. 87. ubi explicatur, relatum est.

X

XXXVIII.
Imp. Nerva
Caesar Augustus
Pontifex Maximus
Tribun. . . Potestate
Cos. III. Pater Patriae
Faciendam curavit.

Haec Epigraphes ex Lapide mill. 38. ut Grut. pag. 155. n. 4. refert, olim in fonte Somnulae, Sublacum versus extabat, postea verò in platea proximi Castri Arsularum erecta, explanatur a Fabbretto de Aqueduct. d. diss. 11. pag. 88.

Imp. Caesari Divi
Nervae fil. Nervae
Traiano Optimo
August. Germanico
Dacico Parthico
Pont. Max. Trib. Pot. XXIII.
Cos. VI. Patri Patriae
Senatus Populusque Roman.
Ob recuperat. agros
Populisq. Albensis restitutos
Quos lacus Fucini violentia
Inundaverat.

Reines. Class. 111. Inscript. 82. videndus est pag. 333. in qua lites oriuntur, & praeter alias similes Inscript. relatas a Phoebon. hist. Mars. lib. 2. cap. 9. vide Fabbretum de Emissar. Fucin. pag. 403.

C.

C. Vettenus C. L.
Amphrodisius
C. Vettenus C. L. Tertius
C. Vettenus C. L. Sextus
Vettena C. L. Hilara
Vettena C. L. Maxima

Prope Corbarium, ut in d. Marsor. hist. fol. 178. legitur praed. adsunt Inscriptiones.

T. Caio T. F. Pol.
Crispino Drusi Caesaris
Benefic. militavit
Coh. VI. Pr. Ann. XVIII.
V. Ann. LXX. Her.
Posuer. Al. Q.
In Pr. X. In A. P. XII.

Alia.

D. M. S.
L. Marculeio Saturnino Veterano
Augustico VII. Pri. III.
Viro I. D. Quaestor. Reipublicae
Curatori Annonae Plebis
Curatori omnium Publicorum
Curatori apud T. Iovem
Statoremque Colesi Fabrorum
Tigniariorum L. M. Arculeius
Faustus Curatori
Annonae Patri Optimo,
Et sibi fecit.

Ibi-

Ibidem extant in d. folio 178. & 179. ubi diffusè explanantur.

Q. Avillienus Q. F.
Bassus Magister
Iunius IIII. Vir. Aed.
Pot. IIII. Vir. Iur. Dic.

Extat haec Q. Avillieni notitia in Ecclesia S. Petri, prope Peretum posita.

Anno Dñi MDCXV. die X. Maii
Hoc opus fieri fecit Anton.
Sebast. de Luco Philosophiae,
Et Medicinae Doctor pro salut.
Defunct.

D. O. M.
In hoc Sacello requiescit Doct.
Anton. Seb. Philippus de Luco
Qui obiit die ... mens...
Anno 16. *dotavit, & fecit*
Iuspatron. Hoc opus fieri
Fecit in Vita sua ad futuram
Rei mem.

Sunt Inscriptiones in Ara privilegiata Ecclesiae S. Mariae Terrae Luci, quae de per se patet.

F I N I S.

Ad-

Addenda, vel delenda.

IN *Pagina* 72. Pro Andrea de Afflictis lege *Joannem Andream Urbanum de Afflictis*, cujus quidem Venerabilis viri, cum post operis editionem sequentia acceperimus ex vita ejusdem, quae manuscripta adservatur penes hodiernum Marsicanum Antistitem (composita a Lelio Serrichio Theol. Celanensi) ad historiae ornatum, prò coronide hic inserere duximus.

Itaque, Joannem, Andream, Urbanum, de Afflictis, nobilis familiae Civitatis Piscinae in Marsis, quae cum Amalphiae Ducibus illuc jamdudum advenerat, Parentes prole masculina orbati, a Beato Urbano precibus, ac voto impetrarunt. Is enim a pueritia futurae sanctimoniae specimen dedit. Adolescens studiorum caussa Aquilam Urbem missus adeò ferventi animo se ipsum christianae perfectioni dicavit, ut biennio frugali cibo utens, aquae potum (ut cum Psalmista loquar) poenitenti fletu miscebat, Carceres, ac Nosocomia visitare, aliaque hujus generis charitatis officia in deliciis habuit. Tandem domum ab infirmo Patre revocatus, tranquillo animo ejus pertulit mortem, ac rei familiaris administrationi destinatus, quum multae essent pauperum debitorum apocae, metuens ne propter solutiones pauperes illi saltem leviter mendacio (ut assolet) Deum offendissent, creditam ipsis pecuniam tradidit, ac debitoribus suis benigne indulsit, deinde familia, rebusque domesticis aliquantulum compositis, Aquilam rediit, ubi Congregationem Sancti Philippi Nerii, piorum Sacerdotum numero celeberimam ingressus, omnium virtutum, ac precipuè, abstinentiae, humilitatis, ac obedientiae, se ipsum prebuit exemplar, mira charitas in Deum, dono ferventissimae orationis eluxit; tantaque devotione coluit Deiparam, ut omnes ad ejus cultum, & amorem opere, & sermone incitaret. Tantis ornatus virtutibus Novitiorum moderator pluries fuit designatus, quo in munere ita

ſe geſſit, ut diſcipulorum quiſque in ſchola Chriſti Magiſter evaſerit. Sacerdos proinde ex obedientia factus, mirum quot Jejuniis, flagellis, ac orationibus in ſe ipſum ſanctiſſimè ſeviens, ad coeleſte miniſterium magno fervore animum preparaverit; tantoque divini amoris aeſtu erga Dei Unigenitum in Eucariſtia latitantem exarſit, ut ſacra peragens, adſtantes devota admiratione, ac reverentia afficeret; animarum ſaluti a ſuperioribus addictus, omnibus omnia factus, ſtatim ut egenorum pater, afflictorumque levamen clarere caepit.

Diſcretionis etiam ſpirituum, ac Prophetiae dono a Deo illuſtratus, ſaepe futura praedixit, ac cordium ſecreta penetravit, prout fraequentiſſimum probavit experimentum, unde maximo in honore apud Eccleſiae, ac ſaeculi poteſtates, & praecipue apud Aquilanum Antiſtitem digniſſimè eſt habitus, ejus enim conſiliis, & opere in diſcordiis componendis, rebuſque magni momenti peragendis utebantur omnes. A Deo, tamen, velut aurum in fornace tribulationis probatus, ſuſtinuit irriſiones, toleravit probra, ac flagella infirmitatum non timuit, fundatus enim ſuper petram humilitatis, & patientiae docuit ſe, quod monuit Apoſtolorum Princeps, quia non ſunt condignae paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Praecipuum in Dei ſervo donum coeleſte fuit altiſſima rerum divinarum contemplatio, per quam gloriari poterat, cum Apoſtolo *Mihi vivere Chriſtus eſt*. Excidium elapſis annis Aquilae ob terraemotum pluries (prout extant fide digni teſtes) praedixit, quae ſimilia, circa ſe, ſuoſque, ita penetrabat, ut longe antequam evenirent, certò vaticinaretur. In templo lacrimarum imbre perfuſus die, noctuque Deum pro peccatorum converſione exorabat, laboribus tandem, ac ſenio confectus, annum agens ſexaginta ſex, quorum quinquaginta unum in praefata Congregatione ſanctiſſimè vixerat Cruce tribulationum onuſtus, jejuniis eſtenuatus, aliiſque voluntariis poenitentiis conſumptus, obdormivit in Domino XII. Decembris Anno MDCXCVIII.

ALIA

ALIA.

PAg. 74. a Patria diſceſſus, dele -- *diſceſſus* 187. Dele quod Praepoſitura Celani tempore Aſcaſcanii Ciacciae fuerit mitra decorata. 190. hoc etiam corrige: 189. lin. 21. pro aſſidua, lege -- quotidiana. 137. dele caeteri, & lege -- alii, idem fac p. 150. lin. 25. pag. 263. lin. 14. dele -- ut ſcribit in Apibus Urbanis Allatius. Pag. 160. 2. poſt hominis Dei, adde -- praedicationem. 126. 4. dele funerea pag. 275. lin. 14. adde parem. pag. 158. lin. 28. adde ſic -- Celanum quoque pro Cliterno, & Cliternum pro Celano accipitur, juxtà Ptolom. ac Marſ. hiſtor. pag. 231. item latinè Celanum, Cliteniam dicimus cum Pomp. lib. 2. & Calep. pag. mihi 143. juxtà editionem anni 1575. Venet. in aedibus Manutianis.

PROTESTATIO.

CUm memoriae commendare contigerit gesta, aliaque acta Virorum Sanctitatis fama celebrium, hinc inhaerendo decreto San. mem. Urbani VIII. edito die XII. Marti 1625. quo in libris imprimendis, de Vita Venerabilium hominum tractantibus, non alia fides tribuitur, quam ea, quae penes Auctorem reperitur, infrascriptus ipse profiteor me non alio sensu, quae de dictis Viris scripsimus intelligere, aut ab ullo intelligi velle, nisi ea, qua solent humana, & non S. Sedis Apostolicae auctoritate, iis exceptis, quos eadem S. Sedes inter Sanctos retulit.

Petrus Antonius Corsignani.

IN-

INDEX PARTICULARIS.

Sa-

INDEX GENERALIS MARSORUM.

A

An-

D

E

E

F

G

H

I

&

Ve-

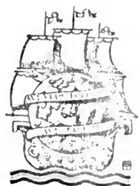
FINIS.

Lipsius libr. 4. cap. 3. n. 5. inquit, quod nos errare nati sumus unde lapsus in homine calumniari, est sibimet iniuriam facere; hinc (Charissime Lector) ob notitias quasdam habitas etiam dum opus imprimebatur, & ob exemplaria tunc saepe a Librariis transcripta, & ob Typographi errores, multa corrigenda in fine adverti, item ob praeli Correctoris negligentiam, cui omninò fidebar, quae omnia, libenter tollera, aut

Menda, sic Emenda.

Pagin. 7. linea 8. Haec Hae 14. 17. incutiisse incussisse 19. 15. caecinit cecinit ibid. 24. aeditionem editionem 22. 9. Quae Quod 23. 24. fragrantius flagrantius 29 10. labefactis labefactatas 29. 16. flavide flavedine 38. 5 rescindit rescidit 41. 24. vultori Ultori ibid. 6. Promisque Pomisque 43. 26. Innota Ignota 44. 18. Mellites Mellinus 49. 22. Luce nuce 50. 4. juxta juxtà 51. 6. parvum parum ibid. 13. Principae Principe 58. 24. percuti cudi 65. 28. praecando precando 69. 23. mobilis nobilis 71. 12. hae haec 74. 23. moram vinculis moram in vinculis 75. 17. construxisse construxisset 82. 15. moraretur morabatur 88. 9. Runum Rufinum ibid. 14. Ad Idolorum Ab Idolorum 92. 11. Antinam Anxantiam 96. 9 sternuerat straverat ibid. 13. rerum reum 97. 7 demolitum est dirutum est 98. 19. placie planicie 105. 13. prologum prologus ibid. tractantem tractans 106. 7. rudis rudibus 108. 5. ducebat ducebant 113. 12. Cultura Cura 114. 7. Curcumeliense Curcumeliensi 115. 5. M. CD. LIX. M. CD. XLIX. 116. 5. neptam neptem 118. 25. materno materna 122. 19. Curpora Corpora 124. 26. quem qui 125. 2. promulgaret promulgavit ibid. 23 hausum haustum 126. 3. propter praeter ibid. 13. Vita Vitae 130. 16. mansit manavit 131. 19. Istinc hinc ibid. 24. amicos amici 133. 23. Praesules Praesulis ibid. 25. domo domus 136. 23 Veteros Veteres 137. 7. graegis gregis 139. 9. Anselmum Anselmus 140. 19. Initia initio ibid. 21. attributus attributas 147. 7. emucleando enucleando 148. 22. Transaquense Transaquensi 156. penult. Argolae Argola 157. 9. quas quam 158. 10. quamprius quamprimum ibid 26 praeduliales praeludiales 160. 25. clariorem clarius 168 8. depersam dispersam ibid. 9. reducendum reducendam 184. 19 caepisse cepissent ibid. ult. avertit convertit 186. 14. Patritios Patritias 192. 24 Conventus Conventu 200. 15. invenis juvenis 202. 9. Isque Usque 204. 14. Ciceroni, & ibid. 15. fulcitus, Ciceronis, fultus 205. 18. Utroque pariete Utrique periere 206. 12. Immortalis In mortalis 210. commentavit commendavit ibid. 29. quidam qui tam 211. 14. His Is 213. 5. occasione, ibidem 6. corripiebantur, occasiones, arripiebantur 215. 12. aureatae, auratae 219. 4. quemdam quoddam ibid. 20. Oppidolo, Oppidulo 221. 19 & 293 15. hae Haec 222. 10. quem &, qui eum 223. 22. tractantem tractans 225 5. Simcobus Simbolus 227. 4. distantem distans 237. 5. sbripsit scripsit 240. 23. tractantem tractans 242. 15. celatus caesus 243 20. hae ibidem extant haec extat 246. 16. collecta collectas 253. 5. subitinet sustinet 262. 16 saeti laeti 269 23. M. DC. XC. M CCCC. XC. 270. 9. deluitque delevitque ibid. 11. successu successus ibid. 13. M. CCC. XC. M. CCCC. XC. 271. 2. Acuto aucto 275. 15. mortus mortuus 280. 17. Joannem Joannes 281. Filium Filius 284. 23. Corto Corso 295. 24. notantem natantem 320. ult. patet patent 314 2. contigerit, contingerit.

RIVESTITURE D'ARTE - CIOTT

